

Doktori (PhD) értekezés

- tervezet -

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
RENDÉSZETTUDOMÁNYI KAR
Rendészettudományi Doktori Iskola

Erdélyi Ákos

**A szexuális erőszakkal társult emberölések
kriminalisztikai pszichológiája**

Doktori (PhD) értekezés - tervezet

Témavezető:

Dr. habil. Farkas Johanna egyetemi docens

.....

Budapest, ...

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	7
1. A tudományos probléma megfogalmazása.....	7
2. A kutatás tudományos irányelveinek és alapfogalmainak meghatározása	10
2.1. A kutatás tudományterületi elhelyezése	10
2.2. A főbb fogalmak konceptualizálása	12
3. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek	13
4. A disszertáció felépítésének bemutatása	15
I. A KRIMINÁLPSZICHOLÓGIA KONCEPTUALIZÁLÁSA	16
1. Kriminológiai pszichológia	18
1.1. Emberölés-kutatások: az elkövetők pszichés jellemzőinek vizsgálata a kriminológiai pszichológia szemszögéből	19
2. Kriminálisztikai pszichológia	24
2.1. Kriminálisztikai pszichológiai, nyomozástámogató eljárások.....	26
2.1.2. <i>Elkövetői profilalkotás</i>	26
2.1.2.1. A bűnügyi nyomozati elemzés	30
2.1.2.2. Nyomozati pszichológia	31
2.1.2.3. Viselkedéses bizonyíték elemzés.....	32
2.1.2.4. Diagnosztikus értékelés / pszichológiai profilalkotás	33
2.1.2.5. Profilalkotás itthon: elmélet és gyakorlat	36
2.1.2.6. Szexuális erőszakos bűncselekmények profilozása.....	38
2.1.3. <i>Kihallgatásstratégia és kihallgatáslélektan</i>	40
2.1.4. <i>Pszichológiai boncolás</i>	42
2.1.5. <i>Dokumentum- és tartalomelemzés, pszicholingvisztika</i>	43
3. Börtönpszichológia	43
4. Összegzés	46
II. A MOTIVÁCIÓ	47
1. A motiváció pszichológiai aspektusai.....	47
2. A motiváció kriminológiai aspektusai	48
3. Összegzés	49
III. A SZEXUÁLIS VISELKEDÉS PSZICHOLÓGIAI KONTEXTUSA	50
1. Evolúciós perspektíva.....	50
2. Klinikai perspektíva	51
2.1. A normalitás pszichológiai aspektusai.....	52
2.1.1. <i>A mentális zavar fogalomrendszere</i>	53
2.1.2. <i>A mentális zavarok klasszifikációja és a nozológiai rendszerek</i>	54

2.2. A kóros elmeállapot és a beszámítási képesség.....	58
2.3. A parafiliás zavarok: epidemiológia, etiológia és klinikai deskripció.....	61
2.3.1. Voyeurizmus, exhibicionizmus és frotteurizmus zavar.....	64
2.3.2. Szexuális mazochizmus és szexuális sadizmus zavar.....	65
2.3.3. Pedofília zavar.....	67
2.3.4. Fetisizmus zavar.....	69
2.3.5. Egyéb meghatározott specifikus parafiliás zavarok.....	69
3. Kriminálpszichológiai perspektíva: parafiliás zavarok és erőszakos bűnelkövetés.....	70
4. Az erőszakos viselkedés pszichológiai aspektusai.....	75
4.1. Proaktív – reaktív – pszichotikus erőszak.....	75
4.2. A szexuális erőszakos viselkedés.....	80
4.3. Emberölés és extrém erőszak: az overkill.....	82
4.3.1. Overkill és mentális zavarok.....	85
4.3.2. Overkill és szexuális emberölés.....	86
4.3.3. Overkill: kutatási eredmények.....	87
5. Összegzés.....	90
IV. A SZEXUÁLIS MOTIVÁCIÓJÚ EMBERÖLÉS.....	93
1. Epidemiológiai aspektusok.....	94
2. Büntetőjogi aspektusok.....	95
3. Kriminológiai aspektusok.....	98
3.1. Az elkövetés során megjelenő szexuális magatartásformák.....	102
4. Szociodemográfiai aspektusok: az elkövetők szociodemográfiai jellegzetességei.....	103
5. Pszichológiai aspektusok: az elkövetők pszichológiai karakterisztikái.....	105
6. Összegzés.....	107
V. A SZEXUÁLIS EMBERÖLÉST MAGYARÁZÓ FŐBB DESKRIPTÍV MODELLEK.....	108
1. Motiváció modell.....	108
1.1. Kedvezőtlen szociális környezet.....	109
1.2. Formatív traumatikus események.....	110
1.3. Viselkedéses válaszok.....	111
1.4. Interperszonális cselekvésdeficitek.....	111
1.5. Feedback filter.....	112
2. Trauma-kontroll modell.....	114
3. Integratív parafiliás modell.....	116
4. Összegzés.....	119
VI. FŐBB ELKÖVETŐI TIPOLÓGIÁK ÉS ELKÖVETŐI PROFILOK.....	120

1. Az FBI tipológiája, 1988	120
2. Revitch-Schlesinger-tipológia, 1989	121
3. Keppel-Walter-tipológia, 1999	122
3.1. Hatalom-érvényesítő típus	122
3.2. Hatalom-megerősítő típus	124
3.3. Harag-megtorló típus	125
3.4. Harag-izgalom típus	125
4. Meloy tipológiarendszere, 2000	127
5. Higgs-féle tipológia, 2017	128
6. Oligny-Gauthier-Ménard-James-féle tipológia, 2023	128
7. További elkövetői tipológiák	131
8. Összegzés	133
VII. KUTATÁSMÓDSZERTAN.....	135
1. Jelen kutatás célja és a kutatási kérdések	135
2. A kutatás hipotézisei	137
3. Kutatói dilemmák a szexuális motivációjú emberölés empirikus vizsgálata kapcsán	138
3.1. Mi szexuális emberölés és mi nem az?	138
3.2. A minta kiválasztásának dilemmái	139
3.3. Kvantitatív vagy kvalitatív kutatómódszertan?	140
VIII. AZ ELSŐ EMPIRIKUS KUTATÁSI IRÁNY BEMUTATÁSA.....	143
1. A minta kiválasztása és szempontrendszere	143
2. Dokumentum- és tartalomelemzés, mint választott kvalitatív kutatási eljárás	144
2.1. Kutatásom dokumentumelemzési szempontrendszere	146
3. Eredmények: a vizsgált minta deskriptív bemutatása	150
3.1. A bűncselekmények deskriptív jellemzői	151
3.2. Az elkövetők szocio-demográfiai és kriminális jellemzői.....	152
3.3. Az elkövetők pszichológiai jellemzői.....	159
3.3.1. <i>Klinikai jellemzők</i>	159
3.3.1.1. Kóros elmeállapot és szexuális emberölés	161
3.3.2. <i>Szubklinikai jellemzők</i>	164
3.3.2.1. Szubklinikai narcizmus	164
3.3.2.2. Szubklinikai pszichopátia	166
3.3.2.3. Szubklinikai sadizmus	167
3.3.2.4. Szubklinikai nekrofília	169
3.4. A bűncselekmények kriminológiai jellemzői.....	171
3.4.1. <i>Az elkövetés helye és helyszíne</i>	172

3.4.2. <i>Az elkövetés módja, a használt eszköz, a támadás módja és az overkill</i>	173
3.4.3. <i>A sértett-elkövető kapcsolatrendszer</i>	175
3.4.4. <i>Azonosított szexuális magatartásformák</i>	176
3.5. <i>A sértettek szocio-demográfiai jellemzői</i>	177
IX. A MÁSODIK EMPIRIKUS KUTATÁSI IRÁNY BEMUTATÁSA.....	180
1. <i>A mintakiválasztás és annak szempontrendszere</i>	180
2. <i>Összehasonlító esettanulmány (Comparative Case Study), mint választott kvalitatív eljárás</i>	180
3. <i>A választott esetek bemutatása</i>	182
3.1. <i>Az első esettanulmány</i>	182
3.1.1. <i>A történeti tényállás leírása</i>	182
3.1.2. <i>Az elkövető szociodemográfiai és pszichológiai jellemzői</i>	183
3.1.3. <i>A sértett ismert jellemzői</i>	184
3.1.4. <i>A szubklinikai nekrofilia értékelése az esettanulmány tükrében</i>	185
3.2. <i>A második esettanulmány</i>	185
3.2.1. <i>A történeti tényállás leírása</i>	185
3.2.1.1. <i>Az első bűncselekmény</i>	185
3.2.1.2. <i>A második bűncselekmény</i>	186
3.2.2. <i>Az elkövető szociodemográfiai és pszichológiai jellemzői</i>	187
3.2.3. <i>A sértett ismert jellemzői</i>	190
3.2.4. <i>A szubklinikai nekrofilia értékelése az esettanulmány tükrében</i>	190
3.3. <i>A harmadik esettanulmány</i>	191
3.3.1. <i>A történeti tényállás leírása</i>	191
3.3.2. <i>Az elkövető szociodemográfiai és pszichológiai jellemzői</i>	192
3.3.3. <i>A sértett ismert jellemzői</i>	194
3.3.4. <i>A szubklinikai nekrofilia értékelése az esettanulmány tükrében</i>	194
4. <i>Az esettanulmányokból levonható következtetések</i>	195
X. HIPOTÉZIS-VIZSGÁLATOK.....	197
1. <i>Az első hipotézis vizsgálata és annak értelmezése</i>	197
2. <i>A második hipotézis vizsgálata és annak értelmezése</i>	200
3. <i>A harmadik hipotézis vizsgálata és annak értelmezése</i>	203
4. <i>A negyedik hipotézis vizsgálata és annak értelmezése</i>	205
5. <i>Az ötödik hipotézis vizsgálata és annak értelmezése</i>	212
XI. ÖSSZEGZÉS.....	215
1. <i>Új tudományos eredmények</i>	218
1.1. <i>A szexuális motivációjú emberölés háromszintű deduktív modellje</i>	218

1.1.1. <i>Az első szint</i>	219
1.1.2. <i>A mezoszint</i>	221
1.1.3. <i>A harmadik szint</i>	223
1.2. A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők tipológiája	224
1.2.1. <i>A megtorló-reaktív elkövetői típus</i>	224
1.2.2. <i>A szexuális-proaktív elkövetői típus</i>	227
1.2.3. <i>A nekrofil-antiszociális elkövetői típus</i>	231
1.2.4. <i>Hasonlóságok és különbségek a három elkövetői típus között</i>	234
1.3. A kriminálpszichológia új, alternatív keretrendszere és koncepciója	236
1.3.1. <i>Kriminálpszichológia</i>	239
1.3.2. <i>Műveleti pszichológia</i>	241
1.3.3. <i>Börtönpszichológia</i>	246
1.3.4. <i>Foglalkozás-egészségügyi (alapellátó) pszichológia</i>	249
2. Javaslatok a kapott eredmények tudományos és gyakorlati felhasználhatóságára	250
2.1. A kapott eredmények tudományos területen történő felhasználhatósága	251
2.2. A kapott eredmények gyakorlati felhasználhatósága	251
3. Limitációk és kitekintés	253
XII. FELHASZNÁLT IRODALOM	255
1. Jogforrások	255
2. Irodalomjegyzék	257
3. Szerzői publikációk	290
3.1. A disszertáció témájában megjelentek	290
3.2. A disszertáció témájától függetlenül megjelentek	291
XIII. MELLÉKLETEK	293
1. sz. melléklet – A dokumentumelemzés kódrendszere és kódutasítása	293
TÁBLÁZAT-, ÁBRA- ÉS GRAFIKONJEGYZÉK	300

BEVEZETÉS

Az emberölés bűncselekmény kiemelt tárgyi súlyú deliktum – ezt a kijelentést számos tényezővel tudjuk alátámasztani.

Egyrészt a jogalkotó törvénybe foglalt rendelkezéseivel, amelyben az alapeseti tényállás rögzítése mellett nem csak az emberölés privilegizált, hanem egyes minősített esetei is taxatív felsorolásra kerültek, ezzel jól meghatározva azokat a körülményeket és elkövetési magatartásokat, amelyek fennállása esetén a jogalkotó magasabb büntetési tétellel rendeli szankcionálni az elkövetett cselekményt. Az emberölés büntetési tétele is magas, amely ugyancsak a represszív büntetési jellegre reflektál: akár tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés is kiszabható.

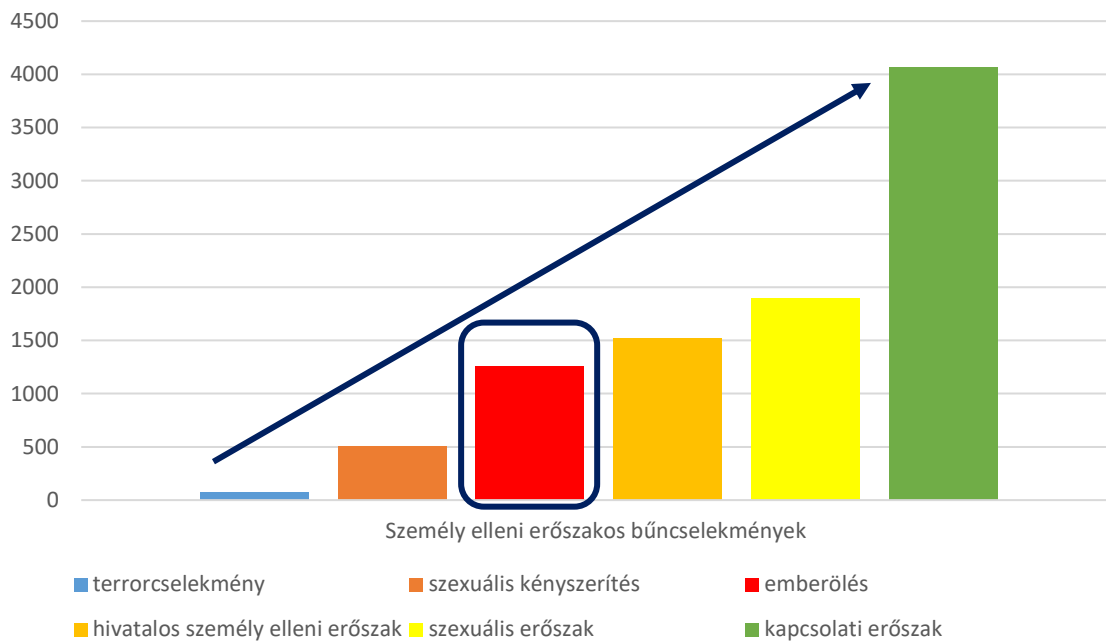
Másrészt az emberölés bűncselekményeket jellemzően nagy médiaérdeklődés övezi, részben az elkövetés módjának brutalitása, részben az ölési cselekmények olykor megmagyarázhatatlannak vélt valója miatt. A médiabeszámolók és híradások ugyanakkor ezek mellett igyekeznek racionalizálni a cselekményt és megérteni az elkövetés mögött meghúzódó motivációkat.

Harmadrészt, az emberölés bűncselekmények felderítésében és vizsgálatában eljáró nyomozó hatóságok rendszerint nagyerőkkel foglalkoznak ezen cselekmények eredményes és minél gyorsabb felderítésével és vizsgálatával, ennek érdekében pedig igyekeznek maximálisan kihasználni valamennyi rendelkezésre álló nyomozástámogató eljárást és szakértői szaktanácsadást.

1. A tudományos probléma megfogalmazása

Noha az emberölés bűncselekmények prevalenciája közel azonos, vagy viszonylag alacsonyabbnak mondható más személy elleni erőszakos bűncselekményekhez képest (ld. 1. ábra), az ölési cselekmények fokozott társadalomra való veszélyességük révén nemcsak a bűnüldöző és bünfelderítő munka feladatellátásában foglalnak el mégis központi helyet, hanem számos tudományterület empirikus vizsgálódásában is kitüntetett figyelmet kapnak. Nem véletlen, hogy az emberöléssel kapcsolatos nemzetközi szakirodalmak és empirikus kutatási eredmények szinte feldolgozhatatlan és befogadhatatlan mennyiségű információval látnak el

bennünket; olyanokkal, amelyek nemcsak naprakész elméleti tudással, hanem validált, gyakorlati felderítés- és nyomozástámogató eljárásokkal is szolgálnak.

1. ábra. Személy elleni erőszakos bűncselekmények hazai prevalenciája 2019 év eleje és 2024 év vége közötti időszakban. (Forrás: ENyÜBS, megtekintve: 2025. 01. 07.)

Mindennek ellenére Tamási (2015) mutat rá arra, hogy az emberölések magyarországi empirikus vizsgálata némiképp alulreprezentált a nemzetközi kutatásokhoz képest: „*a magyar kriminológiai kutatások között nem nevezhető kimondottan népszerűnek az emberölés témaköre. Alig találunk széles körű elméleti munkákat, de nagy léptékű empirikus vizsgálatoknak is híján vagyunk. Egy-egy gyilkossági esetről, vagy az emberölés dogmatikai problémáiról, alkalmanként a nyomozás különleges folyamatáról még olvashatunk a szakfolyóiratokban, de az összefoglaló munkák hiányoznak*” (Tamási, 2015:9).

Korunk hazai kutatási beszámolóit és szakirodalmi összefoglalóit áttekintve elmondható, hogy Tamási kijelentése napjainkban is *részben* helytálló, hiszen néhány doktori értekezés alapjául szolgáló empirikus kutatást leszámítva (Lehoczki, 2021; Bolyky, 2018) az emberölés empirikus vizsgálata nem tudott túllépni a könyvfejezetek és szócikkek mezsgyéjén. Az azonban mindenképpen kiemelendő, hogy a szaktanulmányokban a szerzők az emberölés olyan speciális

eseteiről kísérelnek meg értekezni, amelyeket a hatályos büntető törvénykönyvünk¹ (továbbiakban: Btk.) az emberölés minősített esetei között tart számon².

A tudományos vizsgálódásoknak köszönhetően azonosíthatóvá váltak

- az emberölés és az egyes mentális zavarok közti összefüggések (Domán, 2017; Halmai, 2017; Áspán & Halász, 2015);
- az emberölésig vezető út rizikótényezői (Tamási és mtsai, 2014);
- az emberölések motivációs háttere (Lehoczki, 2021; Lohner és mtsai, 2021; Dulai, 2020; Lohner, 2020);

továbbá hazai kutatók vizsgálták az emberölés olyan minősített eseteit is, amelyekben az emberölés büntett sértetti köre speciális jelleggel bír: hajléktalan személyek (Bíró & Vadász, 2003), újszülöttek (Solt, 2020) és szülők (Solt, 2022), illetve kutatták azokat az eseteket is, ahol a szándékos emberölés kiterjesztett öngyilkossággént jelent meg (Bolyky, 2018, 2015a).

Ez a vizsgálódás egészíthető ki a szexuális motivációjú emberölések³ és az elkövetők pszichológiai elemzésével. A szexuális motivációjú emberölések kapcsán hazai, részletekbe menő empirikus kutatás nem áll rendelkezésünkre, keveset tudunk mind a bűncselekmény dinamikájáról, mind az elkövetői oldalról és egyéb sajátosságokról. A tudományos hiányt igyekszik pótolni az a Törő-féle tanulmány (2020), ahol a szerzők a Budapesten, 2009 és 2018 között elkövetett, szexuális erőszakkal társult emberöléseket elemezték leíró statisztikai módszertannal, ugyanakkor ez a rövid tanulmány sem merítette ki a témában rejlő, mélységében fel nem tárt lehetőségeket. Ebbe a sorba csatlakoznak Dulai (2020) és Bogdány (2018) publikációi is: előbbi a magyar kriminalisztika egyik első szexuális gyilkosságsorozatának elkövetőjét veszi górcső alá, utóbbi pedig a prostituáltak sérelmére elkövetett emberöléseket boncolgatja, négy esettanulmány bemutatásán keresztül. Ez a két tanulmány ugyan tartalmaz empirikus elemeket, ugyanakkor érthető terjedelmi korlátok miatt ezek a tanulmányok sem bontják ki a téma komplexitását.

Fentiek alapján kijelenthetjük, hogy hazai viszonylatban a szexuális motivációjú emberölésekkel kapcsolatos tudományos vizsgálódás meglehetősen alulreprezentált, annak ellenére, hogy a nemzetközi közleményekben szép számmal találunk olyan kutatásokat, amelyek a szexuális emberölések mivoltát kutatták (Sun és mtsai, 2023; Stefanska és mtsai,

---

¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

² Btk. 160. § (2) bekezdés

³ Kutatásom során a szexuális motivációjú emberölést, a szexuális erőszakkal társult emberölést és a szexuális emberölést szinonimaként használom.

2018; Chan, 2015; Beauregard & Martineau, 2013; Turvey, 2012; Chan & Heide, 2009; Douglas és mtsai, 2006; Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001; Meloy, 2000; Burgess és mtsai, 1989).

A szexuális emberölés specifikussága révén ugyanakkor szükségesnek találom a jelenség tudományos vizsgálatát. Az ilyen típusú bűncselekmények alacsony prevalenciája azt is eredményezheti, hogy felderítésére nincs jól bevált protokoll vagy nyomozati irányelv, míg a szexuális jellegből származó enigma a szexuális emberöléseket misztifikálja és földöntúli kontextusba helyezi, pedig sok esetben egy jól megragadható és elemezhető szexuális vágy vagy egy mentális zavar áll a cselekmény elkövetése mögött, amelyek elemzés-értékelése többek között és elsődlegesen a kriminálpszichológia kompetenciája közé is sorolható.

2. A kutatás tudományos irányelveinek és alapfogalmainak meghatározása

Annak érdekében, hogy a disszertáció tudományterületi elhelyezkedése és fogalomhasználata érthető legyen, fontosnak tartom rögzíteni és röviden bemutatni azokat a paradigmákat és alapfogalmakat, amelyek a doktori kutatás alapjai közé tartoznak.

2.1. A kutatás tudományterületi elhelyezése

Disszertációm tudományterületi elhelyezkedését tekintve három tudományterület fúziója, nevezetesen: **rendészettudomány, kriminológia és alkalmazott pszichológia.**

A Rendészettudományi Szaklexikon (Boda, 2019) szerint a rendészettudomány az állam- és jogtudományok azon ága, amelynek kutatási fókuszja a rendészet szervezete, annak működése és a rendészeti jog. Tágabb kontextusban tárgyalva a rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend és közbiztonság megóvását hivatott végezni, elhárítva minden olyan veszélyforrást, amely a társadalom tagjai számára kiemelten veszélyesek. Ennek fényében a kutatási téma és annak kérdésköre egyértelműen a rendészettudomány releváns témája: az emberölés bűncselekmény kiemelt tárgyi súlyú és fokozott társadalomra veszélyességet magában rejtő cselekmény, melynek felderítése, illetve a – nem kizárólag, de többségében az emberöléshez kapcsolódó – speciális nyomozástámogató eljárások kidolgozása megkérdőjelezhetetlenül a rendészettudomány bűnüldözéssel és -felderítéssel kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismereteinek fejlődéséhez járul hozzá.

A kriminológia a bűnözéssel, mint egyedi és mint társadalmi jelenséggel foglalkozó empirikus és multidiszciplináris tudomány. Öt alapjelenséget vizsgál: a bűncselekményt, a bűnelkövetőt, az áldozatot/sértettet, az elkövetett cselekmény szituációs körülményeit és azt az intézményrendszert, melyet a többségi társadalom a bűn felszámolása érdekében hozott létre. Empirikus, hiszen téziseit bizonyítékokon alapuló, ellenőrizhető és reprodukálható eljárási adatokkal igazolja, és multidiszciplináris, hiszen tudományos gondolkodására nagy hatást gyakorolt a büntetőjog, az orvostudomány, a szociológia, a statisztika, valamint a pszichiátria és pszichológia is (Németh, 2020). Disszertációmban a kriminológia öt alapjelensége közül kiemelten az első kettővel, a bűncselekménnyel és a bűnelkövetővel foglalkozom, ugyanakkor közvetett módon további kettő, az áldozat és a cselekmény szituációs körülményei is megemlítésre kerülnek. A kutatás fő kérdése, hogy *milyen a szexuális motivációjú emberölés*, valamint, hogy *milyen is a szexuális emberölést elkövető személy*, amelyek a kriminológiai alapjelenségek közül az első két jelenségre reflektál.

A pszichológiatudomány tárgya az emberi lélek és az emberi viselkedés tanulmányozása, célja pedig, hogy összefüggéseket tárjon fel és írjon le viselkedésünk és arra ható jelenségek között. Noha a pszichológia a fiatal tudományok közé tartozik, az eltelt évtizedek alatt számos alkalmazott területe született, amelyek egy-egy kérdéskör komplexebb és mélyrehatóbb vizsgálatát tűzik ki célul (Farkas, 2018; Győri, 2006).

Disszertációmban, vizsgálódásaim során az alkalmazott pszichológiai területek közül a **kriminálpszichológia**, az **evolúciós pszichológia** és a **klinikai pszichológia** megközelítéseit és eredményeit követem.

A kriminálpszichológia a bűnnel, a bűncselekmény egyes résztvevőivel foglalkozó alkalmazott terület, melynek három alterületét különíti el a szakirodalom: a kriminológiai pszichológia, a kriminalisztikai pszichológia és a börtönpszichológia alterületeket (Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006; Boros & Csetneky, 2000). Ezen a ponton máris reflektálok disszertációm címére: a kriminálpszichológiai vizsgálat alatt elsősorban a kriminológiai pszichológia és kriminalisztikai pszichológia alterületek perspektívájából végzett elemzést és vizsgálódást értem, kutatásom során is ezen alterületek szemszögén keresztül dolgozom fel a szexuális motivációjú emberölés témakörét.

Az evolúciós pszichológia egy paradigmaváltó alkalmazott pszichológiai terület, melynek első említése az 1980-as évek végére tehető, első kézikönyvének megjelenése pedig 1992-ben jelent meg (Barkow és mtsai, 1992). Az evolúciós megközelítés központi fogalma az „*emberi*

természet”, amely olyan evolúciósan kialakult és rögzült pszichológiai mechanizmusokkal és adaptációkkal magyarázható, amelyek a természetes és szexuális szelekció során jöttek létre. Az evolúciós megközelítés célja az emberi természet és az azt létrehozó pszichológiai mechanizmusok és adaptációk minél szélesebb körű leírása (Gyuris és mtsai, 2014).

A klinikai pszichológia elsősorban a lelki jelenségek diszfunkciójával, patológiás jellegükkel, azok diagnosztizálásával és terápiájával foglalkozó alkalmazott terület, amelynek központi fogalmai a pszichopatológia, patopszichológia és a mentális zavarok rendszere (Farkas, 2018), amelyekre disszertációm későbbi fejezeteiben részletesen is kitérek.

Fontosnak tartom azt is leszögezni, hogy kutatásom során mindvégig a **DSM iránymutatásait és kategóriáit veszem alapul**. A DSM (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – Mentális Zavarok Diagnosztikai és Statisztikai Kézikönyve*) az Amerikai Pszichiátriai Társaság gondozásában megjelenő nozológiai kézikönyv, amelynek jelenleg 5., átszövegezett kiadása van érvényben [DSM-5-TR (APA, 2022)]. A DSM-ben minden mentális zavar és az egyes zavarokhoz kapcsolódó diagnosztikai kritériumok jól definiált, explicit kritériumokra épülő, deskriptív-klinikai diagnosztikai kategóriákat alkotnak, szakértői konszenzus alapján. Tekintettel arra, hogy a DSM részletgazdagabban írja le a mentális zavarokat, valamint arra, hogy – a komplexebb leírások miatt – a kutatók is a DSM alkalmazását preferálják (Haller, 2020a; Fluyau, 2018), így doktori kutatásomban én is a DSM-5-TR alapelveit és meglátásait követem.

2.2. A főbb fogalmak konceptualizálása

Célravezető röviden konceptualizálni a kutatás főbb alapfogalmait is, melyeket ezt követően a releváns fejezetekben részleteiben is bemutatok.

- **Szexuális motivációjú emberölés:** az a személy elleni erőszakos, életellenes bűncselekmény, amelynek elkövetése mögött szexuális motiváció és/vagy szexuális zavar állapítható meg, és amelyet minden esetben szexuális aktus kísér; disszertációmban szinonimaként használom a 'szexuális motivációjú emberölés', a 'szexuális erőszakkal társult emberölés' és a 'szexuális emberölés' kifejezéseket.
- **Mentális zavar:** mentális zavarról akkor beszélünk, ha az adott helyzethez nem illeszkedő, inadekvát, tartósan fennálló, a beteg számára szenvedést okozó érzelmekkel és/vagy viselkedésekkel van dolgunk. A mentális zavar „*olyan szindróma, amelyre az egyén kogníciójának, érzelemszabályozásának vagy viselkedésének klinikailag jelentős zavara*

jellemző, amely a mentális működések háttérében álló pszichológiai, biológiai vagy fejlődési folyamatok diszfunkcióját tükrözi. Elkülönítendő egy életeseemény vagy veszteség – pl. munka elvesztése vagy szeretett személy halála – által kiváltott várható választól. Sem az adott kultúrában deviánsnak tartott viselkedés (...), sem az egyén és a társadalom közötti konfliktusok nem tekinthetők mentális zavaroknak, kivéve abban az esetben, ha a deviancia vagy a konfliktus a személy diszfunkciójából ered” (Lazáry és mtsai, 2021:205).

- **Parafilias zavar:** abnormális szexuális vonzalom olyan személyek, tárgyak, helyzetek vagy lények iránt, amelyek iránt a legtöbb ember szexuálisan közömbös.
- **Szubklinikai viselkedésstratégia:** lényege, hogy az egyes mentális rendellenességek nemcsak klinikai szinten jelenhetnek meg, hanem a klinikai szinten el nem érő viselkedésstratégiaként. Ennek a megközelítésnek a legkésebb példája a Sötét Tetrádként és Sötét Triádként ismert viselkedéskomplexum, amelyek olyan, egyébiránt a klinikai pszichológiában ismert mentális zavarok szubklinikai szintjeit írják le, mint a machiavellizmus, a nárcizmus, a pszichopátia és a szadizmus (Paulhus & Williams, 2002).
- **Overkill:** *különös kegyetlenséggel való elkövetési magatartás*, melynek nincs magyar megfelelője; amikor az elkövetés során megjelenő erőszak mértéke és brutalitása aránytalanul túlzó és jelentősen meghaladja azt a mértéket, amely a halál okozásához szükségesnek tekinthető.

Az alábbiakban pedig ismertetem a kutatási célokat és kutatói kérdéseket, valamint hipotéziseimet.

3. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek

Jelen doktori kutatás céljai az alábbi pontokban fogalmazhatók meg.

- Cél az emberölés egy speciális, minősített esetének elméleti, összefoglaló bemutatása és empirikus alapú, kriminálpszichológiai szempontú vizsgálata, hazai mintán.
- Cél a szexuális viselkedés és a szexuális zavarok, mint erőszakos bűncselekmény elkövetését predesztináló tényezők pszichológiai elemzése, és az emberölés bűncselekménnyel való kapcsolatuk vizsgálata.
- Cél feltérképezni a hazai szexuális emberölések mögött meghúzódó motivációs bázisokat.
- Cél a kriminálpszichológia tudományterületi sokszínűségének vizsgálata, a fogalom újradefiniálása, multidiszciplináris alapokra emelése.

- Végezetül célom a jövőre nézve olyan ajánlások megfogalmazása, amelyek a tudományos eredményeket felhasználva a gyakorlati munkavégzést képesek támogatni és eredményesen tudnak nyomozástámogató szerepet betölteni.

A kutatás során az alábbi kérdések vezetnek:

- Milyen a szexuális motivációjú emberölés?
- Milyen a szexuális emberölést elkövető személyisége? Azonosíthatók-e elkövetői tipológiák? Milyen a szexuális motivációjú emberölés dinamikája?
- Hogyan jelennek meg szexuális emberölések esetében a pszichopatológiai kórképek? Releváns-e klinikai szimptomák jelenlétét keresni?

A célokat és kutatói kérdéseket szem előtt tartva az alábbi hipotéziseket fogalmazom meg.

H1: Feltételezem, hogy a szexuális motivációjú emberölést elkövetők vonatkozásában pszichés diszfunkciók azonosíthatók.

- **H1a:** Feltételezem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján végzett vizsgálat kóros elmeállapotra utaló jegyeket nem tár fel.
- **H1b:** Feltételezem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján szubklinikai szintet elérő diszfunkciók azonosíthatók.

H2: Feltételezem, hogy a szexuális emberölések elkövetési módja során tanúsított erőszak minden esetben fokozott brutalitást mutat, ami megfeleltethető az overkill jelenségének.

H3: Úgy vélem, hogy a szexuális emberölést elkövetők kriminális karrierjeiben megfigyelhető korábbi szexuális bűncselekmény elkövetése.

H4: Feltételezem, hogy a nemzetközi kutatások alapján meghatározott elkövetői típusok a magyar mintán is részben vagy egészben azonosíthatók, az alábbiak szerint.

- **H4a:** Feltételezem, hogy az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiája a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.
- **H4b:** Feltételezem, hogy a Keppel-Walter-féle elkövetői tipológiája a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.
- **H4c:** Feltételezem, hogy mind a Higgs-, mind az Oligny-féle modern-tipológia a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.

H5: Feltételezem, hogy a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető személyek kriminológiai és pszichológiai jellemzőik alapján tipizálhatók.

4. A disszertáció felépítésének bemutatása

Disszertációm követi az azzal szemben elvárt formai követelményeket.

Az **Elméleti keretben** összesen 6 fejezetben tárgyalom a szexuális motivációjú emberöléssel kapcsolatos főbb elméleti ismereteket.

Az *1. fejezetben* a kriminálpszichológiáról, annak tudományterületi kérdéseiről és módszertanáról, valamint alterületeiről értekezem, bemutatva az egyes alterületek jellemzőit. A *2. fejezetben* tárgyalom a motiváció kérdését, előbb annak pszichológiai, majd kriminológiai megközelítéseit. A *3. fejezetben* összegzem a szexuális viselkedés evolúciós, klinikai és kriminálpszichológiai aspektusait, rendszerezve a főbb diagnosztikai kategóriákat, amelyek vélhetően összefüggésbe hozhatók a szexuális emberölés elkövetőinek viselkedés- és személyiségjellemzőivel. A *4. fejezetben* a szexuális emberöléssel kapcsolatos nemzetközi kutatási eredményeket, az ezek alapján megfogalmazott epidemiológiai jellemzőket, valamint a bűncselekmények és bűnelkövetők szociodemográfiai, kriminológiai és pszichológiai karakterisztikáit mutatom be. Az *5. fejezetben* kerül sor a szexuális motivációjú emberölést magyarázó főbb modellek (a motivációs, a trauma-kontroll és az integrált parafília modell) bemutatására, míg a *6. fejezet* a szexuális emberölés elkövetőinek tipológiáit és profiljait szerepelteti.

Ezt követően térek rá disszertációm **Empirikus részére**. A *7., Kutatásmódszertan* fejezetben ismertetem azokat a kutatási dilemmákat, amelyekkel a kutatás megtervezésekor szembesültem, majd ugyanebben a fejezetben térek rá kutatásom mintaválasztásának szempontrendszerére. A *8-9. fejezetben* történik a több kutatási stratégia együttes alkalmazásával feldolgozott és megvalósított empirikus kutatás részletes bemutatása.

A *10. fejezet* a Hipotézis-vizsgálat fejezete, míg a *11. fejezetben*, az Összegzésben fejezetben rögzítem az új tudományos eredményeket, azok gyakorlati hasznosulását, valamint a kutatás limitációit. Ezt követi a felhasznált irodalmak jegyzéke (*12. fejezet*), majd a mellékletek (*13. fejezet*).

I. A KRIMINÁLPSZICHOLOGIA KONCEPTUALIZÁLÁSA

Gondolhatnánk, hogy kriminálpszichológiáról beszélni egyszerű, hiszen adott egy tudományos terminológia, egy megfelelően meghatározott, multidiszciplinaritást mutató definíció és olyan jól körülhatárolt kriminálpszichológiai alkalmazott eljárások, mint például az elkövetői profilalkotás, a kihallgatáslélektan és így tovább.

Definíció szerint a kriminálpszichológia az az alkalmazott lélektani terület, amelynek tárgya a bűnelkövetés, a bűnözővé és az áldozattá válás, továbbá a büntető igazságszolgáltatás lélektani kérdéseinek vizsgálata (Boda, 2019).

Popper úgy definiálja a kriminálpszichológiát, mint amelynek tárgya a bűncselekményt elkövető ember lélektana, személyiségstruktúrájának vizsgálata és a struktúra dinamikáinak feltárása, majd így folytatja: „*a kriminálpszichológia a bűnözés és a bűnözővé válás társadalmi és egyéni pszichológiai feltételeivel, valamint a bűnözés elleni harc pszichológiai módszereivel foglalkozó tudomány*” (Popper, 2014:11).

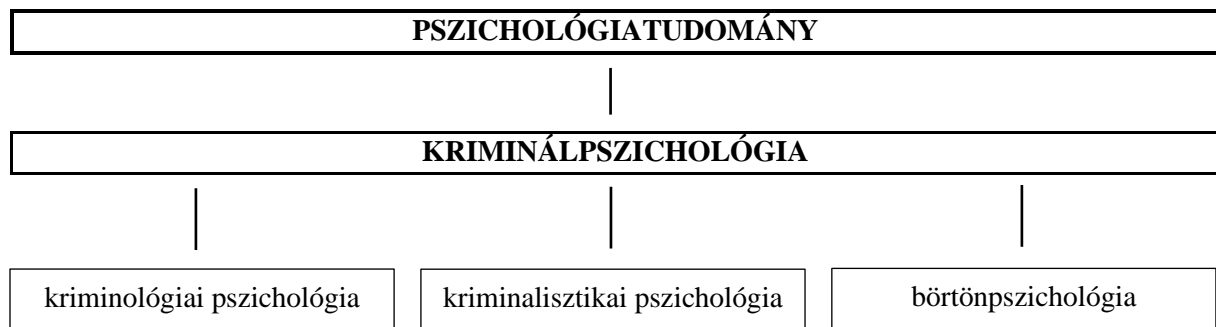
Vilics (2020) kiemeli, hogy a kriminálpszichológia főszabály szerint a beszámítható személyekkel foglalkozik, ugyanakkor bizonyos mértékig a nem, vagy csak korlátozottan beszámítható személyekkel is van feladata, amely megállapításával az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben végzett tevékenységre és az igazságügyi pszichológiai szakértésre utal.

Ha azonban jobban elmélyedünk ennek a tudományterületnek a specifikusságában, rájövünk, hogy kriminálpszichológiáról beszélni egyáltalán nem egyszerű feladat, sőt. Ha a tudományos kritériumnak megfelelően szeretnénk megfogalmazni a kriminálpszichológiával kapcsolatos dilemmát, akkor azt mondhatnánk, hogy *konceptualizálatlanság van egy konceptualizált – vagy legalábbis annak vélt – világban*. Noha rendelkezésünkre áll egy kriminálpszichológia-konceptió (Vilics, 2020; Popper, 2014, 1968), a kriminálpszichológia alterületeit érintő kérdések között már kevésbé találunk konszenzust és kikristályosodott struktúrát.

A 20. század legelején Gross (1905) a kriminálpszichológiát a kriminológia tudományának egy alterületeként kezelte. Úgy vélte, hogy minden bűnözéssel foglalkozó tudomány összefoglaló diszciplínája a kriminológia; minden más, bűnözéssel foglalkozó tudomány a kriminológia alá tagozódik be. A gross-i megközelítés a kriminálpszichológiát három alterületre osztotta fel: *objektív kriminálpszichológiára*, amelynek tárgya a bűnözővé válás egyedi pszichikai

tulajdonságainak és az elkövető személyiségének vizsgálata; *szociál-kriminálpszichológiára*, amelynek tárgya a bűnelkövetés társadalom-lélektani, szociálpszichológiai kérdéseinek vizsgálata; és *szubjektív kriminálpszichológiára*, amelynek tárgya a felderítéstől egészen a bírói szak lezártáig megjelenő valamennyi pszichológiai kérdés vizsgálata.

A 20. század második felében Popper is megfogalmazta (1968) saját kriminálpszichológia-klasszifikációját, amely alapján a kriminálpszichológián belül ő is három alterületet különített el egymástól. A három alterület a bűnnel, a bűncselekménnyel és annak résztvevőivel eltérő aspektusból foglalkozik: míg a *kriminológiai pszichológia* az elkövetővé és áldozattá válás kérdéseire keres választ, a *kriminalisztikai pszichológia* feladata a büntetőeljárások nyomozástámogatása olyan speciális eljárásokkal, mint az elkövetői profilalkotás, a kihallgatáslélektan, a médiakommunikáció vagy a pszichológiai boncolás⁴. A *börtönpszichológia* a már büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztésüket töltő fogvatartottakkal, illetve a letartóztatott elkövetőkkel foglalkozik, továbbá feladata a személyi állomány pszichikai támogatása és a börtönkörnyezet vizsgálata is (Lohner, 2024; Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014, 1968; Fliegau, 2012; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006; Boros & Csetneky, 2000).

2. ábra. A kriminálpszichológia felosztása a popperi differencia alapján. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

KRIMINÁLPszichológia	kriminológiai pszichológia	„A bűnözővé válás társadalmi és egyéni pszichológiai feltételeiről, a bűnelkövetésig súlyosbodó antiszociális magatartásformák mögött meghúzódó személyiségstruktúra és mechanizmusok sajátosságairól szóló szakágazat” (Popper, 2014:15).
	kriminalisztikai pszichológia	„A bűnüldözés nyomozati és bírói szakágának pszichológiáját tárgyalja. Ezen belül centrális területet jelent az úgynevezett tényállás-diagnosztika, a kihallgatási taktika pszichológiája, különös tekintettel a vallomások lélektanára, egyes speciális eljárások, például nyomozási kísérlet lélektani problémái” (Popper, 2014:15).
	börtönpszichológia	„A reszocializálás pszichológiai feltételeit és módszereit kutatja. Az eredményes átnevelést biztosító komplex pedagógiai, pszichológiai és szociális gondozói tevékenység számos nevelés-lélektani és klinikai pszichológiai, egyes esetekben pedig egyéni és csoport-pszichoterápiás eljárások alkalmazását igényli” (Popper, 2014:15).

1. táblázat. A kriminálpszichológia alterületei a popperi felosztás szerint. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A popperi felosztás egyszerűen, logikailag is érthető módon írja le a kriminálpszichológia tudományterületét: a bűncselekmény bekövetkeztét és megtörténtét követően (amikor még csak a motiváció meghatározása és a gyakran ismételt „*Ki képes ilyen cselekményt elkövetni?*” kérdés megválaszolása iránti igény jelenik meg) a büntetőeljárás pszichológiai kérdései következnek, amelyet – jogerős szabadságvesztés-büntetés kiszabását követően – a büntetés-végrehajtás pszichológiai feladata, tevékenysége zár. Ebből látható az egyes alterületek logikus egymásutánisága is: a kriminológiai pszichológia a tett megértését szolgálja, a kriminalisztikai pszichológia a büntetőeljárás, míg a börtönpszichológia a büntetés-végrehajtás sajátja, amely szakaszok egyébként a büntető igazságszolgáltatás egymásutáni szakaszai is.

Mindezen akadémiai felosztások és differenciációk ellenére, a kriminálpszichológiával kapcsolatban napjainkban is komoly elméleti és gyakorlati dilemmákkal találkozunk (Boda, 2019; Fliegeauf, 2012; Boros & Csetneky, 2000), amelyek megnehezítik a tudományterület integritását és az egyes kriminálpszichológiai kutatások megtervezését.

1. Kriminológiai pszichológia

A kriminálpszichológia alterületei közül a kriminológiai pszichológia a kutató, magyarázatokat kereső alterület. A popperi meghatározással élve, a kriminológiai pszichológia „*a bűnözővé válás társadalmi és egyéni pszichológiai feltételeiről, a bűnelkövetésig súlyosbodó antiszociális magatartásformák mögött álló személyiségstruktúra és mechanizmusok sajátosságairól szóló szakágazat. Értelemszerűen magában foglalja a bűnözés elleni harc büntetőjogon kívüli területeinek – megelőzés és utógondozás – pszichológiai problémáit is*” (Popper, 2014:15),

továbbá rögzíti, hogy a kriminológiai pszichológia vizsgálódása során elsőként a klinikai pszichológia személyiségvizsgáló módszereit és eljárásait alkalmazza. Popper e terminológia és diszciplína köré négy irányzatot sorol (2014).

- 1) A *konstitucionális-antropológiai irányzat* a galli fenomenológiára, a Lombroso-féle klasszifikációra és a kretschmeri pszichózisformákra épül.
- 2) A *kórtani irányzat* a pszichopatológiák kérdéskörét vizsgálva közelít a bűnözés és a bűnelkövetés megértéséhez és magyarázatához, és voltaképpen két szemléletet foglal magába. „Az egyik a kriminalitást az úgynevezett klasszikus pszichiátriai kórformákból igyekszik levezetni, míg a másik szerint a kriminalitás önálló szindrómaértékű kórforma, amely mechanikusan nem vezethető le egyéb pszichiátriai kórformákból” (Popper, 2014: 27). A két szemlélet közös metszéspontja, hogy a kriminalitást kóros-patologikus jelenségként kezeli.
- 3) A *szociálpszichológiai irányzat* pedig a bűnözés és az elkövetővé válás kérdését a társadalom felől közelíti meg, és a társas-szociális serkentő és gátló mechanizmusok szerepére helyezi a hangsúlyt.
- 4) A *személyiség-lélektani irányzat* – az előbbi szociálpszichológiai irányzatra reflektálva – az individuális jegyek, a temperamentum- és vonásméletek felől közelíti meg az elkövetővé válás kérdését és a főbb – patológiás – mechanizmusokat.

1.1. Emberölés-kutatások: az elkövetők pszichés jellemzőinek vizsgálata a kriminológiai pszichológia szemszögéből

Ez az alfejezet a kriminológiai pszichológia elemző szemszögén keresztül kívánja néhány gondolatban összefoglalni és bemutatni az elmúlt évtizedek emberölés-kutatásainak főbb eredményeit.

Egy korai kutatás (De Vos, 1952) emberölést elkövetett személyek Rorschach-teszten (továbbiakban: RO-teszt) elért értékeit hasonlította össze nem erőszakos bűnelkövetők válaszaival. Az eredmények alapján a RO-teszt agresszív válaszainak nyolc különböző variációja került azonosításra az emberölést elkövetői mintán: orálagresszió, direktagresszió, agresszív intenció, indirekt agresszió, agressziószorongás, szadomazochista agresszió, belső feszültség, eltorzított személy. Townsend (1967) kutatásában szintén a RO-tesztet alkalmazta erőszakos bűnelkövetők személyiségének leírására. Eredményei azt mutatják, hogy a nyílt, rejtőzködést kerülő agresszív személy nem ad mozgásválaszt a RO-táblákra, képtelen

eredményesen megküzdeni az agresszióval, így a dereguláció hatására impulzív kitörésben jelenik meg.

Münnich a múlt században (1973) végzett széleskörű, részletes, empirikus, azóta meg nem ismételt kriminálpszichológiai kutatást, melyben hazai emberölést elkövető személyek lélektani jellegzetességeit vizsgálta. Vizsgálata azért is kiemelendő, mert kutatása során olyan mélységben alkalmazta a klinikai pszichológia eszköztárát (exploráció, Rorschach-, Szondi-, PFT- és Lüscher-teszt), mint amire azóta csak kevésszer volt példa. Eredményei azt mutatták, hogy az erőszakos emberölést elkövető személyeket fokozott agresszív karakter és dacos opposíció jellemez, mindehhez pedig fokozott impulzivitás, gyakori explózió és erőteljes belső feszültség társul. A projektív tesztek alapján Münnich az emberölést elkövetők három típusát határozta el egymástól. Az első típus személyiségprofilja alapján elmondható, hogy ezen elkövetők viselkedésüket képtelenek kontroll alatt tartani, magatartásukat indulati életük szélsőséges módon befolyásolja. Intelligenciaszintjük alacsony, én-működésük gyenge, bizonytalan, olykor kényszeres. Világ látásuk cinikus, érdekvezérelt. Kötődésük felszínes, magatartásuk alapjaiban antiszociális karakterek jelenlétére és hangsúlyára utal, amelyet az alacsony toleranciaszint, a robbanékonyság, a fokozott belső feszültség határoz meg. Konfliktusos helyzetben regrediálnak, az átélt belső feszültség és indulatok pedig nyílt agresszióhoz vezetnek. A második típus személyiségprofiljában hangsúlyos szerepet kap a merev, konformista, elhárító mechanizmusokon alapuló viselkedés. Kifejezett agresszió kevésbé jellemző a második típusra, ugyanakkor az éberség, a fokozott paranoiditás, a pánik már annál inkább. Viselkedésük rigid, elhárító jellegű. Münnich szerint a harmadik típus különíthető el a leginkább az általa alkalmazott mérőeszközök alapján. Viselkedésfékük adaptív és normál működésmódot mutat, így ezek az elkövetők átlagembernek tűnnek. *„Az agresszív indulati élet eltölti a személyiség fantáziaéletét és a belső robbanékonyság, paroxizmalitás az Én-közeli agresszív tendenciák, a szándékjelleggel funkcionáló támadó képzetek találkozása acting out-szerű gyilkosság elkövetését hozzák létre”* (Münnich, 1973:173). A Münnich-féle tipologizálás tehát – pszichodinamikai mechanizmusok alapján – az emberölést elkövetők három típusát határozta meg: gátlástalan-amorális típust, depresszív-gátlásos típust és szorongásos-gátlásos, agresszív telítettségű típust. Tamási (2013) a Münnich-tanulmányról úgy vélekedik, hogy a szerző igen részletesen tárja fel az emberölés mögött meghúzódó pszichológiai mechanizmusokat, mindezt olyan mélységgel teszi, amely komoly szakpszichológiai ismereteket és azok hozzáértő felhasználását feltételezi.

Rózsa közel ötven évvel ezelőtt, 1979-ben publikált beszámolót az emberöléssel összefüggésben, bemutatva annak fontosabb szociológiai, kriminológiai és büntetőjogi aspektusait. Mindamellett, hogy a tanulmány fókuszja az intrafamiliaris, családon belüli emberölés-cselekményekre koncentrál (házastársak, újszülöttek és gyermekek, valamint a rokoni kapcsolaton kívül esők sérelmére elkövetett emberölések), Rózsa részleteibe menően mutatja be az elkövetők és az áldozatok szociodemográfiai sajátosságait, a bűncselekmények mögött meghúzódó motivációs tényezőket, és kitér a szuicidium kérdésére is.

Bolyky (2018) kutatási eredménye szerint, az általa vizsgált igazságügyi elmeorvos szakértői vélemények által feltárt összes kórkép mintegy felénél jelent meg valamilyen személyiségzavar emberölést elkövetőknél, míg az elkövetők 42%-a már a bűncselekmény előtt is rendelkezett diagnosztizált mentális zavarral.

Ezen kutatási beszámolók alapján elmondhatjuk, hogy az emberölést elkövető személyek esetében személyiségzavar és valamilyen komorbid mentális zavar fennállása valószínűsíthető.

Az emberölést elkövetők pszichés jellemzőinek bemutatása kapcsán szót kell ejtenünk a **skizofréniaspektrum-zavarról**, amely jellemzően a pszichotikus zavarok kategóriájának tárgyalásakor kap helyet (APA, 2022; Herold és mtsai, 2021). A tünetek jellemzően több tünetdimenziót is érintenek, úgy, mint a percepciót, a gondolkodást, a kogníciót, az érzelmeket és a magatartás zavarát. Multifaktoriális mentális zavar, etiológiája – bár pontosan nem ismert – alapvetően biológiai és pszichoszociális/környezeti megalapozottságot mutat. A skizofrénia esetében megjelenő tüneteket két nagy tünetcsoportba, *pozitív* és *negatív* tünetcsoportba sorolhatjuk. „A pozitív tünetek közé a hallucinációkat, a gondolkodás különböző tartalmi zavarait, deperszonalizációt, derealizációt, gondolatok elidegenedését és befolyásoltságának érzését stb. soroljuk. A negatív tünetek közé tartoznak: az érzelmi elsívárosodás, a szemkontaktus zavara, a mimika és pantomímia, a beszéd és gondolkodás elszegényesedése, a gondolati elakadások, indítékszegénység, anergia, apátia, anhedónia, a szociális és szexuális aktivitás csökkenése, valamint a figyelem zavara” (Herold és mtsai, 2021:242). Fontos szerep jut a téveszméknek, más néven doxasmáknak is, amelyek a gondolkodás tartalmi zavarai; olyan, a valóságban megalapozatlan ítéletek és következtetések együttese, melyek valóságáról a beteg szilárdan meg van győződve. A téveszme vonatkozhat az én-re és a környezetre egyaránt. Előbbi esetben *mikromániás* (azaz olyan téveszmék, amelyekben az énkép valamely negatív mozzanata válik uralkodóvá; jellemzően ön-kicsinyítő doxasmákat jelent, pl. nihilisztikus, bűnösségi), és *megalomániás* (a betegre kedvező, előnyös én-kibővítéssel járó téveszmék, pl.

vallásos) változatokat különítünk el, míg a környezettel kapcsolatos téveszmék között tartjuk számon az erotomán, az üldöztetési vagy a féltékenységi téveszmét. A téveszme mellett megjelenhetnek különböző érzékszervi zavarok, amelyek között főként akusztikus hallucinációk jelenléte dominál. Az akusztikus hallucinációk lehetnek elemi hangok, zenei hanghallások, a leggyakrabban pedig beszédhangok (Herold és mtsai, 2021). A közhiedelemmel ellentétben, a pszichotikus állapot, illetve konkrétan a téveszme több pszichiátriai zavar egyik tünete is lehet. Megjelenhet A-klaszter személyiségzavarok, paranoid pszichotikus zavar, szkizofreniform és szkizoaffektív zavarok során, szer-indukálta pszichotikus zavarban, továbbá megjelenése igen gyakori a depresszív és bipoláris zavarokban, a poszttraumatikus stressz zavarban, és az egyes disszociatív zavarokban (Bellavics, 2024; APA, 2022; Herold és mtsai, 2021; Haller, 2020c) Mint látjuk, igen széles körre jellemző a pszichotikus állapot, így pusztán egy típusú mentális rendellenességgel kapcsolatba hozni jelentősen leszűkítené a megértés perspektíváját.

Noha prevalenciája a normál populációban nagyjából 1% (Tényi, 2017), az igazságügyi és börtönpopulációban az előfordulási aránya ennél jóval nagyobb (Fioritti és mtsai, 2001; Brink és mtsai, 2001). A zavar bűnügyi vonatkozásai elsősorban a téveszmék és a hallucinációk érhetők nyomon: ezek közül is főként a paranoid, üldöztetési, reliigiózus és miszidentifikációs tartalmak mutatnak kapcsolatot az erőszakos bűnelkövetéssel (Hodgins és mtsai, 2014; Richard-Devantoy és mtsai, 2013; Ahn és mtsai, 2012.; Stompe és mtsai, 2004; Bjørkly, 2002).

Az erőszakos bűnelkövetéssel leggyakrabban – a szkizofréniáspektrum-zavar mellett – az antiszocialitást és az **antiszociális személyiségzavart** hozzák összefüggésbe (Bellavics, 2024, 2022; Haller, 2020c; Tényi, 2017; Áspán & Halász, 2015). A személyiségzavarok abban különböznek a mentális zavaroktól, hogy olyan stabil, egész életünkön át tartóan fennálló mintázatokat jelölnek, amelyek nagyban megnehezítik a beteg mindennapjait, és amelyek eltérnek a kulturálisan és szociálisan elfogadottaktól. Prevalenciája a populációs indexet illetően viszonylag magas, a lakosság 10%-20%-át érinti valamilyen személyiségzavar [összehasonlításként: a szkizofréniáspektrum-zavar prevalenciája 1% (Tényi, 2017)], melyeket azonban az érintett betegek nem ismernek el: következetesen tagadják betegségüket, betegségbelátással nem rendelkeznek, ebből kifolyólag elutasítanak bármilyen pszichés szupportot. A személyiségzavarok tünetei alloplastikusak⁵ és egoszintonok⁶, nem társul

---

⁵ Vagyis a személyiségzavaros beteg képes a környezethez való alkalmazkodáshoz, így a személyiségzavar nem jelent totális alkalmazkodásképtelenséget (Tényi & Fekete, 2021).

⁶ Azaz énonoszak, a jelentkező tüneteket a beteg képes elfogadni, és identitása részeként kezelni (Tényi & Fekete, 2021).

hozzájuk szorongás vagy distressz-állapot, a maladaptív magatartástól ugyanis nem ők, hanem közvetlen környezetük, elsősorban családjuk szenved (Tényi & Fekete, 2021). A korai pszichodinamikus felfogás szerint a személyiségzavarok etiológiájában nagy szerepet játszik a mentális sérülés, a pszichotrauma, amely az egészséges személyiségfejlődést regresszióba⁷ taszította, és előidézte a maladaptív személyiségműködés kialakulását és megszilárdulását. Az újabb etiológiai megközelítés szerint azonban nem pusztán a pszichés faktorok eredményezhetnek személyiségzavart, hanem sokkal inkább biológiai, pszichológiai és szociológiai rizikófaktorok összessége mentén kell vizsgálni a maladaptív személyiségműködés kialakulását.

Az antiszociális személyiségzavar a B-klaszter személyiségzavarok közé tartozik. A személyiségzavarok a klinikai pszichológiában több alcsoportba sorolhatók, a tipizálás pedig a személyiség működését alapjaiban meghatározó fő motívum szerint történik. Az A-klaszter csoport a *különcök*, vagy excentrikusak csoportja – itt találjuk többek között a skizoid, a skizotip és a paranoid személyiségzavarokat; a B-klaszter a *dramatikusak* csoportja: az antiszociális személyiségzavar mellett itt kap helyet a borderline, a nácisztikus és a hisztrionikus személyiségzavar; a C-klaszter a szorongásspektrum mentén alakítja ki a *szorongók* csoportját, benne a dependens, a kényszeres és az elkerülő személyiségzavarral (APA, 2022; Bellavics, 2022; Haller, 2020c; Tényi, 2017). A személyiségzavarok rendszere ma már túlmutat a kategorizáción: a DSM-5 által bevezetett paradigmaváltó szemlélet a személyiségzavarokat is dimenzionális megközelítésben igyekszik már kezelni. A szemléletváltásnak részben a szakemberek által megfogalmazott igény volt az alapja, részben a DSM-III-IV nem megfelelő kategoriális osztályozása, részben pedig a tudományosság iránti igény (Kuritárné Szabó, 2017).

A SZEMÉLYISÉGZAVAROK KLASSZIFIKÁCIÓJA		
A-klaszter személyiségzavarok - különc csoport	B-klaszter személyiségzavarok - dramatikus csoport	C-klaszter személyiségzavarok - szorongó csoport
skizoid	antiszociális	dependens
skizotip	borderline	kényszeres
paranoid	nácisztikus	elkerülő
	hisztrionikus	

2. táblázat. A személyiségzavarok rendszerei. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

⁷ Regresszió: a fejlődés során már túlhaladott fázisok vagy stádiumok újbóli megjelenése. A regresszióban megmutatkozó viselkedés- és kifejezésformák mindig primitívebbek a már érettebb fejlődési stádiumokkal összehasonlítva. Regresszió életünk számos területén megjelenhet, pl. egy konfliktusos helyzetben, vagy egy súlyos trauma során.

Minden személyiségzavar jól meghatározható és differenciálható tünetegyüttessel rendelkezik (APA, 2022, 2013; WHO, 2022), amelyek közül az antiszociális személyiségzavar mutatja a legszorosabb kapcsolatot az erőszakos bűnelkövetéssel (Halmai & Tényi, 2017). A diagnosztikai kritériumok mentén végighaladva olyan tünetek leírásával találkozunk az antiszociális személyiségzavar diagnosztizálása kapcsán, mint a mások jogainak semmibevétele és figyelmen kívül hagyása, a törvényekhez és a társas normákhoz való alkalmazkodás képtelensége, csalási hajlam, impulzivitás, agresszív viselkedésrepertoár, valamint a büntudat, a megbánás és az empátia deficitje vagy teljes hiánya (APA, 2022). A DSM utal arra is, hogy noha az antiszociális személyiségzavar csak 18. életév felett diagnosztizálható, már gyermek- és kamaszkortól kezdődően vannak olyan emocionális-viselkedéses megnyilvánulások, amelyek e személyiségzavar jelenlétére utalnak, s mint ilyen, a gyermekkorban adható viselkedészavar diagnózissal lehet rájuk utalni (APA, 2022; Haller, 2020c; Kelemen, 2017; Áspán & Halász, 2015; Fairchild és mtsai, 2013).

A B-klaszter személyiségzavarok egy másik tagja, nevezetesen a borderline személyiségzavar is kapcsolatba hozható az erőszakos bűnelkövetéssel – igaz egy más perspektívából: míg az antiszociális személyiségzavar jellemzően az elkövetői oldalon, addig a borderline személyiségzavar az esetek többségében a sértetti oldalon jelentkezhet, különösen a szexuális erőszakos cselekmény sértetti körében gyakori a borderline diagnózisok előfordulása (Kuritárné Szabó & Merza, 2017; Kuritárné Szabó, 2015; Merza és mtsai, 2015).

Emberölést elkövetők vonatkozásában számottevő az egyéb szubklinikai, azaz a klinikai szintet el nem érő maladaptív stratégiák szerepe is (Lehoczki, 2021). Az inadekvát stresszkezelési és coping technikák [például agresszió alkalmazása a konfliktus feloldására, alkohol- és drogfogyasztás (Elisha és mtsai, 2010; Daffern és mtsai, 2010; Cassar és mtsai, 2003)], az erőszakos fantáziatévékenység – különösen a szexuális emberölés esetében (Lehoczki, 2017) – mind-mind kiemelt szerephez jutnak az emberölés cselekmények vizsgálatakor.

2. Kriminálisztikai pszichológia

A kriminálisztikai pszichológia a kriminálpszichológia azon alkalmazott területe, amely a büntetőeljárások pszichológiai szempontú támogatását hivatott ellátni, a felderítéstől egészen a jogerős ügydöntő határozat megszületéséig.

A kriminálisztikai pszichológia két tudományterület kölcsönhatására épít, a kriminálisztikára és a pszichológiára.

A kriminalisztika „*olyan multidiszciplináris bűnügyi tudomány, amely a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően tudományosan megalapozott eszközöket, módszereket és eljárásokat dolgoz ki a felderítés és a bizonyítás, valamint a bűncselekmények megelőzése érdekében*” (Balláné Füstner, 2019:13). Az itt említett tudományosan megalapozott módszerek és eljárások között kap helyet a pszichológia és annak módszertana is, amely a bűncselekményt elkövető személyiség- és viselkedéselemzésével tud hozzájárulni a felderítés eredményességéhez, a kriminalisztikai alapkérdések (Boda, 2019) közül a *hogyan, ki, kit és miért* kérdések megválaszolásával. Ebben a megközelítésben tehát a pszichológia a kriminalisztika segédtudománya, amely feladatellátása során a pszichológia eszközeire, módszereire és eljárásaira támaszkodik.

Erre a megállapításra reflektál az Egyesült Királyság gyakorlata is: az ott működő *Behavioral Investigative Advice* feladata, hogy a nyomozást végigkísérje, kezdve a helyszíni szemlétől egészen a nyomozás befejezéséig, miközben kriminálpszichológiai szempontok alapján elemzi és értékeli a beszerzett bizonyítékokat. Az ott működő kontextusban a kriminálpszichológia a kriminalisztika erőforrásává alakult át (Lohner és mtsai, 2021).

Megfigyelhető az a tendencia is, miszerint sokan – szakmabeliek és laikusok egyaránt – a kriminalisztikai pszichológiával azonosítják a kriminálpszichológiát (Pásztor és mtsai, 2009), ez azonban – követve a szakirodalmi utalásokat (Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014; Pásztor és mtsai, 2009) – téves.

Amikor bűncselekmények elemzés-értékeléséről, pszichológiai alapú nyomozástámogatásról van szó, a helyes szakmapolitikai megnevezés és tudományterületi besorolás a kriminalisztikai pszichológia lenne. A Rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja (Pásztor és mtsai, 2009) a bűnügyi szakterületen végzett pszichológiai feladatellátást úgy határozza meg, melynek célja „*a rendőrség bűnüldöző munkájának segítése, a felderítő állomány bűnüldöző kompetenciáinak fejlesztésében, a bűncselekmények tényállásának felderítésében és rekonstruálásában, a bűncselekmények elkövetőinek azonosításában, bűncselekmények megelőzésében és megakadályozásában, a pszichológia tudományának (...) eszköztárának alkalmazásával és felhasználásával, beépítve a mindenkori tudományos eredményeket és tapasztalatokat*” (Pásztor és mtsai, 2009:251). Ha követjük az előzőekben már többször hivatkozott popperi felosztást, a szakmai protokollban megfogalmazottak a kriminalisztikai pszichológia meghatározását adják meg. A protokoll szerzői azonban arra is rávilágítanak, hogy az évek során számos kísérlet született a

fogalomrendszer megújítására (pl. rendőr-pszichológus vagy bűnügyi pszichológus), azonban ezek a kísérletek nem tudtak megszilárdulni.

2.1. Kriminálisztikai pszichológiai, nyomozástámogató eljárások

Miután az előző pontban kiemelt hangsúlyt fordítottam a kriminálisztikai pszichológia kérdésére, jelen pontban bemutatom azokat a főbb alkalmazott nyomozástámogató eljárásokat, amelyek ezen alkalmazott terület legmeghatározóbb eljárásai között tarthatók számon.

2.1.2. Elkövetői profilalkotás

Az elkövetői vagy bűnügyi profilalkotást a 20. század közepétől egészen napjainkig kiemelt figyelem és érdeklődés övezi, noha az első elkövetői profilok már jóval a 20. század előtt megszülettek.

Egyes források szerint az első elkövetői profilok már az 1400-as évek végén megjelentek, amikor a katolikus egyház két főinkvizitora, Heinrich Kramer és Jacob Sprenger kiadták *Malleus maleficarium* című kézikönyvüket, benne kihirdetve azokat a téziseket, hogy mely cselekmények és körülmények számítanak boszorkányságnak, kik lehetnek boszorkányok és őket milyen testi és életvitelbeli jellemzők alapján lehet azonosítani (Mittal & Singh, 2016; Csirik, 2014). Ezt követően néhány száz évvel később, az 1880-as évek végén Dr. Bond elkészítette Hasfelmetsző Jack profilját, aki London East End nevű városnegyedében több prostituálttal végzett (Lohner, 2024; Ivaskevics, 2020; Petrétei, 2020; Davis és mtsai, 2018; Innes, 2007). Profilja szerint *„a gyilkos erős testalkatú, nyugodt és vakmerő. Nem egyértelmű, hogy van-e tetteháza. Véleményem szerint a tettes a gyilkos és az erotikus mánia időszakos rohamaiban szenved. A csonkolások a férfi betegesen felfokozott nemi étvágyára utalnak. Természetesen az is lehetséges, hogy bosszúvágy vagy agyfelborulás fejlesztette ki benne a gyilkolás ösztönét, vagy eredete vallási hóbortban keresendő, azonban egyik hipotézisem sem tartom valószínűnek helytállóknak”* (Innes, 2007:21).

A bűnügyi profilalkotás speciális nyomozástámogató eljárás, amelynek célja, hogy segítse a nyomozóhatóságot az ismeretlen elkövető felderítésében, mindezt úgy, hogy feltárja a lehetséges elkövető főbb viselkedés- és személyiségjegyeit (Lehoczki, 2021, 2014; Ivaskevics, 2020; Gee & Belofastov, 2006). A profilalkotás a bűncselekmények széles körében felhasználható – különösen az úgynevezett „helyszínes” bűncselekményeknél (Lehoczki, 2014; Csirik, 2014), – legyen szó életellenes vagy szexuális bűncselekményekről, vagyon elleni

erőszakos bűncselekményekről, gyújtogatásról, rablásról, kiber-bűncselekményekről, terrorizmusról, vagy akár gyanús eltűnésekről (Lohner, 2023; Lehoczki, 2021, 2014; Petrétei, 2020; Haller & Ivaskevics, 2020; Elekesné Lenhardt, 2015; Yapp, 2010; Chiesa és mtsai, 2008; Kocsis, 2006; Groves és mtsai, 2004; Holmes & Holmes, 2002).

Szemlélete multidiszciplináris: egyaránt merít a pszichológia, a pszichiátria, a kriminológia, a kriminalisztika, a szociológia és a matematika tudásanyagából (Lehoczki, 2021, 2014, 2011; Davis és mtsai, 2018; Csirik, 2014; Alföldi, 2012). Az eljárást számos kritika éri napjainkban is, amelyek arra mutatnak rá, hogy a profilalkotás alacsony számú empirikus kutatással rendelkezik, valamint ennek hiányában reliabilitása és validitása is megkérdőjeleződik (Lehoczki, 2021; Davis és mtsai, 2018; Szijártó, 2014). Erre a kritikára a hazai kutató-társadalom is reflektál: az utóbbi években egyre nagyobb volumenű empirikus kutatások készültek a profilalkotás témájában, különösen annak klinikai irányzatát érintően (Bellavics, 2024; Lehoczki, 2021; Lohner és mtsai, 2021). Ugyanakkor az is jól látható tendencia, hogy az elkövetői profilalkotással kapcsolatos tudományos vizsgálódás nemcsak nemzetközi (Fox és mtsai, 2021; Mittal & Singh, 2016; Turvey, 2012; Sale, 2008; Turco, 2008; Bumgarner, 2008; Kocsis, 2007), hanem hazai empirikus és elméleti jellegű tanulmányokon keresztül is visszaköszön, különösen a 2010-es évek második felétől (Bellavics, 2024; Lohner, 2024, 2023, 2021; Lohner és mtsai, 2023, 2021; Lehoczki, 2021, 2014, 2011; Vilics, 2020; Lehoczki & Ronyecz, 2021; Ivaskevics, 2020; Szijártó, 2019, 2014). Ez is alátámasztja, hogy nemcsak a filmvásznak közkedvelt fogásáról, hanem egy tudományosan megalapozott és igazolt eljárásról van szó.

A profilalkotás alapjait véve bűnügyi elemző-értékelő tevékenység; olyan folyamat, amely során számos fizikai és pszichikai információ kerül feldolgozásra, többek között a bűncselekmény elkövetési helyének jellemzői, az ott hátrahagyott fizikai és pszichikai nyommaradványok, a nyomozati dokumentumok, a viktimológia és a hozzá kapcsolódó megannyi alkérdés. A Bűnügyi Elemzési Szabályzatról szóló 23/2018. (VI.21.) ORFK utasítás értelmében a bűnügyi elemzés *„a bűnügyi és bűnüldözési adatok és információk mennyiségi és minőségi vizsgálata, a közöttük levő kapcsolat meghatározása és értékelése a bűnözés egészének, valamint egyes bűncselekmények terjedelmének, dinamikájának és struktúrájának, hosszabb távon érvényesülő mintázatának, tendenciáinak meghatározása, a nyomozások támogatása, a bűncselekmények elkövetőinek felderítése és elfogása, a bűncselekmények megelőzése, valamint a hozzájuk kapcsolódó vezetői döntések megalapozása érdekében”*. Az

ORFK utasítás taxatívén felsorolja az elemzések fajtáit is, köztük nyomozást támogató bűnügyi elemzést. Az ORFK utasítás 2. pontjának b) alpontja kitér arra is, hogy a bűnügyi elemzés országos szakirányító szerve „*az eseti nyomozást támogató bűnügyi elemzési formák közé tartozó specifikus profilelemzést végez az e célra felállított adatbázisból*”, amely ugyancsak reflektál az elkövetői profilalkotás eljárására.

Ha szemügyre vesszük az elkövetői profilalkotás definícióját, felfedezhetők azok a kapcsolódási pontok, amelyek miatt a profilalkotás folyamata illeszkedik a bűnügyi elemzés tevékenységébe.

Nagy és Elekesné Lenhardt (2004) megállapítása szerint a profilalkotás az a folyamat, amely során egy bűncselekmény vagy elkövetési helyszín rekonstrukciójából, az ott rendelkezésre álló információk feldolgozásából pszichológiai-szociológiai portré készíthető a bűncselekményt elkövető ismeretlen személyről. Az elkövetői profilalkotás specifikussága révén ezen a ponton fonódik össze a bűnügyi elemzés tevékenységgel.

A profilban utalás található az ismeretlen elkövető motivációjára, szociodemográfiai hátterére, főbb személyiségkarakterisztikájára, mentális állapotára és az esetlegesen felmerülő patológiákra, bűnügyi előéletére (Bellavics, 2024; Lehoczki, 2021; Vilics, 2020; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006; Gee & Belofastov, 2006); az elkövető habitusára, emocionális és pszichológiai állapotára, fizikai attribútumaira (Turvey, 2012). Szemléletes példa arra, hogy hogyan is épül fel egy profil a gyakorlatban, a Lehoczki – Ronyecz szerzőpáros által közölt esettanulmány (2021), melyben a szerzők egy, a 2000-es években elkövetett kettős emberölést modelleztek és elemeztek, melyben többek között elkészült az elkövető személyiségprofilja is. Lehoczki szerint „*a profilalkotás során pszichológiai jellegű adatok kiemelése, rendszerezése, elemzése és értékelése történik, melynek alapján a profilt készítő szakember meghatározza az elkövető demográfiai és személyiségbeli jellemzőit. A profilalkotás tehát az elkövető legfőbb személyiség- és viselkedésszerű jellemzőinek rekonstrukciója a cselekményének pszichológiai szempontú elemzése alapján*” (Lehoczki, 2021:37). A profilalkotás lényege, hogy segítse a nyomozóhatóság munkáját azáltal, hogy a folyamat során feltárják az ismeretlen elkövető főbb szociodemográfiai és pszichológiai jellemzőit, ezáltal specifikálva és szűkítve a lehetséges gyanúsított kört (Ivaskevics, 2020).

A bűnügyi profilalkotás konceptualizálása időről időre változik: a módszer első megjelenésétől kezdve számos alkalommal került újradefiniálásra (Lehoczki, 2021). Geberth (1983/2020) szerint a profilalkotás a forenzikus technikák egyike, célja pedig, hogy specifikus

információkkal segítse a nyomozóhatóságot az elkövető személyiségvonásainak elemzésével. Douglas és munkatársai (2006) meghatározása alapján a bűnügyi profilalkotás nem más, mint az ismeretlen elkövető főbb viselkedéses jellemzőinek és személyiségvonásainak rekonstruálása a vizsgált bűncselekmény pszichológiai szempontú elemzés-értékelése alapján. A konceptualizálás nagyban függ attól is, hogy mely, a következő alfejezetben részleteiben is bemutatott profilalkotási irányzat szempontjából akarjuk definiálni a bűnügyi profilalkotás fogalmát. Az egyes irányzatok nemcsak profil-definícióban térnek el egymástól, hanem az általuk készített profil tartalmi elemei is eltérnek (Petherick, 2007).

Az első megjelenő irányzatként kezelhető FBI-módszer, a bűnügyi nyomozati elemzés a legátfogóbb profilt adja az elkövetőről: nagyon sok információ kerül feldolgozásra, amelyek mind nyomozásközpontú szemléletben kerülnek bemutatásra. A diagnosztikus értékelés ennél jóval analitikusabb elkövetői profilokat készít, és kevesebb konkrétumot tartogat a nyomozati cselekményeket illetően. A Canter-féle nyomozati pszichológiai megközelítésben készült elkövetői profilok elsődlegesen a földrajzi-geográfiai elemzésekre koncentrálnak, míg a Turvey-féle viselkedéses bizonyíték elemzés kevesebb, de annál validabb és megbízhatóbb információkat közöl az ismeretlen elkövetőről.

A bűnügyi profilalkotás tudományterületi besorolása jóval nehezebb. Egyesek bűnügyi segéd tudományként értelmezik, mások kriminalisztikai eljárásnak tekintik, míg vannak, akik a kriminálmetodika vagy a krimináltechnika eszközeinek tartják (Lehoczki, 2021; Alföldi, 2012). Brent E. Turvey (2012) egyenesen a forenzikus kriminológia eszközeként, és így a kriminológián belüli tudományágként határozza meg, amelynek gyökerei a viselkedéstudományban és a forenzikus tudományokban keresendők.

Megjegyzendő az is, hogy egy profil „ritkán van kész”: ha újabb információhoz jutunk a felderítés során, az új információ fényében újra kell gondolni az elkövető profilját, mert nagy valószínűség szerint változtatni kell rajta, ki kell egészíteni azt. A profil a rendelkezésre álló adatokra épül – ha új adat kerül birtokunkba, azt ismét elemezni és értékelni szükséges (Lehoczki, 2021; Coupe, 2003).

A bűnügyi profilalkotásnak több irányzatát is megkülönböztetjük – ennek pontos számában azonban ellentmondás figyelhető meg: míg egyesek szerint (Lohner, 2024; Lohner és mtsai, 2023; Ivaskevics, 2020; Mittal & Singh, 2016; Wilson és mtsai., 1997) a bűnügyi profilalkotásnak három, addig mások szerint (Bellavics, 2024; Lehoczki, 2021, 2011; Gampel & Székely, 2009) négy specifikus irányzata különböztethető meg, melyek:

- i) a bűnügyi nyomozati elemzés,
- ii) a nyomozati pszichológia,
- iii) a viselkedéses bizonyíték elemzés és
- iv) a diagnosztikus értékelés.

Ezeket túl napjainkban megfigyelhető egy ötödik irányzat megjelenése is, ami pedig a földrajzi profilalkotás (Halford, 2023; Márkus, 2023; Willmott és mtsai, 2021; Ivaskevics, 2020; Csirik, 2014; Szijártó, 2014; Gampel & Székely, 2009; Rossmo, 1999).

2.1.2.1. A bűnügyi nyomozati elemzés

A bűnügyi nyomozati elemzés (*Criminal Investigative Analysis*) az FBI által kidolgozott profilalkotó eljárás, amely azóta is a Szövetségi Nyomozó Iroda profilalkotó eljárása. Az eljárás kidolgozásának alapjául egy 1979 és 1983 között lezajlott kutatás szolgál: a kutatásban 36 sorozatelkövetővel készítettek interjúkat az FBI szakemberei, akik összesen 118 személy haláláért voltak felelősek. Az interjúk mély explorációval készültek, és igyekeztek minél részletgazdagabb leírással szolgálni az interjúalanyokról. Ennek az irányzatnak köszönhető a szexuális emberölés motivációs hátterének modellje (Resser és mtsai, 1988; Burgess és mtsai, 1986), valamint az erőszakos bűncselekmények klasszifikációs kézikönyve, a *Crime Classification Manual* (Douglas és mtsai, 2006).

Bevezették a modus operandi és a kézjegy fogalmát. Előbbi a cselekmény sikerességéhez szükséges magatartásokat foglalja össze (például a lebukás elkerülése érdekében az elkövető maszkot visel, áldozatát előre kiválasztja, ahogyan az optimális elkövetési helyszínt is), míg utóbbi azokat a viselkedéseket foglalja össze, amelyek az elkövetés mögött meghúzódó pszichés és érzelmi szükségleteket jelenítik meg. A kézjegy tehát olyan viselkedéseket tartalmaz, amelyek nem szükségesek a bűncselekmény sikeres végrehajtásához (például trófeagyűjtés) (Lehoczki, 2021; Ivaskevics, 2020; Petrétei, 2020; Turvey, 2012; Leclerc és mtsai, 2009; Gee & Belofastov, 2006; Keppel, 1995). További differencia, hogy míg a modus operandi elkövetésről elkövetésre változhat, finomodhat, addig a kézjegy viszonylag változatlan: ugyanazt a pszichés szükségletet elégíti ki újra és újra. Az elkövetői kézjegy két aspektussal rendelkezik. „Az egyik az a sajátos magatartás, amely tehát nem szükséges a cselekmény kivitelezéséhez, csupán az elkövető személyes szükséglete volt azt végrehajtani, és amely aztán egyedi viselkedéses bizonyítékként jelenik meg. Ez a viselkedés az elképzelés szerint cselekményről cselekményre változatlan marad, azaz statikus, ám a gyakorlat ezt nem mindig

igazolja. Ami azonban valóban nem változik, a kézjegy másik aspektusa: az a pszichológiai szükséglet vagy vágy, amely a kézjegy-magatartást életre hívja, amelyet ez a magatartás a cselekmény során kielég” (Lehoczki, 2021:54). Amikor Ted Bundy begipszelt kézzel cserkészte be áldozatait, az egyértelműen modus: a cselekmény sikeres végrehajtása érdekében manipuláció eszközével élt. Ezzel szemben Ed Gein, aki női áldozatainak lenyúzott bőréből varrt magának ruhákat, egyértelműen kézjegy aspektus: az emberölés eredményességéhez a nyúzás semmiképpen sem szükséges magatartás, amely azonban az elkövető deviáns-kóros szexuális vágyainak manifesztációjaként, kézjegyként kezelendő (Petrétei, 2020).

A modus operandi és a kézjegy mellett az FBI szakértői megalkották a szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiákat is, amelyekről részletesebben egy későbbi fejezetben írok.

Az FBI módszer legnagyobb kritikáját annak kis elemszáma miatt kapta – mindössze 36 elkövető explorációja alapján dolgozták ki a fenti elkövetői tipológiát (Douglas és mtsai, 2006; Burgess és mtsai, 1986), és az általuk szubjektíven elmondott adatok nem kerültek objektív módon ellenőrzésre (Lehoczki, 2021; Turvey, 2012; Canter és mtsai, 2004). A reteszt vizsgálatok nem mutatnak konszenzuális eredményt: míg Canter és munkatársai (2004) eredményei nem támasztották alá a szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiát, addig Mjanes és munkatársai (2017) sikerrel reprodukálták azt.

2.1.2.2. Nyomozati pszichológia

A nyomozati pszichológia (*Investigative Psychology*) alapja a David Canter angol pszichológusprofesszor által kidolgozott profilalkotó eljárás. A Canter-féle eljárás – tanulva az FBI hiányosságaiból – empirikus alapokra szándékozott emelni a profilalkotás folyamatát. Ennek bizonyítéka, hogy elméleteit folyamatos adatszerzés és -tisztítás, teszt-reteszt folyamatok és a kapott eredmények megosztása segíti hozzá az empirikus bizonyossághoz (Bellavics, 2024). Az irányzat képviselői tudományos alapokra helyezik az eljárást, és módszerében ötvözik a kísérleti pszichológia, a szociálpszichológia, az igazságügyi pszichiátria és a kriminológia ismeretanyagát, és eredményeiket tudományos alapokkal rendelkező teszteléseknek vetik alá. Ezáltal igyekeznek „tompítani” azon a kritikán, miszerint a profilalkotás tudományos alapokkal nem rendelkezik, és empirikus bizonyítékai sincsenek. Canter úgy vélte, hogy a deduktív logikai megközelítés helytelen az egyes bűncselekmények vizsgálatakor; a helyes megközelítés induktív alapon kell, hogy szerveződjön. Úgy gondolta, hogy az első profilalkotással foglalkozó szakemberek pszichológusok voltak, ezért a

profilalkotás pszichológiai eredete megkérdőjelezhetetlen, ugyanakkor a szubjektivitást csakis objektív, replikábilis és tudományos alapokkal rendelkező eljárással lehet kiküszöbölni. Ennek érdekében vizsgálatait *evidence based* stratégia jellemezte, a profilalkotást pedig elméleti alapokra igyekezett helyezni (Lehoczki, 2021; Fox és mtsai, 2021; Davis és mtsai, 2018; Csirik, 2014).

A Canter általa képviselt irányzat túlnőtte azt a klasszikus felfogást, hogy a profilalkotás csak és kizárólag sorozatgyilkosok ellen alkalmazható. A canteri profil elsősorban nem az elkövető személyiségére fókuszál: *„abból indul ki, hogy a nyomozás során lehetnek olyan pontok, amikor nincs előrehaladás. Ilyenkor a nyomozás lebonyolítói kénytelenek hipotéziseket alkotni. Szerinte ennél a fázisnál merül fel a profilalkotás, amely a feltevéseket empirikus adatokkal tudja alátámasztani, így ezek segítségével a feltételezések legalábbis a valószínű kategóriába fognak esni”* (Csirik, 2014:108).

2.1.2.3. Viselkedéses bizonyíték elemzés

A viselkedéses bizonyíték elemzés (*Behavioral Evidence Analysis*) Brent E. Turvey nevével fémjelzett deduktív eljárás. Alaptézise, hogy nincs két egyforma eset, minden esetet önmagához képest kell vizsgálni (Turvey, 2012). *„Ebben az irányzatban nagyon fontos a kritikai gondolkodás, a multidiszciplináris szemlélet, és a módszer fegyelmezett alkalmazása, valamint a forenzikus tudományokban való jártasság. A profilalkotás folyamatában igyekszik a szubjektív komponens szerepét és a bizonytalanságot a lehető legkisebbre redukálni. Csak azzal dolgozik, ami tény és bizonyított; nem él feltételezésekkel, és elutasítja a többi irányzat alapját képező általánosításokat”* (Lehoczki, 2021:64-65). Nagyban épít a statisztikai eljárásokra, ugyanakkor önmagában azokat kevésnek gondolja. Noha az eljárás alapjaiban a deduktív megközelítésre épül, nagyban merít az induktív megközelítésnek tulajdonított elkövetői tipológiákkal, azonban nem fogadja el azok általános érvényét, hanem a rendelkezésre álló objektív bizonyítékok elemzésével, deduktív logika mentén teszteli azokat, eljutva az általa vélelmezett legpontosabb elkövetői profilig. A deduktív profilalkotás alapján készült elkövetői tipológiák – szemben az induktív profilok adta tipológiákkal – nem az elkövetőket, hanem az elkövetés során tanúsított magatartásokat klasszifikálja. Ennek legjobb példája az a Keppel-Walter-féle (1999) négyes elkövetői profiltipológia, amely szexuális emberölést elkövető személyek vonatkozásában született – erről részletesebben egy későbbi fejezetben, a szexuális emberöléssel kapcsolatos harmadik szintű elméleteknél értekezem.

2.1.2.4. Diagnosztikus értékelés / pszichológiai profilalkotás

A diagnosztikus értékelés, vagy más néven pszichológiai vagy klinikai profilalkotás (Bellavics, 2024; Lehoczki, 2021; Ivaskevics, 2020) a négy profilalkotás-irányzat egyike, egyben a legkorábban megjelent irányzat. Mégis, ennek ellenére, a klinikai irányzat módszertani szempontból a legkidolgozatlanabb, nincs érvényben lévő, szisztematikus módszertana, empirikus úton a legkevésbé vizsgált és nem rendelkezik megfelelő elméleti háttérrel sem, amelyek miatt számos kritika éri (Lohner, 2024; Bellavics, 2024; Lehoczki & Ronyecz, 2021; Ivaskevics, 2020; Davis és mtsai, 2018; Szijártó, 2014; Petherick, 2007). Ezekre a hiányosságokra és kritikákra igyekszik reflektálni jelen doktori kutatás is, ahogyan tették azt előttem már mások is (Bellavics, 2024; Lehoczki, 2021; Lehoczki & Ronyecz, 2021): a cél olyan empirikus kutatás lefolytatása, amely a klinikai irányzat számára igazolt eredményeket, új módszertani lehetőségeket fogalmaz meg.

A diagnosztikus értékelés folyamatát Lehoczki (2021) a pszichodiagnosztikához hasonlítja, annyi különbséggel, hogy ebben az esetben nem objektív vagy projektív tesztek adják a diagnosztika folyamatát, hanem a helyszínen azonosítható viselkedéses jegyek elemzése. Véleménye szerint a profilalkotás pszichológiai alapú módszer, amely nem redukálódhat pusztán a statisztikai és szocio-demográfiai leíró jellegű módszerré.

A klinikai megközelítés alapja, hogy *„egy mentálisan érintett személy viselkedése sajátos, ami alapján felismerhető az állapota, ez pedig támpont lehet a nyomozás során”* (Haller és mtsai, 2020b:125).

A pszichológiai / klinikai profilok az egyes profilalkotás-irányzatok közül a leganalitikusabb és legrészletgazdagabb, lévén, hogy ezek elkészítésében pszichiáter és pszichológus (klinikai szakpszichológus) szakemberek működnek közre (Lohner, 2024; Lehoczki, 2021; Szijártó, 2014), akik saját klinikai praxisból származó tapasztalataikat igyekeznek felhasználni. Szijártó (2014) szerint az utóbbi időszakban a klinikai profilt készítők között egyfajta szakosodás figyelhető meg: a profilt készítő szakemberek egy-egy bűncselekménytípusra specializálódnak, ez pedig Szijártó szerint csökkentheti a klinikai irányzattal szemben kritikaként megfogalmazott szubjektivitást. Lehoczki és Ronyecz (2021) pedig arra mutatnak rá, hogy bár napjainkban a profilalkotás egyre inkább a statisztika és a statisztikai modellezés irányába mozdul el, ha a pszichológiai vonal kimarad az elkövetői profilalkotás folyamatából, az elkészült profilok sokat veszítenek mélységükből és plasztikusságukból. A statisztikai alapú módszerek a viselkedésminták felszíni jellegzetességeinek azonosítására képesek, míg az ennél

mélyebb tartalmak elemzésére – például az elkövetői kézjegy azonosítására, a patológiás működések és a pszichodinamikai jellemzők feltárására vagy az egyéb szimbolikus jellegek vizsgálatára – a klinikai pszichológia képes. *„A pszichológiai profilok (...) ennek a „mélytúrásnak” köszönhetően plasztikusabbak, gazdagabbak (...). A pszichológiai módszer ezen felül kiterjeszti a profil felhasználási lehetőségeinek körét, mert a gyanúsított kör szűkítése mellett alkalmazható a nyomozási stratégia alakításában, a kommunikációs fogások, proaktív nyomozási lépések, pszichológiai csapdák felállításában, a médiakommunikáció megállapításában, és a kihallgatási taktika felépítésében”* (Lehoczki & Ronyecz, 2021:2089).

A klinikai irányzat sokáig nem alkotott különálló irányzatot, hanem a felderítés egy olyan aspektusa volt, amikor az eljáró hatóság külső pszichiáter vagy pszichológus segítségét kérte az elkövetői profil megalkotásában – ugyanakkor a 2010-es évektől kezdődően egyre inkább megjelenő tendencia, hogy a klinikai profilalkotás önálló irányzatként is megállja a helyét (Ivaskevics, 2020; Innes, 2007).

A klinikai megközelítés (*Clinical Approach*) a múlt századig nyúlik vissza, és ez volt az első olyan profilalkotó eljárás, amely szép sikereket ért el, köszönhetően a résztvevő pszichiáter és pszichológus szakembereknek (Lehoczki, 2021; Lohner, 2021; Ivaskevics, 2020; Innes, 2007). A klinikai profilalkotás sikereihez és bukásához három kiemelendő eset járult hozzá.

George Metesky, vagy más néven a Bolond Bombagyáros volt az első olyan elkövető, akiről klinikai profil készült az 1950-es években. Az elkövetés helyszíne New York, ahol egy ismeretlen elkövető 1948 és 1956 között több, mint 30 alkalommal követett el robbantásos merényletet. Az első támadásra 1940 novemberében került sor, amikor az Egyesített Edison Művek egyik New York-i épületénél egy fel nem robbant pipabombát találtak. A II. világháború alatt újabb támadás nem történt; 1950. március 25-én egy újabb fel nem robbant bombát találtak a Grand Central pályaudvaron. Mivel a felderítés nem vezetett eredményre, így 1956-ban a nyomozók felkérték Dr. James A. Brussel pszichiátert a Bolond Bombagyáros névre keresztelt elkövető személyiségrajzának megalkotására. A pszichiáter rendelkezésére bocsátották a nyomozás során addig keletkezett valamennyi dokumentumot, aki a következő személyiségprofilot adta az elkövetőről: *„egyedülálló, nőtlen, 40-50 éves férfi, aki egy idősebb nőrokonával, talán az anyjával lakik együtt. Jó testfelépítésű és borotvált, talán begombolt kétsoros felöltőt visel. Befelé forduló, ravasz, őszinte, erkölcsös, vallásos, egyáltalán nem érdeklik a nők, megvet másokat. A kritikát nehezen viseli, azzal szemben felsőbbrendűnek érzi magát, ha kritizálják munka közben, hamar feldühödik, valószínűleg haragtartó, sőt haragja*

egyre nő. Jó kézügyességű, ügyesen bánik a szerszámokkal. Mechanikai képességét saját maga számára kamatoztatja. Legvalószínűbben elbocsátással és megrovással motiválható. Jelenleg, vagy korábban az Egyesült Edison Művek dolgozója volt. Valószínűleg a progresszív paranoia esetébe tartozik” (Innes, 2007:38-39). A profil tartalmazta továbbá azt is, hogy vélhetően külföldön, római katolikus családban született (Kemény, 1999). Az elemzés alapján a nyomozók később beazonosították az elkövetőt, és letartóztatták a lengyel származású George Metesky-t. Mint kiderült, Brussel profiljában egyetlen hiba volt: Metesky két húgával élt együtt (Lohner, 2024; Ivaskevics, 2020; Petrétei, 2020; Davis és mtsai, 2018; Csirik, 2014; Innes, 2007). A Dr. Brussel által készített pszichológiai profil olyan eredményes volt, hogy azt követően még számos más, köztük a bostoni fojtogató névre keresztelt Albert DeSalvo felderítésében is alkalmazták (Innes, 2007).

Az 1980-as évek második felében, Angliában több nőt is meggyilkoltak – az esetek különlegessége a brutális elkövetési mód mellett az volt, hogy a testek mellett az elkövető elhelyezett egy papírt, amelyre minden alkalommal pentagramot rajzolt. Ez alapján a nyomozók rituális gyilkosságra gyanakodtak. Az eredményes felderítés érdekében bevonták Paul Britton klinikai szakpszichológust is, akinek az volt a feladata, hogy elkészítse az elkövető pszichológiai profilját. Britton profilja alapján sikerült leszűkíteni a lehetséges gyanúsítottak körét, és így jutottak el az akkor 19 éves húsfeldolgozó, Paul Bostock személyéhez (Lohner, 2021; Innes, 2007). Az eredményes felderítés hatására nemcsak a Canter-féle módszer, hanem a klinikai irányzat is sikerrel képviselte magát az Egyesült Királyságban, egészen az 1990-es évek elejéig, amikor egy téves profil miatt megingott a klinikai irányzatba vetett hit.

A Rachel Nickell gyilkosság a klinikai profilalkotás egyik negatív példája, amely megrengette a pszichológiai profilok hitelességébe és reliabilitásába vetett hitet, ezáltal jelentősen visszavetette a klinikai irányzat erősödését. Az Angliában élő Rachel Nickellt 1992 júliusában ismeretlen elkövető előbb megerőszakolta, majd 47 késszúrással meggyilkolta a nő két éves gyermeke szeme láttára. Mivel a felderítés egy ponton megakadt, felkérték Paul Britton klinikai szakpszichológust, hogy – hasonlóan a pentagramos gyilkos ügyéhez, – készítse el az elkövető pszichológiai profilját. Az elkészített profil tartalmazta többek között a lehetséges elkövető szocio-demográfiai adatait, kriminális karrierjét és szexuális viselkedésének aspektusait. A profil alapján a nyomozóhatóság őrizetbe vette Colin Stagg-et, akit a bíróság jogerős börtönbüntetésre ítélt. Stagg azonban ártatlan volt, a valódi elkövetőt pedig csak 2006-ban vették őrizetbe (Lohner, 2021; Ivaskevics, 2020).

Ez az eset rámutat arra – a klinikai irányzat legnagyobb hiányosságára, – hogy strukturált elméleti háttér, megbízható módszertan és empirikusan igazolt és reprodukálható eredmények nélkül pusztán a klinikai tapasztalat kevés, sőt bizonyos esetekben teljesen tévútra viheti a nyomozás irányát (Alison & Eyre, 2009), mint ahogyan az is, ha a profilkészítő elszigetelten, egyedül dolgozik egy ügyön (Lohner, 2021).

2.1.2.5. Profilkötés itthon: elmélet és gyakorlat

Ami az elkövetői profilkötés hazai fejlődését illeti, az évek során egyre meghatározóbb területté nőtte ki magát mind a tudományos gondolkodásban, mind a gyakorlati életben.

Az első hazai, profilkötéssel kapcsolatos tudományos közlemények megjelenése az 1990-es évekre datálható. Az első tanulmányok még a profilkötés történetére, fejlődésére, a benne rejlő lehetőségekre, valamint elméleti koncepciójára helyezték a hangsúlyt – sokkal inkább magát a jelenséget vizsgálták és mutatták be, mint gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit (Kemény, 1999; Fülöp, 1997; Hetényi, 1995; Kiss, 1995; Bendzsák & Benke, 1994).

A profilkötés-kutatások második hulláma a 2010-es évekre tehető, amely napjainkig is kitart: 2010-től egyre több tanulmány jelent meg hazai szakfolyóiratokban is, amelyek már túlmutattak a profilkötés koncepciójának vizsgálatánál: arra mutattak rá a szerzők, hogy a profilkötés komplexebb jelenség, komplexebb gyakorlati alkalmazhatósággal (Lohner, 2024; Ivaskovics, 2020; Petrétei, 2020; Lehoczki, 2014, 2011; Csirik, 2014; Alföldi, 2012). Két nagyívű doktori disszertáció is született: Bellavics (2024) a bűnügyi profilkötés új megközelítéséről, a klinikai profilkötés irányzatáról értekezett, bemutatva a kriminalitás szempontjából fontosabb mentális zavarok bűnügyi vonatkozásait, majd elméletét empirikus úton vizsgálta is, fiatalkorú elkövetői mintán. Lehoczki (2021) az emberölést követő poszt-offenzív szakasz pszichés tényezőit elemezte, bemutatva általánosságban az emberölést követő cselekményeket, a stressz és a megküzdés szerepét, majd téziseit két csoporton – a korán és a későn elfogott, emberölést elkövetők csoportján – keresztül vizsgálta.

Az elkövetői profilkötés hazai gyakorlati alkalmazását illetően megemlítenéd, hogy a módszer – angolszász közvetítéssel – az Egyesült Államokból eljutva honosodott meg hazánkban, az 1990-es évek közepén. Az eljárást ugyanakkor nem lehetett egy az egyben átvenni és integrálni a nyugati minta alapján, lévén, hogy hazánk teljesen más szocioökonómiai és bűnelkövetői jelleggel bír. A módszert Fülöp Gyula dolgozta át, és neki, valamint kollégáinak köszönhetően kezdte el alkalmazni az Országos Rendőr-

főkapitányság Kriminálisztikai Azonosító Szolgálata (Lehoczki, 2021, 2014; Ivaskevics, 2020; Nagy & Elekesné Lenhardt, 2004). Jelenleg az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztályon felállított Speciális Nyomozástámogató és Viselkedésselmező Csoport (SNYV) rendelkezik hatáskörrel bűnügyi profilalkotás végzésére, amely 2021-ben kezdte meg tevékenységét. A csoport feladatköre között az ügy- és profilelemzés mellett megtalálható a kihallgatástaktikai tanácsadás, a viselkedésselmezés, a földrajzi elemzés, a sorozatjelleg megállapítása és a pszichológiai boncolás (Lohner, 2024).

A hazai profilalkotás az első néhány évtizedben szociológiai-statisztikai megközelítés szerint szerveződött (Nagy & Elekesné Lenhardt, 2004), majd a 2010-es évek második felében jelent meg a pszichológiai alapú profilalkotás is, noha csak néhány ügy erejéig (Lehoczki, 2021). Napjaink gyakorlata szerencsére jóval pozitívabb: az SNYV multidiszciplináris megközelítésben, empirikusan igazolt, a fenti irányzatok bemutatásakor vázolt több profilalkotó eljárást alkalmaz az elemzés-értékelések során, valamint sokkal szélesebb körben merít a bűnügyi elemzés, a kriminológia és a pszichológia eszköztárából is, mint a kezdeti szociológiai alapú profilalkotás (Lohner, 2024).

A hazai gyakorlati mellett fontos tartom, hogy néhány szóban a külföldi gyakorlatról is essen szó.

Kanadában – hasonlóan az USA profilalkotó módszeréhez – létrehozták a ViCLAS névre keresztelt Erőszakos Büntettek Viszonyát Elemző Rendszert. A kanadai adatbázis – az amerikai és a hazai szociológiai alapú adatbázishoz hasonlóan (Ivaskevics, 2020; Nagy & Elekesné Lenhardt, 2004) – közel 200 szempontrendszer és kérdést tartalmazott, amelyeket megválaszolva kellett az egyes ügyeket feltölteni. A 2000-es évekre a kanadai adatbázis már több, mint 20 000 esetet tartalmazott.

Hollandiában létrehozták az Elkövető Profilalkotó Egységet, amely kezdetektől fogva multidiszciplinaritásra törekedett: a csoport tagjai között pszichológus, kriminológus és rendőrtiszt is szerepelt, akik aktívan részt vettek a profilalkotással kapcsolatos empirikus kutatásokban is (Innes, 2007).

Franciaországban a pszichológiai profilalkotás honosodott meg, azonban a profilalkotás nem a rendőrség kötelékében zajlik, hanem egy attól független tanácsadó feladata, akinek a bevonásáról egy vizsgáló bizottság dönt (Innes, 2007).

Indiában a pszichológiai profilalkotás kezd elterjedni, azonban ez csak az utóbbi néhány évben jelent meg az országban, ahol – hasonlóan, mint Franciaországban, – külső szakértőket kérnek fel a profilok elkészítésére (Mittal & Singh, 2016).

2.1.2.6. Szexuális erőszakos bűncselekmények profilozása

A szexuális erőszakos bűncselekmények és a klinikai profilalkotás relevanciáját vizsgáló empirikus kutatásokkal kisebb számban találkozunk.

A sorozat-jellegű szexuális erőszakos elkövetők vonatkozásában igazolódott (Beauregard és mtsai, 2007), hogy elkövetésüket nagyban befolyásolják olyan kontextuális tényezők, mint a sértett ellenállása, az elkövető helyismerete vagy egy nem várt harmadik fél megjelenése. Ezzel összefüggésben elmondható, hogy ebben a vizsgálatban nagy szerep jutott az FBI szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiájának is, hiszen a szituatív tényezők feletti kontroll a cselekmény megszervezettségét implikálja: minél inkább megtervezett egy cselekmény, annál kisebb a valószínűsége, hogy bármiféle szituatív tényező megzavarja a cselekmény elkövetését.

Más kutatásban (Goodwill és mtsai, 2016) 347 szexuális erőszakos bűncselekményt vizsgáltak a kutatók, amely során rámutattak arra, hogy a cselekmények elkövetésekor megjelenő viselkedésmotívumok jóval relevánsabbak az elkövetői profilalkotásban, mint azt korábban gondolták. A bűncselekmények viselkedéskomponenseit elemezve megalkották a szexuális erőszak 4+1 viselkedéses fázisát: i) áldozatkeresés, ii) áldozatkiválasztás, iii) áldozatmegközelítés, iv) támadás (Ivaskevics, 2020). Az eredmény szerint a viselkedéses fázisok és az elkövető személyiségkarakterisztikái között szignifikáns kapcsolat állapítható meg. Beauregard (2007) pedig a szexuális erőszakos bűnelkövetők három típusát azonosította pszichológiai profiljuk alapján.

TIPOLÓGIA	PROFIL
kényszerítő	A cselekmény elkövetésekor a kültéri helyszíneket részesíti előnyben. Elkövetése direkt és nyílt, elkövetési módként fizikai erőszakot is alkalmaz. Jellemzően komfortzónáján belül támad.
indíték nélküli	Az elsődleges motiváció maga az erőszak, a felgyülemlett feszültség levezetése. Elkövetése jellemzően alkalomszerű, a megtervezettséget mellőzi.
manipulatív	Támadása indirekt, az nyílt agresszió és erőszak helyett csábítással, megtévesztéssel hálózza be áldozatát. Belső kontrollja stabil, cselekményét megtervezi, áldozatát előre kiválasztja.

3. táblázat. A szexuális erőszakos bűnelkövetők tipológiája a beauregard-i pszichológiai profilok alapján (2007).
(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A személyiségtípológiák mellett nézzünk néhány olyan példát is, ahol a szexuális elkövető viselkedésének elemzésével juthatunk közelebb a személyiségéhez (Petrétei, 2020). A példában három szexuális elkövető szerepel – a könnyebb érthetőség miatt „A”, „B” és „C” elkövető –, akik mindhárman az esti órákban követik el a támadásokat, célpontjaik pedig olyan nők, akik rutintevékenységüknek eleget téve, szokásos esti kocogásukat végzik egy nagy parkban.

„A” *elkövető* az áldozatot megtámadva annak fehérneműjét csak éppen, hogy félrehúzza a szexuális aktus során, miközben szóban igyekszik nyugtatni a sértettet. A cselekmény végrehajtásakor afelől érdeklődik, hogy nem okoz-e fájdalmat a neki, illetve arra próbálja rávenni, hogy dicsérje őt és teljesítményét. A végrehajtás alatt maszkot visel, vagy beköti a sértett szemét, a szexuális aktushoz óvszert használ. A bűncselekmény elkövetése után általában szégyent és mély büntudatot érez; az áldozatot a későbbiekben felkeresheti, és megpróbálhat vele kapcsolatba lépni.

A „B” *elkövető* ütésekkel is bántalmazza áldozatát, ruháját leszaggatja, eltépi, miközben szidalmazza őt, arcába, hajába köp, és a szexuális aktus végén a sértett hasára ejakulál.

A „C” *elkövető* az áldozat ruháját agresszív módon, késsel vágja le, miközben az áldozat bőrét a pengével végigkarcolja. Az elkövetés során folyamatosan arról beszél az áldozatnak, hogy az aktus végén hogyan fogja megölni őt. Ebben a szituációban klasszikus behatolásra már nem is kerül sor, mert az elkövető a kínzás során ejakulál (Petrétei, 2020). Ez a három eset a szexuális elkövetők három eltérő viselkedéses jellegzetességeit mutatja be, és a hozzájuk kapcsolódó eltérő érzelmi-emocionális töltetet. A három elkövető nemcsak viselkedésében, de személyiségükben is eltérnek egymástól: az első elkövető vélhetően introvertált, bizonytalan, interperszonális kapcsolataiban sikertelen, aki nem tudja maskulinitását megélni a mindennapokban. A második elkövető ennél agresszívebb, ragadozó-típus, aki kapcsolataiban dominanciára törekszik, általánosan erőszakos, viselkedése deviáns. A harmadik elkövető esetében már kézzel fogható patológiai jegyek azonosíthatók: a fokozott kínzás és brutalitás szexuális szadizmust feltételez, amely vélhetően napi rutintevékenységében is megjelenik. Ha ezeket a viselkedéses és személyiségbeli jellemzőket sikerül azonosítani és differenciálni, a pszichológiai profil ténylegesen olyan mélységben tárhatja fel az elkövető főbb személyiségvonásait, mint amire más profilalkotó eljárások nem képesek.

2.1.3. Kihallgatásstratégia és kihallgatáslélektan

A Rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja (Pásztor és mtsai, 2009) úgy határozza meg a kihallgatást, mint olyan személyi-jellegű bizonyíték-forrást, amely végrehajtása során a vizsgálni kívánt eseményfolyamról a kihallgatott személy memóriájában rögzült tudattartalmak kerülnek előhívásra és feljegyzésre. Az eredményes kihallgatás érdekében fel kell készülnünk a kihallgatottból, ismernünk kell jogállását (tanú, sértett, gyanúsított/gyanúsítható személy), és ismernünk kell minden addig beszerzett információt. Magyarul, fel kell készülnünk a kihallgatásra. A kihallgatás megtervezése történhet vagy a kihallgató tapasztalati tudására hagyatkozva, vagy tudatosan olyan kihallgatásstratégiák beillesztésével és alkalmazásával, amelyek tudományosan vizsgált kritériumok mentén épülnek fel. *„Számos kutatás megállapította, hogy a gyanúsítottak kihallgatásai nagyobb valószínűséggel zárulnak beismerő vallomással, ha a kihallgatók bizonyos kihallgatási stratégiákat alkalmaznak, mint például az erkölcsi igazolás, a pszichológiai kifogások, a bókok alkalmazása és az ellentmondások azonosítása (...), továbbá a nyomozók bizonyos attitűdöket mutatnak, például empátiát, tiszteletet és türelmet”* (Lohner, 2024:880). Ennek érdekében célszerű olyan stratégiákat alkalmazni, amelyek tudományosan igazoltak. A leggyakrabban megjelenő kihallgatás-stratégiák a SAI (*Self-Administered Interview*), a PEACE-modell, a SUE (*Strategic Use of Evidence*), a Reid-módszer és a Kognitív Interjú (CI) (Sági, 2017; Nyeste, 2017; Ivaskevics & Pásztor, 2015).

A SAI kihallgatásstratégia a kognitív pszichológiára épít, és a kihallgatás során a memóriákban tárolt információk szabályos és pontos felidézésére törekszik. Az egyes bűncselekmények helyszínein több potenciális tanúról beszélhetünk, akiknek azonnali kihallgatása valamilyen oknál fogva nem lehetséges. A SAI papír-ceruza alapú kikérdezés technika, vagyis a szemtanúnak az esemény bekövetkeztét követően, a helyszínen kell a SAI formanyomtatványát kitölteni. Ezeket a kitöltés után összegyűjtik, majd ezek elemzését és feldolgozását követően a nyomozást vezető személy eldönti, hogy mely tanúkat és milyen sorrendben szükséges személyesen is kihallgatni (Nyeste, 2017; Sági, 2017).

A PEACE-modell egy mozaikszó: Preparation and Planning; Engage and Explain; Account; Closure; Evaluate. A modell az 1990-es években került kidolgozásra Nagy-Britanniában, pszichológus szakértők bevonásával. Alapvetően gyanúsítottak kihallgatásakor alkalmazzák, két szakaszban. Az első szakasz az előkészület és a kihallgatás pontos megtervezésének szakasza. Ebben a szakaszban történik meg a kihallgatás céljának meghatározása, a

megválaszolható kérdések megalkotása és a rendelkezésre álló bizonyítékok felsorakoztatása. A második szakasz maga a kihallgatás cselekménye. Ebben a szakaszban történik meg az egymásra hangolódás, amikor a kihallgató és a kihallgatott felveszik a kontaktust, és megteremtik az eredményes kihallgatáshoz szükséges pszichológiai légkört. A kihallgató személy tisztázza, hogy miért kerül sor a kihallgatásra, majd ismerteti a kihallgatott személy jogállását, ezzel egyidejűleg felméri a kihallgatott személy mentális állapotát. Ebben a cselekményfolyamban fontos az empátia és az ítélkezés-mentesség; ha a kihallgatott szimpátiát érez, kooperálni fog a kihallgatóval. Az empátiát a metakommunikáció valamennyi szintjén meg kell jeleníteni – legyen szó verbális kifejezésről vagy nonverbális kommunikációról. A vallomást mindezek kétségtelenül elősegítik. A vallomás lezárásaként a szakirodalom azt jegyzi meg, hogy pozitív visszajelzést kell adni a kihallgatottnak az együttműködés és a megosztott információk miatt, illetve ezen a ponton célszerű az elhangzottak összefoglalása (Nyeste, 2017).

A **Reid-módszer** lényege egyszerű: minél előbb beismerő vallomást szerezni a terhelt részéről. A Reid-módszer két, céljában és hangnemében eltérő fázisból áll. Az első egy viselkedéselemzésen alapuló interjú, melynek alapja a kapcsolatfelvétel, az egymásra hangolódás és a pszichológiai légkör megteremtése. Ezt követően a kihallgató tizenöt standardizált kérdést tesz fel a kihallgatottnak. *„A predefiniált kérdések létjogosultsága azon az érvelésen alapszik, hogy a bűnös gyanúsítottak más verbális és nonverbális reakciókat produkálnak, mint az ártatlan gyanúsítottak”* (Ivaskevics & Pásztor, 2015:67). Abban az esetben, ha a kihallgató úgy érzékeli, hogy a kihallgatott nem mond igazat, a kihallgatás a második fázisba lép. A második fázis hangneme merőben eltér: ebben a fázisban tizenöt, predefiniált, viselkedést provokáló kérdést intéz a kihallgató a kihallgatott felé. Ebben a fázisban a cél már nem az információgyűjtés, hanem az, hogy a terhelt minél hamarabb beismerje a bűncselekmény elkövetését. Kiemelendő, hogy annak ellenére, hogy a módszer – főként az Egyesült Államokban – nagy elismerésnek örvend az elméletalkotók körében, mégis, a módszer kevésbé kutatott empirikus eszközökkel (Ivaskevics & Pásztor, 2015).

A **Kognitív Interjú** kapcsán először is szólni kell néhány szóban az emlékezeti funkciókról. A kihallgatás a múltban lezajlott cselekménnyel kapcsolatos információk tudatba, illetve onnan történő felidézésére fókuszál. Ugyanakkor számolni kell az emlékezeti funkciók és a tudattartalmak időbeliségével. Minél több idő telik el az esemény és a kikérdezés között, annál nagyobb az esélye annak, hogy bizonyos részletek eltűnnek, vagy átkódolásra kerülnek az emlékezetben. Azokra a hiányosságokra pedig, amikre a személy nem emlékszik vagy úgy véli,

hogy nincs rálátással, konfabuláció útján „kitölti”, és kreál egy, az eseménysorba illeszkedő részletet, ami gyakran irreleváns információ. Ezen a természetes deficiten a kihallgatás során megteremtett légkör ronthat, ugyanis az ott kialakult distressz-állapot kognitív teljesítménycsökkenést idézhet elő. Ennek az emlékezeti hiányállapotnak a kiküszöbölésére alkották meg 1984-ben a Kognitív Interjú (CI) technikát. A módszer négy olyan komponenset foglal magába, amelyek serkentik az emlékezésfunkciókat. Első lépésként rekonstruálni kell a korábbi érzelmi aspektusokat: olyan helyzetet kell teremteni, amiben visszahozhatók azok az emlékek, amelyek intuíciókat, érzéseket, érzelmeket tartalmaznak. Ezt követően a kihallgatott személynek minden, a legkisebb részletet is fel kell idéznie; a cél, hogy minden elemet sikerüljön a kihallgatott személy tudatába hoznia. Harmadik lépés az időbeliség, ahol arra kéri a személyt, hogy állítson fel időrendi sorrendet a cselekmények megtörténtét illetően. Utolsó lépésként *perspektíva*váltásra kéri a személyt, vagyis, hogy képzelje el a történetet egy másik személy szemszögéből vagy egy másik helyszínről tekintsen a cselekményre, és ebben a perspektívaváltásban ismétlje el a korábban elmondottakat. Minderre amiatt van szükség, mert amikor az ember sajátos élményt él át, a tartalmak feldolgozása érdekében megjelenik az eseménnyel kapcsolatos belső reprezentáció, mely minden esetben egyéni. Azzal, hogy a fent bemutatott négy lépéssel instruálják a kihallgatott személyt, kognitív funkciói mozgósíthatók, emlékei előhozhatók (Sági, 2017; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006).

Az utóbbi néhány évben pedig megjelent egy, a szexuálisan bántalmazott gyermek- és fiatalokúra fókuszáló kihallgatásstratégiai módszer, a **Barnahus-módszer**, amely már Magyarországon is elérhető (Fantoly, 2022; Preisinger, 2021; Kiss, 2021).

2.1.4. Pszichológiai boncolás

A pszichológiai boncolás lényege, hogy rekonstruálják az áldozat utolsó napjait, a halál beálltát megelőző mentális állapotát. Azokban az esetekben hasznos, amikor kétség merül fel, hogy baleset, öngyilkosság vagy gyilkosság történt (Lohner, 2024; Canter, 2000). A rendkívüli halálesetek mellett véleményem szerint a PA-eljárás a gyanús eltűnések elemzés-értékelésekor, valamint az olyan kiemelt cselekmények – utólagos – elemzés-értékelésekor lehet eredményes, mint a kiterjesztett öngyilkosság (pl. családirtás) és a radikalizáció. Ezzel kapcsolatban azonban empirikus kutatás egyelőre nem áll rendelkezésünkre.

2.1.5. Dokumentum- és tartalomelemzés, pszicholingvisztika

A dokumentumelemzés említése szinte triviálisnak tűnhet, lévén, hogy ez egy minden alkalommal megtörténő folyamat: a vizsgáló minden alkalommal áttekinti a felderítés során keletkezett dokumentációt, ahogyan a kirendelt szakértők is minden alkalommal végeznek dokumentum- és tartalomelemzést. A pszichológiai értelemben vett dokumentumelemzés elsősorban a mentális állapotra vonatkozó dokumentációk áttekintését foglalja magába: igazságügyi szakvélemények, egészségügyi dokumentációk, a büntetés-végrehajtásban keletkezett iratok, feljegyzések és zárójelentések szisztematikus áttekintése tartozik ide. Ezen iratok áttekintésével a pszichológus olyan mélyebb, implicit tartalmakat tud dekódolni, amelyek a szöveg explicit olvasásakor nem tűnnének fel, ugyanakkor fontos szerepük van az egyes eljárásokban (Vilics, 2020). A pszicholingvisztika pedig nemcsak a dokumentumelemzések során kap kitüntetett szerepet, hanem az ún. nyelvi profilalkotás során is (Ránki, 2021). Ezzel a gondolattal pedig el is érkeztünk a kriminalisztikai pszichológia egyik legdinamikusabban fejlődő eljárásához, egyben a következő fejezet központi témájához, amely az utóbbi évtizedekben a közvéleményből is egyre nagyobb érdeklődést vált ki, az elkövetői profilalkotáshoz.

3. Börtönpszichológia

Popper szerint (2014, 1968) a börtönpszichológia a kriminálpszichológia harmadik alkalmazott alterülete, amelynek célja egyrészt a fogvatartottak sikeres – popperi terminológiával élve – reszocializációja (ma már reintegrációja), annak elősegítése és támogatása, valamint a börtönkörnyezethez való alkalmazkodás szupportja, másrészt a börtönkörnyezet vizsgálata. Boros és Csetneky (2000) értelmezésében a börtönpszichológia egy komplex, multidiszciplinárisra törekvő alkalmazott terület, amely munkája során nagyban épít nemcsak a pszichológia, a pszichiátria, a pszichopatológia tudományterületeire és a pszichoterápiára, hanem a büntetőjog, a kriminológia, a matematika-statisztika, a gyógypedagógia, a kriminálpedagógia és az andragógia tudományos eredményeire és módszereire. Lefektették a börtönpszichológia meghatározását is: értelmezésükben a börtönpszichológia a büntetés-végrehajtás komplex tevékenységének és feladatrendszerének pszichológiai támogatásával és azok pszichológiai kérdéseivel foglalkozik; „(...) *a kriminálpszichológia egyik szakágazata, amely elsősorban a szabadságvesztésre ítélték reszocializálásának pszichológiai feltételeit és módszereit kutatja. Mivel a reszocializálás csak komplex tevékenységgel kísérhető meg, a börtönpszichológia számos más tudományterület ismereteit és módszereit felhasználja és*

hasznosítja. A kriminológiai és a kriminalisztikai pszichológiával való szoros kapcsolata mellett a börtönpszichológia önálló pszichológiai szakágazatnak tekinthető” (Boros & Csetneky, 2000:15). Vagyis ebben az értelmezési rendszerben a börtönpszichológia kevésbé a kriminálpszichológiának részeként, inkább komplementer, önálló alkalmazott pszichológiai területként határozható meg.

Ugyanezt az álláspontot képviseli Fliegau (2012) is: álláspontja, hogy a kriminálpszichológiát és a börtönpszichológiát célszerű lenne külön kezelni. Mint fogalmaz, „*ezzel a kategorizációval a legnagyobb baj az, hogy egymással rokonítja a börtönpszichológiát és a kriminálpszichológiát. (Meggyőződésem, hogy a kriminológiai pszichológia sem olyan mértékben rokon a kriminalisztikai pszichológiával, mint azt a kategorizáció sugallja.) Ez a fajta egybemosás azt sugallja, hogy a bűnözés és a bűnözői jellem szakmapolitikai/dogmatikai szempontból befolyásolható*” (Fliegau, 2012:46), majd úgy folytatja, hogy „*a büntetés-végrehajtási pszichológiát vagy börtönpszichológiát többféleképpen lehet értelmezni. Egyrészt alkalmazott pszichológiai ágnak lehet tekinteni, egyfajta börtönbeli adminisztrációnak, amellyel kísérletet teszünk arra, hogy a fogvatartottak magatartását befolyásoljuk. Ebbe a körbe természetesen beletartozik a nevelés és a biztonság gyakorlata is. Sajátos azonban, hogy a börtönbeli pszichológiai munkához jóval speciálisabb végzettség kell. Ilyen szempontból a börtönpszichológia inkább a börtönegészségügyhöz hasonlítható. A börtönpszichológia ugyanakkor valamilyen szinten az igazságügy része is, ezért számos jogi vonatkozása is van*” (Fliegau, 2012:54).

Fliegau meglátása azért is releváns, mert hasonló tudományterületi/tudományelméleti dilemma állítható fel a kriminalisztikai pszichológia és a kriminálpszichológia viszonyrendszerét illetően is.

A szakértők gondolata nem egyedi: a Rendészettudományi szaklexikon (Boda, 2019) *Kriminálpszichológia* szócikke alatt is már csak a kriminológiai és a kriminalisztikai pszichológia kerül említésre, mint a kriminálpszichológia alterületei, illetve nemzetközi törekvéssel is találkozunk, amely ugyancsak azt a kérdéskört járja körbe, hogy a börtönpszichológia a kriminálpszichológia részterülete-e (Neal, 2018).

Fontos rámutatni arra is, hogy a három alkalmazott kriminálpszichológiai alterület közül a börtönpszichológiai tevékenység a leginkább szabályzott, a gyakorlat számára is pontos keretekkel és útmutatásokkal rendelkező szakterület.

A kriminológiai pszichológia – lévén, hogy döntően elmélet-központú, – főként az egyes kutatásaitikai elvek által vezérelt terület, míg a kriminalisztikai pszichológia esetében közvetve nem, de közvetlenül két szabályzóval – a már idézett 23/2018. (VI.21.) ORFK utasítás és a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény –, és egy szakmai protokollal is (Pásztor és mtsai, 2009) találkozunk.

A börtönpszichológiai tevékenységgel összefüggésben ugyanakkor több szabályzó is rendelkezésünkre áll, amelyekre maradéktalanul tekintettel kell lenni az e szakmai tevékenység végzése során.

A fogvatartottak vonatkozásában, börtönpszichológiai szempontból kiemelendő szabályzók:

- a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény;
- a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményt elkövetők visszaesési valószínűségének csökkentésére irányuló feladatok végrehajtásáról szóló 71/2020. (XII.18.) BVOP utasítás;
- a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 64/2020. (XII.12.) BVOP utasítás, amely többek között a szakpszichológusi feladatokról rendelkezik;
- a büntetés-végrehajtási szervezetben szolgálatot teljesítő pszichológusok szervezeti jogállásáról és a fogvatartottakkal végzett tevékenységéről szóló 50/2020. (X.16.) BVOP utasítás;
- a fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről szóló 18/2020. (V.29.) BVOP utasítás;
- a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak fegyelmi felelősségéről szóló 14/2014. (XII.17.) IM rendelet;
- a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól szóló 13/2014. (XII.16.) IM rendelet.

A személyi állomány vonatkozásában, pszichológiai szempontból megemlítenő

- a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának pszichológiai ellátásáról szóló 8/2022 (IV.29.) BVOP utasítás, amely a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos és rendvédelmi igazgatási állományú tagjának pszichológiai ellátásának lehetőségeit rögzíti, valamint

- a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos és rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban foglalkoztatott személyi állományi tagjainak alkalmasságvizsgálatáról szóló 12/2023 (II.3.) BVOP utasítás, amely a pszichológiai alkalmasságról és annak vizsgálatáról rendelkezik.

És nem utolsó sorban, az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény rendelkezései is iránymutatók, legyen szó fogvatartottakat érintő vagy személyi állományt érintő pszichológiai tevékenységről.

Mindezekből is jól látható, hogy a büntetés-végrehajtásban végzett pszichológusi tevékenység, mint a kriminálpszichológiai tevékenység specifikus területe, a legjobban szabályzott a három alterület közül.

4. Összegzés

Az első fejezetben a kriminálpszichológia kérdéskörével foglalkoztam, bemutatva annak három alterületét, amelyet Popper definiált 1968-ban. A kriminológiai pszichológia főként elmélet-hangsúlyú, a bűnözés pszichológiai magyarázatait és okáit kutatja, társadalmi és egyéni szinten. A kriminalisztikai pszichológia speciális nyomozástámogató eljárásokat foglal magába, olyanokat, mint az elkövetői profilalkotás vagy a kihallgatáslélektan. Az elkövetői profilalkotás nagy múltra tekint vissza; hazánkban az 1990-es évek közepén jelent meg. Napjaink kihívása, hogy a módszert, különösen a klinikai profilalkotást empirikusan igazolt eljárássá tegye, és sikeresen, multidiszciplináris megközelítés mellett integrálja a hazai felderítésbe. A harmadik alterület, a börtönpszichológia a büntetés-végrehajtásban végzett pszichológusi tevékenységet foglalja magába, mind a fogvatartotti, mind a személyi állomány vonatkozásában. A hazai kutatók kiemelik, hogy bár a börtönpszichológia és a kriminálpszichológia között kétséget kizáróan van kooperáció, a börtönpszichológiát célszerű lenne önálló szakágazatként kezelni, semmint a kriminálpszichológia alterületeként.

II. A MOTIVÁCIÓ

Időnként önmagunk monitorozása kapcsán megfogalmazódik bennünk a kérdés: miért cselekszünk úgy, ahogy? A kérdésre szinte valamennyi humántudomány igyekezett megtalálni a megfelelő választ – nincs ez másképp a pszichológiával sem, ami a kérdésre a motiváció jelenségével válaszol.

1. A motiváció pszichológiai aspektusai

Az iménti kérdés megválaszolására két megközelítési mód is rendelkezésünkre áll. A kauzális, okozati megközelítés szerint a múltban megtapasztaltak alakítják a jelenben tanúsított viselkedésünket, míg a finális, célra irányuló megközelítés alapja az a feltevés, hogy a jelenben azért cselekszünk úgy, ahogy, mert annak a jövőben valamilyen következménye várható – azaz viselkedésünk valamilyen jövőbeni hasznot eredményez (Gösiné Greguss & Bányai, 2006). Akármelyik megközelítést is vesszük alapul, jól látható, hogy a viselkedésszervezés mögött egyetlen mozgatórugó áll: a motiváció.

„A motiváció (...) olyan, a szervezeten belüli (pl. szükséglet, kívánság, vágy, érdeklődés, szokás, akarat) vagy a szervezetre kívülről ható erő (pl. elvárás, kényszerítés, vonzerő), ami a cselekvést aktiválja, irányítja és fenntartja” (Gösiné Greguss & Bányai, 2006:321). Forrása lehet extrinzik vagy intrinzik, attól függően, hogy a célzott cselekvésre motiváló erő az egyén környezetéből, kívülről, vagy pedig az egyén belső elhatározásából származik. Belső motiváció lehet például a fejlődési iránti vágyból származó önképzés, míg kívülről érkező motiváció lehet például a pénz vagy a magasabb státusz.

A motivációval kapcsolatban fogalmazta meg Maslow (1954, 1943) a róla elnevezett szükséglet piramist, amely szükséglet-alapú, motivációs fázisokat rögzítő, hierarchikus szerveződés. A Maslow-piramis alapja, hogy vannak olyan szükségletek, amelyek megfelelő kielégítése nélkülözhetetlen és elsődleges az egyén optimális életviteléhez (pl. a fiziológiai-élettani szükségletek kielégítése elsődleges szempont az egyén túléléséhez), míg vannak olyan magasabban szerveződő szükségletek, amelyek kielégítése nincs összefüggésben az egyén elsődleges szükségleteivel, ugyanakkor elengedhetetlenek az egyén fejlődéséhez.

A motivációk pszichológiai alapú osztályozása történhet annak mentén is, hogy a kialakult hiányállapot és az azt megszüntető cselekvés az elsődleges homeosztatisz motivációs

rendszerhez kapcsolódnak, vagy az elsődleges, nem-homeosztatisz motivációs rendszerhez. Elsődleges homeosztatisz hiányállapot lehet például a levegővétel, a testhőmérséklet szabályozása, az éhség-szomjúság vagy épp a támadó-védekező viselkedés, míg elsődleges nem-homeosztatisz motiváció például a szexualitás. Jól érezhető a differencia alapja: az elsődleges homeosztatisz szükségletek valamilyen szöveti-élettani hiányállapotból származnak, míg az elsődleges nem-homeosztatisz motivációk a fajfenntartáshoz és a túléléshez kapcsolódnak (Gösiné Greguss & Bányai, 2006).

A motiváció kérdéskörének pszichológiai megközelítése tehát valamilyen (hiány)állapotként és az arra adott reakcióként értelmezi a motivációt – ezzel szemben a kriminológiai megközelítés sokkal inkább azt a célt szolgálja, hogy a motiváció feltárásával az igazságszolgáltatás döntéshozatalát segítse elő.

2. A motiváció kriminológiai aspektusai

A kriminológiai megközelítés a bűncselekmény elkövetése mögött meghúzódó okok vizsgálata révén határozza meg a motiváció kérdéskörét.

Az emberölés vonatkozásában például a Btk. az emberölés bűncselekmény minősített esetinek taxatív meghatározása révén tárja elénk a cselekvés motivációs bázisát: a 160. § (2) bekezdés b) pontjában kerül rögzítésre az emberölés nyereségvágyból elkövetett minősítése, amely az anyagi haszonszerzést, mint célt és motivációt határozza meg; a 160. § (2) bekezdés c) pontja az aljas indokból vagy célból elkövetett emberölést rögzíti – ezek motivációja az esetek többségében bosszú vagy szexuális kielégülés.

A vagyon elleni bűncselekmények motivációs bázisát elemezve Rózsa és Barabás (2020) például arra a megállapításra jutott, hogy bár a nyereségvágy, mint motiváció jelenléte megkerülhetetlen az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetésekor, emellett azonban olyan motivációkkal is találkozhatunk, mint a társas befolyásolás, a bosszú vagy akár az élménykeresés szüksége, amelyek cselekvésre motiválják az egyént. Hasonlóan vegyes motivációs háttér azonosítható a bolti tolvajok tipizálásánál is (Moore, 1984). Noha azt gondolnánk, hogy a bolti tolvajok motivációja nem lehet más, mint az anyagi haszonszerzés, Moore (1984) arra jutott, hogy a bolti tolvajok típusai ennél jóval összetettebb motivációs bázist mutatnak, amely között megjelenik a pillanatnyi tényezők hatása, stressz-redukció vagy épp a társas befolyás. Szintén bonyolult és összetett a gyújtogatások mögött meghúzódó motiváció feltárása is: *„a szándékos tűzokozás meglehetősen komplex bűncselekmény, amit az eltérő*

motivációk is jeleznek: más bűncselekmény nyomainak elfedése, anyagi haszonszerzés (például biztosítási csalás), bosszú, politikai szándék, figyelemfelhívás, kevert motívumok (például depresszió és alkohol vagy kábítószer hatása), pszichés zavar, izgalom és szexuális kielégülés” (Rózsa & Barabás, 2020:420). De eltérő motivációval rendelkeznek többek között a magányos merénylők és a szervezett csoport nevében működő terroristák is (Haller & Ivaskevics, 2020), ahogyan különbség állapítható meg a magányos merénylők egyéb altípusai, különösen az iskolai ámokfutók kapcsán is (Kulcsár, 2016, 2014).

Ugyanakkor a kriminológiai motiváció-kutatásban is visszaköszön a pszichológiai szükséglet-alapú motiváció-meghatározás: Tittle (1995) meghatározása szerint az egyéni bűnelkövetés motivációját három tényező határozza meg: az elkövető testi-lelki szükségletei, az autonómiára való igény, valamint a kontroll iránti igény, melyek nagyban építenek Maslow (1954, 1943) elméletére.

3. Összegzés

Jelen fejezet a motiváció kérdésének rövid ismertetésére helyezte a fókuszot. Mint láttuk, kriminálpszichológiai vizsgálódáskor a pszichológia és a kriminológia motiváció-meghatározását érdemes kiemelni, hiszen mindkét tudományterület meglátásai relevánsak.

Pszichológiai megközelítés alapján a motiváció egy hiányállapot megszüntetésére irányuló, célirányos cselekvés, amelynek célja a fennálló hiányállapot megszüntetése. A motiváció osztályozása többféle módon történhet: beszélhetünk extrinrik és intrinrik motivációról, vagy épp elsődleges homeosztatikus és elsődleges nem-homeosztatikus motivációról.

A kriminológiai megközelítés a motivációról igyekszik objektívebben gondolkodni: a kriminológiai motiváció-vizsgálat célja a bűncselekmény mögött meghúzódó okok azonosítása, amely az adott bűncselekmény felderítését is nagyban támogatja, emellett az adott cselekmény büntetőjogi értékelése és minősítése is nagyban függ az azonosított motivációtól, amint azt láttuk többek között az emberölés vonatkozásában.

III. A SZEXUÁLIS VISELKEDÉS PSZICHOLÓGIAI KONTEXTUSA

A szexualitásról, szexuális viselkedésről szóló belső reprezentációink a normalitás határán belül mozognak, ugyanakkor vannak esetek, amikor maladaptív, deviáns szexuális viselkedéssel találkozunk. Ezek a deviáns viselkedésformák szélsőséges esetben erőszakos cselekményekhez, még szélsőségesebb esetben pedig akár emberöléshez vezethetnek – jelen disszertáció témája ez utóbbi eseteket igyekszik körbejárni. Azonban, még mielőtt elmélyülünk a deviáns szexuális viselkedésben, úgy gondolom, fontos bemutatni a szexualitás adaptív és normatív oldalát is, és megemlíteni azokat a főbb irányzatokat, alkalmazott területeket és elméleteket, amelyek meghatározóak akkor, ha szexualitásról és szexuális viselkedésről akarunk beszélni. Mindezt azon alkalmazott pszichológiai területeket szerepeltetésével és elméleteivel mutatom be, amelyek egész disszertáció gondolatvilágát végigkísérik, nevezetesen az evolúciós pszichológia, a klinikai pszichológia és a kriminálpszichológia perspektívájából – ez utóbbi kapcsán annak popperi felosztását követve (Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014, 1968; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006).

1. Evolúciós perspektíva

Az evolúciós pszichológia a 20. század utolsó két évtizedében megjelenő pszichológiai terület. Az evolúciós megközelítés központi fogalma az „*emberi természet*”, amely olyan evolúciósan kialakult és rögzült pszichológiai mechanizmusokkal és adaptációkkal magyarázható, amelyek a természetes és szexuális szelekció során jöttek létre. Az evolúciós megközelítés célja az emberi természet és az azt létrehozó pszichológiai mechanizmusok és adaptációk minél szélesebb körű leírása (Gyuris és mtsai, 2014). Az evolúciós kutatások világítottak rá arra, hogy a szexualitás nagyobb szerepet játszik egy faj túlélésében, mint az agresszió, ami meglepő tudományos eredménynek hathat. Ezt a tudományos eredményt azzal magyarázták, hogy a szexualitás azért fontos evolúciós tényező, mert annak a fajnak van a legtöbb utóda, amelyik a legrátermettebb. A „legrátermettebbség” megmutatkozik az egyed szociális kapcsolataiban, problémamegoldó képességében, rezilienciájában. Mivel pedig ahhoz, hogy a „legrátermettebb gén” átörökíthető legyen, mindenképpen szexuális kontaktust kell létesítenie egy másik egyeddel. A fajfenntartást lényegében tehát – az evolúciós perspektíva alapján – a szexualitás határozza meg és van rá igen komoly befolyással. Mindemellett nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a szexuális cselkevés napjainkban már nemcsak egy faj reprodukciós rátájára van hatással, hanem komoly emocionális és örömszerző funkcióval is bír, ami pedig hatással van a partnerek

kötődésére és elköteleződésére is, ahogyan arra már egy fejezettel korábban is utaltam. A humán egyedfejlődés során azonban a szexualitás sok és sokféle változáson ment át: mind kulturális, mind anatómiai-hormonális szempontból jóval diverzebbé vált. Az evolúciókutatók szerint az egyedfejlődés során a férfiak szexuális aktusa jóval gyakoribb volt – és az lehet még napjainkban is –, mint a nőké, aminek oka az, hogy a férfiak sokkal „*nagyobb szexuális változatosságot igényelnek*” (Gösiné Greguss & Bányai, 2006:341), jóval több szexuális partnerük van, aminek evolúciós magyarázata, hogy a férfiak igyekeznek génjeiket minél eredményesebben reprodukálni, aminek elérése érdekében jóval variábilisebb szexuális életet élnek. Ezt *menyiségi stratégiának* nevezzük: minél több szexuális partnerrel kapcsolatot létesíteni, míg a nők ezzel szemben *minőségi stratégiát* részesítenek előnyben, vagyis olyan partnert választanak maguk mellé hosszú távra, aki a lehető legtöbb erőforrást tudja biztosítani számukra utódjaik felneveléséhez. Ezek a stratégiák a férfiak és nők párválasztási stratégiáikban is megjelennek: a férfiak inkább a fiatal, fizikailag vonzónak aposztrofált nőket keresik, míg a nők a párválasztásánál a férfi erőforrás-gazdagságában, társadalmi státuszában és stabil jövőképében keresik az igazit (Gyuris, 2009; Miller, 2006; Buss & Schmitt, 2003).

Az emberi szexualitás sajátosságossága az is, hogy a másodlagos nemi jellegek és a testi közelség mellett az érzelmek, az intimitás és az interperszonális kommunikáció is jelentős szerepet játszik a szexuális készlet kialakításában és fenntartásában: „*különösen jelentős ingerek származnak a hangból, amelynek metakommunikatív elemei a partner szexuális izalmát közvetítik, és ezzel izgalomfokozóan hatnak*” (Buda, 2002:64).

Az evolúció során az embereknél kiszélesedett és jóval variábilisebb lett a szexualitás szerepe, amely már nemcsak a reprodukciós ráta stabilitását szolgálja, hanem fontos eszköze lett a személyiség fejlődésének, ahogyan az emberi kapcsolatokban megjelenő mély érzelmek és intimitás kifejezésének is.

2. Klinikai perspektíva

A klinikai pszichológia a pszichológiatudomány egyik legnépszerűbb alkalmazott területe, amely elsősorban a lelki jelenségek diszfunkciójával, azok diagnosztizálásával és terápiájával foglalkozik; központi fogalma a pszichopatológia, patopszichológia és a mentális zavarok rendszere (APA, 2022; Farkas, 2018). Ebbe tartoznak bele többek között azok a parafília zavarok, amelyekről a következő oldalakon értekezek – és amely zavarok fennállását sokan a szexuális erőszakos bűncselekmények és szexuális emberölések mögött sejtik. Ugyanakkor a

legtöbb szexuális emberölést elkövető személy nem rendelkezik klinikai szintet elérő parafilias zavarral, azonban esetükben a különböző hangulatzavarok és szerhasználati zavarok előfordulása jóval gyakoribb. Ha mutatnak is parafil viselkedést, azt vagy szubklinikai szintű viselkedésstratégiaként kezelhetjük, vagy, ha klinikai szintet elérő zavarról van szó, sok esetben a szexuális szadizmus zavar tüneteként azonosíthatjuk, melyhez jellemzően antiszociális személyiségzavar társul. Ezen túlmenően, „*a labilis személyiség, empátiára való képtelenség, agresszív impulzusok, kontrollzavarok gyakran jellemzik a szexuális erőszaktevőket. Az elkövető traumatikus múltja, ha gyermekként bántalmazták, árvaként intézetben nevelkedett, eredményezheti azt, hogy a konfliktuskezelése nem lesz megfelelő, érzelmi sivárság jellemezheti*” (Törő és mtsai, 2020:348).

Ahogy tehát látjuk, a szexuális erőszakos elkövetők vonatkozásában nem csak parafilias zavarok vagy viselkedéses tünetek azonosíthatók, hanem pszichológiai vizsgálatuk ettől jóval összetettebb figyelmet igényel, melyet a következő bekezdésekben én is igyekszem képviselni.

Mielőtt azonban részletesen is bemutatnám a parafilias zavarokat, fontos tisztázni egyéb, a klinikai pszichológia témakörébe tartozó fogalmat és keretrendszert.

2.1. A normalitás pszichológiai aspektusai

Arról, hogy **pszichológiai értelemben** mi normális, a különböző alkalmazott pszichológiai területek eltérő módon vélekednek. A fejlődéslélektani megközelítések a biztonságos kötődést emelik ki, mint a normális (pszichés) működés alapját; az evolucionisták vélekedése szerint az emberi agresszió adaptív és megvan a társadalmi hasznuk, az pedig csupán a zavar súlyosságán múlik, hogy deviáns vagy sem; a pszichodinamikus megközelítés alaptézise, hogy az elfojtott és a tudattalanba száműzött tartalmak feldolgozatlansága eredményezi a deviáns viselkedésforma kialakulását, valamint az, hogy a szuperego nem megfelelő módon kontrollálja az ösztön-én, másnéven az ID ösztönkésztetéseit (Boda, 2021; Csigó, 2021; Boda & Papp, 2020; Carver & Scheier, 2006; Ainsworth, 1989).

Az 1844-ben megalakult Amerikai Pszichiátriai Társaság (American Psychiatric Association, továbbiakban: APA) álláspontja alapján a normalitás viselkedéses-magatartási kritériumok mentén írható le: „*a személyre nem jellemzőek a belső konfliktusok; képes ésszerűen és hatékonyan gondolkodni, cselekedetei jól szervezettek; képes megbirkózni az élet kihívásaival és problémáival; mentes a szélsőséges érzelmi reakcióktól (pl. szorongástól, aggodalomtól, egyéb érzelmi zavaroktól); és egyértelműen nem rendelkezik a mentális zavarok tüneteivel (pl.*

betegség belátási tudat hiányával, realitás kontroll problémával, rögeszmékkal, fóbiákkal, illetve egyéb zavarokkal)” (Sófi & Farkas, 2020:267).

A **pszichopatológiai perspektíva** szerint egy személy akkor normális, ha képes a társadalmi szerepét betölteni – ellenkező esetben instabil és kiszámíthatatlan (Szakács, 1991). A pszichopatológia a pszichiátriai diagnosztika alapja, tárgya pedig a személyiség kóros aspektusainak, viselkedésvariánsainak feltárása és azonosítása, amelyet a laikusok sok esetben az örültséggel, az elmebetegséggel és a fokozott veszélyességgel azonosítanak (Somlai & Németh, 2021; Haller, 2020a). „*A pszichopatológia a tudománynak az a területe, amely a mindannyiunk számára rejtélyes kóros viselkedésformák vizsgálatával foglalkozik. A pszichopatológiával foglalkozó szakemberek (...) módszeresen gyűjtik azokat az adatokat, melyek segítségével a vizsgált jelenségek leírhatóak, előre jelezhetőek, értelmezhetőek és többé-kevésbé ellenőrizhetőek lesznek*” (Comer, 2005:1). A kóros-abnormális jelenségek megállapításának első lépése ugyanakkor az, hogy meghatározzuk azokat az állapotokat és kereteket, amelyeket normálisnak tekintünk.

A kóros-patológias viselkedés a különböző történelmi korokban félelmetes és ördögtől való volt, ezáltal pedig nonkonform megnyilvánulásként és devianciaként kezelték. A közös aspektus a deviancia és a pszichopatológia között tehát a nonkonformista jelleg. Ugyanakkor a fogalmak közé nem tehetünk egyenlőségelet: a deviancia alapvetően egy szankcionált viselkedés, amely specifikus esetekben, bizonyos körülmények fennállása esetén lehet pozitív irányultságú: akkor, ha a változás a társadalom fejlődését szolgálja. A pszichopatológia ezzel szemben sosem szankcionál, ahogyan azt sem mondhatjuk, hogy társadalomformáló szerepet töltene be (Haller, 2020a).

A norma meghatározása sosem könnyű feladat, ugyanakkor pszichológiai/pszichiátriai kontextusban történő definiálása azért is kulcsfontosságú, mert a kóros-patológias megnyilvánulások, így a mentális rendellenességek viszonyítási alapjaként a normák szolgálnak (Tringer, 2011). A pszichopatológia és a kóros-abnormális kérdések központi egysége és fogalma a mentális zavar, amelynek bemutatása a következő alfejezetek feladata.

2.1.1. A mentális zavar fogalomrendszere

A mentális zavar terminológia a kóros, patológias szintet elérő pszichés rendellenességeket összefoglaló gyűjtőfogalom. Ahhoz, hogy egy jelenséget mentális zavarként kezeljünk, főszabály szerint négy kritériumnak kell fennállnia:

- a tanúsított viselkedés és/vagy a jelenlevő érzések nem felelek meg az egyén helyzetének;
- ez az inadekvát jelenség gyakori előfordulású és/vagy tartósan fennáll;
- zavarja az egyén mindennapi életvitelét;
- a tanúsított viselkedésnek és/vagy érzésnek nincs jobb magyarázata, mint a mentális zavar.

Ha ez a négy kritérium fennáll, mentális zavarral van dolgunk. Vagyis, mentális zavarról akkor beszélünk, ha az adott helyzethez nem illeszkedő, inadekvát, tartósan fennálló, a beteg számára szenvedést okozó érzelmekkel és/vagy viselkedésekkel találkozunk (Sófi & Farkas, 2020). Ezek a zavarok általában racionálisan nem magyarázhatók meg, időben tartóssá válnak, a megjelenő érzelmi és/vagy viselkedéses jegyek ellenállhatatlanul és kontrollálhatatlanul törnek be az egyén mindennapi életvitelébe. Tehát ahhoz, hogy egy diszfunkcionális mentális állapotot mentális zavarként diagnosztizáljunk, általában az előzőekben megfogalmazott négy kritériumnak kell teljesülnie (Haller és mtsai, 2020b).

A mentális zavar fogalom- és keretrendszerét 2013-ban a DSM újradefiniálta (APA, 2013): a mentális zavar *„olyan szindróma, amelyre az egyén kogníciójának, érzelemszabályozásának vagy viselkedésének klinikailag jelentős zavara jellemző, amely a mentális működések háttérében álló pszichológiai, biológiai vagy fejlődési folyamatok diszfunkcióját tükrözi. Elkülönítendő egy életesemény vagy veszteség – pl. munka elvesztése vagy szeretett személy halála – által kiváltott várható választól. Sem az adott kultúrában deviánsnak tartott viselkedés (...), sem az egyén és a társadalom közötti konfliktusok nem tekinthetők mentális zavaroknak, kivéve abban az esetben, ha a deviancia vagy a konfliktus a személy diszfunkciójából ered”* (Lazáry és mtsai, 2021:205).

A mentális zavarok gyakran esnek kriminalizáció áldozatául (Haller, 2020c; Parti és mtsai, 2016; Hall & Hall, 2007), különösen a skizofréniaspektrum- és egyéb más pszichotikus zavarok, valamint a parafília és személyiségzavarok, bár kétségtelen, hogy a mentális zavarok rendelkeznek rendészettudományi szempontból releváns aspektusokkal (Lehoczki, 2021; Haller és mtsai, 2020b; Häkkänen-Nyholm és mtsai, 2009a, 2009b).

2.1.2. A mentális zavarok klasszifikációja és a nozológiai rendszerek

Napjainkban a mentális zavarok osztályozása alapvetően két nozológiai rendszer alapján történik, amelyek nem is olyan hosszú múltra tekintenek vissza. Az egyik nozológiai rendszert az Egészségügyi Világszervezet (továbbiakban: WHO) jegyzi, míg a másik az Amerikai Pszichiátriai Társaság gondozásában jelenik meg (WHO, 2022; APA, 2022).

A mentális zavarok konszenzusmentes definíciói, a diagnosztikai kritériumok ismeretlen szempontrendszerei hívták életre a 20. században a mentális zavarok rendszerszintű kezelésének igényét. Erre a tudományos igényre reagálva, elsőként a WHO iktatta be a mentális zavarokról szóló fejezetet az eredetileg kódolási és statisztikai célokra megjelentetett *Betegségek Nemzetközi Osztályozásába*⁸ (továbbiakban: BNO), de erre is csak 1949-ben került sor, annak ellenére, hogy a BNO legelső kiadása 1893-ban jelent meg (Lazáry és mtsai, 2021; Sófi & Farkas, 2020; Tringer, 2011; WHO, 1949). „A BNO (...) 1968-ban megjelent nyolcadik kiadása tartalmazott először a puszta megnevezésen túl pár mondatos jellemzéseket a pszichiátriai tünetcsoportokról, habár ezek a mai értelemben nem nevezhetők diagnosztikus „kritériumoknak”. A klasszifikáció alapelvei az akkoriban elterjedt kétdimenziós szemléletet tükrözték: a mentális zavarokat egyfelől egy „organikus-funkcionális”, másfelől egy „pszichotikus-neurotikus” dichotómia szerint osztályozták” (Lazáry és mtsai, 2021:203). Jelenleg a BNO 11. kiadása van érvényben (WHO, 2022), amely a 6. fejezetben, összesen 32 kategóriában tárgyalja a mentális, viselkedési vagy idegfejlődési zavarokat. A főbb kategóriák (a teljesség nélkül):

- idegfejlődési zavarok,
- szkizofrénia vagy más elsődleges pszichotikus zavar,
- hangulatzavarok,
- szorongásos, kényszeres és stresszel összefüggő zavarok,
- disszociatív zavarok,
- impulzuskontroll zavarok,
- személyiségzavarok és kapcsolódó vonások,
- parafíliás zavarok,
- a szexuális egészséggel kapcsolatos zavarok,
- alvás-ébrenlét zavarok.

Röviddel az 1949-ben megjelentetett WHO-klasszifikációt követően az APA is rendszerbe foglalta mindazt, amit a mentális zavarokról és az azokkal való munkáról gondolt. Ennek köszönhetően 1952-ben megjelent a DSM első kiadása, amely azóta számos átdolgozást élt meg (Lazáry és mtsai, 2021; Sófi & Farkas, 2020; Tringer, 2011; APA, 1952). A mentális zavarokról való gondolkodásba kétségtelenül a DSM-III. megjelenése hozott nagy változást (Lazáry és mtsai, 2021; Mayes & Horwitz, 2005): a III. kiadásban már minden diagnózis jól definiált,

---

⁸ International Classification of Diseases and Related Health Problems, ICD

explicit kritériumokra épült, deskriptív-klinikai diagnosztikai kategóriákat alkotott, minderre pedig szakértői konszenzus vezetett. A DSM-5 szintén újkeletű szemléletmódot hozott: egyrészt – szemben az addigi dichotómián és tünetkategóriákon alapuló felfogással, – a DSM-5 spektrumszemléletet vezet be (pl. skizofréniáspektrum-zavar, autizmusspektrum-zavar), amelynek köszönhetően az egyes mentális zavarok komplexebb megközelítésben tárgyalhatók, másrészt a kategorizáció mellett dimenzonális megközelítést alkalmaz, amelynek köszönhetően pedig a pszichiátriai megbetegedések komplexitása nő és pontosabban mérhetővé váltak (Nussbaum, 2013).

Jelenleg a DSM-5 újraszövegezett (DSM-5-TR⁹) változata van érvényben, amely – a BNO-hoz hasonlóan, szintén – 2022-ben jelent meg (APA, 2022).

A DSM-5-TR 21 kategóriában kezeli a mentális zavarokat, melyek közül a főbb kategóriák (ugyancsak a teljesség nélkül):

- az idegrendszer fejlődési zavarai,
- szkizofréniás spektrum és más pszichotikus zavarok,
- bipoláris, depresszív és szorongásos zavarok,
- traumával összefüggő zavarok,
- disszociatív zavarok,
- alvás-ébrenlét zavarok,
- szexuális diszfunkciók és nemi szerep diszfória,
- diszruptív, impulzuskontroll- és viselkedészavarok,
- személyiségzavarok,
- parafíliás zavarok.

„Mindkét kézikönyvet klinikai szakemberek írták, olyanok, akik napi kapcsolatban állnak mentálisan zavart emberekkel. A leírások nem egyetlen ember nézeteit tükrözik, mert minden mentális zavart egy csapat írt le, amelynek tagjai az adott zavar legtekintélyesebb szakértőiből kerültek ki. Sőt, minden leírás nyilvánosságra került a kézikönyvek kiadása előtt, és a szerzők begyűjtötték és felhasználták más szakemberek észrevételeit. Összességében, mindkét kézikönyv a pszichiáterek sok generációjának produktuma. Bár érik kritikák, mindkettő referenciakiadvány világszerte” (Haller, 2020a:64). A két diagnosztikai kézikönyv közötti különbségek között tudjuk említeni az esetenkénti eltérő nyelvhasználatot az egyes mentális zavarok és diagnosztikai kritériumaik leírására, azonban a legszámottevőbb eltérés az egyes

---

⁹ TR = text revision ~ átdolgozott szöveg, átszövegezett változat

mentális rendellenességek tüneti leírásainak mélységében érhető nyomon: a BNO-11 lényegesen rövidebben írja le a mentális zavart és a hozzá kapcsolódó tünetcsoportot, míg a DSM-5-TR ennél jóval bővebben deskriptál – ez egyébként a két mű terjedelmében is megjelenik: a BNO-11 terjedelmileg jóval rövidebb, mint a DSM-5-TR.

BNO-11	DSM-5-TR
<p>Abba nem beleegyező személy kényszerítése szexuális jellegű testi vagy lelki szenvedésre.</p> <p>A viselkedés hátterében intenzív szexuális fantáziák, gondolatok, felajzottság tárható fel.</p> <p>A diagnózishoz a mentális állapot önmagában, megfelelő cselekvés nélkül nem elegendő.</p> <p>A konszenzus szexuális sadizmus és mazochizmus esetében kizárja ezt a diagnózist.</p>	<p>(A) kritérium: Legalább 6 hónapon át visszatérő intenzív szexuális készenlét, melyet más személy testi vagy lelki szenvedése okoz, és ami fantáziákban, vágyakban, késztetésben vagy viselkedésben nyilvánul meg.</p> <p>(B) kritérium: A személy e szexuális késztetéseit olyan személlyel éli ki, aki ehhez nem járult hozzá, vagy a szexuális késztetések vagy fantáziák klinikailag jelentős szenvedést vagy a társas, munkahelyi vagy egyéb fontos területek működésének károsodását okozzák.</p> <p>Jelölendő továbbá, ha:</p> <p>Kontrollált környezetben: ez a jelölő elsősorban olyan személyek esetében alkalmazható, akik intézményben vagy más olyan körülmények között élnek, ahol a sadista szexuális viselkedés lehetőségei korlátozottak.</p> <p>Teljes remisszióban: A személy nem kontrollált környezetben, legalább öt éven át nem élte ki a késztetéseit ahhoz hozzá nem járuló személlyel, és nem állt fenn klinikailag jelentős szenvedés vagy a társas, munkahelyi vagy egyéb fontos területek működésének károsodása.</p>

4. táblázat: A szexuális sadizmus zavar diagnosztikai leírása a BNO-11 és a DSM-5-TR alapján.
(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A mentális zavarok fogalmi és klasszifikációs rendszereinek mélyrehatóbb áttekintésére azért volt szükség, mert egyrészt a későbbi fejezetekben tárgyalt, a szexuális emberölést magyarázó

parafilias modell esetében szükséges a mentális zavarok fogalmi rendszerének és működésének ismerete, másrészt pedig azért, mert a súlyosan zavart mentális állapotok felvetik a beszámíthatóság kérdését, amely, mint büntethetőséget kizáró tényező különösen nagy hangsúlyt szokott kapni az életellenes cselekmények vizsgálata kapcsán. Erre való tekintettel, valamint arra, hogy disszertációm empirikus részében igazságügyi elmeorvos- és pszichológus szakértői vélemények kerülnek elemzésre, a következőkben röviden rátérek a kóros elmeállapot és a beszámítási képesség büntetőjogi, kriminológiai és pszichológiai aspektusainak ismertetésére.

2.2. A kóros elmeállapot és a beszámítási képesség

A mindenkori jogállam egyik legfontosabb büntetőjogi alapelve a *nullum crimen sine lege* (Bolyky, 2018), melynek értelmében csak és kizárólag azok a cselekmények kezelhetők bűncselekményekként, amelyek a társadalomra nézve fokozottan veszélyesek és amely cselekményeket a büntetőjog büntetni rendel. Ugyanakkor vannak olyan rendelkezések is, amelyek bizonyos esetekben kizárják a büntethetőség lehetőségét, még akkor is, ha az elkövető által megvalósított cselekmény alapvetően büntetendő. Ezek azok az esetek, amelyek az elkövető beszámíthatósága kapcsán jelennek meg: *„a büntethetőséget kizáró okok egyik esete, amikor az elkövetőnek a bűncselekmény megvalósításának időpontjában, mentális betegsége vagy zavara miatt – azaz patológiás alapon – hiányzik a beszámítási képessége, másként fogalmazva, cselekményét kóros elmeállapotban követte el”* (Bolyky, 2018:124).

A kóros elmeállapot tehát nemcsak pszichopatológiai, hanem egyúttal büntetőjogi fogalom is, és mint ilyen, büntetőtörvénykönyvünk is rendelkezik róla. A Btk. 15. § taxatívén rögzíti, hogy a jogalkotó mely eseteket sorolja a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok közé – ezek között kap helyet a kóros elmeállapot¹⁰ is, amit a 17. § és 18. § részleteiben szabályoz. A Btk. 17. § (1) bekezdés értelmében *„nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában követi el, amely képtelenné teszi cselekménye következményeinek a felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen”*; ugyanitt a (2) bekezdés szerint *„a büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elmeműködés kóros állapota az elkövetőt korlátozza a bűncselekmény következményeinek a felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen”*. Míg a jelenleg hatályos Btk. nem nevesíti a kóros elmeállapot formáinak felsorolását, addig az 1978. évi IV. törvény („rég” Btk.) 24. § (1)

---

¹⁰ Btk. 15. § b) pont

bekezdésében felsorolta azokat a formulákat, amelyek formulákat a kóros elmeállapot „tipikus” esetei között tartottak számon (Bolyky, 2015c). Ezek az alábbiak voltak:

- elmebetegség,
- gyengeelméjűség,
- szellemi leépülés,
- tudatzavar,
- személyiségzavar.

Ezt a felsorolást Kulcsár (2007) több szempontból is problémásnak találta. Egyrészt felhívta a figyelmet arra, hogy a szűkre vett felsorolás tartalmaz olyan elemeket is (pl. személyiségzavart), amelyek csak ritkán alapozzák meg a beszámíthatóság kizárását, másrészt pedig nem tartalmaz olyan elemeket, amelyek fennállása sokkal inkább hat a beszámíthatóságra (pl. disszociáció). Emellett rámutatott arra, hogy a büntetőjog és a pszichiátria terminológiahasználata sem egyezik: a pszichiátria nem használja az *elmebetegség* kifejezést, helyette hangulatzavarokról beszél, illetőleg a *betegség* helyett a *zavar* kifejezéssel utal a fennálló állapotra.

A beszámítási képesség vizsgálata igazságügyi elmeorvos szakértői kompetencia (Bellavics, 2024; Baran és mtsai, 2021; Halmai & Tényi, 2017), ami arra keresi a választ, hogy az elkövetéskor fennállt-e bármilyen, az elkövető elmeműködését kórosan befolyásoló pszichés zavar és ha igen, az milyen mértékig befolyásolta az elkövető akarati képességét (Bolyky, 2018; Baraczka, 2015).

Az igazságügyi pszichiátria meghatározása szerint az az egyén rendelkezik a beszámítás képességével, akinél nem áll fenn az elme olyan szintű kóros működése, amely már képtelenné teszi őt arra, hogy cselekménye következményeit felismerje és hogy e felismerésnek megfelelő módon cselekedjen (Dósa, 2011). Abban az esetben, ha az elkövető az elmeműködés olyan kóros állapotában szenved, amely kizárja a büntethetőséget, kényszergyógykezelés elrendelésére van lehetőség: a Btk. 78. § (1) bekezdés értelmében *„személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni”*. A törvényi rendelkezés tehát megszabja azokat a kereteket, amelyek fennállása esetén kényszergyógykezelés elrendelésére kerülhet sor: ebben meghatározza a bűncselekmény kategóriáját, a bűnismétlés fennállásának

kockázatát, valamint azt a minimum büntetési tételt, amely fennállása elengedhetetlen a jogintézmény elrendeléséhez.

Az előzetes kényszergyógykezelés (EKGYK) és kényszergyógykezelés (KGYK) végrehajtására az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet rendelkezik jogkörrel, ahová a mentális zavar következtében fellépő beszámítási képességgel nem rendelkező elkövetők beutalás útján kerülnek be. A kényszergyógykezelés részletszabályairól, valamint az IMEI működéséről részben a Bv. tv.¹¹, részben a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól szóló 13/2014. (XII.16.) IM rendelet rendelkezik.

A kényszergyógykezelés fennállásának kérdését a büntetés-végrehajtási bíró hathavonta – hivatalból – felülvizsgálja¹², amennyiben pedig a kényszergyógykezelés szükségessége már nem áll fenn, a rendelkezés értelmében meg kell szüntetni azt¹³. Ha a kóros elmeállapot olyan elkövetők vonatkozásában áll fenn, akik cselekménye csupán kisebb tárgyi súlyú bűncselekményt valósít meg, azaz cselekményük nem kiemelten személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény, úgy az ő kezelésükre vonatkozó részletszabályokat az Eü. tv. 200. § (1)-(9) bekezdések tartalmazzák.

Ugyanakkor az igazságügyi pszichiátria tevékenységi köre ennél jóval szélesebb körű lehet: nemcsak a beszámítási képesség vizsgálatánál releváns, de az első fejezetben tárgyalt klinikai profilalkotás során is eredményesen alkalmazható (Bellavics, 2024).

A beszámíthatóság vizsgálatában igazságügyi pszichológus szakértők is közreműködnek (Vilics, 2020, 2019; Farkas, 2013), tekintettel arra, hogy mind az igazságügyi elmeorvos -, mind az igazságügyi pszichológus szakértők különleges szakértelem birtokosai^{14,15}, és így nagyban tudják segíteni az igazságszolgáltatás döntéshozatali folyamatait

A beszámíthatóság kérdésének vizsgálatán túl a büntetőeljárás törvényünk¹⁶ (továbbiakban: Be.) *A különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések különös szabályai* fejezetben rögzíti, hogy *„a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén elrendelheti, hogy az eljárási*

---

¹¹ Bv.tv. 325. § – 341. §

¹² Bv.tv. 69/B. § (1) bekezdés

¹³ Btk. 78. § (2) bekezdés

¹⁴ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 188. § (1) bekezdés

¹⁵ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 300. § (1) bekezdés

¹⁶ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen¹⁷”, ezzel mintegy kiterjesztve az igazságügyi pszichológus tevékenységének körét.

Az igazságügyi pszichológus szakértők tevékenységét – amely korábban több módszertani levélben^{18,19,20} is megkíséreltek szabályozni, – részben a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet²¹ foglalja keretbe. Az igazságügyi pszichológus szakértői tevékenység klinikai szakpszichológusi ismeretekre és kompetenciára épít, a szakértői vizsgálatok tárgya pedig a normális és abnormális pszichés működés, a különböző személyiségvonások és élményszerűség feltérképezése (Vilics, 2020, 2019). A 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet azt is taxatíván rögzíti, hogy mely hatósági kérdések megválaszolása esetében szükséges igazságügyi klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatot lefolytatni. A rendelkezés utolsó szakasza kiemeli, hogy igazságügyi pszichológiai szakértői tevékenységet csak és kizárólag klinikai szakpszichológiai szakképzettséggel rendelkező pszichológus végezhet (Sófi és mtsai, 2023; Vilics, 2020, 2019.)

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény rögzíti az igazságügyi szakértők jogait, kötelezettségeit és feladatait. Feladatellátásuk három pillérre épül (Vilics, 2019):

- I. a rendelkezésre álló nyomozati iratok áttekintésére,
- II. a szakértői interjúra és
- III. a tesztfelvétel elvégzésére.

Az igazságügyi szakértői interjú szintén specifikálható: explorációval kezdődik, majd hetero- és autoanamnézis kerül felvételre, amelyet a szakértőnek feltett szakkérdések megválaszolására és az elkövetett bűncselekmény részleteinek feltárására fókuszáló beszélgetés követ (Vilics, 2019).

2.3. A parafilias zavarok: epidemiológia, etiológia és klinikai deskripció

Miután a fentiekben áttekintettem a mentális zavarok keretrendszerét, a nozológiai kódexeket és röviden érintettem a beszámítási képesség pszichológiai vonatkozásait, a következőkben

---

¹⁷ Be. 87. § (1) bekezdés b) pont ba) alpont

¹⁸ 20. számú módszertani levél az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről. Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.

¹⁹ 10. számú módszertani levél az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről. Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.

²⁰ 5/2020. sz. módszertani levél az igazságügyi klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológia egyes szakértői vizsgálatairól. Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.

²¹ Az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 20. §, 20/A § és 20/B §

rátérek azoknak a mentális zavaroknak a bemutatására, amelyek összefüggésbe hozhatók a szexuális motivációjú emberölés kérdéskörével.

A parafilía görög eredetű kifejezés, amely a *para* (valami mellett) és a *philia* (vonzódás, vonzalom, szeretet) kifejezésekből épül fel (Vizi, 2021; Purcell & Arrigo, 2006), és a normálistól eltérő szexuális vágyat jelent (APA, 2022; Fankhanel és mtsai, 2021; Dawson és mtsai, 2016; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006): „*a parafilía kifejezés szexuális vonzalmat jelöl olyan tárgyak, helyzetek, lények vagy emberek iránt, amelyek/akik iránt az emberek többsége szexuálisan közömbös*” (Haller és mtsai, 2020c:60).

A BNO-11 a parafilias zavarok fejezet tárgyalásakor, a bevezetőben összegzi a parafilias zavarok lényegét: „*az ide tartozó zavarokat olyan tartós és feltűnő viselkedések jellemzik, amelyek háttérben atipikus szexuális fantáziák, készletések, gondolatok állnak. A viselkedés általában olyanokat céloz meg, akik koruknál vagy helyzetüknél fogva képtelenek a beleegyezésre, vagy elutasítják azt*” (WHO, 2022).

A parafilias zavarok viselkedéses tünetei gyakran izoláltan jelentkeznek, a parafil beteg ezen magatartásokon kívül más patológiás jegyet – a külvilág számára is nyilvánvaló módon – nem produkál. A parafilias zavarok epidemiológiai kutatását többek között ez a fajta rejtőzködés nehezíti meg, továbbá az is, hogy a parafilias zavarok diagnosztikai kritériumai nagyon gyakran változnak, a határaik pedig meglehetősen ingoványosak. Szintén nehezítő körülmény, hogy a szexuális erőszakos deliktumok látenciája igen magas, pontos prevalencia nem ismert, az pedig nem képezi az igazságügyi szakértői vizsgálatok tárgyát, hogy az elkövetőnél fennállnak-e parafil jegyek vagy sem (Vizi, 2021), amely hiányosság szintén visszaveti az epidemiológiai kutatások eredményességét. Egy általam végzett pilot-kutatás során azt tapasztaltam, hogy a szexuális erőszakos deliktumok során az igazságügyi elme- és pszichológiai szakértés fókuszában az elkövető helyett többnyire a sértett áll^{22,23}, annak ellenére, hogy találkozunk olyan taxatív felsorolt kérdéskörökkel²⁴, amelyek a szexuális erőszakos elkövető esetében vizsgálandók. A szexuális bűncselekmények sértettjeinek kikérdezésekor az általuk elmondottak valódiságtartalmának és élményszerűségének, az átélt trauma pszichés következményeinek²⁵ az ellenőrzése az igazságügyi vizsgálat fő fókusza (Vilics, 2020), a

---

²² Bf.III.48/2020/33.

²³ NF. 6040/2021/60-I.

²⁴ 20. számú módszertani levél az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről. Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.

²⁵ Az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet 20. §, 20/A §, 20/B §

szexuális erőszakos elkövető igazságügyi pszichológiai vizsgálata jóval ritkábban, elmeorvoszakértői vizsgálata pedig szinte sohasem történik meg, ami szintén hátrányt jelent a klinikai fókuszú kutatások esetében.

A parafiliás zavarok etiológiájának vizsgálata sem egyszerű feladat. Egyes nézetek szerint (Vizi, 2021) a parafiliás zavarok kapcsán még nem sikerült egyértelműen bizonyított szociokulturális vagy pszichoszexuális hatástényezőket azonosítani, míg mások meglátása szerint (Bellavics, 2024; Purcell & Arrigo, 2006; Burgess és mtsai, 1986) a parafiliás zavarok hátterében a szociokulturális hatásoknak, különösen a szülői bánásmódnak és a koragyermekkorai traumatikus élményeknek jelentős szerepük van a parafiliás zavarok kialakulásában. A pedofília zavar hátterében a kutatások kiváltó tényezőként azonosították az elkövető gyermekkorai áldozattá válását, és később a pedofília zavar diagnosztizálását (Bellavics, 2024; Bulut & Çankaya, 2020; Tamási, 2007; Schiffer és mtsai, 2007), vagyis a pedofil betegek nagy valószínűség szerint váltak szexuális vagy fizikai abúzus áldozatává gyermekkorukban. A parafil betegeknél organikus agyi elváltozásokat is azonosítottak, mint például a prefrontális és temporális régió károsodását vagy a frontostriatális körök abnormalitását, de ezeknek a károsodásoknak a lokalizációja nem mutatott összefüggést a parafiliás jegyek megjelenésével és fennállásával (Vizi, 2021; Cantor és mtsai, 2008; Schiffer és mtsai, 2007).

A parafiliás zavarok klinikai megjelenési formái igen változatosak. A DSM összesen tíz, míg a BNO hét parafiliás zavart nevesít, amelyeket a következő táblázat, illetve a következő alfejezetek mutatnak be részletesen.

A PARAFÍLIÁS ZAVAROK TAXATÍV FELSOROLÁSA	
DSM-5-TR	BNO-11
voyeurizmus zavar (302.82)	exhibicionizmus (6D30)
exhibicionizmus zavar (302.4)	voyeurizmus (6D31)
frotteurizmus zavar (302.89)	pedofília (6D32)
szexuális mazochizmus zavar (302.83)	szexuális szadizmus zavar (6D33)
szexuális szadizmus zavar (302.84)	frotteurizmus (6D34)
pedofília zavar (302.2)	egyéb parafiliás zavar, nem beleegyező személlyel (6D35)
fetisizmus zavar (302.81)	parafiliás zavar, mint magányos (vagy hozzájárulással végzett) cselekvés (6D36)
transzvesztita zavar (302.3)	
egyéb meghatározott parafiliás zavar (302.89)	
nem meghatározott parafiliás zavar (302.9)	

5. táblázat. A parafiliás zavarok taxatív felsorolása a DSM és a BNO kategorizációja alapján.

(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A DSM alapján a parafilias zavarok „A” *diagnosztikai kritériuma* tartalmazza azt az időintervallumot, amelynek fennállása esetén beszélhetünk tartós pszichés rendellenességről („legalább 6 hónapon át visszatérő, intenzív szexuális készenlét”, APA, 2022), majd az „A” kritérium második fordulata fogalmazza meg a parafil zavarként kezelendő jelenség szexuális komponensét és a szexuális izgalmi készletés atipikus fókuszát. Például: a szexuális szadizmus zavar DSM-szerinti „A” kritériuma a következőképpen hangzik: legalább 6 hónapon át visszatérő, intenzív szexuális készenlét, melyet egy más személy testi vagy lelki szenvedése okoz, és ami fantáziákban, vágyakban, készletésben vagy viselkedésben nyilvánul meg (APA, 2022). A kritérium első fele a 6 hónapos időintervallumot rögzíti, míg a második fordulat határozza meg az atipikus szexuális fókuszot, amely jelen esetben ez nem más, mint a mások testi és lelki szenvedéséből eredő szexuális izgalom. A „B” *kritérium* pedig mindig a zavar súlyosságát és annak veszélyességét írja le (Vizi, 2021), amely nagyban segíti a szakemberek munkáját.

Purcell és Arrigo (2006) megjegyzik, hogy a parafilias zavarok vonatkozásában is érdemes lenne spektrumszemléletben gondolkodni, ahogyan tesszük azt már a skizofréniáspektrum-zavar és az autizmus spektrum zavar kapcsán. A differencia alapja a deviáns szexuális viselkedést kísérő szadisztikus tendencia megjelenése és fokozódása. Ennek fényében úgy vélekedtek, hogy a spektrum enyhe végén a voyeurizmus, az exhibicionizmus és a frotteurizmus, valamint a fetiszizmus zavar foglal helyet (Purcell & Arrigo, 2006), ahol szadisztikus viselkedés még egyáltalán nem azonosítható, míg a spektrum középtáján a szexuális mazochizmus és a szadizmus zavarok foglalnak helyet. A spektrum másik végpontján, a már súlyosan patológiásnak titulált parafilias zavarok között elsősorban specifikus parafilias zavarokat találunk; olyanokat, amelyek már kóros elmeállapotot vélemezhetnek és amelyek a szexuális szadizmus zavarral komorbid módon fordulhatnak elő, például antropofágia, nekrofília, nekroszadizmus vagy piquerizmus. A legsúlyosabb parafilias zavar Purcell és Arrigo szerint az erotofonofília, amelyet gyakran magával a szexuális emberöléssel azonosítanak.

2.3.1. Voyeurizmus, exhibicionizmus és frotteurizmus zavar

A **voyeurizmus zavar** köznyelvben megjelenő kifejezése a kukkolás (WHO, 2022; Haller és mtsai, 2020c); a klinikai pszichológiai terminológia szerint olyan szexuális vágyról van szó, amelyet gyanútlanul vetkőző vagy meztelen személyek megfigyelése vált ki, akik ehhez nem

járultak hozzá, és amely szexuális késztetés legalább hat hónapon át fennáll (APA, 2022; Vizi, 2021; Purcell & Arrigo, 2006). A DSM leszögezi azt is, hogy a zavar csak akkor diagnosztizálható, ha a szexuális készenléti állapotot megtapasztaló személy már elmúlt tizenhét éves. Ennek magyarázata, hogy a serdülőkor szexuális természet alapvetően nyitott és fogékony a szexuális ingerekre, és serdülőkorban szinte természetes a gyakori szexuális késztetés (Vizi, 2021). Pontos prevalenciája nem ismert, azonban egy ausztriai vizsgálat, amely 1346, jogerősen elítélt szexuális bűnelkövetők körében vizsgálta a zavar előfordulásának gyakoriságát, a voyeurizmus zavar 3,7%-os prevalenciáját állapította meg (APA, 2022).

Az **exhibicionizmus zavar** lényege, hogy egy olyan hat hónapon át fennálló és tartósan intenzív szexuális késztetésről van szó, amelyet a beteg nemi szervének más, gyanútlan személyek előtt történő mutogatása vált ki (APA, 2022). Ebből fakad a hétköznapi megnevezése is: magamutogatás (Haller és mtsai, 2020c). Vizi hívja fel arra a figyelmet, hogy az exhibicionizmus mögött gyakran a veszélykeresés motivációja húzódik meg. *„Egy „kezdő” exhibicionista eleinte olyan helyzeteket keres, amelyekből a menekülés nagyon könnyű. Később, ha sikerül elkerülnie a retorziókat, szankciókat, emeli a tétet. Olyan szituációkat keres, amelyekben egyre nő annak a kockázata, hogy elkapják, bántalmazzák, illetve a hatóságok kezébe kerül. A folyamat során a tiszta szexuális motiváció, izgalom helyét egyre inkább a veszélykeresés izgalma veszi át, a kielégülést ez erősen fokozza, és egyre inkább ez okozza”* (Vizi, 2021:465).

A **frotteurizmus zavar** viselkedéses manifesztációja nem más, mint a nemi szerv nyilvános helyen történő, másokhoz való hozzáérintése és/vagy hozzádörzsölése, amely cselekményhez a másik fél nem járult hozzá (APA, 2022; Purcell & Arrigo, 2006), valamint a másik fél testének tapogatása a beteg szexuális vágyának kielétele céljából (WHO, 2022). A zavar gyakorisága kapcsán ellentmondás van: míg egyes tanulmányok szerint a prevalenciás index 30% körüli előfordulási gyakoriságról számol be (Haller és mtsai, 2020c), addig a klinikai tapasztalatok elenyészőek (Vizi, 2021).

2.3.2. Szexuális mazochizmus és szexuális szadizmus zavar

A **szexuális mazochizmus zavar** kapcsán a DSM-5-TR úgy fogalmaz, hogy olyan, legalább fél éven át fennálló szexuális késztetéssel és készenléttel találkozunk a zavar esetében, amelyet a beteg megalázása, fizikai bántalmazása, kikötözése és egyéb módokon okozott szenvedése, például fojtogatása vált ki. Általában a szexuális szadizmussal áll párban, amelyet empirikus

eredmények is alátámasztanak (Fankhanel és mtsai, 2021). Ahogy a BNO is fogalmaz, a konszenzuson alapuló szexuális mazochizmus és szexuális sadizmus kizárja ezt a diagnózist, és a szexuális sadizmus zavar diagnózisát is (WHO, 2022). Prevalenciája a teljes lakosságot nézve nagyjából 2% körüli, kialakulása mögött pedig a korai életkorban sérült énkép, és az erőszakos-agresszív szülői magatartás húzódik meg (Haller és mtsai, 2020c).

A **szexuális sadizmus zavar** (Krafft-Ebing, 1886) a leginkább kutatott parafilias zavarok egyike (Costrachevici & Delcea, 2019; Darjee, 2019; Nitschke és mtsai, 2012; McLawsen és mtsai, 2008; Purcell & Arrigo, 2006), amelynek következményeként Haller és munkatársai arra a közvélekedésre hívják fel a figyelmet, mely szerint a szexuális sadizmus és a szexuális erőszakos viselkedés között együttjárás mutatkozik meg. Ezzel a közhiedelemmel ellentétben *„a szexuális erőszakot elkövetőnek azonban csak töredéke szenved ettől a parafilától. A szexuális erőszakkal ellentétben, ahol az erőszak célja a nemi partner ellenállásának megtörése (mint proaktív erőszakos tett), a sadisták saját nemi kielégülésük érdekében kínozzák partnereiket”* (Haller és mtsai, 2020c:60-61), fogalmazták meg álláspontjuk korábbi tanulmányok alapján (Frances & Wollert, 2012).

A DSM (APA, 2022, 2013) kritériumrendszere értelmében a zavar akkor diagnosztizálható, ha a beteg szexuális izgalmát és vágyát egy másik személy testi-lelki sanyargatása és szenvedése váltja ki, amely vágy legalább hat hónapon át fennáll, és amely jelentősen megnehezíti a beteg mindennapi életvitelét.

Normál mintán való pontos prevalenciája nem ismert, a prevalencia-vizsgálatok főként bűnelkövetői mintán kerültek feltárára. Az Egyesült Államokban a szexuális elkövetők 10%-ánál azonosították a szexuális sadizmus zavart, míg a szexuális emberölést elkövetők körében a szexuális sadizmus zavar előfordulási gyakorisága 1/3 arányú volt (APA, 2022). Komorbiditás-vizsgálatok azt találták, hogy a szexuális sadizmus zavar nagy mértékben jár együtt más parafilias zavarokkal is: elsősorban szexuális mazochizmus zavarral (68,8%), voyeurizmus zavarral (33,3%), fetisizmus zavarral (9,2%) és exhibicionizmus zavarral (6,4%) komorbid (APA, 2022). Más kutatás arról számolt be (Abel és mtsai, 1988), hogy a szexuális sadista elkövetők a fenti komorbiditások mellett a pedofília zavarral is mutatnak kapcsolatot. Gratzer és Bradford (1995) empirikus eredményei azt mutatják, hogy a szexuális sadizmus zavar megjelenése gyakran gyermekkori fizikai bántalmazás eredménye, amely felnőttkorban transzvesztitizmus, voyeurizmus és exhibicionizmus zavarokkal mutat komorbiditást.

A szexuális szadizmus zavart – noha elsődlegesen klinikai szintű zavarról van szó, – az utóbbi évek kutatásai szubklinikai, viselkedéses szinten is azonosították, megalkotva ezzel a Sötét Tetrád / Sötét Négyes személyiségkonstellációt. A Sötét Tetrád alapja a Sötét Triád / Sötét Hármás személyiségkonstruktum (Paulhus & Williams, 2002), amelynek tagjai a machiavellizmus, a szubklinikai nárcizmus és a szubklinikai pszichopátia (Jonason & Middleton, 2015; Paál, 2014; Szijjártó, 2014). Mivel a *szubklinikai* jelzőnek köszönhetően mindhárom viselkedésmintát a klinikai szintet el nem érő magatartásformának tekinthetjük, lehetőségünk van arra, hogy azokat alternatív és adaptív viselkedésstratégiaként értelmezzük. Közös jellemzőik közé sorolandó a morális érzelmek, többek között az empatizálásra való képesség hiánya vagy teljes deficitje, az önérdek-központú magatartás, az egocentrikus világkép, az interperszonális kapcsolatok manipulálására és kihasználására való képesség, a felszíniesség és a kétszínűség, valamint a rövidtávú párkapcsolatok preferálása (Paál, 2014; Paulhus & Williams, 2002). A három alternatív viselkedésstratégia egészül ki a szubklinikai szadizmussal, amely ebben az esetben ugyancsak alternatív viselkedésforma, nem pedig klinikai kórkép. A kutatók szerint a szubklinikai szadizmus is rendelkezik azokkal az alapvető, inkább „sötét” vonásokkal, amelyekkel a másik három szubklinikai stratégia. Ezek a mások kihasználására való törekvés, a bántalmazás, az empátia deficitje vagy teljes hiánya (Paulhus és mtsai, 2021; Pajevic és mtsai, 2018; Paulhus & Dutton, 2016; Paulhus, 2014; Nell, 2006) – ezek olyan tulajdonságok, amelyek segítenek komplexebb keretben, jóval árnyaltabban értelmezni a „sötét” viselkedésstratégiákat és azok hétköznapi szerepeit.

2.3.3. Pedofília zavar

A pedofília görög eredetű kifejezés, amely a *paidos* (gyermek) és a *filein* (szeretni) szóösszetételből származik. Ha a két alkotóelemet összevonjuk, akkor a kifejezés nem jelent mást, mint a gyerekek szeretetét, mindazzal a negatív tartalommal, amellyel napjaink mentalitása felruházta. Sági a pedofiliát egyfajta eltévelyedésnek nevezi, amelyet „*az azonos vagy ellenkező nemű, pubertáskor előtti gyermek iránti, újra és újra visszatérő, intenzív erotikus fantáziák, készletések vagy cselekvések jellemeznek*” (Sági, 2014:1). Számos kutatás során találták azt a kutatók, hogy a pedofília kialakulása mögött a korai áldozattá válás is közrejátszik. Vagyis, a pedofil személy az esetek nagy részében maga is szexuális bántalmazás áldozata volt gyermekkorában (Bulut & Çankaya, 2020). A szexuális abúzus egész életre kiható pszichés következményekkel járhat, ami megnyilvánulhat hangulatzavarokban, poszttraumatikus stressz zavarban, szexuális zavarban, társas kapcsolataiban bizalmatlanná

válik, kötődési mintái diszfunkcionálisakká válnak. Testi-lelki integritásában olyan súlyos traumákat él át, amelyek életének minden részére kihatással lehetnek (Haller és mtsai, 2020c).

A szexuális szadizmus mellett a másik leginkább tanulmányozott parafíliás zavar kétségtelenül a pedofília zavar (Haller és mtsai, 2020c; Sági, 2014; Hall & Hall, 2007), és amely leginkább áldozatául esett a kriminalizációs folyamatoknak (Vizi, 2021). Osztom azt az álláspontot, miszerint a pedofília nem büntetőjogi kategória, hanem pszichiátriai terminológia, egy mentális zavar, jól meghatározható tünetegyüttesekkel (Somogyvári, 2024, 2022b, 2021; Sági, 2014; Hall & Hall, 2007). Amennyiben a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális (erőszakos) bűncselekmények klasszifikációja a cél, célravezető lenne újragondolni a terminológiát, és ebben az esetben más megnevezéssel illetni ezt az elkövetői kört – mint ahogyan erre irányuló tendencia már felfedezhető a hazai tudományos gondolkodásban is (Somogyvári, 2024, 2021; Haller és mtsai, 2020c).

Míg egyes meglátások szerint (APA, 2022; Haller és mtsai, 2020c; Hall & Hall, 2007) a pedofília zavar diagnosztizálásakor fontos szerep hárul az elszennvedő fél életkorára, addig más meglátások szerint (Vizi, 2021) sem a gyermek életkora, sem a személy és a gyermek közti korkülönbség nem lényeges a pedofília zavar diagnosztizálásához. Főszabály szerint a DSM-5-TR diagnosztikai kritériumai között a 13. életév játszik döntő szerepet: mint ahogyan azt az „A” kritérium írja, a legalább 6 hónapon át visszatérően jelentkező szexuális vágy és szexuális készítés tárgya pubertás előtt álló, 13 éves vagy annál fiatalabb gyermek, vagy ilyen korú gyermekkel végzett szexuális cselekvés. Az életkor vonatkozásában azonban ennél differenciáltabb típusokkal is találkozhatunk (Haller és mtsai, 2020c; Sea & Beauregard, 2017), amelynek a pedofília csak egy szűk szegmense:

megnevezés	életkori osztályok
<i>nepiofilia</i>	csecsemők – totyogók
<i>pedofília</i>	kamaszkor előtti
<i>hebefília</i>	kamaszkorúak
<i>efebofília</i>	szexuális éréshez közeledők
<i>teleiofilia</i>	20-30 év körüliek
<i>mesofília</i>	40-50 év körüliek
<i>gerontofília</i>	50-60 év körüliek

6. táblázat. A szexuális vonzalmat kiváltó személyek életkora szerinti differenciálás.
(Forrás: a szerző saját szerkesztése Haller és mtsai, 2020c és Seto, 2017 tanulmányai alapján.)

A pedofília zavar vonatkozásában ugyancsak lényeges elem a DSM „C” kritériuma: a beteg legalább 16 éves, és legalább 5 év korkülönbség van közte és a vágy tárgyául szolgáló gyermek között. Mindemellett a gyakorlat azt mutatja, hogy a szexuális vonzódást nem a gyermek életkora, hanem a gyermeki test adottságai váltják ki a pedofil betegnél (APA, 2022): *„a gyakorlatban az életkor szempontjából sem a gyermek életévének számszerű értéke, sem a személy és a gyermek közötti korkülönbség nem különösebben lényeges. A valóban pedofil zavarban szenvedő személyt nem a gyermek életkora, hanem a gyermeki testi adottságok és az infantilis lelki működések vonzzák, izgatják szexuálisan”* (Vizi, 2021:467).

Megemlítendő az is, hogy pedofília zavar az agy károsodása következtében is kialakulhat; ebben az esetben szerzett pedofiliáról, vagy más néven pseudo-pedofiliáról beszélünk. Ékes példája ennek egy középkorú férfi esete, akinél homloklebeny-daganata ellenállhatatlan vágyat ébresztett a gyermekpornográfia iránt, majd az invazív orvosi beavatkozást és a daganat eltávolítását követően ez a vonzalom megszűnt (Burns & Swerdlow, 2003).

2.3.4. Fetisizmus zavar

A fetisizmus zavar lényege, hogy a szexuális izgalmat valamilyen tárgy, vagy nem genitális testrész, vagy valami egyéb váltja ki. Jellemzően férfiak körében jelenik meg (APA, 2022). *„Fiatal férfibetegünk rendszeresen túsarkú női cipőket vásárolt, ezeket otthonában felhúzta és a tükörben nézegette magát. Közben szexuális izgalomba került, és maszturbációval elégítette ki magát. Ezt követően szégyen és bűntudat fogta el, és a cipőt egy utcai szemégyűjtőbe dobta. Rövid idő múlva újra vásárolni ment. Sajátos fetisizmusa természetesen súlyos anyagi romlásba sodorta”* (Tringer, 2011:351).

2.3.5. Egyéb meghatározott specifikus parafiliás zavarok

A specifikus parafiliás zavarok a szexuális zavaroknak talán a legkevésbé kutatott és a legkevésbé ismert típusai, amelyeknek klinikai prevalenciája szinte elenyésző, ugyanakkor kriminálpszichológiai szempontból annál lényegesebbek.

A specifikus parafiliás zavarok kategória kapcsán a DSM leszögezi, hogy *„a kategória az olyan klinikai megnyilvánulásokra vonatkozik, melyekben valamely parafiliás zavarra jellemző és klinikailag jelentős szenvedést vagy a társas-szociális, munkahelyi vagy más fontos területek működésének károsodását okozó tünetek dominálnak, azonban amelyek esetében nem teljesülnek egyetlen zavar kritériumai sem a parafiliás zavarok diagnosztikus csoportban. Az*

egyéb meghatározott parafíliás zavar kategóriát olyan helyzetekben alkalmazzuk, amikor a klinikus úgy dönt, hogy megadja a konkrét okot, amiért egy klinikai megnyilvánulás esetében nem teljesülnek egy konkrét parafíliás zavar kritériumai” (APA, 2013:453-454). A DSM nem tartalmazza a specifikus parafíliás zavarok taxatív felsorolását, csupán néhányat nevesít közülük:

specifikus parafíliás zavar megnevezése	jelentése: <i>visszatérő, intenzív szexuális készítés, amit...</i>
pygmalionizmus	<i>bábúkkal, szobrokkal folytatott szexuális aktus vált ki</i>
telefonos szkatológia	<i>obszcén telefonhívások váltanak ki</i>
zoofília	<i>állatok váltanak ki</i>
koprofília	<i>széklet vált ki</i>
klizmafília	<i>beöntés vált ki</i>
urofília	<i>vizelet vált ki</i>
biasztofília	<i>szexuális erőszak nézése és/vagy elkövetése vált ki</i>
nekrofília	<i>holttest vált ki</i>
nekroszadizmus	<i>a holttest megcsonkítása vált ki</i>
antropofágia (kannibalizmus)	<i>emberevés vált ki</i>
erotophonofília	<i>egy másik ember brutális bántalmazása és megölése vált ki</i>

7. táblázat. Néhány specifikus parafíliás zavar és jelentésük, a DSM-5-TR (2022) alapján.
(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A parafíliás zavarokhoz nagyon gyakran társulnak más mentális és személyiségzavarok – legtöbbször affektív zavarok, szerhasználati zavarok, pszichózis és impulzuskontroll-zavar, valamint B-típusú személyiségzavar (Vizi, 2021), ugyanakkor a parafíliás zavarok egymással is mutatnak komorbiditást (APA, 2022). A pedofília zavar többek között a voyeurizmussal, az exhibicionizmussal és a frotteurizmussal komorbid (Cohen & Galynker, 2022; Murray, 2000), míg ez utóbbi három parafíliás zavar egymással is igen gyakori előfordulást mutat (Fankhanel és mtsai, 2021).

3. Kriminálpszichológiai perspektíva: parafíliás zavarok és erőszakos bűnelkövetés

Amikor parafíliás zavarokra és azok bűnügyi vonatkozásaira kerül a szó, sokaknak a legextrémebb manifesztumok jutnak eszükbe és sokakban egy sorozatgyilkos képe jelenik meg. Mindezeket a reprezentációkat azokból a – többnyire filmes – adaptációkból építjük fel, amelyek a parafíliás zavarokat ábrázolják, olyan karaktereket lefestve, mint például Hannibal Lecter karaktere. Kétségtelen azonban, hogy ezek a történetek bizonyos szempontból és

bizonyos mértékig a valóságból merítenek, hiszen a való életben is találkoztunk már különös, olykor bizarr esetekkel.

A **pedofília zavar** kapcsán röviden szót kell ejtenünk annak büntetőjogi vonatkozásáról. A közvélekedés szerint minden, gyermekek és fiatalkorúak sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmény mögött pedofília húzódik meg – ez egy torz és a valóságtól elrugaszkodott gondolat, ami pszichológiai szempontból teljesen hibás és alaptalan kijelentés. *„A laikus közvélemény, a médiumok, sőt, gyakran orvosok is pedofiliáról beszélnek a gyermekek sérelmére elkövetett, alkalmi abúzusok kapcsán is. Ez két irányból is nemkívánatos összemosást jelent. Az alkalmi elkövetőnél felveti a medikalizáció lehetőségét, megfordítva, a „valódi” pedofiloknál nem veszi tekintetbe a mentális zavar fennállását, az egész jelenséget „átolja” a kriminalitás területére. Ugyanakkor a gyermekek elleni szexuális deliktumok miatt eléltélteken végzett vizsgálatok az elkövetők kb. 50%-ában talált pedofília zavart”* (Vizi, 2021:468). Somogyi (2023) arról ír, hogy tapasztalatai szerint az ilyen típusú elkövetők nagy hányada valamilyen személyiségzavarral vagy egyéb pszichiátriai kórképekkel diagnosztizálhatók, pedofília zavarral pedig nem.

Több szerző (Somogyvári, 2024, 2021; Vizi, 2021; Sági, 2014; Hall & Hall, 2007) a mentén érvel, hogy a pedofília tisztán mentális zavar, jól körülírható klinikai tünetegyüttessel, amelynek diagnosztizálása és meghatározása pszichiáteri és pszichológusi kompetenciát igényel, és semmiképpen sem kezelhető és kezelendő büntetőjogi terminusként. Kijelenthető az is, hogy pedofil bűnözés nincs; a jog és a kriminológia nem ismeri, illetve terminus technicus-ában nem használja a pedofil bűncselekményt: a büntetőjog a *nemi erkölcs szabadsága és a nemi élet elleni bűncselekményekről*²⁶, míg a kriminológia *szexuális bűncselekményekről* ír, ezek pedig nem tévesztendőek össze a pedofília zavarral. A pedofília zavar kapcsán *„különösen fontos a fogalmi tisztázás azon elkövetők esetében, akiknek az áldozata fiatal- vagy gyermekkorú. Ezeket az elkövetőket gyakran pedofilokként emlegeti a köznyelv, fontos azonban jelezni, hogy ilyen büntetőjogi fogalom nincs, és a fiatalkorú áldozat esetén sem feleltethető meg a cselekmény a pedofiliával, függetlenül attól, hogy a közbeszédben gyakran összemosódik a kettő. A pedofília egy pszichiátriai fogalom, egy szexuális parafília”* (Somogyvári, 2024:7).

Annak érdekében, hogy a pedofília kriminalizálódását megszüntessük, célszerű lenne egy olyan terminológia bevezetése, amely nem kriminalizál egy pszichiátriai kórképet. A kutatók ezért

---

²⁶ Btk. XIX. fejezet

javasolják, hogy az ilyen jellegű bűncselekményt elkövetőket gyermekmolesztálók-ként definiálják (Somogyvári, 2021), ezzel további folyamatokat elősegítve. Mindemellett ugyanakkor azt is látni kell, hogy a pedofília zavarnak vannak olyan aspektusai, amelyek rendészettudományi szempontból relevánsak. Ilyen például az áldozatpreferencia, a viktimológia, az elkövetés módja és az esetleges leplezési stratégiák. Ezek ugyanis összhangban állnak a pedofília tünettani aspektusaival, amelyeket meghatározva megalkotható az elkövető pszichológiai profilja, ugyanakkor semmiképpen sem keverendő össze a pedofília zavar és a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények kategóriája.

A **szexuális szadizmus zavar** kapcsán az eredmények azt mutatják, hogy főként a sorozat-jellegű bűnelkövetés egyik gyakori parafilias komorbiditása: *„az FBI által kifejlesztett nyomozati pszichológia organizált-dezorganizált rendszerében megfigyelhető az a tendencia, hogy a szociálisan kompetensebb organizált elkövetők inkább a szexuális szadizmus jeleit mutatják”* (Bellavics, 2024:84), míg az olykor pszichotikus színezettel bíró szervezetlen-dezorganizált bűnelkövetőkre a fetisizmus zavar a jellemző (Chopin & Beauregard, 2022.; Pedneault és mtsai, 2012). A korai kutatási beszámolók a szadista emberölések szexuális indíttatását emelték ki (Krafft-Ebing, 1886; De River, 1949), ugyanakkor a későbbi eredmények mutattak rá arra, hogy szadista emberölést más motivációk, például a harag is implikálhat (Revitch, 1965). Kutatások szerint a szexuális szadisztikus bűncselekmények megtervezettségét mutatnak (Bellavics, 2024; Gratzler & Bradford, 1995), amelyek különféle kínzásokat, kényszerítő magatartásokat és szexuális erőszakos cselekményeket is magukba foglalnak.

A **specifikus parafilias zavarok** kapcsán a legismertebb, híresen hírhedt parafil erőszakos elkövető talán Jeffrey Dahmer (Jentzen, 2017; Giannetakis, 2017; Innes, 2007; Silva és mtsai, 2002), akit a Milwaukee-i kannibál néven emlegettek, és akit 17 fiú és férfi megölésért vontak felelősségre. Az igazságügyi vizsgálatok számos parafilias jegyet azonosítottak Dahmernél, amelyek neurológiai zavarokkal mutattak komorbiditást. Esetében a kóros szexuális zavarok többszörösen voltak jelen: áldozatait szadisztikus módon megkínozta, megerőszakolta, a testeket megcsonkította, továbbá saját bevallása szerint nem állt tőle távol a nekrofilia és az antropofágia sem (Raymond és mtsai, 2019).

A nekrofilia (Pettigrew, 2018; Stein és mtsai, 2010; Aggrawal, 2009; Meloy, 1996; Krafft-Ebing, 1886) az egyik legextrémebb specifikus parafilias zavar. Lényege, hogy a szexuális izgalmat a holttest és annak látványa váltja ki, és mobilizálja a személyt szexuális aktus

végzésére. A szexuális emberölések esetében megjelenő parafilias zavar prevalenciája ugyan vélhetően alacsony (pontos adat nem áll rendelkezésünkre), mégis vizsgálata komoly pszichológiai elemzés-értékelést követel meg. A korai nekrofilia-kutatások (Rosman & Resnick, 1989) a nekrofilia két típusát különítették el, beszélve *valódi* és *pszeudo*, más néven *szerezett* vagy *álnekrofilia*ról. A valódi nekrofilia vonatkozásában további három kategóriát alkottak meg:

- 1) nekrofil motivációjú emberölés, ahol az ölési cselekmény célja, hogy az elkövető holttesthez jusson hozzá;
- 2) reguláris, vagy általános nekrofilia, amely esetében emberölés nem történik, hanem a beteg már egy eleve halott személy holttestét használja fel szexuális közösülés céljára (pl. boncintézetekből tulajdonít el holttesteket);
- 3) nekrofil fantázia, ahol a maszturbáció nekrofil fantáziatévékenység hatására történik meg, a valóságban a nekrofil cselekmény semmilyen formában nem manifesztálódik.

A pszeudonekrofilia lényege, hogy a beteg csak átmeneti vonzalmat érez a holttestek irányába, szexuális fantáziájának nem részei, ahogyan szexuális aktusra, még maszturbációra sem kerül sor (Pettigrew, 2019). Ez utóbbi kapcsán célszerű lenne a pszeudonekrofiliaát úgy kezelni, mint szubklinikai viselkedésstratégia, ahogyan tesszük azt a fentebb már említett Sötét Tetrád viselkedéskonstellációval is. Ebben az értelmezésben ugyanis a nekrofil cselekmények szélesebb körben vizsgálhatók, és vélhetően pontosabb elkövetési magatartásra következtethetünk.

Az antropofágia, vagy kannibalizmus elsődlegesen az állatvilág sajátossága (Sun és mtsai, 2023), emberölés cselekményeknél prevalenciája igen alacsony: az Egyesült Államokban, 1960 és 2018 között emberölések csupán 0,01%-ában jelent meg (Oostland & Brecht, 2020). Mégis, brutalitása révén a mozifilmek egyik közkedvelt eleme, emiatt a közvélemény sokkal magasabb előfordulási gyakoriságot tulajdoníthat neki. Leggyakrabban szexuális szadizmus zavarral és nekrofiliaival mutat komorbiditást (Sun és mtsai, 2023).

Egy ugyancsak specifikus parafilias zavar, a piquerizmus szintén megjelenhet erőszakos bűnelkövetés mellett, amely leggyakrabban a szexuális szadizmussal komorbid azonosítható (Keppel & Birnes, 2009; Purcell & Arrigo, 2006; Keppel és mtsai, 2005), míg bizonyos elméletek szerint pedig a piquerizmus a szexuális szadizmus zavar altípusaként kezelendő (Pettigrew, 2022). A zavar lényege egy abnormális szexuális készletetés, amelyet egy másik ember megharapása, megszúrása, megvágása vagy a bőre alá egy szűrő-vágó eszközzel történő

behatolás vált ki, a szexuális izgalmat és a kielégülést pedig a vér látványa és az emberi szövetek elszakadása eredményezi (Lehoczki, 2021; Geberth, 2020; Chopin & Beauregard, 2021; Holmes & Holmes, 2009, 2002). A piquerizmus vonatkozásában Solarino és munkatársai (2019) mutatnak rá arra, hogy Hasfelmetsző Jack, az 1880-as évek kegyetlen angol sorozatgyilkosa is piquerizmus zavarban szenvedhetett, hiszen az elkövetés során azonosított vágások, bemetszések, szúrások nagy száma többek között erre a parafiliás zavarra utalnak (Kaplan, 2007). Hasonló intrinzik motiváció húzódnak meg a Yorkshire-i Hasfelmetsző (Pettigrew, 2022) esetében is, aki legkevesebb 13 emberölést követett el az 1975 és 1980 között. A Yorkshire-i Hasfelmetsző elkövetési magatartásában ugyancsak a szúrások domináltak: első áldozatát, egy prostituáltként dolgozó nőt tizennégy, kiélezett csillagcsavarhúzóval okozott szúrásokkal késelte halálra, míg egy másik áldozatát több, mint 20 szúrt sebbel gyilkolta meg, amelyeket szintén csillagcsavarhúzóval és bicskával okozott (Innes, 2007).

A hematolagnia, vagyis a vér és annak megivása által kiváltott szexuális izgalom, mint specifikus parafília azonosítható a düsseldorfi vámpírként elhíresült Peter Kürten esetében, akit kilenc emberöléssel és további hét emberölés-kísérlettel vádoltak meg. Kürten első gyilkosságát 1913-ban, 30 évesen követte el: apja fogadjánál meglátott egy akkor tizenhárom éves lányt, akinek elvágta a nyakát. 1929-ben támadássorozat söpört végig Düsseldorfban, ekkor összesen 23 lányt és fiatal nőt ért szexuális támadás – ezek elkövetése mögött ugyancsak Kürten állt. Kürten az emberöléseket szűrő-vágó eszközzel követte el, rendszerint ollóval, majd a sebekből származó vérből fogyasztott a támadás után (Innes, 2007).

Azonban, ahogyan arra utaltam, ezek nagyon extrém parafiliás megnyilvánulások, amelyek prevalenciája – különösen a hazai bűnelkövetők körében – igen alacsony, szakemberekként elsősorban nem ezekkel a parafiliás zavarokkal találkozunk a mindennapok során – ugyanakkor az is megjegyzendő, hogy a specifikus parafiliás zavarok közül a nekrofilia zavar néhány esetben hazai mintán is felfedezhető. A martfüi rémként elhíresült Kovács Péterre a holttestek látványa szexuálisan izgatón hatott; minden emberölést követően önkielégítést végzett a helyszínen. Továbbá, az utolsó áldozata vonatkozásában tudjuk azt is, hogy az emberölést követően, post-mortem megcsonkította az áldozatot a mell részénél, továbbá a szeméremrész feletti területen is több vágást ejtett a testen, miközben önkielégítést végzett, és nem kizárt, hogy közösült is a holttesttel (Dulai, 2020).

4. Az erőszakos viselkedés pszichológiai aspektusai

Az erőszakos magatartásformák konceptualizálásakor nem találunk állandó érvénnyel bíró erőszak-meghatározást: a pszichológia, a büntetőjog és a kriminológia erőszakfogalma is különbözik egymástól (Kulcsár & Virág, 2020; Nagy, 2013): büntetőjogi kontextusban az erőszak, mint elkövetési mód szerepel, míg a kriminológia erőszak-fogalma szerint az erőszak csak „*embertől eredő, másik személyre közvetlenül irányuló, a cél elérésére alkalmas fizikai vagy pszichikai erőt jelent*” (Vigh és mtsai, 1973:42). Ennek értelmében erőszakos viselkedésformák között tartjuk számon többek között az ütést, a rúgást, a fojtogatást, a végtagok meg- és kifeszítését (Provençal és mtsai, 2015), valamint olyan büntetőjogi fogalmakat is idesorolhatunk, mint a fenyegetés (Tremblay, 2010), a zaklatás, a rablás vagy szexuális erőszak (Haller és mtsai, 2020a; Loeber & Hay, 1997).

A Btk. a Záró rész – Értelemző rendelkezések fejezet 459. § 26. pontjában taxatív módon rendelkezik a személy elleni erőszakos cselekményekről, idesorolva többek között az emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés, szexuális bűncselekmények, terrorcselekmény stb. bűncselekményeket, míg a Btk. 459. § 4. pontja rögzíti azt is, hogy „*erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására*”. A 34/2007. BK vélemény III. 1. pontja alapján az erőszak valamely személyre közvetlenül ható olyan fizikai erő kifejtése, amely az ellenállást megtöri, míg a büntető anyagi jog pedig különbséget tesz akartot megtörő fizikai (*vis absoluta*) és akartot hajlító pszichikai (*vis compulsiva*) erőszak között (Nagy, 2021; Szomora, 2013, 2008).

Az erőszakos bűncselekmények kriminológiai tipizálása különbséget tesz **konfliktusfeloldó** és **szükségletkielégítő** erőszak között. Az erőszak konfliktusfeloldó akkor, ha a cselekmény valamilyen konfliktus maladaptív megküzdéséből származik. Abban az esetben, ha az erőszakos cselekmény bármilyen szükségletet elégít ki – például nyereség- vagy szexuális vágy –, az erőszak szükségletkielégítő (Nagy, 2013; Kerezsi, 1996).

A legplasztikusabban ábrázolt erőszaktipológia pedig kétségtelenül a **proaktív – reaktív – pszichotikus erőszak** koncepciója.

4.1. Proaktív – reaktív – pszichotikus erőszak

A proaktív-reaktív-pszichotikus erőszak-koncepció magába foglalja valamennyi erőszakos elkövetés ismérveit, miközben differenciál és kategorizál. A három típusnál más a motiváció,

más az elkövetés során tanúsított magatartás, eltérő az áldozatpreferencia és más a viselkedés-
emocionális tényező is.

Tulajdonság	Proaktív erőszak	Reaktív erőszak	Pszichotikus erőszak
<i>szinonimák</i>	eltervezett – impulzív instrumentális – ellenséges kontrollált – impulzív ragadozói – emocionális		
<i>motiváció</i>	nyereségvágy	frusztráció, provokáció	téveszmék
<i>cél</i>	haszonszerzés	megtorlás, bosszú	téveszmék kielégítése
<i>viselkedés</i>	tervezett	tervezetlen	tervezett (gyakran)
<i>áldozatpreferencia</i>	aki akadályozza a cél elérésében	a provokáló	a téveszme célpontja
<i>érzelmi töltet</i>	gyenge	erős	gyenge (gyakran)
<i>stresszválasz</i>	gyenge	erős	gyenge (gyakran)
<i>poszt-offenzív magatartás</i>	öröm	bűnbánat (gyakran)	közöny
<i>rokonság mentális zavarral (példa)</i>	antiszociális személyiségzavar	intermittens explozív zavar, ADHD, PTSD, bipoláris affektív zavar	skizofrénia-spektrum zavar, szerhasználati zavarok, disszociációs zavarok

8. táblázat. Az erőszakos bűnelkövetés főbb típusai.

(Forrás: saját szerkesztés Haller és mtsai. munkája alapján, 2020a:27.)

A fenti táblázatban is jól kirajzolódik, hogy a három erőszakos elkövetési típusnak melyek azok az aspektusai, amelyekben a differencia tetten érhető.

A kiváltó ok vagy motiváció a három típusnál alapjaiban eltér: a proaktív elkövetőt nyereségvágy motiválja, a reaktív elkövetőt valamilyen belső indulati töltet, míg a pszichotikus elkövető valamilyen doxasma hatására követi el a cselekményt. Az eltérő motivációs bázisok eltérő célt implikálnak: a proaktív esetében valamilyen előny- és haszonszerzés, a reaktív vonatkozásában vélt vagy valós sérelem megtorlása, míg a pszichotikus elkövető célja a tévképzet tartalmának megfelelő cselekmény végrehajtása, egyúttal a tévképzet kielégítése. Az elkövetés során tanúsított magatartás is eltérő a három típusnál: míg a proaktív elkövető megtervezi a cselekményét, addig a reaktív elkövető hirtelen felindulásból, bármiféle tervezést nélkülözve követi el cselekményét. A pszichotikus elkövető viselkedése komplex, tartalmazhat tervezett-szervezett és tervezetlen-szervezetlen elemeket is. Gondoljunk Anders Behring Breivik esetére, aki Osloban és Utøya szigetén követett el támadásokat 2011-ben: előbb Oslo kormányzati negyedében robbantott fel egy 950 kg-mos, műtrágya alapú autóbombát, majd a robbantást követően Utøya szigetére utazott, ahol magát rendőrnek kiadva tüzet nyitott az ott táborozókra, egy Glock 17-es pisztollyal és egy Rutger Mini-14 félautomata gépfegyverrel (Gullestad, 2017; Meloy és mtsai, 2015; Melle, 2013; Tólas, 2011). Breivik cselekményét

tévképzetek jelenlétével magyarázta, amelyre kihallgatásakor is találunk utalásokat: elfogása után Breivik a Norvég Templomos Lovagok parancsnokaként mutatkozott be, akik Európaszerte rangsorolták a lakosságot, kidolgozva az 'A', 'B' és 'C' kategóriás árulók csoportját. Breivik szerint sajnálatosan a szigeten 'C' kategóriás árulók voltak, akik megölésére nem volt feljogosítva, ennek ellenére mégis megtette (Melle, 2013). A pszichológiai és pszichiátriai szakvélemények Breivik esetében paranoid skizofréniát állapítottak meg: erre az általa megfogalmazott ideológiai célok, a multikulturalizmus, és az általa vélt Eurábia elleni szent küldetés és szent harc engedett következtetni (Gullestad, 2017; Meloy és mtsai, 2015; Melle, 2013). Mindezekből arra következtethetünk, hogy a Breivik által elkövetett cselekmény pszichotikus erőszaknak feleltethető meg, amelyben látszik az erőszaktípus magatartására jellemző diverzitás: részben tervezett-szervezett, hiszen egy 950 kg tömegű bomba készítéséhez kidolgozottság és felkészültség kell (pl. alapanyagok beszerzése, a robbantás helyszínének kiválasztása és a szerkezet odaszállítása), ahogyan a szigetre történő eljutást is meg kellett terveznie. Cselekményének tervezetlen-szervezetlen aspektusa abban jelenik meg, hogy annak ellenére, hogy a szigeten csak 'C' típusú árulók voltak, mégis sokakat kivégzett.

A három erőszak-kategória kialakítása hosszas tervezésen és empirikusan alátámasztott tényeken alapul. A kutatók kérdőívek segítségével mérték fel és azonosították az agresszió aspektusait, majd a jellemzők mentén megalkották a három erőszaktípust (Haller és mtsai, 2020a; Raine és mtsai, 2006; Egan és mtsai, 2000).

A **proaktív erőszak** – ahogyan láttuk – tervezett és célratoró, amely cselekményt az elkövető minden esetben hidegvérrel hajt végre. A proaktív erőszak mögött alapvetően nyereségvágyas elkövetési motivációt foglal magában, célja pedig leggyakrabban anyagi haszonszerzés. Ugyanakkor a nyereség nem minden esetben materiális jellegű: ez a típus pusztán élvezetből és kedvtelésből is végrehajthat agresszív és erőszakos cselekményeket. A proaktívan erőszakos elkövető viktimológiája jellemzően extrafamiliaris, azaz jellemzően számára idegen személyeket támad meg – nem az áldozat a fontos, hanem a támadás során szerzett materiális vagy immateriális haszon. A proaktív erőszakos bűncselekményekhez sajátos lelkiállapot szükséges, amelyet premisszív pszichikai tulajdonságokként tartanak számon. Ezek közé tartozik az empátiahiány, a moralitás hiánya, az elsivárosodott érzelmvilág, a félelemérzet diszfunkcionalitása vagy teljes hiánya és az egocentrikus, én-központú gondolkodásmód és világlátás. Ha a felsorolás ismerős, az nem véletlen: a pszichopátiás személyiség szerveződés ismérvei is ezen tulajdonságok közül kerülnek ki – nem véletlen, hogy a proaktív erőszakos

elkövető sok esetben a pszichopátiás vonásokkal és antiszocialitással mutat kapcsolatot. További két fontos ismérve a proaktív elkövetőknek a kegyetlenségre és brutalitásra való hajlam, valamint a reaktív elkövetésre való képesség. Ez utóbbi, vagyis a reaktív elkövetésre való képesség teszi őket még kegyetlenebbé: kutatások igazolták, hogy a „kevert” proaktív-reaktív típusú elkövetők jóval veszélyesebbek és az elkövetés során alkalmazott erőszak mértéke is aránytalanul magasabb, mint azt a szituáció indokolná. Ahogy arra pedig már utaltam, a proaktívan erőszakos elkövető esetében alapvetően személyiségzavarok megléte azonosítható. A személyiségzavarok abban térnek el más klinikai zavaroktól, hogy *„korán alakulnak ki, tüneteik többnyire egész életen keresztül fennmaradnak, nehezen változtathatók meg, és nem járnak betegségtudattal. Alanyai nem tekintik magukat 'abnormálisnak', állapotukat egyéniségük részeként fogják fel, és nem szeretnék, ha 'meggyógyulnának'”* (Haller és mtsai, 2020a:31). A proaktív erőszak leggyakrabban antiszociális személyiségzavarral mutat előfordulást, de kapcsolatba hozható a nárcisztikus személyiségzavarral és a pszichopátiás személyiséggel is (Olderbak és mtsai, 2021; Haller és mtsai, 2020a; Euler és mtsai, 2017; Oostermeijer és mtsai, 2017; Colins, 2016; Gao és mtsai, 2015; Antonius és mtsai, 2013; Muñoz és mtsai, 2013; Körmendi & Szklenárik, 2013; Ohlsson & Ireland, 2011; Vitacco és mtsai, 2009; Vien & Beech, 2006; Woodworth & Porter, 2002; Cornell és mtsai, 1996).

A **reaktív erőszak** – vagy más néven affektív vagy impulzív erőszak – általában valamilyen interperszonális vagy intraperszonális konfliktus következményében megjelenő erőszak, amely mintegy válaszként értelmezhető a vélt vagy valós frusztrációra, provokációra vagy sértettségre. A reaktív erőszakos személy könnyen dühbe jön, elveszíti az érzelmi és viselkedési feletti kontrollt, mely kontrollvesztett állapot erőszakban manifesztálódik. Viktimológiai szempontól áldozatai intrafamiliaris jelleget mutatnak, azaz áldozatai ismeretségi vagy baráti köréből, nem ritkán családtagjai közül kerülnek ki. A reaktív erőszakos elkövetők is rendelkeznek olyan premisszív pszichikai tényezőkkel, amelyek mintegy predesztinálják az erőszakos viselkedés megjelenését. Alapvető személyiségvonásaik közé tartozik a nárcisztikus tendencia, valamint a harag és az ingerlékenység, amelyek a stresszhelyzetekben és a frusztráció következményeként felerősödhetnek. Az explozíva szerű kirobbanást pedig az önkontroll hiánya eredményezi. A reaktív erőszak számos mentális rendellenességgel mutat összefüggést, különösen a diszruptív, impulzuskontroll- és viselkedészavarokkal (APA, 2022). Az intermittens explozív zavar voltaképpen a reaktív erőszak extrém megjelenése. Ezt a diagnózist azok a személyek kapják,

- I. akiből a vélt vagy pusztán minimális intenzitású konfliktus aránytalanul súlyos mértékű erőszakot vált ki;
- II. ez az intenzív erőszakos viselkedés hetente többször is megjelenik, és
- III. ez az ingerlékeny állapot hosszú időn át, tartósan fennmarad.

A figyelemhiányos hiperaktivitás zavar (ADHD) ugyancsak kapcsolatba hozható a reaktív erőszakos viselkedéssel. Az ADHD alapvetően gyermekkorban megjelenő zavar, amelynek vezető tünete a figyelem- és koncentrációhiány, valamint az állandó mozgásszükséglet, amelyet gyakran kísérhet agresszív színezetű viselkedés. Egyes kutatások szerint a fiatakorú bűnelkövetőknek több, mint a fele; felnőttkorú elkövetőknek pedig megközelítőleg a negyede szenved ADHD-ban. Mindezekon túl reaktív erőszakos viselkedés megjelenhet poszttraumás stressz zavar, depresszió és bipoláris affektív zavar mellett is. Ez a típusú erőszakos bűnözés szinte bármely életszakaszban és bármilyen típusú bűnözői karrierben megjelenhet. Míg a proaktív erőszak jellemzően egy viszonylag korai életszakaszban megjelenő bűnelkövetői pályához kapcsolódik, addig a reaktív erőszak bármely életszakaszban jelentkezhet, köszönhetően a színes és variábilis mentális állapotoknak. (APA, 2022; Haller és mtsai, 2020a; Hecker és mtsai, 2015; Young & Thome, 2011; Vitacco és mtsai, 2009; Greco és mtsai, 2009; Walters és mtsai, 2007; Fava, 1998; Cornell és mtsai, 1996).

A **pszichotikus erőszak** a legveszélyesebb erőszaktípusok egyike, tekintettel arra, hogy ennek az erőszaktípusnak az alapja egy súlyosan zavart mentális állapot, amelyet előre bejósolni nem egyszerű feladat – ahogyan láttuk ezt Anders Behring Breivik esetében is. *„A pszichotikus erőszak alapja egy súlyosan zavart elmeállapot, amely következtében a valóság és a képzelet az elkövető fejében összekeveredik. Az elkövetőnek lehetnek például verbális hallucinációi (érezksalódásai): hangokat hallhat, amelyek többnyire buzdító jellegűek – például buzdíthatják arra is, hogy fizikailag megbüntessen vagy megöljön valakit. A potenciális elkövetőnek nincs kétsége a hallucinációk valóságosságát illetően, és mereven elzárkózik mindenkitől, aki ezt kétségbe vonja”* (Haller és mtsai, 2020a:36). A pszichotikus állapot további jellegzetessége – a hallucinációs és illúziós élmények mellett – a téveszme, vagy más néven doxasma, ami a valóságtól teljesen elszakadt tudatállapotként leírható átmeneti állapot. A leggyakrabban előforduló téveszmék között találjuk az ún. üldöztetési téveszmét, amikor a beteg meg van győződve arról, hogy megfigyelik őt. Ugyancsak gyakori előfordulású doxasma az erotómán, vagy más néven szerelmi téveszme, amely során a beteg úgy hiszi, hogy egy másik személy intim és szerelmi érzéseket táplál iránta, pedig ez egyáltalán nincs így. Ez a típusú

téveszme hozható kapcsolata több zaklatásos, valamint szexuális erőszakos jellegű bűncselekménnyel is. A pszichotikus betegek alapvetően nem ön- és közveszélyesek – a legtöbb esetben a kezeletlen hallucinációk és téveszmék okozzák egy-egy erőszakos bűncselekmény elkövetését. Noha a pszichotikus zavart sokszor a skizofréniaspektrum-zavarral azonosítják, számos más klinikai és személyiségzavar tünete is lehet: előfordulhat hangulatzavarok, poszttraumatikus stressz zavar (PTSD), disszociációs zavarok, szerhasználati zavarok mellett, valamint az A-típusú személyiségzavarok esetében is (APA, 2022; WHO, 2022). A pszichotikus epizódok a beteg akaratától függetlenül, váratlanul, szakaszokban jelentkeznek, és sosem folyamatos állapotban. Az egyes pszichotikus epizódok között a beteg tudata tiszta, „magánál van”, és úgy viselkedik, mint bármely más ember. A pszichotikus zavarokkal és a skizofréniaspektrum zavarral kapcsolatos másik tévhit a betegség prognózisa: mind a pszichotikus zavar, mind a skizofrénia pszichofarmakoterápiával jól kezelhető és kordában tartható mindaddig, ameddig a beteg nem hagyja abba a gyógyszerek szedését. Ebben az esetben a tünetek ismételten megjelennek (APA, 2022; Haller és mtsai, 2020a; Kurachi és mtsai, 2018; van Beek és mtsai, 2018; Ostinelli és mtsai, 2017).

4.2. A szexuális erőszakos viselkedés

A szexuális erőszak, mint erőszak típus kérdésköre valamelyest összetettebb, mint az előzőekben tárgyalt erőszak típusoké. Ennek az az oka, hogy nemcsak erőszak típusként értelmezhető, hanem büntetőjogi kategóriaként is, ami az előző erőszak típusokra nem általános érvényű kijelentés. Ugyanakkor ezen erőszak típusnak is megvannak mind a pszichológiai, mind a kriminológiai magyarázó modelljei is.

A nők sérelmére elkövetett szexuális erőszak-magyarázó pszicho-evolucionista elméletek nagyban támaszkodnak a fiatal férfi szindrómára. Eszerint a vélekedés szerint *„a férfiak olyan kompetitív viselkedésformákra szelektálódtak, amelyek végső soron növelik (vagy legalábbis a múltban növelték) a nőkhöz való szexuális hozzáférés lehetőségét. Minél intenzívebb a vetélkedés, annál inkább hajlamosak a kockázatos, illetve erőszakos „megoldásokhoz” folyamodni. Ennek legsűrűbb pontjai várhatóan a szaporodás legvalószínűbb időtartamára esnek – tehát a fiatal felnőtt korra –, amikor a férfiak leginkább érdekeltek a nőkért való versengésben”* (Bereczkei, 2014:93).

A szexuális erőszakkal kapcsolatos kriminológiai elméleteket alapvetően egydimenziós és többdimenziós megközelítés mentén értékelhetjük és differenciálhatjuk (Virág, 2013).

Az **egydimenziós elméletek** jellemzője, hogy a szexuális erőszaknak csupán egyetlen egy aspektusára összpontosítanak, és annak részletes magyarázatával igyekeznek válasszal szolgálni a szexuális erőszak elkövetésére. Ilyen egydimenziós szexuáliserőszak-aspektus a kognitív torzítás, az empátia- és intimitásdeficit vagy a deviáns, olykor pedig patológiás szexuális motiváció és magatartás, amelyek az erőszakos cselekmények alapjaiként szolgálnak.

A **többdimenziós elméletek** ennél jóval komplexebben gondolkodnak a szexuális erőszak témaköréről. Az egyik ilyen többdimenziós elmélet Finkelhor prekondíciós teóriája (1984), amely a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszakos bűncselekményeket többtényezős modellben kezeli. Rámutatott arra, hogy a gyermekekkel kapcsolatos szexuáliserőszak-bűncselekmények elkövetése mögött jellemzően négy tényező fontossága húzódik meg: 1) érzelmi kongruencia, 2) szexuális arousal és izgalom, 3) elkövető életében megjelenő elakadás, 4) dizinhibíció. Hall és Hirschmann (1991) négyoldalú modellje szintén négy aspektusát határolja el a szexuális erőszaknak: 1) a fiziológiai alapú szexuális készletet, 2) kognitív zavarokat, 3) az affektív jellegű érzelmi-emocionális diszkontrollt, valamint 4) a személyiség deficitjeit. A négyoldalú modell lényege, hogy a négy tényezőtől bármelyik szolgálhat a szexuális erőszak elkövetésének motivációjaként, amelyek közül egy domináns az elkövető életében. Groth és munkatársainak szexuáliserőszaktevő-tipológiája (1977, 1979) ugyancsak a többdimenziós teóriát támasztja alá. A kutatók szerint a szexuális erőszak mögött három fő motiváció állapítható meg: a düh, a hatalom és a szexualitás. Az ennek alapján kidolgozott elkövető-tipológiájukat később több soron is sikerrel azonosították szexuális emberölést elkövető személyekkel (Hazelwood & Burgess, 2001; Keppel & Walter, 1999).

A nemzetközi szakirodalomban már jóval régebb óta jelen van az a tendencia, ami a hazai kriminológiai és szociológiai gondolkodásban az utóbbi néhány évben látható. Ennek alapja, hogy a kutatók annak mentén igyekeznek differenciálni a szexuális erőszakos bűncselekményeket, hogy azok sértettjei tizennyolc év alatti vagy tizennyolc év feletti személyek (Somogyvári, 2024, 2022a, 2022b, 2021; Perrotta, 2020; Hall & Hall, 2007). A gyermek- és fiatalkorúak sérelmére elkövetett cselekményeket **gyermekmoleesztáló cselekményeknek**, míg a felnőttkorú sértettek sérelmére elkövetett cselekményeket **ragadozó cselekményeknek** nevezik. Ez a felfogás nemcsak azért újszerű és komplexebb, mert így az egy- és többdimenziós elméletek átfogóbb keretben értelmezhetők, hanem azért is, mert a gyermekmoleesztáló kifejezés alkalmazásával megállítható a pedofília zavar kriminalizációjának folyamata, amelyről már az előzőekben részleteiben értekeztem.

A szexuális bűncselekmények kapcsán fontos kiemelni azt a kriminológiai vélekedést is, amely a szexuális bűncselekmények vonatkozásában megkülönböztet ún. **erőszakos és erőszakmentes tényállásokat**. Utóbbi azon cselekmények speciális köre, ahol a szexuális cselekmény elkövetésekor nem találunk erőszakos magatartásra utaló mozzanatokot, ezért sem dogmatikai, sem kriminológiai értelemben nem tartoznak a szexuális erőszakos bűncselekmények közé (Parti és mtsai, 2017). Ebben a kontextusban vizsgálva erőszakos tényállás a már idézett szexuális kényszerítés és szexuális erőszak, míg erőszakmentes tényállásnak tekinthető a szeméremsértés²⁷ vagy a gyermekpornográfia²⁸.

Mindezen elméleteken és modelleken túl, a szexuális erőszakos cselekményeknek – különösen a szexuális motivációjú emberölés cselekményeknek – létezik egy kiemelendő specifikuma: egy olyan elkövetési mód, amely a cselekmény elkövetésének fokozott erőszakosságában és brutalitásában jelenik meg, és amely elkövetési módot és elkövetési magatartást a szakirodalomban *overkill*-nek neveztek el.

4.3. Emberölés és extrém erőszak: az overkill

Az overkill jelensége jóval idősebb, mint azt elsőre gondolnánk: a Julius Caesar ellen elkövetett gyilkosságot 23 késszúrással követték el (Karakasi és mtsai, 2021), ami ma már egyértelműen overkill-nek tekinthető. Mindennek ellenére a jelenségének nincs sem konceptualizált, konszenzuson alapuló meghatározása (Tavone és mtsai, 2022), sem pedig egzakt, mindenki által elfogadott kifejezése a magyar tudományos gondolkodásban, amely jelentősen megnehezíti a kriminológiai, kriminálpszichológiai vizsgálatokat. Ennek ellenére úgy tűnik, azok az elkövetői magatartásformák tekinthetők overkill viselkedésnek, ahol az áldozat testén jelentősen túlzott mennyiségű és minőségű sebek találhatók, amely akár több testtájékra is lokalizálódnak (Tavone és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Safarik és mtsai, 2005; Ressler és mtsai, 1988). Az évek során végzett kutatások alapján az a megállapítás született, hogy az overkill meghatározásához nemcsak az áldozat sérüléseinek számát szükséges figyelembe venni, hanem a sérülések anatómiai lokációját, a sérülések morfológiáját és a sérülés okozására használt fegyvert/fegyvereket (Karakasi és mtsai, 2021; Chopin & Beauregard, 2021; Gentile és mtsai, 2020; Solarino és mtsai, 2019; Ressler és mtsai, 1986).

---

²⁷ Btk. 205. §

²⁸ Btk. 204. §

Annak érdekében, hogy az overkill objektív módon is mérhető lehessen, kutatók (Karakasi és mtsai, 2021; Safarik és mtsai, 2005) kidolgozták a „*Homivide Injury Scale*” (HIS) skálát, amely hat pontban rögzíti azokat a kérdéseket, amelyek vizsgálандók az overkill elkövetése esetében és amely pontok reflektálnak az előző bekezdés utolsó gondolatára. A HIS skála alapján overkill esetében vizsgálni kell:

- a sérülések mélységét – *csak belső sérülés vezetett a halál beálltához (pl. vízbe fojtás), vagy a belső sérülés külsérelmi nyomokkal is kiegészül (pl. horzsolások, száj- és arczúzódások, fojtogatás nyoma a nyakon);*
- a sérülések számát – *egy kiemelkedően súlyos erőbehatás vezetett a halálhoz (pl. torok elmetzése) vagy több sérülés együttes előfordulása azonosítható (pl. szúrt sebek a torzón, az arcon és a torok elmetzése);*
- a halálhoz vezető erőbehatás erősségét – *gyenge, közepesen súlyos vagy súlyos erőbehatás érte a sértettet;*
- a sérülésokozáshoz használt eszközök számát – *az elkövető az offenzív cselekmény során egy eszközzel okozott sérüléseket (pl. egy késsel) vagy több, különböző eszközt használt (pl. késsel metszés, a test elégetése).*

Jordan és munkatársai (2010) meghatározása nagyban épít a HIS-skála több pontjára. Meglátásuk alapján két esetben beszélünk overkillről: egyrészt akkor, ha egy adott testfelületen több sebet ejtett az elkövető (például, ha a sértett fején és nyakán nem csak egy, hanem több erőszakos erőbehatás nyoma fedezhető fel), másrészt akkor, ha több testfelületen több sebet ejtettek az elkövetés során (például a sértettet nemcsak a fejtáji régióban, hanem a torzórészen vagy a nemi szervek körül is érte támadás).

Tamsen és munkatársai (2015) overkill-kritériuma alapján az elkövetés akkor overkill-jellegű, ha 1) a sértett több, mint 40 sebesülést szenvedett el, vagy 2) ha három vagy annál több sebesülés azonosítható a fejen, a nyakon és a torzón, vagy ha 3) három vagy annál több lőtt sérülés azonosítható a fej, a nyak és törzsi régiókban.

A szakirodalmi feldolgozás alapján körvonalazódik az a tendencia is, miszerint a kutatók az overkill jelenségére főként az elkövető fegyverhasználatának elemzésével utalnak és fogalmazznak meg következtetéseket: milyen típusú fegyvereket használt az elkövető az offenzív cselekmény során (pl. szúró-vágó eszközt, lőfegyvert vagy gyújtófolyadékot), illetve hány különböző fegyver együttes használata érhető nyomon (Tavone és mtsai, 2022; Jordan és

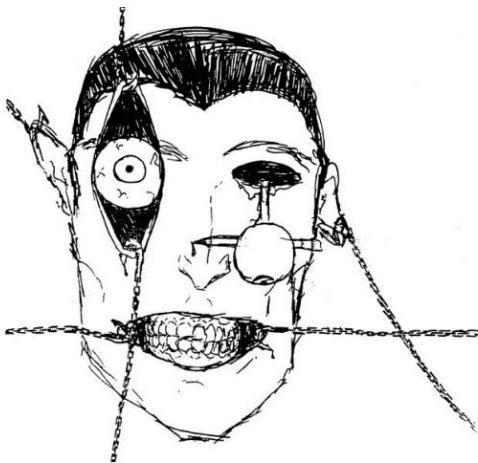
mtsai, 2010). Kétségtelen, hogy az elkövetés során megjelenő erőszak mértéke és az elkövetés során fegyverként használt eszközök minőségi és mennyiségi kérdései között lehetséges valamiféle összefüggés feltárása, ugyanakkor véleményem szerint az overkill ennél összetettebb és bonyolultabb jelenség, mintsem, hogy megbízható megállapításokat lehessen levonni pusztán a fegyverhasználat elemzéséből (Karakasi és mtsai, 2021; Chopin & Beauregard, 2021; Gentile és mtsai, 2020; Solarino és mtsai, 2019; Ressler és mtsai, 1986).

Amennyiben az overkill jelenségét büntetőjogi-kriminológiai kontextusból közelítjük meg – talán jelenleg ez a legjobban magyarázható megközelítés –, akkor úgy határozhatjuk meg az overkillt, mint *különös kegyetlenséggel való elkövetési magatartást*: amikor az elkövetés során megjelenő erőszak mértéke és brutalitása aránytalanul túlzó és jelentősen meghaladja azt a mértéket, amely a halál okozásához szükségesnek tekinthető (Lehoczki, 2021; Turvey, 2012). Overkill-jellegű cselekmény lehet a szúrások és a szúrt sérülések irreálisan magas száma, a lövés, az ütlegelés – egyes elméletek pedig az overkill mechanizmusához sorolják a test csonkolásával és megcsonkításával járó magatartásokat is, különösen az agresszív csonkítást. Az ilyen típusú cselekmények azoknál az emberöléseknél jelentkezhetnek, amelyeket az áldozat iránt táplált fékezhetetlen gyűlölet és bosszúvágy motiválja. Ezeknél a cselekményeknél az érzelmi-indulati állapot sok esetben nem elégül ki és csillapodik az ölési aktus végrehajtásával – az a halál beálltát követően is folytatódik a holttest csonkításával, főként az arcot, a szemeket és a nemi szerveket célzó sérülésokozással (Lehoczki, 2021; Malmquist, 2006; Ellerby, 1986). Az overkill mechanizmusa mögött alapvetően impulzuskontroll-nehézségeket vélelmezhetünk, illetve expresszív érzelmi kitörések, mint kísérőjelenségek jelenhetnek meg az overkill során. Amennyiben az előzőekben tárgyalt proaktív-reaktív-pszichotikus erőszaktipológiával szeretnénk párhuzamba állítani, akkor kijelenthetjük, hogy az overkill a reaktív és a pszichotikus erőszakos elkövetés során jelenhet meg. A proaktív elkövetőnél megállapított célvezéreltség és nyereségvágyas motiváció kevésbé eredményezhet olyan mértékű impulzuskontroll vesztést, amely expresszív overkill-folyamatot eredményezne az elkövetés során. Ezzel szemben az impulzuskontroll vesztett reaktív vagy a pszichotikus dekompenzáció hatására cselekvő pszichotikus erőszakos elkövető esetében az overkill jegyek megjelenése már indokoltabban tűnik, pusztán az erőszaktípusok pszichológiai karakterisztikái okán.

4.3.1. Overkill és mentális zavarok

Keppel és munkatársai (2005) úgy gondolják, hogy az overkill implicit motivációja lényegében nem más, mint a dominancia: a sértett feletti totális kontroll megszerzése és megtartása egészen az erőszakos cselekmény végéig. A túlzott eszköz- és fegyverhasználat, valamint a nagyszámú sérülésokozás is a kontroll megszerzésének és fenntartásának eszközeiként értékelhetők: a sértett megfélemlítése céljából az elkövető mindent elkövet annak érdekében, hogy dehumanizálja a sértettet, ezzel megtörve ellenállását, és megszerezve a totális kontrollt. Tanulmányukban további összefüggésre is rámutattak: kapcsolatot véltek felfedezni az overkill-jellegű elkövetés és az ún. *piquerizmus* között (Solarino és mtsai, 2019; Keppel és mtsai, 2005). Piquerizmus a végrehajtott cselekmény poszt-offenzív szakaszában is megjelenhet, mint bizarr és rituális viselkedés. Ezen viselkedések meghatározása azonban nem könnyű, lévén, hogy számos formát ölthetnek. „*Olyan furcsa, szokatlan magatartások tartozhatnak ide – a teljesség teljesíthetetlen igénye nélkül – mint például széket, vizelet, hányás, vér szétkenése az áldozaton, vagy a helyszínen, kannibalizmus, a haj megfésülése, piquerizmus, az áldozat vérének felhasználása, szimbólumok használata, bizarr csonkítások stb.*” (Lehoczki, 2021:115-116). Ezeken túl idesorolható az offenzív jellegű csonkítás és a test pózba állítása (Stefanska és mtsai, 2017).

A szexuális szadizmus is vélhetően együttjárhat overkill-lel, amire Meloy tanulmányából (2000) következtethetünk. A tanulmányban Meloy a szexuális emberölés dinamikájáról értekezik, bemutatva egy esetét, amelyben egy tizenhárom éves fiú 74 késszúrással gyilkolta meg egyik tizennégy éves lány barátját. A pszichológiai exploráció során kiderült, hogy a fiú évek óta rajongott a kések iránt, amelyeket gyűjtött is. A vizsgálat kialakulóban lévő szexuális szadizmus zavart állapított meg nála.

3. ábra. Egy 13 éves, szexuális szadizmus jeleit mutató fiú rajza, amelyet a pszichológiai vizsgálat során készített. (Forrás: Meloy, 2000, 17.)

A piquerizmus mellett további mentális rendellenességek is kapcsolatot mutatnak az overkill-lel, úgy, mint az idegfejlődési zavarok; skizoaffektív és skizofréniaspektrum-zavar olyan tünetek megtartása mellett akár, mint a Capgras-tünet²⁹; affektív zavarok; szerhasználati zavarok (overkill megjelenhet kifejezetten szintetikus THC intoxikáció mellett); antiszociális és kevert személyiségzavar, különösen paranoid, skizoid és nárcisztikus színezettel (Karakasi és mtsai, 2021). Mindez ugyancsak azt támasztja alá, hogy az overkill jelenségét, kritériumrendszerét és vizsgálatát hiba lenne leszűkíteni pusztán az elkövetés során használt fegyverek elemzésére (Tavone és mtsai, 2022; Jordan és mtsai, 2010), hiszen jól látható, hogy az overkill mechanizmusa mögött komoly pszichés rendellenességek, mentális zavarok és instabilitás is meghúzódik.

4.3.2. Overkill és szexuális emberölés

Ami a szexuális emberölésekkel kapcsolatos együttjárást illeti, Karakasi és munkatársai (2021) kutatási beszámolója alapján az együttjárás mértéke csekély: az általuk vizsgált minta (N=158) csupán 1,27%-ában reprezentált. Ennek ellenére, a szexuális emberölés három típusút azonosították az elkövetett overkill alapján:

- 1) **impulzív szexuális emberölés** – szervezetlen/tervezetlen elkövetés, amelyet a harag motivál, és amelynek sértettjei jellemzően ismeretlenek az elkövető számára;
- 2) **szadista szexuális emberölés** – parafilias zavar által motivált szexuális emberölés, amely rendszerint szervezett/tervezett elkövetést mutat, célpontjai pedig szintén ismeretlen személyek az elkövető számára;
- 3) **személyes indíttatású szexuális emberölés** – az elkövetést a bosszú motiválja, az ölési cselekményt az elkövető szervezetten/tervezetten hajt végre, célpontja pedig az elkövető ismeretségi köréből kerül ki.

Diszkussziójukban arra is rámutattak, hogy vizsgálatuk alapján a homoszexuális jelleget mutató szexuális emberölések során az elkövetés természete sokkal erőszakosabb és gyakrabban kíséri overkill, mint a heteroszexuális jelleget mutató szexuális emberöléseket. Ugyanezt a megállapítást közölte Taff és Boglioli (1997), valamint Enos és Beyer korábbi (1980) eredménye is: a homoszexuális gyilkosságokat jóval brutálisabb elkövetési magatartás jellemez. Ezek a megfigyelések összhangban vannak Eckert (1977) megállapításaival is.

---

²⁹ Olyan doxasma vagy hipoidentifikációs tünet, amely során a beteg meg van arról győződve, hogy az életében megjelenő valamely (általában referencia)személy nem valódi, hanem pusztán egy imposztor, aki a betegre nézve veszélyt jelent. Pl. a beteg meg van győződve arról, hogy felesége valójában nem is az ő felesége, hanem pusztán egy hasonmás (Pákáski & Kálmán, 2021; Somlai & Németh, 2021; Iftikhar és mtsai, 2012).

4.3.3. Overkill: kutatási eredmények

Eltekintve attól, hogy az overkill nem rendelkezik sem konszenzuson alapuló meghatározással, sem pedig validált és elterjedt objektív mérőeszközzel, számos kutató vizsgálta a jelenséget.

Solarino és munkatársai (2019) összesen 13, Dél-Olaszországban 2007 és 2017 között elkövetett olyan emberölést vizsgáltak, amelyek vonatkozásában felmerült az overkill lehetősége. A vizsgált büntetőeljárások deskriptív statisztikai eredményei a következők voltak. A 13 eset viktimológiája alapján 6 férfi és 7 nő volt az ölési cselekmények sértettjei, míg a cselekmények elkövetési helyei széles spektrumon mozogtak: egy félreeső, elszigetelt helyszíntől egészen a sértett saját tulajdonú lakásáig. Szinte valamennyi esetben késsel ölt az elkövető: 8 esetben csak késhasználat történt, további 2 esetben a késhasználat mellett fojtogatásnyomokat is azonosítottak a testen, míg 1 esetben tompa trauma is kísérte a szúrt sérüléseket. A szúrások száma ugyancsak nagy spektrumon mozgott: a legkevesebb azonosított szúrás 15, míg a legtöbb 107 volt. A szerzett sérülések főként a fejtáji régiókat érte, többségében a fejet és a nyakat, illetve ezek mellett mellkasi, alhasi és háttájéki sérüléseket is azonosítottak. Az elkövetői oldal vonatkozásában azt állapították meg, hogy mind a 13 elkövető férfi, átlagéletkoruk 32,6 év volt az elkövetéskor. Minden elkövető ismeretségi viszonyban állt a későbbi sértettel: 3 elkövető valamelyik szülőjét támadta meg, 1 elkövető a feleségét, 1 elkövető az élettársát, míg további 3 elkövető szexuális partnerét (1 homoszexuális, 2 heteroszexuális) sebesítette meg. 3 elkövető a barátjával végzett, míg 1 elkövető a kezelőorvosát, 1 elkövető pedig ismerősét gyilkolta meg. Az igazságügyi pszichológiai vélemények alapján az elkövetők több, mint fele szerhasználati zavarban szenvedett és a cselekmény elkövetése ideje alatt is vélhetően droghatás alatt álltak. 12 esetben az elkövetők büntetőjogi értelemben beszámíthatóak voltak és csupán egy esetben fordult elő, hogy az elkövető az elmeműködés olyan kóros működésében szenvedett, amely kizárta a büntetőjogi felelősségre vonást. Az ő esetében paranoid skizofréniáspektrum zavart diagnosztizáltak, az elkövetés ideje alatt pedig akut pszichotikus epizódban szenvedett.

Tavone és munkatársai néhány évvel később (2022) megismételték a Solarino-féle kutatást, és összesen 73, 2000. január 1. és 2020. december 31. között, Közép-Olaszországban elkövetett emberölés cselekményeket vizsgáltak meg. A 73 esetből 56 esetben azonosítottak fejsérülést a sértettnél, míg 41 esetben a nyakat érte támadás. 27 esetben metszett sérüléseket okoztak a sértettnél (36.98%), míg további 24 esetben több, eltérő sebkozást azonosítottak. A vizsgált 73 esetben az elkövetők aránya a következőképpen alakult: 84 férfi és 6 női elkövetőt

azonosítottak; 43 esetben egyedüli, míg 18 esetben csoportos elkövetés volt azonosítható. 12 elkövető személyazonosságát nem sikerült megállapítani az eljárás során.

SÉRTETTEK	ÖSSZES ÜGY (N=73)	EGYEDÜLI ELKÖVETŐ (N=43)	CSOPORTOS ELKÖVETŐK (N=18)	AZONOSÍTATLAN ELKÖVETŐK (N=12)
fejsérülés	56 (77,71%)	34 (79,07%)	13 (72,22%)	9 (75,00%)
nyaksérülés	41 (56,16%)	26 (60,46%)	11 (61,11%)	4 (33,33%)
mellkassérülés	61 (83,56%)	36 (83,72%)	16 (88,88%)	9 (75,00%)
hastáji sérülés	31 (42,46%)	18 (41,86%)	9 (50,00%)	4 (33,33%)
felsővégtag sérülések	61 (83,56%)	34 (79,07%)	16 (88,88%)	11 (91,60%)
alsóvégtag sérülések	44 (60,27%)	21 (48,84%)	13 (72,22%)	9 (75,00%)
lőtt sérülés	13 (17,80%)	8 (18,60%)	1 (5,55%)	4 (33,30%)
több eszközzel okozott sérülés	24 (32,87%)	14 (32,56%)	7 (38,88%)	3 (25,00%)
metszett sérülések	27 (36,98%)	20 (46,51%)	5 (27,77%)	2 (16,66%)
tompa sérülés	9 (12,32%)	1 (2,33%)	5 (27,77%)	3 (25,00%)

9. táblázat. Overkill során azonosított sértetti sérülések.

(Forrás: saját szerkesztés Tavona és mtsai. munkája alapján, 2022, 4-5.)

	ELKÖVETŐK	ÖSSZES ÜGY (N=73)	EGYEDÜLI ELKÖVETŐ (N=43)	CSOPORTOS ELKÖVETŐK (N=18)	ISMERETLEN ELKÖVETŐK (N=12)
elkövető-áldozat kapcsolata	érzelmi kapcsolat	7 (7,50%)	7 (17,07%)	0 (0,00%)	-
	családi/élettársi kapcsolat	17 (18,30%)	10 (24,40%)	7 (13,46%)	-
	egyéb rokon kapcsolat	3 (3,20%)	3 (7,32%)	0 (0,00%)	-
	ismerős/barát	40 (43,00%)	16 (39,02%)	24 (46,15%)	-
	ismeretlenek voltak	17 (18,30%)	4 (9,76%)	13 (25,00%)	-
elkövetői motiváció	érzelmi túlfűtöttség	13 (14,00%)	10 (24,40%)	3 (5,70%)	-
	mentális zavar	5 (5,40%)	5 (12,20%)	0 (0,00%)	-
	más bűncselekmény elkövetése	15 (16,10%)	3 (7,30%)	12 (23,10%)	-
	anyagi	19 (20,40%)	12 (29,30%)	7 (13,50%)	-
	meghatározhatatlan	37 (39,80%)	10 (24,40%)	27 (52,00%)	-
	ismeretlen	4 (4,30%)	1 (2,40%)	3 (5,70%)	-

10. táblázat. Overkill során azonosított főbb elkövetői jellemzők.

(Forrás: saját szerkesztés Tavona és mtsai. munkája alapján, 2022, 6.)

Karakasi és munkatársai (2021) görög mintán végeztek kutatást, amelyben 2005. január 1. és 2020. január 1. között elkövetett emberölések adatait vizsgálták. Kutatásuk alapján megállapították, hogy az általuk vizsgált minta kapcsán (N=158) 1 esetben gyermek, míg 5 esetben szülő volt a támadás sértettje, valamint, hogy az elkövető és a sértett csupán az esetek 17.09%-ában ismerték egymást, amely a 158 esetből mindössze 27 esetet jelent. Az esetek többségében a halálos sebesülésokozás a fejet érte (103 esetben), míg csupán 33 esetben került sor a nyakat ért sérülésokozásra. A végtagokat összesen 77 esetben érte extrém traumabehatás: a felső végtagokat 23, míg az alsó végtagokat 7 esetben érte brutális támadás. A torzó 60 esetben volt az elkövető célpontja, míg a hasi terület 24 alkalommal. Az elkövetőket vizsgálva Karakasi és munkatársai arra jutottak, hogy az elkövetők 13 esetben az ölési cselekmény elkövetése előtt, de ennél pontosabban meg nem határozható időpontban mentális zavarral kerültek diagnosztizálásra: 11 esetben skizofréniaspektrum zavarral, 2 esetben meghatározatlan pszichotikus zavarral; míg az ölési cselekményt követően további 28 elkövető esetében azonosítottak mentális zavar jelenlétét: 25 elkövetőnél skizofréniaspektrum zavart, 3 elkövetőnél egyéb meghatározatlan pszichotikus zavart. További eredmény, hogy az overkill a görög mintán végzett kutatás alapján sokkal inkább megjelent a betöréses lopások és a családon belüli erőszakos cselekmények következtében elkövetett emberölések során, semmint a szexuális emberölések elkövetésekor: ez csupán a görög minta 1.27%-át jelenti. Karakasi és munkatársai kutatása megerősítette a kutatók predikcióját is, miszerint kapcsolat állapítható meg az overkill és a pszichotikus zavarok között ($p=0.012$), amely eredmény alátámasztja Laajasalo és Häkkänen (2006) kutatási eredményét is.

Chopin és Beauregard (2021) empirikus kutatásukban a Sexual Homicide International Database (SHIeID) adatait elemezték. Az adatbázis tartalmazza valamennyi elkövető, sértett adatait, valamint az elkövetés körülményeire vonatkozó információkat. Az adatbázis összesen 762 megoldott és megoldatlan, extrafamiliaris, Franciaországban és Kanadában 1948 és 2018 között elkövetett szexuális emberölés adatait tartalmazza, amelyek közül a kutatásban 662 eset került vizsgálatra. A statisztikai elemzéseket követően a kutatók az overkill három lehetséges típusát azonosították: impulzív, szadisztikus és személyes overkill, amely megfeleltethető Karakasi és munkatársai (2021) szexuálisemberölés-tipológiáinak. Azoknál az eseteknél, amelyeknél **impulzív overkill** jelent meg, a viktimológia jellemzően intrafamiliaris volt, azzal a kitéttel, hogy az elkövető olyan személyt támadott meg, akit ismert, tehát az elkövető és a sértett között ismeretségi, de nem rokoni kapcsolat volt megállapítható. Áldozatválasztása mindezek mellett véletlenszerű, szituatív. A támadás villámtámadás-szerű, impulzív, amely

során előfordulhat a sértett szexuális bántalmazása is. Ebben az esetben az overkill egyáltalán nem arra szolgál, hogy az elkövető elfedje cselekménye nyomait és hátráltassa a felderítést, hanem az expresszív impulzus által megjelenő fokozott viselkedés manifesztuma. A **szadisztikus overkill** esetében a sértett az elkövető számára idegen, köztük semmiféle ismeretségi vagy rokon kapcsolat nem áll fenn. Ebben a típusban az elkövető csalásstratégiát alkalmazva közelíti meg a sértettet, valamilyen ürüggyel férkőzik a bizalmába, az elkövetett szexuális erőszakos cselekmények pedig variábilisebbek és brutálisabbak voltak, mint más elkövetési típusoknál. Ezek az eredmények összhangban vannak a szervezett szexuális emberölést elkövető személyekkel, valamint a szadista szexuális emberölésekkel kapcsolatos korábbi kutatási eredményekkel (Chopin & Beauregard, 2020; Myers és mtsai., 2019; Douglas és mtsai, 2006; Ressler és mtsai, 1988, 1986; Hazelwood & Douglas, 1980). A **személyes/interperszonális overkill** jellemzője, hogy az elkövető és a sértett között jól azonosítható kapcsolat van, amely egyaránt lehet extrafamiális vagy intrafamiális. Az elkövető célirányosan, a támadás megkezdése előtt előzetesen választotta ki ismerősét a támadás célpontjául, tehát áldozatválasztása nem véletlenszerű. Az overkill során egyaránt megjelenik a fizikai erőszak és a fokozott fegyverhasználat. Szemben az impulzív overkill-lel, a személyes overkill esetében a túlzott brutalitás nemcsak az indulatok kielégülését, hanem a nyomozás akadályozását és hátráltatását is szolgálja. Ezeket az elkövetőket általában a bosszú motiválja a cselekmény elkövetésére (Keppel & Walter, 1999).

5. Összegzés

A harmadik fejezetben megkíséreltem röviden bemutatni a szexualitás és a szexuális viselkedés pszichológiai aspektusait.

Elsőként az evolúciós pszichológiai perspektíva szemszögén át mutattam be azt, hogy az evolucionisták miként vélekednek a humánspecifikus szexuális tevékenységekről. Amint azt láttuk, a legújabb evolúciós eredmények azt mutatják, hogy a szexualitás sokkal hangsúlyosabb a fajok túlélésében, mint az agresszió, lévén, hogy a legrátermettebb gén csakis természetes szexuális úton, a reprodukciós folyamat csúcstermékeként adható át. A humán egyedfejlődés során azonban a szexualitás sok és sokféle változáson ment át: mind kulturális, mind anatómiai-hormonális szempontból jóval diverzebbé vált. Az evolúciókutatók szerint az egyedfejlődés során a férfiak szexuális aktusa jóval gyakoribb volt – és az lehet még napjainkban is –, mint a nőké, aminek oka az, hogy a férfiak sokkal „*nagyobb szexuális változatosságot igényelnek*”

(Gősiné Greguss & Bányai, 2006:341), jóval több szexuális partnerük van, aminek evolúciós magyarázata, hogy a férfiak igyekeznek génjeiket minél eredményesebben reprodukálni, aminek elérése érdekében jóval variábilisebb szexuális életet élnek. Ezt mennyiségi stratégiának nevezzük (minél több szexuális partnerrel kapcsolatot létesíteni), míg a nők ezzel szemben ún. minőségi stratégiát részesítenek előnyben, vagyis olyan partnert választanak maguk mellé hosszú távra, aki a lehető legtöbb erőforrást tudja biztosítani számukra utódjaik felneveléséhez.

A klinikai pszichológiai perspektíva ennél lényegesebb borúsabb képet ad nekünk az abnormális, kóros szexualitásról és a parafíliás zavarokról. A DSM összesen nyolc parafíliás zavart nevesít (voyeurizmus, exhibicionizmus, frotteurizmus, szexuális mazochizmus, szexuális sadizmus, pedofília, fetiszizmus, transzvesztitizmus) és további két kategóriát is megjelöl (egyéb meghatározott specifikus parafíliás zavarok és nem meghatározott parafíliás zavarok), amelyek közt olyan, kriminálpszichológiai szempontból is releváns mentális zavarokat találunk, mint például a nekrofilia, a piquerizmus, az antropofágia vagy az erotofonofília.

Kriminálpszichológiai szempontból kétségkívül a pedofília zavar és a szexuális sadizmus zavar mutat kiemelt relevanciát. A pedofília zavar az idők során komoly mértékben kriminalizálódott, és ma már olyan kontextusban alkalmazzák ezt a pszichiátriai kórképet és megnevezését, amelyek sok esetben helytelenek. A szexuális sadizmus zavar kapcsán látható, hogy a szexuális emberölés vonatkozásában előfordulási gyakorisága, noha nem túl nagy, a mentális zavar specifikus jellegzetességei okán komoly relevanciával bír az ilyen típusú emberölések vizsgálatakor.

Ezt követően tértem rá az erőszakos viselkedés bemutatására, kiemelt hangsúlyt fordítva a proaktív – reaktív – pszichotikus erőszak-típusokra, majd ezt követően esett szó a szexuális erőszak kérdésköréről, mint specifikus erőszak-típusról. Sorra vettem a szexuális erőszak-elkövetés főbb elméleteit (egy- és többdimenziós magyarázó elméletek) és elkövetői tipológiáit (gyermekmoleesztáló és ragadozó jellegű bűnelkövetés), és szó esett a kriminológiai vonatkozású erőszak és erőszakmentes tényállásokról is, reflektáltatva a hatályos büntetőjogi passzusokat.

A fejezet zárásaként tértem ki az erőszakos viselkedés egy különösen kegyetlen típusára, az overkill-re, amely kapcsolatba hozható a disszertáció témájául szolgáló szexuális emberölés témakörével. Amint arra kitértem, a jelenségének nincs sem konceptualizált, konszenzuson

alapuló meghatározása, sem pedig egzakt, mindenki által elfogadott kifejezése a magyar tudományos gondolkodásban, amely jelentősen megnehezíti a kriminológiai, kriminálpszichológiai vizsgálatokat. Ennek ellenére úgy tűnik, azok a cselekmények tekinthetők overkill cselekményeknek, ahol az áldozat testén jelentősen túlzott mennyiségű és minőségű sebek találhatók, ami pedig megfélemlítő a különös kegyetlenséggel történő elkövetési magatartásnak. Az overkill mechanizmusa mögött alapvetően impulzuskontroll-nehézségeket vélelmezhetünk, illetve expresszív érzelmi kitörések, mint kísérőjelenségek jelenhetnek meg az overkill során, amely számos további mentális zavarral mutat együttjárást. Ilyen két specifikus parafiliás zavar, a szexuális sadizmus és a piquerizmus, ami a sértett testének megvágása, megkarcolás, megharapása által kiváltott szexuális késztetést jelenti. Emellett overkill mellett megjelenhet skizoaffektív és skizofréniaspektrum-zavar, affektív zavarok, szerhasználati zavarok, antiszociális és kevert személyiségzavar. Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy overkill esetében érdemes nemcsak a sértett sebesüléseink számát, lokációját, mélységét és a fegyverhasználatot vizsgálni, hanem az elkövető mentális állapotának vizsgálatára is figyelmet kell fordítani. Annak ellenére pedig, hogy az overkill kérdésköre fokozottan releváns nemcsak a szexuális, hanem a tágabb értelmezési keretben is vizsgált emberölés bűncselekmények esetében, hazai empirikus vizsgálata ez idáig komoly hiányokat hagyott maga mögött, ugyanakkor nemzetközi kutatások is az utóbbi néhány évben érhető nyomon.

IV. A SZEXUÁLIS MOTIVÁCIÓJÚ EMBERÖLÉS

„Ezután azt mondta Káin a testvérének, Ábelnek: Menjünk ki a mezőre! Amikor a mezőn voltak, rátámadt Káin a testvéreire, Ábelre, és meggyilkolta.

Akkor az Úr megkérdezte Káintól: Hol van Ábel, a testvéred? Káin ezt felelte: Nem tudom! Hát őrzője vagyok én a testvéremnek? De az Úr így szólt: Mit tettél? Testvéred kiontott vére hozzám kiált a földből! Most azért légy átkozott, kitalálva arról a földről, amely megnyitotta a száját, hogy befogadja testvéred véréét, amelyet kiontottál! Ha a földet műveled, többé ne adja neked termő erejét! Bujdosó és kóborló légy a földön! Ekkor Káin azt mondta az Úrnak: Nagyobb a büntetésem, semhogy elhordozhatnám. Íme, elűztél ma erről a termékeny vidékről, és el kell rejtőznöm színed elől. Bujdosó és kóborló lettem a földön, és meggyilkolhat bárki, aki rám talál. De az Úr azt felelte neki: Nem úgy lesz! Ha valaki meggyilkolja Káint, hétszeresen kell bűnhődnie. Ezért jelet tett az Úr Káinra, hogy senki se üsse agyon, ha rátalál” (Mózes első könyve).

A világ kezdete óta az emberölés minden társadalmi kultúrában jelen volt. Számos aspektusa változott az idők során: az elkövetés motivációja, célja, az elkövetési magatartások és eszközök jóval változatosabbak lettek. Egy valami azonban nem változott: az emberölés büntett kiemelt tárgyi súlyú deliktum, ennek alapján a büntető igazságszolgáltatás fokozott érdeklődésre számot tartó kérdésköre. Ugyanakkor a jelenség jóval összetettebb, minthogy azt csupán egyetlen tudományterület szemszögén keresztül megértsük. A büntetőjog-tudományok mellett kiemelt figyelmet fordít az emberölés-vizsgálatkora a pszichológia- és pszichiátriatudomány, a szociológia, az orvostudomány vagy akár az alkalmazott matematika.

A szexuális motivációjú emberölés jelenségét az emberölés-cselekmények között is fokozott érdeklődés övezi – mutat rá Eichinger és Darjee (2021). Mint írják, a szexuális emberölés a társadalom számára túlmisztifikált jelenség, amelyet a televíziós sorozatok és mozifilmek gyakran ki is használnak. Mivel a médiareprezentációk szenzációhajhász módon jelenítik meg a cselekményt, így úgy tűnhet, hogy prevalenciája igen magas – ezzel ellentétben azonban a valóság az, hogy előfordulási gyakorisága az ilyen jellegű bűncselekményeknek viszonylag alacsony: az emberölés bűncselekményeknek mindössze 1-5%-a szexuális jellegű (Eichinger & Darjee, 2021; Chan, 2017; Chan & Beauregard, 2016; Francis & Soothill, 2000).

Az első híresen hírhedt szexuális (sorozat)gyilkosnak Hasfelmetsző Jack-et tartják (Ivaskevics, 2020; Innes, 2007), azonban már jóval az 1800-as éveket megelőzően is maradtak fenn olyan írásos dokumentumok, amelyek alátámasztják: a szexuális emberölés jelensége jóval idősebb.

Az 1400-as évek első felében egy francia gróf, Gilles de Rais – aki a Kékszakállú herceg vára című történet és az abból született Bartók-opera főszereplője – kastélyában több, egyes források szerint százötven fiatal fiúgyermeket is megkínzott, megerőszakolt, majd brutális módon megölt. Az 1560-1590-es évek között Bedburgban követte el több, a közvélekedést jelentősen foglalkoztató, megmagyarázhatatlan gyilkosságot: a kiskorú áldozatok testét szétmarcangolva fedezték fel, míg belő szerveiket valami vagy valaki elfogyasztotta. A lakosság vérfarkasra gyanakodott – ebben a korban a megmagyarázhatatlan jelenségeket előszeretettel tulajdonították természetfeletti erőknek –, majd megállapítást nyert, hogy a gyilkosságokat Peter Stumpp követte el, aki feltételezhetően paranoid skizofréniában szenvedett és gyakran hitte azt, hogy farkassá változik át (Lohner és mtsai, 2023).

Ugyancsak a 16. század második felében, Nürnbergben végezték ki Nickolaus Stüllert, aki a dokumentumok alapján több állapotos nővel is végzett oly módon, hogy hasukat felvágta, az 1800-as évektől pedig számos hasonló tematikájú esetet jelentettek Olaszországból, Spanyolországból, Franciaországból és az Egyesült Államok területéről (Vronsky, 2004).

A következő oldalakban és fejezetekben jómagam az emberölést elsődlegesen a pszichológiatudomány szemszögén keresztül mutatom be, érintve azokat a főbb elméleteket és modelleket, amelyek tárgyalása elengedhetetlen a szexuális emberölés vizsgálatakor.

1. Epidemiológiai aspektusok

A szexuális emberölés epidemiológiai adatai kapcsán mind nemzetközi, mind hazai szinten egyaránt kevés adat áll rendelkezésünkre.

Az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda beszámolója szerint 1976 és 2012 között 709 075 személyt vettek őrizetbe gyilkosság elkövetése miatt – ebből mindösszesen 5955 esetet kezeltek szexuális emberölésként. Az elkövetők átlagéletkora 26 év volt: a legfiatalabb 7, míg a legidősebb elkövető 76 éves volt, míg a teljes elkövetői kört nézve, a szexuális emberölést elkövetők 89%-a tizennyolc évnél idősebb volt. Az eszköz- és fegyverhasználat vonatkozásában elmondható, hogy a szűrő-vágó eszközök használata az esetek 29,3%-ában volt tetten érhető, míg a testi, fizikai erőbehatást igénylő magatartásmódok (megfojtás, ütlegelés,

rugdosás és taposás) az esetek 42,9%-ára volt jellemző. A lőfegyverek használata elenyésző volt – a szexuális emberölések esetében inkább a közelséget igénylő elkövetési módok dominálnak (Törő és mtsai, 2020).

„Az 1948 és 2010 között Kanadában elkövetett szexuális erőszakkal társult emberölések eseteinek 21,4%-ában a gyilkosság az áldozat lakásán, 20,6%-ában nyilvános helyen, 36,3%-ában erdős területen történt. A test megcsonkítása az esetek 25%-ára, míg darabolása 6,3%-ára volt jellemző. A nemi szervek megcsonkítása az esetek 5,4%-ában volt jelen. Az elkövetők 61,4%-a külterületen rejtette el a holttestet” (Törő és mtsai, 2020:346). Nekrofil jegyek az amerikai esetek 7,6%-ában, míg a kanadai esetek 10,1%-ában voltak azonosíthatók. Az elkövetőkről elmondható, hogy

- jellemzően átlagos testalkatúak (80%),
- többségük egyedülálló (57,2%), míg kisebb arányban elváltak (15,2%),
- kisebb százalékuk (23,6%) korábban szexuális deviancia és parafiliás zavar jeleit mutatták (főként szexuális sadizmus zavar jeleit),
- 38%-uk büntetett előéletű,
- míg 8%-uk hajléktalan életmódot folytattak.

Az elkövetés során azonosított szexuális aktus főként behatolással járó aktus volt: jellemzően vaginális (46,3%), kisebb mértékben anális (16,3%), míg szinte elenyésző mértékben fordult elő valamilyen eszköz használata a behatolásra (8%) (Törő és mtsai, 2020; Myers és mtsai, 2017; Chan & Heide, 2009). A hazai deskriptív kutatás (Törő és mtsai, 2020) a Budapesten, 2009-2018 között elkövetett, szexuális erőszakkal társult emberöléses eseteket dolgozta fel – összesen tizennégyet.

2. Büntetőjogi aspektusok

Mindenekelőtt kijelenthető, hogy a szexuális emberölés kifejezés kriminológiai kategória, nem pedig büntetőjogi terminológia, lévén, hogy a büntető anyagi jogban ilyen bűncselekmény-megnevezéssel nem találkozunk. Ez az eset nem egyedi: számos példával találkozunk, amikor a kriminológia és a büntetőjog – noha egyazon jelenségről beszél, mégis – eltérő terminológiát alkalmaz. Példának okáért gondoljunk a sorozatgyilkosságra. A sorozatgyilkos és a sorozatgyilkosság ugyancsak kriminológiai kategória; a büntetőjog-tudományban ez a fogalom ismeretlen (Nagy, 2015; Ruzsonyi, 2016). A hazai büntető anyagi jogi szabályozás *több ember sérelmére elkövetett emberölés* büntetőjogi minősítése feleltethető meg a kriminológia

sorozatgyilkosság-kategóriájának: ebben az esetben az eredmény több ember életét kioltó elkövetői magatartás, amelyet a hatályos büntető törvénykönyvünk az emberölés minősített esetei között tart számon³⁰. A szexuális emberölés kriminológia-fogalma a büntetőjogban szintén minősített emberölésként jelenik meg: ebben az esetben a hatályos büntető törvénykönyv *aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés* törvényi tényállásról rendelkezik³¹.

Lényeges kérdés a szexuális emberölés vonatkozásában, hogy azt inkább a szexuális erőszakos bűncselekmények vagy az emberölés között tartjuk-e számon – annak ellenére, hogy a hazai büntető anyagi jogi szabályozás egyértelműen az emberölés minősített esete között tárgyalja azt. A szexuális emberölés kétmozzanátú cselekményként is értékelhető: ebben az esetben szexuális erőszak a célcselekmény, mint a felgyülemlett szexuális vágy illegitim módon történő kielégítése, míg az emberölés eszközcselekményként kezelendő, amely a szexuális erőszak leplezésére, a tárgyi bizonyítékok megsemmisítésére szolgál. Ennek igazolását az alábbi esetek támaszthatják alá.

Russell Williams a Kanadai Királyi Légierő ezredesként szolgált. A volt ezredest első alkalommal kétredebli emberölés, a 37 éves Marie-France Comeau tizedes és a 27 éves Jessica Lloyd meggyilkolása vonatkozásában hallgatták ki tanúként, majd világossá vált, hogy az emberölések mögött Williams áll. A további nyomozati cselekményeket követően újabb szexuális bűncselekmények elkövetését is hozzá kötötték: két rendbeli szexuális erőszakot, szexuális zaklatást, valamint olyan nyolcvankettő betöréses lopást, amelyek motivációja nem anyagi haszonszerzés volt; a betörések alkalmával Williams női fehérneműket tulajdonított el, amelyeket megtartott, sőt, még képeket is készített magáról, ahogy az eltulajdonított fehérneműket viseli (Warren, 2020; Watt & Stewart, 2015). Ez a cselekmény egyrészt megfeleltethető a szexuális elkövetők trófeagyűjtési cselekményének (Lohner és mtsai, 2021), másrészt a klinikai pszichológiában ismert fetisizmus zavarnak (APA, 2022; WHO, 2022). Williams esetében egy jól kirajzolódó patológiás fejlődési ív azonosítható: a fetisizmus zavar motiválta „enyhe súlyú” betörésektől eljutunk a szexuális zaklatáson és szexuális erőszakon át egészen a szexuális emberölésig. Ezen esetben a szexuális emberölés egyértelműen egy deviáns-kóros szexuális bűncselekmény-sorozat végállomása, és mint olyan, a szexuális erőszakos bűncselekmények keretei között értelmezendő.

---

³⁰ Btk. 160. § (2) bekezdés f) pont

³¹ Btk. 160. § (2) bekezdés c) pont

A hazai kriminalisztikában megjelenő szexuális emberölések szintén azt támasztják alá, hogy az emberölés eszközcselekmény, míg a szexuális erőszak a valódi célcselekmény.

A **2006-ban**, P. H. sérelmére **elkövetett bűncselekményben** a bíróság által rekonstruált történeti tényállás szerint³² a cselekmény elkövetéskor a még fiatalokú K. A. 2006. július 20-án reggel 7 órát megelőzően, de pontosan meg nem határozható időpontban, erőszak útján szexuális aktust létesített P. H. sértettel. A szexuális erőszakot követően K. A. elkövető a helyszínt elhagyta, hátrahagyva a mozgásképtelenné tett sértettel. Az elkövető egy közeli benzinkútra ment, ahol 1.64 liter 95-ös oktánszámú benzint tankolt, majd a vásárlást követően visszatért a sértetthez, akit a vásárolt benzinnel lelocsolt, majd azt követően felgyűjtott.

Szintén az eszköz- és célcselekmény közti dilemmát hozható fel példaként a B. K. sérelmére, **2012-ben** Pécsen **elkövetett bűncselekmény** is. A történeti tényállás szerint³³ B. K., a későbbi sértett 2012. július 7-én, szombaton este barátaival szórakozni indult, ahonnan 2012. július 8-án, hajlani 2 óra utáni időpontban indult hazafelé. A kapubejáróhoz érve lépett mellé a későbbi elkövető, P. L., aki kedvesen megszólította a későbbi sértett és megkérdezte, hogy beszélgethetne-e vele. A későbbi sértett válasza nemleges volt, azonban a későbbi elkövető ezt nem vette tudomásul, és elállta a sértett útját, aki ennek hatására elindult a bejárati ajtótól az utca irányába, ahová P. L. is követte őt. A későbbi elkövető ekkor vett észre az utca másik oldalán egy sötét és elhagyatott játszóteret, ahová szép lassan átvezette a sértettet. B. K. sértett nyugalmat mutatva próbálta párbeszéddel feloldani a veszélyesre fordult helyzetet, de az elkövető kielégítetlen szexuális vágya ekkor már eluralkodott rajta. Az elkövető egy hirtelen mozdulattal a sértett táskájának szíját annak nyaka köré csavarta, és így elkezdte a sértettet fojtogatni. Ezzel egy időben a földre kényszerítette a sértettet, és míg jobb kezével a sértett nyakát szorította, addig bal kezével a sértett testét fogdosta. Miközben a sértett fuldoklott, az elkövető lehúzta nadrágját, majd eltávolította a sértett ruházatát is, és vele szexuális aktust létesített. A folyamatos fojtás hatására a sértett idő közben elhalálozott.

A bemutatott két hazai eset vonatkozásában a bíróság többek között *aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés büntetében* mondta ki bűnösnek az elkövetőket, azonban a cselekményfolyam alapján megállapítható, hogy a valódi célcselekmény mindkét esetben a szexuális erőszak volt, melynek kiindulópontja az elkövetőkben felgyülemlett és ki nem elégített szexuális feszültség volt. Az emberölés mindkét esetben eszközcselekmény: míg az

---

³² Csongrád Megyei Bíróság 2.Fk.1511/2006/92. sz. ítélete

³³ Pécsi Törvényszék 7.B.10/2013/50. sz. ítélete

első esetben a nyomok eltüntetését volt hivatott szolgálni, addig a második esetben a sértett ellenállásának megtörése, a szexuális aktus „sikerességének” biztosítása során következett be a sértett halála.

Nem utolsó sorban pedig a Törő-féle tanulmány (2020) eredményei is arra utalnak, hogy a szexuális emberölés voltaképpen *szexuális erőszakkal társult emberölés*, ennek fényében pedig a szexuális erőszakos bűncselekmények keretei között tárgyalandó.

3. Kriminológiai aspektusok

A szexuális emberölés konceptualizálásának hiánya nem kis nehézség a kriminológiatudomány és a szexuális emberöléssel kapcsolatos empirikus kutatások számára.

Mivel heterogén elkövetési módok és magatartások tartoznak a szexuális emberölés témaköréhez, így annak elnevezései is nagyfokú heterogenitást mutatnak. A szexuális emberölés elnevezés mellett a szakirodalomban található egyéb elnevezések között szerepel a *kéjgyilkosság*, az *erotofonofília*, a *szadista kéjgyilkosság*, a *szexuális gyilkosság*, a *szexgyilkosság* és a *szexuális erőszakkal társult emberölés* is (Törő és mtsai, 2020; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Douglas és mtsai, 2006; Purcell & Arrigo, 2006; Meloy, 2000; Hazelwood & Douglas, 1980; Brittain, 1970; De River, 1949; Krafft-Ebing, 1886).

A különböző elnevezések heterogenitása mellett a szexuális emberölés fogalomkörének tartalmi meghatározása is heterogén. Krafft-Ebing (1886) szerint az ölési cselekmény nem más, mint a szexuális vágy és az ölési vágy együttes manifesztációja; Hazelwood és Douglas (1980) a szexuális emberölést a szadista jellegű emberöléstől úgy különbözteti meg – egyúttal definiálja azt –, mint a nemi szervek és a végbél csonkolásával, megcsonkításával és/vagy azok eltávolításával összefüggésbe hozható ölési cselekményt. A *Crime Classification Manual (Bűncselekmények Klasszifikációs Rendszere*, Douglas és mtsai, 2006) meghatározása alapján azok az életellenes cselekmények tartoznak ehhez a témakörhöz, amelyek elkövetésénél valamilyen szexuális aktivitás, szexuális tevékenység megvalósítása is azonosítható; a szexuális tevékenység széles spektrumon mozoghat, a különböző behatolási módoktól a csonkításon át egészen a szimbolikus-rituális jellegű cselekményekig. A kézikönyv a behatolással járó tevékenységek között nem differenciál: az erőszakos behatolás történet vaginális, orális vagy anális úton, nemi szervvel vagy eszközzel. Ugyanígy a különböző csonkításos tevékenység alapján sem tesz különbséget: a csonkítás történhet ante-mortem és post-mortem egyaránt. Meloy (2000) megközelítésében egy emberölés akkor kezelendő

szexuális emberölésként, ha jól meghatározható szexuális viselkedéses elemek is megjelennek az elkövetés során. Véleménye szerint két esetben jöhet szóba igazolt szexuális viselkedés: vagy akkor, ha fizikai bizonyíték van rá, vagy pedig akkor, ha az elkövető vallomásában beismeri a szexuális cselekményeket. Chan (2017) szerint egy emberölés akkor kezelendő szexuális emberölésként, ha az alábbi kritériumok teljesülnek:

- az áldozattal szemben, pre-, peri- és/vagy post-mortem elkövetett vaginális, orális vagy anális szexuális erőszakos közösülés;
- vikariáló szexuális cselekményre utaló viselkedéses jegyek, például a test pózba állítása, idegen tárgyak testüregbe történő elhelyezése, a nemi szervek megcsonkítása, ejakulációra utaló anyagmaradványok a testen vagy annak közelében;
- az elkövető beismerése a gondatlanul vagy szándékosan elkövetett emberölést eredményező bűncselekmény szexuális indítékára vonatkozóan;
- az elkövető személyes tárgyaiból a bűncselekmény szexuális elemeinek alátámasztására szolgáló adatok rendelkezésre állása, például naplőbejegyzések, fénykép- és videófelvevételek.

Törő és munkatársai (2020) a fentiekől lényegesen egyszerűbben ragadták meg a szexuális emberölések mibenlétét: ők a cselekményeket úgy határozták meg, mint azok az emberölési cselekmények, amelyek háttérben szexuális motiváció vagy szexuális indíték húzódnak.

Mivel a szexuális emberölés fogalmának nincs egységes, egzakt meghatározása (Chan, 2017; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009), a legtöbb kutatás (Oigny és mtsai, 2023; Page és mtsai, 2022; Eichinger & Darjee, 2021; Skott és mtsai, 2019; Chan, 2017; Kerr és mtsai, 2013; Purcell & Arrigo, 2006) az FBI által kidolgozott definíciót (Ressler és mtsai, 1988) veszi alapul. E szerint a következő feltételek teljesülése szükséges ahhoz, hogy egy emberölést szexuális emberölésnek tekintsünk:

- az áldozat öltözetének részleges vagy teljes hiánya;
- a nemi szervek fedetlensége;
- a test pózba állítása;
- idegen tárgyak testüregbe történő be- és elhelyezése;
- bizonyíték arra vonatkozóan, hogy szexuális aktus történt, legyen az akár orális, anális vagy vaginális behatolás;
- szadista szexuális fantáziával kapcsolatos viselkedéses jegyek azonosítása.

Ami az **elkövetési mód**ot illeti, a kutatások azt mutatják, hogy a leggyakrabban alkalmazott elkövetési mód a sértett megfojtása (Chan, 2017; Carter & Hollin, 2010; Gerard és mtsai, 2007; Langevin és mtsai, 1988). Ezt követi a késelés, majd a fizikai bántalmazás, míg lőtt sérülések, mint halált okozó sérülések, szinte egyáltalán nem jelennek meg. Sun és munkatársai (2023) kutatásában (N=762) a leggyakrabban alkalmazott elkövetési mód a fizikai bántalmazás (44,23%) volt, melyet a sértett megfojtása követett (39,90%). Eichinger és Darjee (2021) azt találták, hogy a vizsgált minta (N=118) esetében a leggyakoribb elkövetési mód szintén a fizikai bántalmazás (ütlegelés) volt (50,9%), amelyet a szűrő-vágó eszközökkel történő sebokozás (37,5%; 30,4%) követett. Mintájukban a sértett megfojtása, mint elkövetési mód 28,6%-ban fordult elő. A fenti eredmények nagyban hasonlítanak Chopin és Beaugard korábbi (2019) eredményeihez. Mindezek arra utalnak, hogy a szexuális emberölés egyfajta „intim” folyamat: az elkövető közel akar lenni a sértetthez, és jobban át akarja magát adni a szexuális és az ölési cselekményeknek és az azokból származó érzelmi állapotoknak.

Az **elkövető-sértett kapcsolatrendszerét** vizsgálva Eichinger és Darjee (2021) arról írtak, hogy az esetek 37,6%-ában nem állapítható meg semmilyen kapcsolat: az elkövető és a sértett nem ismerték egymást. 30,3%-ban az elkövető és a sértett ismerték egymást, míg 22%-ban volt intim viszony az elkövető és a sértett között. A vizsgált 118 esetből pedig mindössze 10,1%-ban követték el a szexuális emberölést családtag sérelmére. Egy összehasonlító vizsgálat, amelyben kanadai (N=150) és skót (N=89) szexuális emberöléseket hasonlítottak össze (Skott és mtsai, 2019), azt mutatja, hogy nem jelenthető ki egyértelműen, hogy az elkövető-áldozat kapcsolat intrafamiális vagy extrafamiális. Az eredmények szerint az elkövető és az áldozat között fennálló kapcsolat többségében ismeretségi viszonyt feltételez (36,4%), ugyanakkor az is gyakori, hogy az elkövető és az áldozat között semmilyen kapcsolat nem áll fenn (20,9%). Ugyanakkor nem elhanyagolható, hogy a kutatók az esetek 30,1%-ában nem tudták meghatározni, hogy vajon milyen kapcsolat állt fenn a támadó és a sértett között, így megbízható következtetést nehéz lenne levonni.

A már több alkalommal idézett, Törő és munkatársai (2020) által végzett empirikus kutatás az alábbi kriminológiai deskripciókat tette:

VIZSGÁLT VÁLTOZÓ	LEÍRÓ STATISZTIKAI EREDMÉNYEK
elkövetők neme	<ul style="list-style-type: none"> • 13 esetben férfi • 4 esetben nő
elkövetési alakzat	<ul style="list-style-type: none"> • 13 esetben egy tettes követte el • 1 esetben csoportos elkövetés állt fenn
sértettek neme	<ul style="list-style-type: none"> • 8 férfi és 6 nő
szexuális cselekmény	<ul style="list-style-type: none"> • 1 esetben vaginális penetráció • 1 esetben vaginális és anális penetráció együttesen • 2 esetben különböző tárgyak testnyílásokba történő behelyezése
viktimológia – kapcsolatok	<ul style="list-style-type: none"> • 3 esetben az áldozat az elkövetéskor élettársa volt az elkövetőnek • 1 esetben az áldozat korábban élettársa volt az elkövetőnek • 6 esetben ismerősi viszony volt azonosítható • 4 esetben alkalmi kapcsolat valószínűsíthető
prostitúciós tevékenység	<ul style="list-style-type: none"> • 3 esetben a sértett prostituált volt (1 férfi és 2 nő)
jogi minősítés	<ul style="list-style-type: none"> • 3 esetben különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés • 4 esetben emberölés alapeseti tényállása • 1 esetben védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett emberölés • 2 esetben aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés • 1 esetben halált okozó testi sértés • 1 esetben gondatlanságból elkövetett emberölés <p>Ezek mellett</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 esetben szexuális erőszak, • 2 esetben kifosztás <p>büntett elkövetése került megállapításra.</p>
elkövetés helye	<ul style="list-style-type: none"> • 2 esetben a felek közös tulajdonú lakása • 5 esetben a sértett lakása • 1 esetben az elkövető lakása • 1 esetben elhagyott épület • 3 esetben erdős terület • 1 esetben személygépkocsi csomagtere
elkövetés eszköze	<ul style="list-style-type: none"> • 7 esetben éllel-heggyel bíró szűrő-vágó eszköz (kés, balta) • 8 esetben tompa tárggyal való erőbehatás
poszt-offenzív cselekmény	<ul style="list-style-type: none"> • 5 esetben a holttest elrejtése, ebből 2 esetben a test feldarabolása • 1 esetben a nemi szerv post-mortem történő eltávolítása
pszichés érintettség	<ul style="list-style-type: none"> • 15 elkövető beszámítható • 1 elkövető nem beszámítható – skizofréniaspektrum-zavar, a bűncselekmény elkövetésekor pszichotikus állapotban volt

11. táblázat. A Budapesten, 2009-2018 között elkövetett szexuális erőszakkal társult emberölések deskriptív bemutatása. (Forrás: a szerző saját szerkesztése Törő és mtsai, 2020 tanulmánya alapján.)

A fenti, hazai kutatási eredményeket összefoglaló táblázat alapján elmondhatjuk, hogy a hazai szexuális emberölések esetében is elsődlegesen a szűrő-vágó eszközök, másodlagosan pedig a fizikai erő alkalmazása dominál, lőfegyver használata pedig nem azonosítható, amely eredmények reflektálnak a külföldi kutatási eredményekre (Myers és mtsai, 2017; Chan &

Heide, 2009). A hazai szexuális emberölés jellemzően intrafamiális jelleget mutat, elkövetője jellemzően férfi, aki egyedül követi el a cselekményt. Ami pedig az elkövető pszichikai tulajdonságait illeti, az esetek túlnyomó többségében az elkövető beszámítható volt a cselekmény elkövetése idején; csupán egy esetben merült fel a beszámíthatóságot korlátozó vagy kizáró tényező.

3.1. Az elkövetés során megjelenő szexuális magatartásformák

A szexuális emberöléssel kapcsolatos néhány kutatás az elkövetés során megjelenő szexuális magatartásformákat is igyekezett azonosítani.

Gerard és munkatársai (2007) azt találták, hogy a leggyakrabban vaginális behatolással járó szexuális aktusra kerül sor (a vizsgált minta 75%-ánál); az anális penetráció, a felláció, a post-mortem szexuális tevékenység, valamint az idegen tárgyak testnyílásokba való erőszakos behelyezése közel azonos százalékos arányban (27%; 24%; 21%; 24%) fordul elő.

Beauregard és Martineau (2013) eredményei szerint a leggyakrabban megjelenő szexuális cselekmény a hüvelyi behatolás (46,3%), míg anális behatolásra az esetek 16,3%-ában került sor. Felláció az esetek 8,6%-ában volt jellemző, élettelen tárggyal történő behatolás csupán 8%-ban volt megállapítható. Egyéb bizarr szexuális cselekmények (mint például vaginális vagy anális öklözés, koprofilia vagy urofilia) mindössze az esetek 1%-ában fordultak elő.

Chopin és Beauregard (2019) kutatásukban kanadai (N=350) és francia (N=412) szexuális emberöléses eseteket hasonlítottak össze. A kutatásban olyan szexuális magatartásformákat elemeztek és hasonlítottak össze a két mintán, mint a vaginális és anális behatolás, felláció, ejakuláció, vaginális és anális öklözés³⁴ vagy az áldozat levizelése.

Eichinger és Darjee (2021) a szexuális cselekmények jóval szűkebb magatartásformáit elemezték: a különböző behatolási módok mellett vizsgálat tárgyát képezte a cunnilingus³⁵, a hüvelyi és anális öklözés, valamint az áldozat ruházatának eltávolítása.

Sun és munkatársai (2023) beszámolója szerint (N=762) a leggyakoribb szexuális magatartásforma a hüvelyi behatolással járó aktus (49,21%), amelyet az anális behatolás követ. mint a második leggyakoribb szexuális magatartásforma (21,52%). Kutatásuk szerint

---

³⁴ Az a cselekmény, amikor egy személy a szexuális partnerének testnyílásiba ököllel hatol be.

³⁵ A női nemi szerv szájjal történő ingerlése.

legkevésbé az öklözés (1,71%) és az ejakuláció (3,15%), mint magatartásforma jellemző a szexuális emberölések között megjelenő szexuális magatartásra.

szexuális magatartásformák	Chopin & Beaugard, 2019		Eichinger & Darjee, 2021 (N=118)	Sun és mtsai, 2023 (N=762)
	francia minta (N=412)	kanadai minta (N=350)		
hüvelyi penetráció	51,70%	46,29%	54,60%	49,21%
anális penetráció	25,97%	16,29%	25,20%	21,52%
felláció	15,53%	8,57%	5,90%	12,34%
ejakuláció	13,35%	1,71%	-	3,15%
öklözés	3,64%	0,0001%	6,78%	1,71%
a nemi szervek megcsönkítése	-	-	-	6,04%
idegen tárgyak testnyílásba helyezése	10,19%	8,00%	-	12,60%
post-mortem szexuális cselekmény	-	-	-	15,22%
szexuális szadizmus	-	-	-	28,61%

12. táblázat. Az elkövetés során leggyakrabban megjelenő szexuális magatartásformák a nemzetközi kutatások alapján. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

4. Szociodemográfiai aspektusok: az elkövetők szociodemográfiai jellegzetességei

A szexuális emberölés-kutatások az elkövetők szociodemográfiai adatainak elemzésére is kitérnek.

A **nemek** arányát tekintve kijelenthető, hogy a szexuális emberölést jellemzően, az esetek 95%-ában férfiak követik el (Sun és mtsai, 2023; Higgs és mtsai, 2017; Chan, 2017; Meloy, 2000).

Az elkövetők **életkori** megoszlása: az elkövetők 88%-ban felnőttkorú személyek (Chan, 2017). Meloy (2000) eredményei alapján az elkövetők jellemzően 30 év alatti férfiak, míg Carter és Hollin (2010) eredményei alapján az elkövetők életkora 22 és 38 év között mozog. Egy 350 fős mintán végzett kutatás szerint (Beaugard & Martineau, 2013) a szexuális emberölést elkövetők átlagéletkora 28 év, míg egy másik, 118 fős mintán végzett kutatás szerint (Eichinger & Darjee, 2021) az átlagéletkor 30 év (SD=9,67). Chopin és Beaugard (2019) kutatásukban 412 francia és 350 kanadai szexuális emberölést elkövető személyt vizsgált – előbbi esetben az átlagéletkor 31,65 év, míg utóbbi vonatkozásában az átlagéletkor 28,4 év. Chan (2017) eredményei szerint az elkövetők 25 és 34 év közöttiek. Egy 662 fős kutatás eredményei szerint

(Sun és mtsai, 2023) az elkövetők átlagéletkora 30,49 év, egy további, 87 fős mintán végzett elemzés szerint az elkövetői átlagéletkor 30,30 év (Oligny és mtsai, 2023).

Az elkövetők **párkapcsolatát** vizsgálva a legtöbb kutatás arról számol be, hogy az elkövető egyedülálló vagy elvált az elkövetés idején (Chopin & Beauregard, 2019; Beauregard & Martineau, 2013). Eichinger és Darjee (2021) mintájában az egyedülálló elkövetők aránya 47,8%, míg az elváltak aránya 11,6% volt; Chan (2017) tanulmányában az egyedülállók arány 69%-87% között mozogott. Ezzel szemben Sun és munkatársai (2023) azt találták, hogy a vizsgált minta (N=762) 55,44%-a élt párkapcsolatban az elkövetés idején.

Az **iskolai végzettség** vonatkozásában Eichinger és Darjee (2021) azt találták, hogy az elkövetők 64,3%-a nem rendelkezik semmilyen iskolai végzettséggel, míg csupán 1,8%-uk rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Eredményük megerősíti a korábbi kutatási eredményeket, amelyek ugyancsak ezt a tendenciát azonosították (Rettenberger és mtsai, 2013; Spehr és mtsai, 2010).

A **szerhasználat** kérdését vizsgálva megállapítható, hogy az esetek többségében mind az elkövető, mind a sértett valamilyen szer hatása alatt állt az elkövetés idején (Eichinger & Darjee, 2021; Nicole & Proulx, 2007; Langevin és mtsai, 1988). Chopin és Beauregard (2019) kutatási eredményei azt mutatják, hogy az elkövetők 48,06%-a használt kábítószeret és/vagy fogyasztott alkoholt az elkövetés előtt, míg Sun és munkatársai (2023) kutatásában ez az arány 55,89%.

A **koragyermekkorai környezetet** vizsgálva a kutatók arról számolnak be, hogy az instabil, kiszámíthatatlan, rideg-érzékeny családi környezet nagyban hozzájárul a szexuális erőszakos viselkedésminták kialakulásához (Eichinger & Darjee, 2021; Häkkänen, 2008; Gerard és mtsai, 2007; Marshall & Barbaree, 1990). Az FBI által készített egyik korai kutatás (Burgess és mtsai, 1986) arról számol be, hogy az általuk vizsgált minta (N=36) családi környezete fokozottan traumatogén: családi kriminális előélet (50,0%), pszichiátriai kezelés (53,3%), alkohol- (69%) és szeraddikció (33,3%), valamint szexuális devianciák (46,2%) voltak felfedezhetők. Meloy arról ír (2000), hogy az általa készített interjúk során az egyik, akkor tizennégy éves szexuális emberölést elkövető fiatalos arról mesélt, hogy öt és kilenc éves kora között rendszeresen nézett szadomazochista pornóvideókat édesapjával; egy másik, huszonegy éves elkövető arról számolt be, hogy gyermekkorában, amikor apja fizikailag bántalmazta, édesanyja úgy nyugtatta meg, hogy hímveszőjét simogatta. Meloy szerint ezekben az esetekben a pavlovi klasszikus kondicionálás megy végbe: a gyermek egy szexuálisan stimuláló ingerrel találkozik egy

maladaptív és bántalmazó környezetben, amely két változó kondicionálódik egymáshoz, amely folyamat közvetlenül kialakítja a gyermek deviáns szexuális válaszát, közvetetten pedig egy inadekvát és maladaptív megküzdési stratégiát. Az instabil családi háttér gyermekbántalmazásoktól sem mentes: mind fizikai, pszichikai és szexuális abúzus előfordulhat, továbbá megjelenik az elhanyagolás is (Beauregard & DeLisi, 2018; Nicole & Proulx, 2007; Meloy, 2000; Meloy és mtsai, 1994; Burgess és mtsai, 1986), a gyermek későbbi életszakaszában pedig megjelenhetnek viselkedéses zavarok, krónikus hazudozás, állatkínzás és iskolai problémák (Chan, 2017). Marshall és Barbaree (1990) azt állítják, hogy a gyermek- és serdülőkorban az instabil környezet, a maladaptív kötődési módok és a családi kapcsolatok nagyban hozzájárulnak a szexuális erőszakos viselkedés kialakulásához. Ezek a kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok, valamint az ebből fakadó antiszociális viselkedés felnőttkorban szexuális gyilkossághoz vezethet egy Meloy (2000) által leírt folyamaton keresztül: a gyermek szüleivel vagy bántalmazóival szembeni rejtett agressziója a pubertás alatt szexuálissá válik, amely felnőttkorban szexuális erőszakos viselkedés formájában jelenhet meg. Meloy egy másik, korábbi kutatásában arról számol be, hogy a kutatásban vizsgált 18 szexuális emberölésért elítélt fogvatartottak közül 16 fő számolt be abnormális kötődésről és családi környezetről (Meloy és mtsai, 1994). Ezzel összefüggésben Chan (2017) mutat rá arra, hogy a szexuális emberölés folyamata már jóval előbb elkezdődik, minthogy az elkövető kiválasztja áldozatát: úgy tűnik, hogy egy pszichésen terhelt gyermek- és serdülőkori fejlődés fontos tényező az egyén erőszakos szexuális bűncselekmények elkövetésére való alakításában.

A **kriminális karrier** szempontjából a szexuális emberölést elkövető személyek visszaeső bűnelkövetőknek tekinthetők, esetükben a bűnügyi előzmények más jellegű szexuális bűncselekményeket (szexuális zaklatás, tiltott pornográfia felhasználás, szexuális erőszak), lopást, betöréses lopást, rablást, személy elleni erőszakos bűncselekményeket (Chan, 2017; Greenall & Richardson, 2015; Beauregard & Martineau, 2013; Häkkänen-Nyholm és mtsai, 2009a; Gerard és mtsai, 2007).

5. Pszichológiai aspektusok: az elkövetők pszichológiai karakterisztikái

Brittain volt az első, aki saját klinikai praxisából származó tapasztalatai alapján leírta a szexuális gyilkos személyiségrajzát (1970). Úgy vélte, a tipikus elkövető introvertált, félénk, önbecsülése alacsony, szociálisan izolált személy, aki élete minden aspektusát igyekszik túlzott kontroll alatt tartani. Szexuálisan tapasztalatlan, szexuális eredményeivel elégedetlen,

ugyanakkor fantáziájában gazdag szadista elemek jelennek meg. Az FBI tanulmánya szerint (Ressler és mtsai, 1986) az ilyen elkövető elszigetelten él, alvási problémákkal, rémálmokkal és daydreaming-gel és testképzavarral küzd. Viselkedése öndestruktív, gyermekkorában indulatkezelési problémák valószínűsíthetőek, és túlzott kegyetlenkedés mind állatokkal, mind kortársaival.

A kutatási beszámolók szerint a szexuális emberölést elkövető személyek esetében gyakori a korábbi pszichés kezeltség. Carter és Hollin (2010) úgy találta, hogy az általuk vizsgált minta közel fele mutat pszichés érintettséget, azonban az érintett kórképeket nem közölték; Häkkänen (2008) kutatásában ez az arány 73%. Meloy (2000) eredményei azt mutatják, hogy az elkövetők vonatkozásában leggyakrabban hangulatzavarok jelennek meg (az általa vizsgált minta esetében 68%-ban mutatkozott meg depresszió), a legkevésbé pedig a pszichotikus zavarok jellemzik ezt az elkövetői kört. Ezt támasztják alá Chan (2017) eredményei is. Darjee és Baron (2018) azt találta, hogy az elkövetők mintegy 20%-ánál azonosítható súlyosabb mentális zavar – az esetek több, mint felében a diagnózis skizofréniaspektrum-zavar volt. Häkkänen (2008) kutatási eredményeiben ez az arány 11% volt.

A személyiségzavarok vonatkozásában leggyakrabban antiszociális és nárcisztikus személyiségzavar kerül megállapításra (Kerr és mtsai, 2013; Meloy, 2000). Chan és munkatársai (2015) kutatásukban (N=73) arra a következtetésre jutottak, hogy leggyakrabban B-klaszter személyiségzavarok diagnosztizálhatók (79,5%) az elkövetők vonatkozásában [ezen belül a sorrend: borderline (46,6%), antiszociális (43,8%), nárcisztikus (31,5%), hisztrionikus (26,0%)], míg C-klaszter 54,8%-ban, A-klaszter 42,5%-ban jellemezheti az elkövetőket. A Hill és munkatársai által publikált tanulmány (2007) szerint – akik 166 szexuális emberölést elkövető személyt vizsgáltak, – a személyiségzavarok előfordulási gyakorisága 78% felett van; a leggyakoribb személyiségzavarok között található az antiszociális (27%), a borderline (19%) és a skizoid (16%) személyiségzavar. Egy kanadai kutatás (N=30) szerint a meghatározó személyiségzavarok között az antiszociális (36%), a borderline (29%) és a nárcisztikus személyiségzavarok (25%) állapíthatók meg (Proulx & Sauvêtre, 2007). Häkkänen arról számolt be (2008), hogy az általa vizsgált 45 elkövető esetében 89% a személyiségzavarok prevalenciája: antiszociális személyiségzavart az esetek 63%-ában diagnosztizáltak. Chan (2017) szerint a személyiségzavarok szinte teljes spektruma azonosítható a szexuális emberölést elkövetőknél: az antiszociális személyiségzavar mellett felfedezhető a skizoid, borderline, nárcisztikus, dependens és kényszeres személyiségzavar is.

Az Eichinger és Darjee (2021) által vizsgált 118 elkövető közül

- 8 elkövető esetében merült fel az intellektuális képesség zavara,
- 2 elkövető esetében állapítottak meg valamilyen személyiségzavart,
- 12 elkövetőnél tártak fel valamilyen egyéb súlyos mentális zavart,
- 6 elkövető pszichotikus állapotban követte el a bűncselekményt, míg
- 1 elkövető esetében azonosítottak traumás agysérülést.

A parafilias zavarok vonatkozásában elmondható, hogy a leggyakrabban megjelenő parafil zavarok a szexuális szadizmus zavar, a fetisizmus, az exhibicionizmus és a voyeurizmus zavarok (Chan, 2017; Chan és mtsai, 2015; Kerr és mtsai, 2013; Hill és mtsai, 2006; Myers és mtsai, 2006; Arrigo & Purcell, 2001; Meloy, 2000).

Ami pedig a szexuális bűncselekmények mögött meghúzódó pszichodinamikai sajátosságokat illeti, előbb Hickey (1991), majd Purcell és Arrigo (2006) javasolták, hogy a deviáns szexuális viselkedést érdemesebb lenne spektrumszemléletben megközelíteni. A spektrumszemlélet egy kontinuumot biztosít, amely egyik végpontján az erőszakmentes-deviáns szexuális viselkedés helyezkedik el – a kutatók itt a voyeurizmus zavart határozták meg kiindulópontnak, – míg a másik végén a szélsőségesen erőszakos-deviáns szexuális magatartás helyezkedik el, amely szexuális ölési cselekményben nyilvánul meg, és amelyet a szerzők az erotofonofília zavarral azonosítják. A két végpont között pedig számos aspektus, deviáns és kóros szexuális viselkedés helyezhető el, amelyeket figyelembe véve sokkal árnyaltabb képet kapunk a szexuális emberölés pszichodinamikájáról.

6. Összegzés

Jelen fejezetben a szexuális motivációjú emberölés jelenségének főbb aspektusait jártam körbe. A feltárt szakirodalmak alapján elmondható, hogy a szexuális emberölés inkább kriminológiai fogalom és nem büntetőjogi terminológia, a büntetőjogi értékelése pedig variábilis. Feltárássra került, hogy a szexuális emberölés fogalmának és definíciójának konceptualizálatlansága okán számos megnevezés és meghatározás található a nemzetközi trendekben, ugyanakkor főszabályként a kutatók az FBI által meghatározott definíciót alkalmazzák az esetek többségében. Bemutatásra kerültek továbbá a cselekmény olyan kriminológiai aspektusai, mint az elkövető-sértett kapcsolatrendszer, az elkövetés módja, eszköze és a főbb elkövetési magatartások. A pszichológiai aspektus az elkövetők pszichés karakterisztikáit foglalta össze, bemutatva az esetükben megjelenő patológiás működéseket is.

V. A SZEXUÁLIS EMBERÖLÉST MAGYARÁZÓ FŐBB DESKRIPTÍV MODELLEK

Ebben a fejezetben elérkeztünk a szexuális emberöléssel kapcsolatos azon elméletekhez, amelyek azokat a főbb modelleket tartalmazzák, amelyek arra keresik a választ, hogy miként válik valaki „szexuális emberölővé”. Ezzel kapcsolatban számos modell született az évek alatt (Choping és mtsai, 2023; Eichinger & Darjee, 2021; Chan & Heide, 2009; Polaschek & Ward, 2002), amelyekből a következőkben hármat mutatok be részletesen: a **motivációs** (Bugress és mtsai, 1986), a **trauma-kontroll** (Hickey, 2001, 1997, 1991) és az **integratív parafilias** (Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001) modellt. A kiválasztás indoka egyszerű: ezek azok az elméletek, amelyek említése a legtöbbször fordul elő a szakirodalomban, illetve ezek azok az elméletek, amelyek hatnak egymásra – egyik a másikra épít, alakítja, formálja mondanivalóját. A közös mindhárom modellben, hogy a bűnelkövetővé válás kiindulópontjaként a kriminogén és traumatogén gyermekkori élményeket, a kedvezőtlen szocializációs közeget azonosítja (Chopin és mtsai, 2023; Purcell & Arrigo, 2006; Hickey, 1991; Burgess és mtsai, 1986). Ezt támasztja alá Chopin és munkatársai (2023) tanulmánya is: az eredmények azt mutatják, hogy azok a felnőtt személyek, akik gyermekkorban traumatogén környezetben nőttek fel, sokkal nagyobb eséllyel diagnosztizálhatók antiszociális [$F(1,611)=4,99$; $p=0,026$], borderline [$F(1,611)=18,10$; $p=0,001$] és dependens személyiségzavarral [$F(1,611)=9,14$; $p=0,003$].

1. Motiváció modell

Az első modell, amely a szexuális emberölés-cselekményeket hivatott magyarázni, az FBI szakemberei által kidolgozott motivációs modell volt (Eichinger & Darjee, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Purcell & Arrigo, 2006; Meloy, 2000; Burgess és mtsai, 1986), amely öt különböző szakaszban igyekezett magyarázatot adni a brutális cselekmények elkövetésére. Az öt szakasz:

- 1) kedvezőtlen szociális környezet (Ineffective Social Environment),
- 2) formatív traumatikus események (Formative Traumatic Events),
- 3) viselkedéses válaszok (Patterned Responses),
- 4) interperszonális cselekvésdeficitek (Actions Towards Others),
- 5) feedback filter, azaz a visszacsatolási és önreflektív mechanizmusok szerepe.

Az 1970-1980-as évekig nem mutatkozott különösebb igény arra vonatkozóan, hogy az emberölések mögött meghúzódó motivációkat feltárják – noha a Bolond Bombagyáros George Metesky esetében nagyban segítette az eredményes felderítést az elkövető motivációjának elemzése. Az igény a bűncselekmények mögött meghúzódó motivációk megértésével kapcsolatban az 1977-es New York-i gyilkosságsorozatot követően jelent meg: a Sam fia néven elhíresült David Berkowitz látszólag minden motiváció nélkül, véletlenszerűen választva ki áldozatait hajtotta végre támadásait, és ölt meg hat embert (Burgess és mtsai, 1986). Ez a bűncselekmény-sorozat hozta el a fordulatot, és sarkallta arra az FBI szakembereit, hogy az 1972-ben megalakult Behavioral Science Unit a „*nyilvánvaló motiváció nélkül elkövetett*” (Lohner és mtsai, 2023, 176) vagy másképp megfogalmazva, a motiváció nélküli gyilkosságok (Burgess és mtsai, 1986) elemzésére is figyelmet fordítson.

Többek között ezen felismerés eredménye az FBI szakemberei által kidolgozott motivációs modell, amelynek alapja az 1979 és 1983 között, 36 elítélt fogvatartottal készített mélyinterjú volt (Purcell & Arrigo, 2006; Burgess és mtsai, 1986), akik az esetek többségében szexuális sorozatgyilkosságok miatt töltötték börtönbüntetésüket. Az interjúk mellett a szakemberek felhasználták a fogvatartottak pszichiátriai leleteit, a nyomozati iratokat, a bírósági dokumentumokat és a büntetés-végrehajtásban készült iratokat. A modell esetében a motiváció megnevezés nem a büntetőjogban vagy a pszichológiában használt motiváció-fogalom, hanem olyan hatás és hatásmechanizmus, amely az egymásra épülő, a bűnelkövetést predesztináló alkotóelemek fúzióját jelenti.

1.1. Kedvezőtlen szociális környezet

Az elsődleges szocializációs közeg fontossága és kiemelt szerepe már régóta ismert a pszichológusok számára. A család, mint elsődleges szocializációs közeg, nagyban formálja a kisgyermek személyiségét: elsajátítja mindazt, mit lehet és mit nem – mi az, ami megengedhető és mi az, ami deviáns (ld. tanuláselmélet). Ennek alapján Burgess és munkatársai (1986) megállapították, hogy az egészséges, protektív és optimális családi környezet és szocializációs folyamat, valamint a gyermek pozitív környezetpercepciója fontos szempont a proszociális viselkedés kialakulásában és fejlődésben. Sőt, ahogy a gyermek felnőtt, a szüleikhez és család többi tagjához fűződő kötődés minősége kritikus fontosságú volt annak meghatározásában, hogy hogyan viszonyul és hogyan értékeli a társadalom más tagjait. Vagyis, lineáris magyarázatot azonosítottak közöttük, hogy a gyermek milyen családi környezetben nő fel: ha ez a környezet elfogadó, meleg, barátságos, akkor a gyermek felnőttként ugyanilyen minőségű

interperszonális kapcsolatokat fog kialakítani. Amennyiben a gyermekkor rideg-érzékeny és abuzatív, úgy a felnőttkori társas kapcsolatok is ilyen jellegűek lesznek (Beauregard & DeLisi, 2018; Chan, 2017; Nicole & Proulx, 2007; Meloy, 2000).

1.2. Formatív traumatikus események

A kedvezőtlen szociális közegben a gyermek- és fiatalkorúakat sok esetben érik direkt és indirekt traumatikus események. Direkt traumatikus esemény minden olyan abuzatív esemény, amelynek közvetlenül ők válnak áldozataivá: fizikai, pszichikai vagy szexuális bántalmazás családon belül és/vagy családon kívül, elhanyagolás, verbális abúzus, míg indirekt traumatikus események esetén ők pusztán szemlélők, például intrafamiális erőszakos cselekmények esetében. A trauma kitüntetett szerepet kap a későbbi erőszakos viselkedés kialakulásában – nem véletlen, hogy egy másik elméleti modell (Hickey, 1991) miért pont a traumák szerepének hangsúlyozásával magyarázza a szexuális emberöléseket. Burgess és munkatársai (1986) három eseményt azonosítanak, amelyek jelentősen befolyásolják a gyermek személyiségfejlődését: 1) trauma, 2) fejlődési kudarc (developmental failure) és 3) interperszonális kudarc (interpersonal breakdown).

A trauma kapcsán a szerzők rávilágítanak arra, hogy a rideg-érzékeny szülői háttér egy-egy traumatikus esemény után nem nyugtatgatja a gyermeket, nem segít neki a trauma megküzdésében, hanem magára hagyja. A gyermek, mivel más megküzdési stratégiája nincs, a fantáziák világába menekül, ahol olyan attribútumokkal tudja felruházni magát, mint a bátorság, a kreativitás – olyanokkal, amelyekkel fel tudja venni a harcot a traumával szemben. Ebben az időszakban jelennek meg a rémálmok és az álmodozások (daydreaming), amelyek olyan hatást keltenek, mintha a gyermek furcsa, elmélázó, magának való lenne. Ezek a viselkedési reakciók idővel rögzülnek, és felnőttkorban is ezek adják a coping technikák túlnyomó részét. A fejlődési kudarc arra reflektál, hogy a fokozott traumatikus környezet miatt a gyermek és a szülők között nem alakul ki a biztonságos kötődés, és az az egészséges és elfogadó légkör, amely a gyermek egészséges és optimális fejlődéséhez elengedhetetlen. Ebből következik a formáló traumatikus események harmadik aspektusa, az interperszonális kudarc is: mivel a gyermek az elsődleges szocializációs közegében elutasítást, maladaptív sémákat tapasztal és sajátít el, így a későbbi társas kapcsolataiban is ezeket fogja alkalmazni (Purcell & Arrigo, 2006).

1.3. Viselkedéses válaszok

A viselkedéses válaszok a rideg és érzéketlen családi környezet és a traumatikus események inadekvát megküzdéseként létrejött fantáziák és álom-tevékenységek viselkedéses manifesztációi, amely két részből épül fel. A *kritikus személyiségjegyek* ebben a megközelítésben az olyan, gyermekkorban megjelenő negatív jegyeket foglalja magába, mint a fokozott autoerotikus tevékenység és fetisizmus-preferencia, a lázadó-romboló viselkedés, a krónikus hazudozás, az agresszió, a cinizmus és a túlzott feljogosítottság érzése. Ha vetünk egy pillantást a DSM (APA, 2023) viselkedészavar diagnosztikai kritériumaira, több hasonlóságot is felfedezhetünk. Nem véletlen: az ilyen típusú gyermek esetében ebben a korban nagyon gyakran megjelenő kórképről van szó, amely predesztinálja – de semmiképpen sem determinálja – a felnőttkori antiszociális személyiségzavar kialakulására. A másik pillére a viselkedéses válaszoknak az ún. *kognitív tervezés és feldolgozás*. A kognitív tervezésben ebben a kontextusban azt a folyamatot jelöli, amikor az egyén kialakítja saját kognitív reprezentációit, azaz kialakítja a rá jellemző világnézetet, gondolkodásmódot. Ennek kialakítását döntően befolyásolja az elsődleges szocializációs közeg minősége, a tapasztaltak és tanultak, valamint a traumatikus események tapasztalatai és következményei. Minél erőszakosabb, minél abuzívabb, minél érzéketlenebb közegben nevelkedett a fiatal, gondolkodásmódjába annál jobban internalizálja a negatív hatásokat. A rá jellemző gondolkodásmód ezáltal rideg, antiszociális, merev és negatív lesz, fantáziájának központi témái pedig a dominancia, a bosszú, az erőszak, a szexuális erőszak, a molesztálás, a hatalom, a saját magának és másoknak való fájdalomkózos és a halál lesz (Purcell & Arrigo, 2006; Burgess és mtsai, 1986).

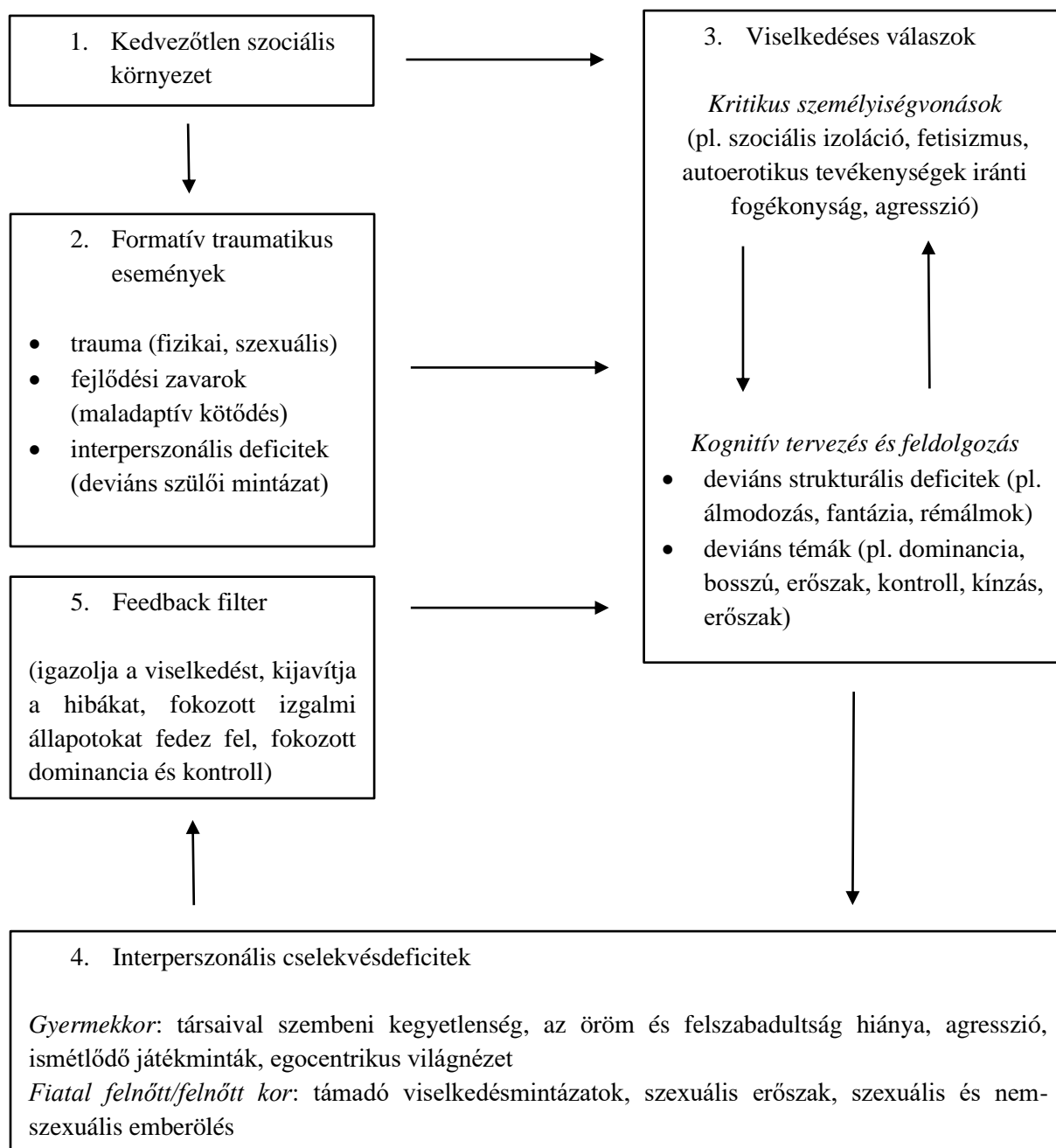
1.4. Interperszonális cselekvésdeficit

A megnevezésben szereplő cselekvésdeficit voltaképp antiszociális magatartásokat jelent. A gyermek- és fiatalkorban megjelenő viselkedéses zavar tünetegyüttese mellett a szerzők értekeznek a felnőttkorban megjelenő, antiszociális személyiségzavart meghatározó viselkedéses tünetekről is (Burgess és mtsai, 1986). A gyermekkorban megjelenő cselekvésdeficit főként az empátia deficitjére vagy annak teljes hiányára utalnak. A gyermek kegyetlen társaival szemben, fizikailag agresszív és bántalmazó – olyan magatartásokat tanúsít, amelyeket otthon lát. Ezen kívül megjelenhet állatkínzás, tűzgyújtás, kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények, például lopás, rongálás elkövetése. A gyermekkori viselkedésminták felnőttkorban erőszakosabbá válnak. Rögzülnek az általánosan erőszakos magatartásminták, a már felnőtt személy viselkedése támadó jellegűvé alakul. A lopás és a rongálás mellett

megjelennek a kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetése is, mint az emberrablás, szexuális erőszak és más erőszakos bűncselekményeké. Az elkövetési magatartás különösen kegyetlen: a bántalmazás kínzásban, post-mortem erőszakos cselekményekben (csonkítás, nekrofilia, nekroszadizmus) jelenik meg. Az erőszakos, antiszociális viselkedések etiológiája ebben az esetben kettős. Egyrészt tanult viselkedés és mintakövetés eredménye (a gyermek kiskorában antiszociális magatartásokat tapasztalt otthon, majd, mivel azt tartotta elfogadhatónak és mindenki által követendőnek, internalizálta azokat), másrészt a belső feszültség és frusztráció csökkentésének eszköze (Purcell & Arrigo, 2006; Burgess és mtsai, 1986).

1.5. Feedback filter

A visszacsatolási szűrő, vagy feedback filter több célt is szolgál. Egyrészt a személy utólagos elemzéssel igazolja a tanúsított viselkedést és az elkövetett cselekményeket. Másrészt az utólagos elemzés az igazoláson túl azt a célt is szolgálja, hogy az elkövető, amennyiben ismételt bűnelkövetésre készül, tanuljon a hibáiból. A legapróbb részletekben is újrátázza az elkövetett cselekményt, és annak minden mozzanatát elemzi, a hibákat pedig igyekszik kijavítani. Harmadrészt pedig az emlékek újrátázzásának köszönhetően az elkövető újra tudja élni a cselekményt, ezáltal a deviáns és kóros szexuális fantáziatévékenysége új elemekkel bővül (Purcell & Arrigo, 2006; Burgess és mtsai, 1986).

4. ábra. A motivációs modell (Burgess és mtsai, 1986) dinamikus ábrája.
(Forrás: Purcell & Arrigo, 2006, 39.)

A motivációs modell dinamikus folyamatábrája is azt hivatott vizualizálni, hogy a modell öt szakasza kölcsönhatásban áll egymással, egyikből következik a másik, nem pedig különálló aspektusok. A kedvezőtlen szociális környezet hatással van a viselkedéses válaszokként megjelenő és rögzülő maladaptív sémákra, ahogyan predesztinálhatja a gyermek személyiségét formáló abuzív és traumatikus eseményeket is. Az átélt traumák ugyancsak lenyomatot hagynak a gyermek viselkedésében, a vele szemben tanúsított bántalmazói viselkedéseket internalizálja,

majd sajátjaként kezdi el alkalmazni kortársközösségében. Gyermekkorban ez viselkedéses zavart, felnőttkorban antiszociális személyiségműködést eredményezhet.

2. Trauma-kontroll modell

A trauma-kontroll modell (Hickey, 2001, 1997, 1991) alaptézise, hogy vannak olyan predispozíciók, amelyek predesztinálhatják az egyént szexuális emberölés elkövetésére. Ezek a predispozíciók lehetnek szociális (pl. kedvezőtlen családi környezet), pszichológiai (pl. mentális és személyiségzavarok) és biológiai (pl. idegrendszeri zavarok) megalapozottságúak, amelyek párhuzamba állíthatók a motivációs modell *Kedvezőtlen szociális környezet* aspektusával. A párhuzam nem véletlen: a Hickey-féle trauma-kontroll modell ugyanis nagyban épít az FBI-féle motivációs modellre.

A trauma-kontroll modell ugyancsak öt szakaszban magyarázza a szexuális emberölés kialakulását, melyek 1) a traumatikus események szerepe; 2) az alacsony önbecsülés és gazdag fantáziatevékenység; 3) a disszociáció; 4) az erősödő erőszakos fantáziák szerepe; és 5) a gyilkos viselkedés (Hickey, 2001, 1997, 1991).

A **traumatikus események** aspektus lényege nagyjából ugyanaz, mint azt a motivációs modellnél láttuk. A traumatikus események jelentősen befolyásolják a gyermekek személyiségfejlődését, és a feloldatlan, fixálódott traumaélmény komoly személyiség- és viselkedésbeli torzulásokat eredményeznek a későbbi életkorban (Hickey, 1991). Annak meghatározása, hogy mi számít traumának, és mi nem, nem egyszerű feladat. Pohárnok és Lénárd (2015) összefoglalja, hogy a *„legtöbb szerző egyetért abban, hogy trauma legfontosabb pszichés tényezői a következők:*

- a szokásos élethelyzetektől való extrém eltérés;
- a világ megbízhatóságában való hit összeomlása;
- a kiszolgáltatottság és fenyegetettség érzése;
- tehetetlenség, a helyzet felett való kontroll elvesztése;
- olyan élmény, esemény, amely meghaladja a mindennapiság szintjét;
- az áldozat világról kialakított képe összeomlik;
- az én, a kapcsolatok és a világ egység-élménye szétesik” (Pohárnok & Lénárd, 2015:222).

Az pedig, hogy ki milyen eseményt él meg traumaként, egyénenként változik. Trauma lehet egy munkahely elvesztése, a lakóhely megváltozása, katasztrófák és az olyan extrém események, mint a baleset túlélése, testi sértés vagy szexuális erőszak. A trauma-kontroll

modell ezzel kapcsolatban az extrém módon deviáns eseményekre helyezi a hangsúlyt, és arra mutat rá, hogy azok a személyek, akik gyermekkorban, visszatérően bármiféle bántalmazás áldozatául esnek, negatív irányú viselkedésváltozáson esnek át.

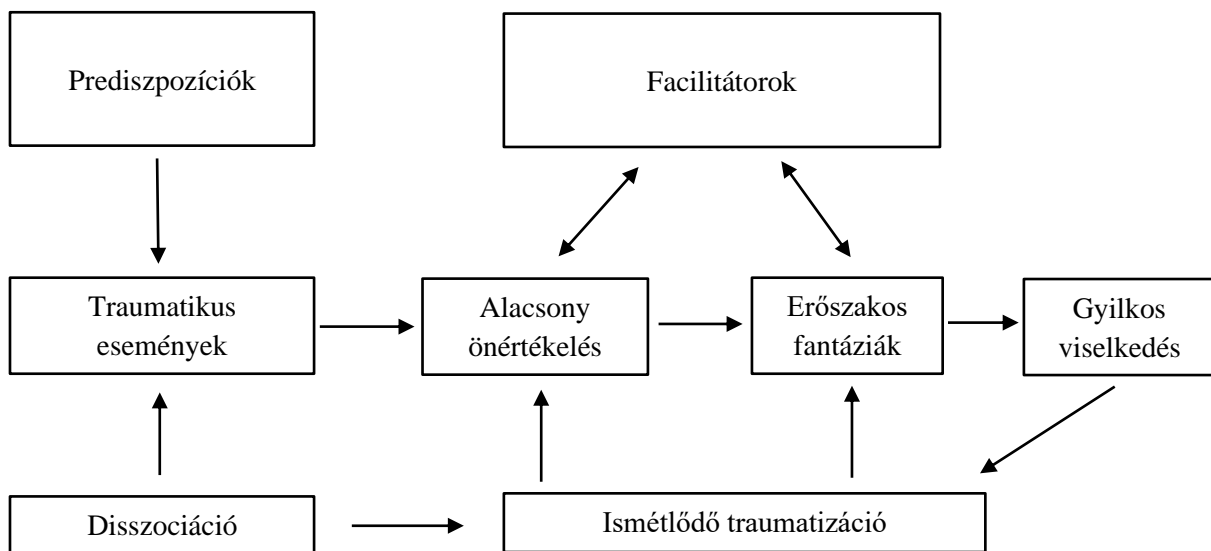
Az **alacsony önértékelés és a gazdag fantáziativékenység** a motivációs modell *Viselkedéses válaszok* aspektusával állhat némiképp kapcsolatban. Ennek az aspektusnak az alaptézise nem más, mint hogy a traumatikus gyermekkori események hatására a gyermek – egyéb megküzdési mód hiányában – a fantáziavilágba menekül, és abban próbál meg egy számára biztonságos, meleg és megértő világot megalkotni. A fizikai valóság ingerei ugyanakkor ezzel ellentétes: a rideg és érzelemmentes szocializációs közeg, majd a kortársközösség oly mértékben hat destruktív módon a gyermekre, amely a későbbiekben komoly önértékelési problémákat vált ki (Purcell & Arrigo, 2006; Hickey, 1991).

A **disszociáció** a klinikai pszichológiában jól ismert jelenség, amely már önmagában is mentális zavarként kezelendő, továbbá számos más pszichiátriai kórkép tünete lehet, mint például a poszttraumás stressz zavaré (APA, 2022). „*A disszociatív tünetcsoport az identitás, az emlékezet, a tudati állapot és a környezetpercepció normálisan integrált működésének zavarát vagy megváltozását foglalja magába. A disszociatív zavarokra jellemző, hogy a tudatot befolyásoló tartalmak jelentős viselkedésváltozást okoznak és megszakítják a szubjektív élmények folyamatosságát. (...) A disszociáció – mint énvédő mechanizmus – megóvja az egyént a számára megterhelő külső körülményektől és megkíméli az elviselhetetlennek érzett belső feszültségektől*” (Osváth és mtsai, 2021:313). Hickey modelljében a disszociáció ezen utolsó disszociáció-meghatározás aspektusára fókuszál: úgy definiálja a disszociációt, mint azt a folyamatot és azt a törekvést, amelynek célja, hogy az egyén visszanyerje, visszaszerezze pszichés egyensúlyát, amelyet az átélt trauma hatására veszített el (Purcell & Arrigo, 2006).

Az **erősödő erőszakos fantáziák** az elkövető személyiségfejlődésében játszanak fontos szerepet. Amennyiben gyermekkorban a gyermek szociális izolációt, abúzust él meg, interperszonális kapcsolata nincs vagy nagyon alacsony számban, azok minősége is inkább negatív és kedvezőtlen, a gyermek fantáziavilágba menekül. A tapasztalt bántalmazások elősegíthetik az erőszakos fantáziaelemek megjelenését, amelyek kezdetben csak kísérőjelenségként jelenik meg, később azonban a fantáziativékenység központi elemévé válik. Ezek az erőszakos fantáziák kezdetben a bántalmazásra adott viselkedéses válaszreakciókat foglalják magukba, például, ha megütnek, üss vissza, majd később a spontán erőszakos, a

szexuális erőszak és az ahhoz kapcsolódó elemek hangsúlyos jelennek meg, amelyek egy idő után elkövetésre sarkallhatnak (Purcell & Arrigo, 2006; Hickey, 1997, 1991).

A **gyilkos viselkedés** Hickey modelljében tulajdonképpen az egyre fokozódó, és egy idő után túltelítődött erőszakos fantáziák lecsapódása és következménye. Az elkövetőben megjelenik az igény, hogy fantáziáit megvalósítsa, mivel önmagában a fantáziatevékenység már nem kielégítő. A cél ezen a ponton már az, hogy a fantáziájában megjelenő cselekményt a lehető legpontosabban lemásolva, a valóságba átültetve jelenítse meg. Ha az elkövetett bűncselekmény nem hozza meg az elkövető által várt örömet és kielégülést, Hickey szerint nagyobb az esélye, hogy ismét bűncselekményt fog elkövetni.

5. ábra. A trauma-kontroll modell (Hickey, 1991) dinamikus ábrája.
(Forrás: Purcell & Arrigo, 2006, 45.)

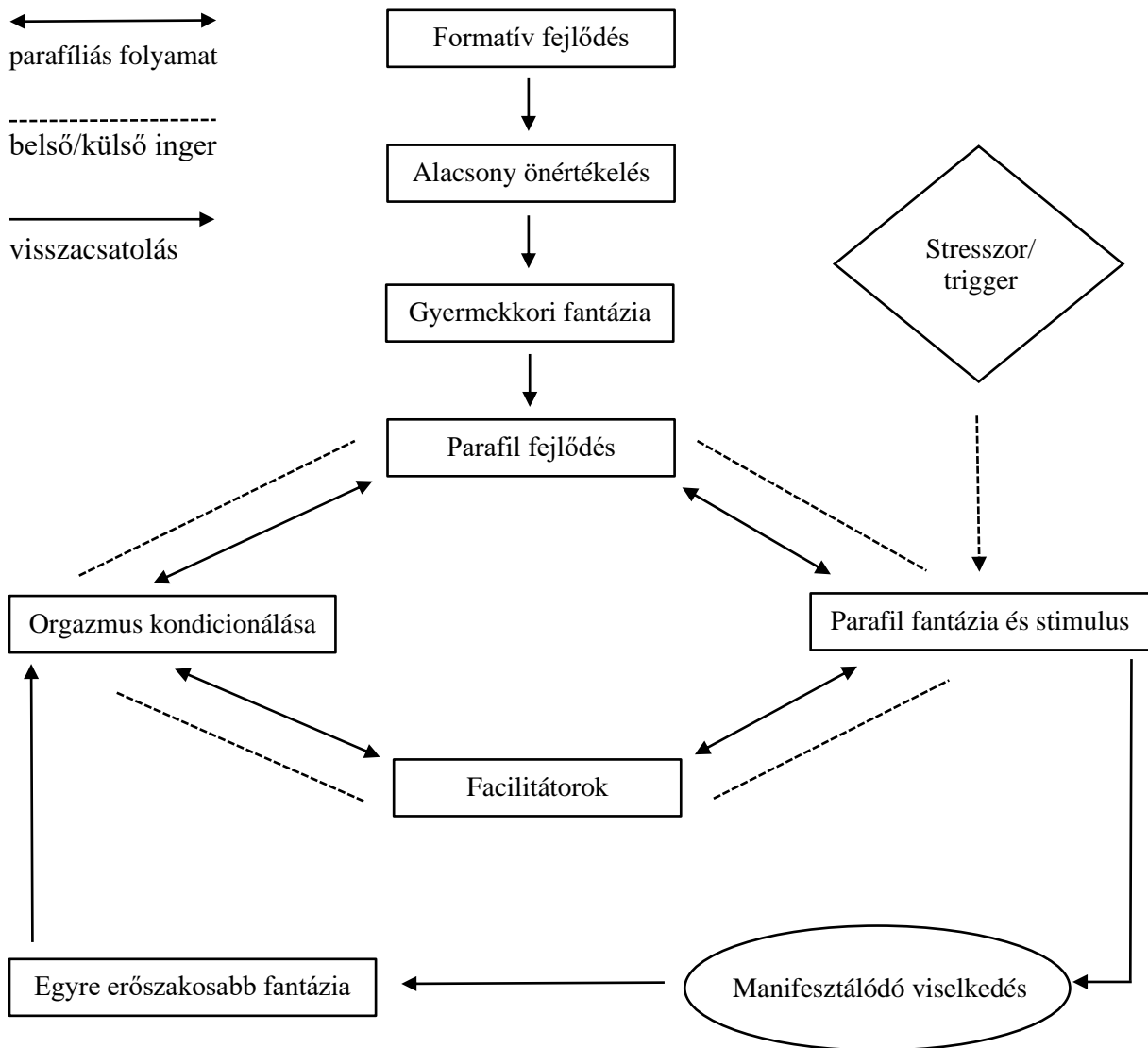
3. Integratív parafilias modell

Nem meglepő módon, a Purcell és Arrigo-féle integratív parafilias modell (Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001) is nagyban építkezik az elődök modelljeire (Hickey, 2001, 1997, 1991; Burgess és mtsai, 1986). Az integratív szemléletre a szerzők szerint (Purcell & Arrigo, 2006) szerint azért van szükség, mert mind a motivációs, mint a trauma-kontroll modell csupán az egyes aspektusokat nevesíti, azonban a köztük lévő kapcsolatokat és dinamikákat nem veszi figyelembe. Ezzel szemben az integratív megközelítés nem csupán a szexuális emberölésig vezető út rizikótényezőit azonosítja, hanem igyekszik leírni az egyes elemek között lévő kapcsolatokat is, így komplexebb magyarázatot adva a jelenség mögött meghúzódó dinamikai

kérdésekre. A modell hét lépcsőben igyekszik komplex magyarázattal szolgálni a szexuális emberölésről.

Az első lépcső a **formatív fejlődés**hez kapcsolódó események. Purcell és Arrigo szerint a későbbi parafilias viselkedések etiológiája a formatív fejlődéshez kapcsolódó eseményekben keresendő, amelyek elsősorban a gyermek- és fiatalkori események szerepét emeli ki. A szerzők szerint a formatív fejlődés két interdependens aspektusból áll: a predispozíciókból és a traumatikus eseményekből. A predispozíciók kapcsán a szerzőpáros visszautal a motivációs (Bugress és mtsai, 1986) és a trauma-kontroll modell (Hickey, 1991) predispozícióval kapcsolatos vélekedéseire – különösen a Hickey-féle modell bio-pszicho-szocio alapú megközelítésére. Purcell és Arrigo is kiemelik, hogy a felnőttkori személyiség multidimenzionális, amelynek megértéséhez a Hickey által is javasolt koncepciót érdemes alapul venni. A traumatikus események vonatkozásában ők is a deviáns családi háttérrel emelik ki: a túlzott alkoholhasználatot, a drogfogyasztást és a családon belüli erőszak jellemző vonásait. A második lépcső ebben a modellben is az **alacsony önértékelés** kérdése. A kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok a gyermekben kisebbség érzést és alacsonyabb rendűség érzését kelti. Ezeket az énrre vonatkozó sémákat internalizálja, és így személyiségének alapjává válnak. A harmadik lépcső a **korai fantáziák és a parafilias fejlődés** dimenziója. A parafilias fejlődés egy viszonylag egyszerű fejlődési ív: szociális izoláció, ennek hatására megjelenő általános tartalmú, majd szexuális fantáziák megjelenése, ehhez kapcsolódó autoerotikus tevékenység (pl. maszturbáció), majd a szexuális izgalom növelése olyan stimuláló fantáziaelemekkel, mint a dominancia, a sadomazochizmus, a szexualizált, de alapvetően szokatlan tárgyak és eszközök, mint szexuális segédeszközök használata, majd az erőszakos viselkedések beemelése. Ezzel pedig már el is értünk az integratív parafilias modell negyedik lépcsőjéhez, a **parafilias fantáziák és stimulusok** szerepéhez. A negyedik dimenzió a parafilias fantáziák megjelenésén túl tartalmazza a parafil elemekkel színezett fantáziákra történő maszturbáció megjelenését is: egy idő után a szexuális élvezet és kielégülés egyetlen forrása a maszturbáció lesz, azonban ahhoz, hogy a maszturbáció kielégítő legyen, a fantáziaelemek „izgalmasságán” és stimuláló hatásán a személynek változtatni kell. A kezdeti parafil-elemek mellett megjelenik a dominancia és a birtoklás, mint stimuláló fantáziaelem, majd, ha már ezek sem érik el a kellő izgalmi szintet, az egyén specifikus-erőszakos parafil elemekkel fokozza tovább a fantáziákhoz társult – olykor már kényszeres – maszturbáció kielégítő hatását. Az ötödik lépcső a **stresszor** kérdése. Az integratív megközelítés szerint az eddigi négy dimenzió – a traumatikus formatív események, az alacsony önértékelés, a parafilias

fejlődés és az ebből származó fantáziák és stimulusok – külső vagy belső stresszor hatására aktivizálódnak. Ilyen stresszor lehet egy újbóli elutasítás, interperszonális konfliktus – olyan hatás, amely a korai traumatikus emlékeket ismét a személy tudatába helyezi. A stresszor ezáltal aktivizálja a viselkedést (hatodik lépcső), amely az egyre erősödő erőszakos fantáziák (hetedik lépcső) lévén szexuális erőszakos cselekményben manifesztálódik (Chopin és mtsai, 2023; Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001).

6. ábra. Az integratív parafilias modell (Arrigo & Purcell, 2001; Purcell & Arrigo, 2006) dinamikus ábrája. (Forrás: Purcell & Arrigo, 2006, 56.)

4. Összegzés

Ebben a fejezetben a szexuális emberölést magyarázó három főbb modellt, a motivációs modellt (Burgess és mtsai, 1986), a trauma-kontroll modellt (Hickey, 2001, 1997, 1991) és az integratív parafilias modellt (Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001) mutattam be.

A modellek – bár más-más aspektusra helyezik a hangsúlyt, mégis – közel azonos módon gondolkodnak a szexuális emberölésig vezető útról. A közös elemek mindegyik modellben a koragyermekkorai-gyermekkorai traumatikus események, az abuzív szocializációs közeg, a kortárskapcsolatok deficitje, a fokozott fantáziatevékenység, amely egy idő után általánosan erőszakos jelleget ölt.

Tekintettel a fentiekre, a modellek közös aspektusaira, Chopin és munkatársai (2023) javasolják, hogy érdemes lenne a három modellt integrált módon, multi-teoretikus megközelítésben értelmezni.

VI. FŐBB ELKÖVETŐI TIPOLOGIÁK ÉS ELKÖVETŐI PROFILOK

Az elkövetői és/vagy bántalmazói tipológiák szakirodalma igen nagy ívű – ennek ellenére Tamási (2007) meglátása szerint „*a kutatások megkezdése óta egyetlen munkában sem találunk olyan bántalmazói profil meghatározást, amely a megelőzésben hathatós segítséget adna*” (Tamási, 2007:69). A következőkben megkísérlek némiképp ellentmondani ezen állításnak és rámutatok arra, hogy az elkövetői tipológiák és bántalmazói profilok miként nyújtanak segítséget a nyomozóhatóság számára.

A szexuális emberöléssel kapcsolatos tipológia-kutatások számos elkövetői tipológiát eredményeztek az évek során (Page és mtsai, 2022; Petrétei, 2020; Proulx & Beauregard, 2014, 2009; Holmes & Holmes, 2009, 2002; Beauregard & Proulx, 2002), melyek közül kiemelendő Ressler és munkatársai (1988), Revitch és Schlesinger (1989), Keppel és Walter (1999), Meloy (2000), Higgs és munkatársai (2017), valamint Oligny és munkatársai (2023) profil-tipológiája, lévén, hogy egyrészt ezek a tipológiák nagyon sok esetben szolgálnak más tipológiák alapjául, másrészt pedig azért, mert a szakirodalmi feldolgozás során tapasztaltak szerint ezekre a tipológiákra történik a legtöbb hivatkozás.

1. Az FBI tipológiája, 1988

Az FBI által kidolgozott motivációs modell (Burgess és mtsai, 1986) nemcsak elméleti magyarázatot szolgáltat a szexuális emberölés tekintetében, hanem profiltipológiával is szolgál (Ressler és mtsai, 1988): a Crime Classification Manual (Douglas és mtsai, 2006) kézikönyvben bemutatásra kerültek a 36 interjú alapján szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiák is, amelyek további típusokkal kerültek kiegészítésre (Bellavics, 2024; Oligny és mtsai, 2023; Fox és mtsai, 2021; Lehoczki, 2021; Skott és mtsai, 2019; Higgs és mtsai, 2017; Mittal & Singh, 2016; Chan & Heide, 2009; Morgenbesser & Kocsis, 2008; Douglas és mtsai, 2006; Ressler és mtsai, 1988).

A **szervezett** elkövető intelligens, iskolázott, aki szakképzettséget igénylő munkakörben dolgozik. Cselekményének minden apró részletét előre megtervezi: kiválasztja áldozatát, esetleg meg is figyeli őt; felkészül a támadás végrehajtására: kiválasztja az elkövetés idejét, módját, az elkövetéshez használni kívánt eszközöket, az elkövetés helyét, a helyszín megközelítésére és elhagyására pedig tervet készít. Áldozata jellemzően egyedül élő nő, akivel korábban semmilyen kapcsolata nem volt (Douglas és mtsai, 2006).

Ezzel szemben a **szervezetlen** elkövető semmilyen tervvel nem rendelkezik. Valószínűleg bántalmazó családban nőtt fel, ennek eredménye, hogy felnőttkorban introvertált, visszahúzódó, szociálisan izolált életet él, szegényes interperszonális kapcsolatokkal. Támadása tervezetlen: áldozatszelekciója véletlenszerű, áldozatait ismerősei, családtagjai közül választja ki. A cselekmény impulzív, emiatt a szervezetlen elkövető elkövetési módját brutalitás jellemezheti, ami a fékrendszer átszakadása miatti impulzuskontroll-vesztés következménye. Az elkövetés helyszíne kaotikus: az elkövető az offenzíva után anyagmaradványokat hagyhat hátra, amelyeket később tárgyi bizonyítási eszközként tudnak értékelni. Az alkalmazott erőszak az esetben expresszív, emocionális jellegű, szemben a szervezett elkövetőre jellemző instrumentális erőszakkal (Douglas és mtsai, 2006).

2. Revitch-Schlesinger-tipológia, 1989

A Revitch-Schlesinger tipológia (Revitch & Schlesinger, 1989), ahogyan később Meloy-é is, klinikai klasszifikáción alapszik (Kerr és mtsai, 2013). A tipológia két elkövetői típust foglal magába, mely mindössze 12 fős elkövetői minta vizsgálatán alapszik (Skott és mtsai, 2019; Chan & Heide, 2009; Revitch & Schlesinger, 1989).

Az egyik típus a *katatímiás elkövetői típus*, amely a katatímia pszichodinamikus koncepciójának újragondolásából született meg. Ennek a típusnak az elkövetési magatartása brutális, az elkövetés módja fokozottan erőszakos, amely nagyfokú szervezetlenséggel társul. Az offenzíva kiváltó oka sok esetben a későbbi sértettől származó negatív megjegyzés, amely triggerként hat az elkövetőre. Schlesinger később (2004, 2007) két altípussal egészítette ki: az akut és a krónikus katatím elkövetői típusokkal. Mindkét altípusban olyan elkövető személyiségrajza körvonalazódik, aki a szexuális életét negatívan éli meg, nem elégedett szexuális teljesítményével, szexuálisan alsóbbrendűnek véli magát, ezek az érzések és gondolatok pedig negatív affektívizmusokban jelennek meg a valóságban. Az akut katatímiás típusú elkövetők traumatikus gyermekkorról és maladaptív, olykor patológiás anya-gyermek kötődésről számoltak be. Ezek a negatív élmények mélyebben érintik az elkövetők személyiségének érzelmi-emocionális forrásait, amelyek a féltékenységből és az abból eredő (szexuális) konfliktusoktól való félelemből származnak. Az egyén által elkövetett bűncselekmény éppen ezért jellemzően érzelmi jellegű. Az akut katatímiás elkövetők modus operandija leggyakrabban fojtás, valamint felfedezhető csonkításra utaló jegyek is. Ezzel szemben a krónikus katatímiás elkövetők jellemzően borderline személyiségek: esetükben

megjelennek a borderline személyiségzavarra jellemző vezető tünetek, a bizonytalan kötődés, az instabil érzelmi-hangulati élet, az öndesztuktív és szuicidális magatartások. A krónikus katatímiás elkövető általában megosztja gyilkossággal kapcsolatos gondolatait családjával, barátaival, akik azonban – ismerve az elkövető „beteges” viselkedését, – nem tulajdonítanak neki jelentőséget. Az emberölést követően gyakran kísérel meg az elkövető öngyilkosságot elkövetni.

A másik típus Revitch és Schlesinger tipológiájában (1989) a *kompulzív elkövetői típus*, amelynek előfordulása jóval ritkább, mint a katatim elkövetőé. A kompulzív típus dinamikájában obszesszív és kompulzív cselekmények váltakoznak agresszióval vegyülve; az elkövetés során és azon kívül is kényszeres viselkedésminták fedezhetők fel az elkövető életében. A bűncselekmény mind szervezett, mind szervezetlen jelleggel bírhat – ez nagyban függ az elkövető alapvető személyiségvonásaitól. Az elkövetés során szadisztikus elkövetői magatartás is megfigyelhető (Higgs és mtsai, 2017; Chan & Heide, 2009; Gerard és mtsai, 2007).

3. Keppel-Walter-tipológia, 1999

A Keppel-Walter tipológia (N=53) alapja egyrészt a Groth és munkatársai (1977), másrészt a Hazelwood és Burgess (1987) által kidolgozott szexuális erőszakos elkövetői tipológiák, amelyeket Keppel és Walter adaptált szexuális emberöléses esetekre (1999). A Keppel-Walter tipológia négy differenciált elkövetői karaktert ír le, nevezetesen:

- 1) hatalom-érvényesítő (*Power-Assertive, PA*);
- 2) hatalom-megerősítő (*Power-Reassurance, PR*);
- 3) harag-megtorló (*Anger-Retaliatory, AR*);
- 4) harag-izgalom (*Anger-Excitation, AE*) elkövetői típust.

3.1. Hatalom-érvényesítő típus

A hatalom-érvényesítő – vagy feljogosított vagy macho – típusú elkövető által elkövetett bűncselekmény kriminológiai jellegzetességei között említendő, hogy a szexuális emberölés cselekménnyel kapcsolatban pusztán a szexuális erőszakos cselekmény elkövetését tervezi meg: ez az a cselekmény, amelyet mindenképpen véghez akar vinni – az emberölés cselekmény tervezetlen, az elkövetőnek nem célja a sértett megölése, „csupán” a szexuális erőszak elkövetése. Az erőszak jól végiggondolt és megtervezett cselekményfolyam, ezzel szemben az

emberölés spontán és impulzív. Az elkövető általában nem rejti el a testet, erre utaló viselkedéses jegyek nem azonosíthatók az elkövetés helyszínén, amely ennek ellenére is szervezett helyszín benyomását kelti. Áldozatválasztása extrafamiliaris jelleget mutat, közte és a sértett között nem azonosítható semmiféle korábbi kapcsolat. Elsődleges motivációja a sértett feletti hatalom, dominancia és kontroll, míg másodlagos motiváció az ebből a dominancia-helyzetből eredő szexuális izgalmi állapot kiélése. Sok esetben, a szexuális emberölést megelőzően, az elkövető megfigyeli a sértettet, zaklatja őt (Page és mtsai, 2022; Fox és mtsai, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999). A támadás során „*az áldozat ruháját tépi, elszakítja, száját erőszakkal kipeckeli, a verbalitását kontrollálja, gyakran ütlegeli, rugdossa. Amennyiben az elkövető maszkulin imidzsének a megkérdőjeleződését, vagy valamilyen gyengeségének, például szexuális diszfunkciójának a lelepleződését észleli, akkor még erőszakosabbá válhat, és az erőszak extrém formái is előfordulhatnak, kivéve azok, amelyeket az elkövető perverznek, vagy a maszkulin imidzsével összeférhetetlennek tart. Ezért nagyon súlyos erőszak ellenére is például csonkítás ritkán fordul elő. A brutális erőszak és a degradáló, megalázó magatartás lehet kézjegy magatartás, különösen, ha ez szexuális téren jelenik meg*” (Lehoczki, 2021:67).

A hatalom-érvényesítő típusú elkövető, aki általánosságban a húszas évei elején járó férfi, pszichológiai karakterisztikái között említendő, hogy személyiségét primitív érzelmek és antiszociális vonások jellemzik, érzelmi élete sivár, érzelmi intelligenciája alacsony. Iskoláskorban több probléma is volt vele, az is előfordulhat, hogy iskoláit nem fejezte be. A külvilág felé igyekszik macsó látszatát mutatni. A felvett, vágyott macsó-szerep általában hipermaszkulinitással társul és túlértékeli a fizikai attribútumok jelentőségét: testépítés, túlzásba vitt sporttevékenység (olykor akár testedzésfüggőség), tetoválások, drága autók és fényűző életvitel – ezek azok, amelyek az elkövető szerint egy macsó attribútumai (Page és mtsai, 2022; Fox és mtsai, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999). „*A viselkedés az áldozat feletti uralkodás, dominancia, kontrollgyakorlás, vagy az áldozat megalázása, a tettes fölényének és maszkulinitásának demonstrálása köré szerveződik, mellyel az önbizalom hiányát, és kisebbségi érzéseit kompenzálja. A tettes úgy szeretne feltűnni, mint akinek semmiféle kétsége nincs saját kompetenciája és maszkulintása felől, ebben a tekintetben saját identitását is meg akarja erősíteni*” (Lehoczki, 2021:66).

3.2. Hatalom-megerősítő típus

A hatalom-megerősítő – vagy úriember – típusú elkövető által elkövetett bűncselekmény kriminológiai jellegzetességei között említendő, hogy – hasonlóan a hatalom-érvényesítő típushoz – ez a típus is elsődlegesen a szexuális erőszak elkövetését tervezi meg, az emberölésre nem készül fel. A fő különbség a hatalom-érvényesítő és a hatalom-megerősítő típusú emberölések között, hogy utóbbinál az ölési cselekmény overkill jelleget mutat. Áldozatpreferenciája variábilis: áldozatát a nála 10-15 évvel idősebb vagy ennyivel fiatalabb korosztályból választja ki, akár extrafamiliaris, akár intrafamiliaris környezetből. Elsődleges célja szexuális vágyának kielégítése és a szexuális fantáziái megvalósítása, erőszakosságát a visszautasítás váltja ki. A cselekményfolyam egy, az elkövető fantáziájában elképzelt forgatókönyv alapján kezdődik: az elkövető szeretné elcsábítani és meghódítani az előre kiválasztott áldozatot, akihez szexuálisan vonzódik. Amikor azonban az áldozat ellenáll és visszautasítja az elkövető közeledését, a visszautasításból származó kudarcélmény, a csalódottság és az ebből a szituációból eredő pánik hatására az elkövető erőszakossá és kiszámíthatatlanná válik. Az offenzíva során verbális fenyegetést és megfélemlítést alkalmaz a sértett feletti dominancia megszerzésére és fenntartására. A leggyakoribb modus operandi a kézzel történő megfojtás. Az ilyen típusú elkövetőtől post mortem csonkítás várható. Az elkövetés helyszíne valószínűleg szervezetlenséget mutat (Page és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Fox és mtsai, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).

A hatalom-megerősítő típusú elkövető, aki általában a húszas évei közepén járó férfi, pszichológiai karakterisztikái között említendő, hogy kiterjedt szexuális erőszak-fantáziákkal rendelkezik. Szociálisan elszigetelt, introvertált személyiség, pszichológiai értelemben vett normatív és adaptív szexuális tevékenység és tapasztalat nélkül, alacsony önértékeléssel. Sőt, szexuálisan vélhetően alul teljesít, emiatt szorongó típus, amely szorongás a szociális izoláltság hatására csak felerősödik. Az elutasítástól való félelem és az erőteljes szexuális gátak miatti belső feszültség interperszonális kapcsolataiban is megmutatkoznak: párkapcsolata nincs vagy nagyon rövid ideig tartott, visszahúzódó, csendes típus. Mindezek miatt a fantáziákba menekül, azokkal igyekszik megteremtetni magának az áhított optimális valóságot. Álmodozó típus, akit környezete furcsának és különcnek tart (Page és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).

3.3. Harag-megtorló típus

A harag-megtorló – vagy dühös – típusú elkövető jellemzően a húszas évei közepén-végén jár. Cselekményében a szexuális erőszak megtervezett, az ölési cselekmény pedig overkill jellegű. Az elkövető elsődleges motivációja a megtorlás: a nőktől általánosságban irányába érkező és/vagy korábbi partnerkapcsolataiból származó sérelmek megtorlása azáltal, hogy a nőt dehumanizálja, megerősokolja, „birtokolja” őket. Az erőszak ebben az esetben nem szexuális indíttatású, hanem a hatalom szimbóluma. Áldozatpreferenciája jellemzően az elkövetővel azonos korú vagy tőle idősebb, számára ismeretlen nők – azért ebből a korosztályból választ, mert úgy érzi, ezeknek a nőknek van hatalmuk felette. Függetlenül attól, hogy az időközben a sértett halála bekövetkezett-e vagy sem, a támadás addig tart, amíg az elkövető érzelmileg meg nem nyugszik. Az érzelmi megnyugvás akár hosszabb ideig is eltarthat; ebben az esetben a testen post mortem cselekvések (csonkítás, halál utáni szexuális cselekmények) nyomai fedezhetők fel. Amint megtörtént az érzelmi megnyugvás, az elkövető realizálja az általa elkövetett cselekményeket, aminek hatására megváltoztathatja a helyszínt: a testet elmozgathatja, egy kevésbé nyílt helyre (például bokor alá vagy a házban, lakásban asztal alá) helyezheti el, jellemzően arccal lefelé vagy pedig a testet letakarja (Page és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Fox és mtsai, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).

Személyiségét alapvetően explozíva-szerű viselkedések, túlzott és kontrollálatlan impulzusok és indulatok alkotják. Az előző két típushoz képest ez az elkövető ugyan szociálisan nem elszigetelt és rendelkezik interperszonális kapcsolatokkal, ezek a kapcsolatok inkább felületesebbek, mintsem mély és tartalmas kapcsolódások. Bűnügyi előzményei között olyan bűncselekmények szerepelhetnek, amelyek sértettjei nők: ez lehet akár gyűlöletbűncselekmény, akár családon belüli erőszak, de előfordulhat kisebb súlyú erőszakos bűncselekmény is (Page és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Fox és mtsai, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).

3.4. Harag-izgalom típus

A harag-izgalom – vagy szadista – típus ugyancsak megtervezi az erőszak és az emberölés cselekményeket egyaránt, a fő különbség a harag-megtorló típussal szemben, hogy ezt a típust a harag mellett a fantáziatévékenységében megjelenő erőszakos szexuális tartalmak megvalósítása (kínzás, bántalmazás, megcsonkítás) motiválja. Ezért is kapta a szadista jelzőt.

Az offenzíva egyetlen célja a kínzás, a fizikai és pszichikai fájdalomkózosás, a másik fél teljes dehumanizálása és elpusztítása. Az elkövetőt maga az ölési folyamat izgatja szexuálisan, az stimulálja, nem pedig az áldozat vagy annak halála. *„A cselekmény elsődleges motivációja végső soron szexuális, ám a szexualitás a fizikai agresszióban, kínzásban manifesztálódik. Eltérően más típusú emberölésektől, a sadizmusnál az ölés folyamata, az előre megtervezett és akár begyakorolt ölési fantázia lehető legtokéletesebb kivitelezése a cselekmény lényege, nem az áldozat halála, amely akár antiklimaktikus is lehet. Az ölés voltaképpen defenzív cselekmény ebben az esetben”* (Lehoczki, 2021:72). Az emberölésben megjelenhetnek bizarr vagy ritualisztikus elemek is: elnyújtott fojtás, ante-mortem szúrások és vágások, zúzódások, preferálja a durva és kegyetlen anális közösülést, az azt követő fellációt és a sértett valamely testrészére történő maszturbációt. Az elkövetés helyszínén éppen ezért megjelenhetnek olyan, az elkövetéssel és az elkövetővel összefüggésbe hozható viselkedéses jegyek, mint a test (szexuális) pózba állítása, onanizációs tevékenységre utaló maradványok a testen vagy annak környékén, esetleg arra utaló jel, hogy a cselekményét rögzítette, például fotókat készített vagy levideózta. Az áldozattól vélhetően tárgyakat is eltulajdonít, amelyek az elkövető számára trófeák. Az ilyen típusú elkövető jellemzően a harmincas éveiben jár, látszatra rendezett családi életet él: házas, stabil munkahellyel és jövedelemmel rendelkezik, szomszédjaival jóban van. Társasági lény. A felszín alatt azonban deviáns szexuális késztetés és sadisztikus tendencia jellemzi. Előszeretettel gyűjt olyan pornográf felvételeket, amelyek kínzást, bántalmazást tartalmaznak (Page és mtsai, 2022; Fox és mtsai, 2019; Kerr és mtsai, 2013; Keppel & Walter, 1999). Ahogyan Lehoczki foglalja össze: *„többnyire szociálisan kompetens, képes konvencionálisnak és törvénykövetőnek tűnni. Mivel képes az általános életvitelét és a kriminális aktivitását teljesen kettéválasztani, elképzelhető, hogy jó házasságban él, amelyben kötelességtudó, konvencionális férjnek tűnik, aki képes megfelelő bevételt hozni a házhoz. A munkavállalási előzménye elég nagy változékonyságot mutathat egészen addig, míg nem talál magának egy olyan pozíciót, ahol minimális felügyelettel dolgozhat, mert az autoritással problémái vannak. Előfordulhat, hogy érdekli a mechanika és a kétkezi munka, ilyenkor valami olyan munkát talál, amelyhez alig kell végzettség, például autószerelés, kereskedelem. A mindennapi szokásaira a kompulzivitás és a strukturális organizáltság jellemző. Lehetséges, hogy felsőfokú tanulmányokat elkezdett, akár be is fejezett. A szervezési képessége kivételes, ez teszi lehetővé, hogy a mindennapi életét hermetikusan elzárja privát, ritualisztikus fantáziákkal telített világtól”* (Lehoczki, 2021:74).

vizsgált változó	hatalom-érvényesítő típus	hatalom-megerősítő típus	harag-megtörő típus	harag-izgalom típus
életkor	20-as évek eleje	20-as évek közepe	20-as évek közepe/vége	30+
áldozatpreferencia	extrafamiális	korban változó, de extrafamiális	nála idősebbek	változó
elsődleges motiváció	szexuális vágy kielégítése erőszak útján	szexuális vágy és szexuális fantáziák kieléje	harag és bosszú	harag és szadizmus
overkill	nem jellemző	jellemző	jellemző	változó, ha meg is jelenik, az egyedül a kínzást szolgálja
elkövetési mód	szervezett	inkább szervezetlen	szervezett	szervezett
főbb személyiségjegyek	antiszociális, visszahúzódo, érzelmileg primitív megnyilvánulások	introvertált, szorongó alkat, csökkent önértékeléssel	indulatos, haragos, érzelmeit szélsőséges módon éli meg	látszatra rendezett életkörülmények, extrovertált, ugyanakkor kegyetlen
mentális érintettség	antiszociális személyiségzavar	hangulatzavarok, főként szorongásos kórképek	impulzuskontroll-zavarok, pl. intermittens expozív zavar	parafilias zavarok, főként szexuális szadizmus zavar és személyiségzavar

13. táblázat. A Keppel-Walter-féle elkövetői tipológia főbb karakterisztikumai (N=53).

(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

4. Meloy tipológiarendszere, 2000

A Meloy-féle elkövetői tipológia nagyban épít Revitch és Schlesinger 1989-es profiltipológiájára, részben annak pszichológiai és pszichodinamikus alapjaira, részben az elkövetői tipológiák megnevezésére.

A *kompulzív típusú elkövető* Meloy definíciója értelmében olyan típus, aki nem annyira obszesszív-kompulzív készletések hatására követi el cselekményét, hanem inkább a benne rejlő antiszociális és narcisztikus vonások ösztönzik elkövetésre. A helyszín pedig szervezett elkövetési módra utal – Meloy párhuzamba állítja a FBI szervezett elkövető típusával.

A *katatímiás típusú elkövető* esetében ezzel ellentétben főként hangulatzavarok dominálnak, skizod színezettel, azonban Meloy kiemeli, hogy a katatímia ebben az esetben nem diagnózisként kezelendő, hogy motivációs bázisként. A katatímiás helyszín rendszerint szervezetlenséget mutat, ami megfeleltethető az FBI-típusnak. A gyermekkori traumatikus háttér kapcsán ugyancsak eltérés fedezhető fel: míg a kompulzív elkövető gyermekkorán különösebb traumától mentes, a katatímiás elkövető múltja fizikai és szexuális bántalmazásról árulkodik (Morgenbesser & Kocsis, 2008; Meloy, 2000).

5. Higgs-féle tipológia, 2017

A higgs-i tipológia három különböző elkövetői típust azonosított (Oligny és mtsai, 2023; Higgs és mtsai, 2017), amelyeket a szerzők a szakirodalmakban fellelhető kutatásokat és az azok alapján készült elkövetői tipológiákat feldolgozva, szisztematikus analízissel, a szakirodalmak másodelemzésével alkottak meg. Így érthető, hogy a mintaelvesztés miatt volt magas: összesen 177 szexuális emberölést elkövető személy anyagát dolgozták fel.

A *szexuális típus* (sexualized murders) fantáziatévékenysége hatására követ el szexuális emberölést, amelyek az erőszakos cselekményt megelőző 48 órában elhatalmasodnak az elkövetőn (Beauregard & Proulx, 2002), ennek következtében beszűkült állapotba kerül. A cselekmény elkövetése szadisztikus és szervezett jellegű, a halál beálltát követően post mortem aktivitás (pl. csonkítás és egyéb cselekmények) azonosítható. A valódi szexuális kielégülést számára az ölés folyamata hozza meg; modus operandija főként fojtogatás. Ez a típus előszeretettel gyűjt pornográf felvételeket, és veszi igénybe prostituáltak szolgáltatásait. Viktimológiai szempontból a szexuális típus olyan személyeket választ áldozatul, akiket nem ismer.

A *sérelem motiválta típus* (grievance murders) vélt vagy valós sérelem hatására és annak megtorlása miatt, bosszúból öl. A nőkről destruktív, dehumanizáló módon nyilatkozik [pl. a nők szexuális tárgyak, akik csak azért léteznek, hogy a férfiak (szexuális) igényét kielégítsék], intimpartnerével szemben is gyakran erőszakos a szexuális együttlétek során. Támadása szervezetlen, amelyet esetenként intoxikáció hatása alatt követ el – személyes múltjában is megjelenik a szerhasználat. Áldozatpreferenciája tekintetében elmondható, hogy általa jól ismert személyeket támad meg.

A *szexuális erőszakos típus* (rape murders) által végrehajtott cselekmény voltaképpen szexuális erőszakkal társult emberölés: az elsődleges cél a szexuális kielégülés, az ölési cselekmény célja pedig a szexuális erőszak leplezése és a sértett elhallgattatása. A szexuális típustól az különbözteti meg, hogy ebben az esetben nincsenek szadisztikus tendenciák az elkövetésben, sem egyéb post mortem szexuális cselekmények (Higgs és mtsai, 2017).

6. Oligny-Gauthier-Ménard-James-féle tipológia, 2023

Napjaink egyik legkomplexebb empirikus kutatása során Oligny és munkatársai (2023) a szexuális emberölést elkövetők négy típusát azonosították 87 fős mintájuk elemzését követően.

A *nonszadista-szexuális típus* (32 fő) elsődleges motivációja a szexuális szükséglet. A cselekmény végrehajtása nem szadisztikus, ahogyan fantáziájában sem figyelhetők meg szadista elemek: ugyan sokszor fantáziál gyermekmolesztálásról és szexuális erőszakról, ezekben „csupán” a szükséges mértékig alkalmaz erőszakot. A támadás során gyakran alkalmaz verbális fenyegetést, ezzel kényszerítve a sértettet. A szexuális erőszakos követő emberölésnek elsődleges célja a lebukás elkerülése, abban egyéb szexuális izgalom nem szerepel. A poszt-offenzív szakaszban ez a típusú elkövető szorongó viselkedést tanúsít, a lebukás elkerülése érdekében nem képes különösebb óvintézkedést tenni (a holttest feltalálási helye az elkövetés helyszíne is egyben, ahol számos tárgyi bizonyítási eszközként felhasználható anyagmaradvány is megtalálható). Általában az első szexuális gyilkosság után elfogják.

A *szadista-szexuális típus* (21 fő) elsődleges motivációja szintén a szexuális szükséglet kielégítése, a fő eltérés az előző típushoz képest az, hogy a szadista-szexuális típus szexuális szükséglete deviáns, olykor kóros elemekkel átszótt, szexuális fantáziájában pedig az erőszak a központi elem. A cselekmény – mind a szexuális erőszak, mind az emberölés – minden aspektusát részletesen kidolgozza, megtervezi, felkészül a támadásra. Előfordulhat, hogy az áldozatot elrabolja és fogva tartja, így nyújtva el a szadizmusra fordított időt (pl. időben elnyúló kínzás), azonban inkább jellemző, hogy áldozatát egy kietlen területre, például erdőbe vagy mezőre, esetleg lakatlan épületbe viszi a cselekmény idejére. Az áldozaton gyakran találhatók kötélnyomok, amelyek két célt szolgálnak: egyrészt praktikus, hiszen ezáltal az elkövető kontroll alatt tudja tartani az áldozatot, másrészt a megkötözés szexuálisan stimuláló az elkövető számára. Az offenzíva során megjelenő magatartásformák az elkövető részéről: az áldozat feletti totális kontroll és dominancia, az áldozat fizikai és verbális megalázása, az áldozat megkínzása, rituális tevékenység (pl. vérivás a megtisztulás jegyében) és trófeagyűjtés. Ezekon túl a szerzők kiemelik, hogy a szadista-szexuális elkövetők több, mint fele elkövetés ideje alatti merevedési zavarról számolt be. A *modus operandi* jellemzően szűrő-vágó eszközzel történő elkövetést mutat.

A *düh motiválta típus* (18 fő) elsődleges motivációja a vélt vagy valós sérelem megtorlásán alapuló harag. Az elkövetés jellemzően expresszív indulati kitöréssel kísért, az elkövető indulatait nem tudta tovább kordában tartani. Ez a típus azokban az esetekben fordul elő, amikor az áldozat, a szexuális partner, olyasmit tesz vagy mond, amit az elkövető negatívan, degradálóan él meg. Ebben a konfliktusos helyzetben az elkövető nem tud úrrá lenni indulatain, és az erőszakos magatartásban robban ki. Az indulat mértékétől függően néhány düh motiválta

elkövető hajlamos szadista cselekményeket is véghez vinni az offenzíva során, például az áldozat sanyargatása vagy az áldozat testének megcsonkítása jelenhet meg, ugyanakkor az elkövetők nem számoltak be szadista fantáziák megjelenéséről ezt megelőzően. Tekintettel arra, hogy a düh motiválta elkövetők nem törekedtek a szexuális kielégülésre és dühkitörésük erőszakos viselkedést váltott ki, a támadás megkezdése és a halál beállta közötti idő viszonylag rövid.

Az *opportunistá-szexuális típus* (16 fő) elsődleges motivációja szintén a szexuális szükséglet. Az első és második típustól való elhatárolás alapja, hogy a cselekmény végrehajtása során az opportunistá-szexuális elkövető instrumentális erőszakot alkalmaz (szemben az első típus expresszív erőszakával), és nem azonosíthatók kóros szexuális jegyek (szemben a második típus szadista viselkedésével), ahogyan deviáns szexuális fantáziákról sem számol be. Ez a típusú elkövető az elkövetés során minimális erőszakot alkalmaz; annyit, amennyi az áldozat ellenállásának megtörése érdekében feltétlenül szükséges. A cselekmény során szadisztikus elemek nem azonosíthatók, az offenzíva pedig rövid ideig tart. Poszt-offenzív szakaszban az ő viselkedésükben is szorongásos jegyek jelenhetnek meg.

vizsgált változó		nonszadista-szexuális (32 fő)	szadista-szexuális (21 fő)	düh motiválta (18 fő)	opportunistá-szexuális (16 fő)
erőszak típusa	instrumentális	59,40%	0,00%	0,00%	100%
	expresszív	40,60%	100%	100%	0%
elsődleges motiváció	harag	0,00%	0,00%	77,80%	18,80%
	nemdeviáns szexuális	46,90%	0,00%	11,10%	31,20%
	deviáns szexuális	53,10%	100%	11,10%	50,00%
deviáns fantázia	gyermekmoleesztálás	31,30%	19,00%	11,10%	18,80%
	szexuális erőszak	28,10%	71,40%	11,10%	25,00%
	szadizmus	0,00%	57,10%	11,10%	6,30%
	emberölés	6,30%	42,90%	11,10%	6,30%
	szadista emberölés	0,00%	38,10%	5,60%	0,00%
szadisztikus elemek	fizikai bántalmazás	21,90%	38,10%	55,60%	6,30%
	verbális bántalmazás	28,10%	52,40%	61,10%	6,30%
	áldozat feletti kontroll	53,10%	85,70%	50,00%	59,80%
	kínzás	15,60%	66,70%	44,40%	0,00%
	nemi szervek megcsonkítása	9,40%	23,80%	27,80%	12,50%
	egyéb testtájak megcsonkítása	15,60%	42,90%	44,40%	6,30%
	rituális viselkedés	3,10%	47,60%	11,20%	6,30%
	trófégyűjtés	3,10%	38,10%	0,00%	18,80%
halál oka	fojtás	62,50%	42,90%	38,90%	75,00%
	éllel bíró eszköz	9,40%	47,60%	33,30%	6,30%
	tompa tárgy	12,50%	4,80%	16,70%	0,00%

az emberölés helyszíne	áldozat lakása	34,40%	0,00%	50,00%	37,50%
	elkövető lakása	9,40%	33,30%	5,60%	6,30%
	erdős terület	40,60%	47,60%	22,20%	6,30%
a holttest feltalálási helye	a sértett lakásán	34,40%	4,80%	50,00%	31,30%
	elkövető lakásán	6,30%	0,00%	5,60%	0,00%
	erdős területen	37,50%	54,20%	22,20%	18,80%
a sértett ismerte az elkövetőt		56,30%	38,10%	44,40%	62,50%

14. táblázat. Az Oligny-féle elkövetői típusok főbb karakterjegyei. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

7. További elkövetői tipológiák

Noha a fentebb részletesen bemutatott elkövetői tipológiák tekinthetők a szexuális elkövetők fő tipológiáinak, van további néhány olyan profiltipológia, amelyekről érdemes pár szót szólni.

Holmes és Holmes (2009, 2002) a sorozat-elkövetők négy tipológiáját azonosították. A *Látnok* típusú elkövetőt téveszméi vezérlik, az elkövetésre jellemzően akut pszichotikus állapotban kerül sor. A *Küldetéstudatos* elkövető jól azonosítható célból öl: küldetése, hogy jobb helyé tegye a világot, és megszabadítsa azt az olyan „nem kívánatos” társadalmi rétegektől, mint a prostituáltak vagy a hajléktalanok. A *Hedonista*, vagy *Élvezethajhász* elkövető az izgalom miatt öl – a szerzők ennek egy altípusaként kezelik a *Szexuális* elkövetőt, ahol az izgalom maga a fokozott szexuális izgalmi állapot. Végül, a *Hatalomittas* elkövetőt az áldozat feletti dominancia és hatalom motiválja cselekménye elkövetése során (Page és mtsai, 2022).

Beauregard és Proulx először 2002-ben írtak szexuális emberölés-tipológiájukról, két elkövetői típust bemutatva, majd tipológiájukat kiegészítették egy harmadik elkövetői típussal (Proulx & Beauregard, 2014, 2009; Beauregard & Proulx, 2002).

A *szadista* típus jóval nagyobb eséllyel tervezte meg a cselekményt. A szexuális és ölési aktusok mellett megjelenik a pre-, peri- és post-mortem csonkolás, csonkítás és kíntás, ami a szexuális szadizmus zavarra utal. Pszichológiai profilját illetően számos deviáns, diszfunkcionális személyiségjeggyel találkozunk, kezdve a parafíliás zavarokkal, a személyiségzavarokon át a deviáns hiperszexualitásig. A személyiségzavarok közül elsősorban az A-klaszterbe tartozó skizoid, valamint a C-klaszterbe tartozó elkerülő és dependens személyiségzavarokkal mutat kapcsolatot. A modus operandi jellemzően fojtást tartalmaz, míg a csonkítások, az idegen tárgyak testüregekbe történő behelyezése az elkövető szexuális fantáziájának megjelenése – ezek esetében érdemes kézjegy-aspektusokat keresni.

A *düh vezérelt* szexuális elkövetői típus az ölési cselekményt nem tervezte el előre, elsődleges motivációjaként pedig a düh és a harag azonosítható, amelyek az elkövetés során tanúsított

magatartásban is felfedezhetők: az elkövetés impulzív, gyakran overkill-jellegű. Személyiségműködésére a személyiségzavarok jellegzetességei jellemzők, antiszociális, nárcisztikus és dependens jegyekkel.

Az *opportunist*a szexuális elkövető személyiségprofilja dramatikus jegyekkel átszótt, ennek megfelelően főként B-klaszterbe tartozó személyiségzavarok fennállása dominál. Elsődleges motiváció az opportunist elkövető esetében is szexuális; úgy véli, hogy a másik fél csak azért létezik, hogy az ő szexuális igényeit kielégítse. Kriminális karrierjükben más szexuális bűncselekmény is megjelenhet, főként pornográfia, betöréses lopás, szexuális jellegű zaklatás és szubklinikai szinten megjelenő parafil viselkedésstratégiák (Skott és mtsai, 2019; Proulx & Beauregard, 2014, 2009; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Morgenbesser & Kocsis, 2008; Gerard és mtsai, 2007; Beauregard & Proulx, 2002).

Kocsis és munkatársai (2002) rendőrségi jelentéseket elemezve négy elkövetői típust különítettek el: a *perverz*, a *szexuális erőszakos*, a *düh motiválta* és a *ragadozó* típusú szexuális gyilkosok típusait.

Gerard és munkatársai (2007) a szexuális emberölést elkövetők két típusát határozták meg az általuk vizsgált 33 fős minta elemzését követően (Morgenbesser & Kocsis, 2008).

Az *opportunist-impulzív* elkövető látszólag spontán cselekszik, olyankor, amikor lehetősége adódik rá. Áldozatát általában ismertségi köréből választja ki, aki vagy jóval fiatalabb (1-17 éves), vagy az elkövetővel azonos korosztályba tartozik (31-47 év). A szexuális cselekmény impulzív jegyeket mutat, de nem szadisztikus; leggyakrabban vaginális és anális penetráció történik, mint erőszak útján kifejtett szexuális cselekmény. A cselekményt pedig általában akkor követi el, amikor az áldozat alkoholos befolyásoltság alatt áll. A halál beálltát követően a testet nem rejti el – annak feltalálási helye vélhetően az elsődleges elkövetési helyszín is egyben, – ugyanakkor arcát letakarhatja.

A *szadista-számító* típusú elkövető cselekményét előre megtervezi és szadista módon hajtja végre. A sértettet általában megkötözi, a szexuális aktus végrehajtása során fizikai és pszichikai kínzást egyaránt alkalmaz, a szexuális aktushoz pedig sok esetben használ valamilyen tárgyat is. A halál beálltát követően a testet elszállíthatja máshová, de ez változó. A feltalálási helyen a testet pózba állítva találhatják meg, a testen és/vagy környékén ejakuláció-maradványok fedezhetők fel. Életkor tekintetében ez a típusú elkövető jóval fiatalabb: 17 és 30 év közötti, áldozata pedig jellemzően az elkövetővel azonos korú.

Szerzők	Elkövetői tipológiák
FBI-tipológia (N=36) (Ressler és mtsai, 1988; Douglas és mtsai, 2006)	<ul style="list-style-type: none"> • szervezett típus • szervezetlen típus • kevert típus
Revitch & Schlesinger, 1989 (N=12)	<ul style="list-style-type: none"> • katatímiás típus <ul style="list-style-type: none"> ○ akut katatímiás típus ○ krónikus katatímiás típus • kompulzív típus
Keppel & Walter, 1999 (N=53)	<ul style="list-style-type: none"> • hatalom-érvényesítő típus • hatalom-megerősítő típus • harag-megtorló típus • harag-izgalom típus
Meloy, 2000 (N=38)	<ul style="list-style-type: none"> • katatímiás típus • kompulzív típus
Holmes & Holmes, 2002, 2009 (N=110)	<ul style="list-style-type: none"> • látnok, • küldetéstudatos, • hedonista, • szexuális, • hatalomittas
Kocsis és mtsai, 2002 (N=nem ismert)	<ul style="list-style-type: none"> • perverz • szexuális erőszakos • düh motiválta • ragadozó
Beauregard & Proulx, 2002; Proulx & Beauregard, 2014, 2009 (N=36)	<ul style="list-style-type: none"> • szadista, • düh vezérelt, • opportunist
Gerard és mtsai, 2007 (N=33)	<ul style="list-style-type: none"> • opportunist-impulzív • szadista-számító
Higgs és mtsai, 2017 (N=177)	<ul style="list-style-type: none"> • szexuális típus • sérelem motiválta típus • szexuális erőszakos típus
Oligny és mtsai, 2023 (N=87)	<ul style="list-style-type: none"> • nonszadista-szexuális típus • szadista-szexuális típus • düh motiválta típus • opportunist-szexuális típus

15. táblázat. Szexuális emberölés-tipológiák: összefoglaló táblázat.
(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

8. Összegzés

Az elméleti keret zárásaként, ebben a fejezetben a szexuális emberölés harmadik szintű elméleteit, az elkövetői tipológiák rendszereit és az elkövetői típusokat tekintetem át. Kiemelten foglalkoztam azokkal a típusokkal, amelyek a szakirodalom feldolgozásakor úgy tűnt,

az alap tipológiák közé tartoznak. Az elkövetői tipológiák megnevezése ugyan koronként és kutatóként eltérnek, azonban felfedezhető egyfajta tendencia azzal kapcsolatban, hogy az eltérő megnevezések nagyon hasonló elkövetői karaktereket írnak le.

VII. KUTATÁSMÓDSZERTAN

Miután áttekintettem és bemutattam a kutatás témájának szempontjából releváns szakirodalmi háttérrel, a következőkben rátérek a disszertáció empirikus részére. A *Kutatásmódszertan* fejezetben a kutatás megtervezése és annak kivitelezése kapja a fő hangsúlyt, bemutatva és reflektálva azokra a kihívásokra és dilemmákra is, amelyekkel kapcsolatban a kutatás során módszertani és kutatásstratégiai döntéseket kellett hozni.

1. Jelen kutatás célja és a kutatási kérdések

Cél az emberölés egy speciális, minősített esetének elméleti, összefoglaló bemutatása és empirikus alapú, kriminálpszichológiai szempontú vizsgálata, hazai mintán. Ahogyan azt már említettem, az emberölés deliktum hazai empirikus kutatása az utóbbi évtizedekben szinte valamennyi speciális esetet górcső alá vett (Solt, 2022, 2020; Bolyky, 2018, 2015a; Bíró & Vadász, 2003), ugyanakkor az aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés, amely megfeleltethető a szexuális emberölésnek, ez idáig nem vált tudományos vizsgálódás tárgyává. Kutatásommal erre a hiányra is igyekszem reflektálni.

Cél a szexuális viselkedés és a szexuális zavarok, mint erőszakos bűncselekmény elkövetését predesztináló faktortok pszichológiai elemzése, és az emberölés bűncselekménnyel való kapcsolatuk vizsgálata. A szexuális zavarok több szempontból is tabunak számítanak még napjainkban is, legyen az akár a gyakorlati közeg, akár az empirikus vizsgálódás. Annak ellenére, hogy a gyakorlati életben, a gyakorló pszichológusok körében fokozatosan egyre nagyobb figyelmet kapnak a szexualitás és a szexuális élet zavarai – hiszen a szexuálpszichológiai szakpszichológusok és a klinikai szakpszichológusok szakképzésében is nagy teret kapnak a szexuális zavarok és azok terápiás lehetőségei –, addig a szexuális-parafiliás zavarok tudományos-empirikus vizsgálata valamiért kevésbé tűnik adekvátnak, és kevésbé kap helyet a rendészettudomány és a pszichológiatudomány kutatásaiban. Mondom ezt annak ellenére, hogy azért látni hazai szakkönyv-fejezeteket és tudományos beszámolókat ebben a témában is (Buda, 2002; Haller és mtsai, 2020b), bár ezek többsége megmarad az elméleti összefoglalók mezsgyéjén. Továbbá azt is látni, hogy a szexuális zavarok rendészettudományi-kriminálpszichológiai vizsgálatának fókuszja sok esetben nem merészkedik tovább a pedofília zavar tárgyalásánál és a gyermekkorúak sérelmére elkövetett bűncselekményeknél, azonban kétségtelen, hogy a parafiliás zavarok és erőszakos bűnelkövetés közötti kapcsolat ennél jóval

messzebbre nyúlik és sokkal komplexebb jelenség, ebből kifolyólag pedig számtalan kriminálpszichológiai kutatás alapjául szolgálhatna. Ezek a gondolatok alapozzák meg disszertációm második célkitűzését.

Cél feltérképezni a hazai szexuális emberölések mögött meghúzódó motivációs bázisokat. A motiváció eltérő aspektust képvisel a pszichológia- és a kriminológiatudományban, így vélhetően a szexuális emberölést elkövetők motivációs bázisai is variábilisek lesznek, melyek az elkövetés módjában és az elkövetési magatartásban is megjelennek.

Cél a kriminálpszichológia tudományterületi sokszínűségének vizsgálata, a fogalom újradefiniálása, multidiszciplináris alapokra emelése. Mint láttuk, Popper Péter 1968-as klasszifikációja óta eltelt néhány évtized során a pszichológia, és különösen a kriminálpszichológia is robbanásszerű növekedésen ment keresztül: új módszereket, eljárásokat dolgoztak ki, további alkalmazott területeket definiáltak, valamint tudományos diskurzusok folytak arról, hogy a kriminálpszichológia egyes alterületei hogyan is kapcsolódnak egymáshoz – hierarchikusan, vagy egymást kiegészítve (Boda, 2019; Neal, 2018; Fliegau, 2012; Boros & Csetneky, 2000). Céлом egy új modell és elméleti keret megalkotása, mely újradefiniálja a kriminálpszichológiát, valamint meghatározza annak al- és komplementer alkalmazott területeit.

Végezetül céлом a jövőre nézve olyan ajánlások megfogalmazása, amelyek a tudományos eredményeket felhasználva a gyakorlati munkavégzést képesek támogatni és eredményesen tudnak nyomozástámogató szerepet betölteni. Noha doktori kutatásom többségében feltáró, alapozó kutatásnak tekinthető, a feltárt eredményekre reflektálva céлом az alkalmazhatóság megközelítése is és olyan gyakorlati javaslatok megtétele, amelyek mind a felderítő, mind a bűnügyi elemző-értékelő munka során eredményesen felhasználhatók, és amelyek hozzájárulnak az alkalmazott kriminalisztikai pszichológiai eljárások kutatási területeihez.

A kutatás megtervezésének és kivitelezésének folyamatában, miután lefektettem a kutatás céljait, a kutatási kérdések megfogalmazása sokkal inkább volt magától értetődő.

A két fő kutatási kérdés: *'Milyen a szexuális motivációjú emberölés?'* és *'Milyen a szexuális motivációjú emberölést elkövető személy?'*. Természetesen ezek a kérdések is tovább bonthatók, és olyan kriminológiai szempontú kérdésekkel egészíthetők ki, mint milyen a szexuális emberölés Magyarországon; milyen az elkövető és az áldozat közötti viszonyrendszer; vannak-e „tipikus” szexuális emberölések; azonosíthatók-e elkövetői

tipológiák; hogyan eszkalálódhat szexuális erőszak szexuális emberöléssé. Természetesen a pszichológiai szempontú főkérdés is tovább bontható annak mentén, hogy hogyan jelennek meg szexuális emberölések esetében a pszichopatológiai kórképek; releváns-e klinikai szimptomák jelenlétét keresni, és hogy vannak-e egyáltalán predikáló kórképek.

2. A kutatás hipotézisei

Hipotéziseimet a szakirodalmi háttér, a kutatás céljai és kérdései alapján, a következőképpen fogalmazom meg.

1. hipotézis: Feltételezem, hogy a szexuális motivációjú emberölést elkövetők vonatkozásában pszichés diszfunkciók azonosíthatók.

- **H1a: Feltételezem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján végzett vizsgálat kóros elmeállapotra utaló jegyeket nem tár fel.**
- **H1b: Feltételezem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján szubklinikai szintet elérő diszfunkciók azonosíthatók.**

Feltételezésem alapja a szexuális zavarok epidemiológiai vizsgálatából levonható következmények, valamint a nemzetközi empirikus kutatások eredményei, melyek alapján ugyan megállapítható kapcsolat az egyes mentális zavarok és a szexuális emberölés között, azok nem érik el a beszámíthatóság kérdését.

2. hipotézis: Feltételezem, hogy a szexuális emberölések elkövetési módja során tanúsított erőszak minden esetben fokozott brutalitást mutat, ami megfeleltethető az overkill jelenségének. Úgy vélem, hogy tekintettel arra, hogy a szexuális emberölés mennyire impulzív, katartikus, szükséglet-kielégítő cselekmény, a szexuális erőszakot követő ölési aktus fokozott brutalitást mutat, mivel az érzelmi lehűlés még nem következett be közvetlenül az erőszak után. Az elkövető vagy megdöbben a saját maga elkövetett cselekményen és intenzív pánikot él át, vagy még olyan felfokozott érzelmi állapotban van, hogy az ölési cselekményt különösen kegyetlen módon hajtja végre.

3. hipotézis: Úgy vélem, hogy az elkövetők kriminális karrierjeiben megfigyelhető korábbi szexuális bűncselekmény elkövetése. Harmadik hipotézisem alapja Russell Williams esete. Amint láttuk, a volt ezredes több kisebb tárgyi súlyú bűncselekményt követett el az emberölés előtt, amelyek motivációja minden esetben szexuális természetű volt. Ennek alapján azt várom,

hogy ezeknél a szélsőségesen erőszakos cselekményeknél az elkövető vonatkozásában korábbi szexuális bűnelkövetés azonosítható.

H4: Feltételezem, hogy a nemzetközi kutatások alapján meghatározott elkövetői típusok a magyar mintán is részben vagy egészben azonosíthatók, az alábbiak szerint.

- **H4a: Feltételezem, hogy az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiája a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.**
- **H4b: Feltételezem, hogy a Keppel-Walter-féle elkövetői tipológiája a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.**
- **H4c: Feltételezem, hogy mind a Higgs-, mind az Oligny-féle modern-tipológia a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.**

Azt várom, hogy az évek során azonosított és leírt elkövetői tipológiák (Oligny és mtsai, 2023; Higgs és mtsai, 2017; Keppel & Walter, 1999; Ressler és mtsai, 1988) konzisztenciát mutatnak a földrajzi távolságok ellenére, valamint a profiltipológiák, a szexuális emberölés-cselekmények és a mögöttük meghúzódó motivációs bázisok homogenitásuk okán eltérő mintán is fellelhetők, és a leírt elkövetői profilok és típusok a hazai mintán is azonosíthatók.

5. hipotézis: Feltételezem, hogy a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető személyek kriminológiai és pszichológiai jellemzőik alapján tipizálhatók. Vélelmezem, hogy az áttekintett elkövetői tipológiarendszerek és elkövetői típusok által feltárt és leírt pszichológiai jellemzők alkalmasak arra, hogy ne csak a motiváció, hanem egyéb más pszichés karakterisztikum alapján is tipológiákat alkossunk. Ha áttekintjük az elkövetői tipológiákban leírt jellemzőket (Revitch & Schlesinger, 1989; Keppel & Walter, 1999; Meloy, 2000), jól látható, hogy valamennyi elkövetői típus esetében differenciálhatunk az elkövetés során megjelenő viselkedés és a főbb pszichológiai jellemzők mentén.

3. Kutatói dilemmák a szexuális motivációjú emberölés empirikus vizsgálata kapcsán

3.1. Mi szexuális emberölés és mi nem az?

Elsők között kell említeni a szexuális motivációjú emberölés konceptualizálásának hiányát. Mivel nem áll rendelkezésünkre egzakt és konszenzusos alapuló meghatározás, így az első legfontosabb kérdés, hogy milyen szempontrendszerek alapján kerül meghatározásra és beválogatásra a vizsgálni kívánt minta. Meg kell tehát határozni a kutatásunk számára, hogy kutatásunkban mit tekintünk szexuális emberölésnek, ki a szexuális emberölést elkövető

személy és azt is, hogy ezeket a fogalmakat milyen kontextusban milyen szinonimákkal helyettesíthetjük. Ennek meghatározásához nagyban támaszkodtam a korábbi empirikus kutatások szempontrendszerére (Oliny és mtsai, 2023; Page és mtsai, 2022; Eichinger & Darjee, 2021; Skott és mtsai, 2019; Chan, 2017; Kerr és mtsai, 2013), valamint az FBI szexuálisemberölés-definíciójára (Douglas és mtsai, 2006; Ressler és mtsai, 1988).

Fentiekre tekintettel, kutatásomban, követve a korábbi tapasztalatokat, szexuális emberölésként kezeltem azokat az eseteket, ahol felmerült:

- az áldozat öltözetének részleges vagy teljes hiánya;
- a nemi szervek fedetlensége;
- a test pózba állítása;
- idegen tárgyak testüregbe történő be- és elhelyezése;
- bizonyíték arra vonatkozóan, hogy szexuális aktus történt, legyen az akár orális, anális vagy vaginális behatolás;
- szadista szexuális fantáziával kapcsolatos viselkedéses jegyek azonosítása;

továbbá kiegészítve az FBI-definíciót, kritériumként fogalmaztam meg, hogy

- az emberölés motivációjaként szexuális motiváció került megállapításra;
- az elkövetés során az elkövető a testet megcsónkította;
- az emberölés mellett szexuális erőszak egyidejű elkövetése is megvalósult;
- a cselekményt szexuális emberölésként kezelték.

3.2. A minta kiválasztásának dilemmái

Ennek a dilemmának az első megválaszolendő kérdése a mintavételi keret meghatározása volt, vagyis az, hogy ki/mi szolgáljon a minta alapjául?

Felmerült az is, mi legyen a kutatási egység az empirikus anyagokban? Elkövető vagy büntetőeljárás dokumentáció, aktaelemzés?

Noha az elkövetőkkel folytatott, mind kvalitatív, mind kvantitatív módszertannal végzett kutatások plasztikusak, komplex és mélyreható adatokhoz juttathatnak, a fogvatartottakkal végzett empirikus kutatások során fokozott biztonságot kell szem előtt tartani. Az általuk elkövetett bűncselekmény miatt prizonizációs ártalmaknak lehetnek kitéve, illetve szem előtt kell tartani azt is, hogy aki ilyen jellegű bűncselekményt követ el, hajlandó-e kooperálni a kutatóval?

Emellett a kutatás megvalósításának szervezési feladatai is összetettek: minden egyes belépés többletfeladatot ró a végrehajtói állományra, és mivel a rapport kiépítése hosszabb idő, így az egy fogvatartottal való „közös munka” többszöri belépést kíván a bv. intézetekbe, amely többletfeladat ellátására a végrehajtói állománynak nem minden esetben van kapacitása.

Az akta- és dokumentumelemzés kapcsán kérdésként merült fel az időbeliség: mivel hazai viszonylatban alacsony a szexuális emberölés prevalenciája, így viszonylag nagyobb időintervallum lett volna szükség a releváns büntetőeljárások és az ügyiratok leválogatására, ami ugyancsak jelentős többletfeladat. Kérdés volt az is, hogy mely eljárási szak ügyiratai kerüljenek feldolgozásra: a rendőrségi, az ügyészségi vagy a bírósági dokumentumok lennének célravezetőek egy nagyívű kutatás megvalósításához.

Kutatói dilemmaként merült fel annak kérdése is, hogy milyen ügycsoportok alkossák a vizsgálat tárgyát – vagyis az, hogy a szexuális emberölés mellett szükséges-e kontrollcsoport szerepeltetése, amennyiben pedig igen, úgy milyen bűncselekmény-kategóriákból álljon össze a kontrollcsoport. A dilemma feloldásaként úgy határoztam, hogy jelen kutatásban nem vonok be kontrollcsoportot, melynek oka, hogy céloom egy profiltizta empirikus kutatás megvalósítása, amely csak a szexuális emberölés témájára, feltárására összpontosít. A szexuális jellegű emberölésekről – hazai viszonylatban – igen kevés információ áll rendelkezésünkre, és a kutatás fókuszra inkább arra kell, hogy összpontosuljon, hogy minél részletesebben, minél komplexebb módon feltárjam e témakör jellemzőit, az elkövetői és sértetti kör főbb jellegzetességeit, karakterisztikáit, majd ezen eredményeket felhasználva meghatározom az elkövetői kör általános pszichológiai profilját. Véleményem szerint a kontrollcsoportok bevonásával végzett összehasonlító elemzések és vizsgálatok egy második lépcsőfokot jelenthetnek majd, amennyiben egy későbbi kutatásban összehasonlítást is célunk, vagy egy kiemelt tényezőre fókuszált hipotézisvizsgálathoz ceteris paribus kontrollt és így kontroll csoportot is igénylő kérdéssel is foglalkozni szeretnénk.

3.3. Kvantitatív vagy kvalitatív kutatómódszertan?

Kérdés volt továbbá az is, hogy jelen kutatás módszertanál kvantitatív vagy kvalitatív eljárást válasszak, mely dilemma feloldásához az előző kérdések megválaszolása, valamint a vizsgálni kívánt témák és altémák jellege, és a minta nagysága segített hozzá. Egyes kérdéscsoportokhoz a kvalitatív utak teszik lehetővé az elemzést, más jellegű kérdéskörökhöz, vagy a kvalitatív

utakon feltárt elemek belső nagyság viszonyainak megismeréséhez (arányok, mértékek) pedig a kvantitatív utak voltak adekvátak.

A tipológiák készítése és alkalmazása szintén lényegében ötvözi a kettőt, hiszen a tipológiák kialakítása kvalitatív alapokon indul, majd az anyag a tipológiákban kialakított ismérveknek megfelelően kódolt feldolgozása (kvantifikáció) teszi lehetővé, hogy aztán az empirikus anyag tipológiáknak megfeleltethetőségét. Megkereshetjük a tipológiának megfelelő elemeket majd megszámlálhatjuk.

A kvantitatív módszertani alapokkal rendelkező eljárások főként olyankor használhatók hatékonyan, amikor viszonylag nagyobb elemszámú eset áll rendelkezésünkre. „*A kvantifikáció számszerűsítést jelent; a kvantitatív kutatás tehát első megközelítésben olyan kutatási modell, amely számszerűsíthető eredményekre, és ezek statisztikai feldolgozására törekszik*” (Szokolszky, 2006: 8). A kvantitatív kutatási stratégia során lehetőség nyílik a nagyság viszonyok összehasonlítására, és számszerűsített tesztertékekkel és statisztikai számításokkal is vizsgálható a kutatás tárgya.

A kvalitatív kutatási stratégia ezzel szemben nyitott kérdésekkel jellemezhető, nem számszerűsített. Azonban a kvalitatív anyag is feldolgozható számszerűsítő stratégiával, ha az összetett, több szempontú kvalitatív alapcélokból kiágazó megoldást is alkalmazunk: ha kiemelünk egy (vagy néhány) szempontot és így szimplifikálva a kiválasztott értékelési szempont(ok) szerint jelöljük az eseteket, szövegrészeket, dokumentumelemeket kategóriákba sorolva, kódokkal ellátva is feldolgozzuk. Jellemzően a kvantifikáltan kivonatolt tartalom vetületeket a mérési folyamatok és a statisztikai elemzések egyszerűbb formáival (pl. gyakorisági mutatók, deskriptív statisztika) dolgozzuk fel. A kvalitatív anyag kiválasztása (minta) alapvetően tartalmi szempontok szerint történik. A mennyiségi és reprezentatívítási szempontokra koncentráló mintavételezéssel szemben azt mondhatjuk, hogy inkább „*minőségi*” mintavételezéssel dolgozik, igyekszik a vizsgált jelenséget mélyebben, összetettebb módon, több szempontból megismerni. (Szokolszky, 2006).

Tekintettel a kvantitatív és kvalitatív stratégia alkalmazhatóságában rejlő különbségekre és jelen kutatás céljára, a dilemma feloldása céljából úgy döntöttem, hogy empirikus vizsgálódásomhoz összetett módszertanra épülő kutatási stratégiát választok, mely választásomat az alábbiakkal indoklom:

- egyrészt a kutatás tárgyául szolgáló büntetőeljárások előfordulási gyakorisága olyan alacsony, hogy az kvantitatív vizsgálatra csak korlátozottan alkalmas ($N_{\text{vizsgált\_büntetőeljárás}}=24$; $N_{\text{elkövető}}=23$), aminek okán a vizsgált változók kevésbé jól számszerűsíthetők, ugyanakkor a tartalomelemzés kódrendszere mégis kvantitatív, számszerű feldolgozást igényelt;
- másrészt a szexuális emberölés egyediségének feltérképezése a cél;
- harmadrészt a szexuális motivációjú emberölések témaköre viszonylag feltáratlan, mely vizsgálat ennek okán szélesebb körű feltáró stratégiát követel meg, amelyre szintén kvalitatív eljárás a hatékonyabb, alkalmasabb;
- negyedrészt pedig, kutatásom során a szexuális motivációjú emberölés mélyebb megértésére törekszem és önmagában a jelenséget vizsgálom – erre a megközelítésre pedig kvalitatív stratégiák alkalmasabbak, legyen az akár interjú, akár dokumentumelemzés vagy megfigyelés, vagy valamilyen interpretatív munkamód, illetve ezek együttes alkalmazása, amely révén összeállhatnak az esettanulmányok.

Ugyanakkor a kvantitatív tartalomelemzés szempontrendszere és kódutasítása számszerűsített változók létrehozásáért dolgozik, így a kvantifikáció és a kvantitatív stratégia is természetes módon megjelenik a kutatás során – bár kétségtelen a kvalitatív hangsúly.

Szem előtt tartva a fogva tartás biztonságát és a büntetés-végrehajtás zavartalan rendjét, a fogvatartottak kutatásban közreműködésének egyéb bizonytalan kérdéseit, valamint a kvantitatív és kvalitatív kutatási stratégiák közti dilemma feloldását, empirikus kutatásomban **két kvalitatív eljárást, akta- és ügyiratfeldolgozást**, valamint a szükséges kvantitatív feldolgozásokat is magába építő **összehasonlító esettanulmányt végzek**. Az önállóan is interpretálható két stratégia szerinti eredményeket külön-külön, önálló fejezetekben ismertetem, majd az összegzésben integráltan is bemutatom.

VIII. AZ ELSŐ EMPIRIKUS KUTATÁSI IRÁNY BEMUTATÁSA

1. A minta kiválasztása és szempontrendszer

Első empirikus vizsgálati irányként kvalitatív kutatási stratégiák mentén a dokumentum- és tartalomelemzést végeztem el.

Tekintettel arra, hogy az egyes büntetőeljárás dokumentációk másod- és harmadpéldányai, amelyek a nyomozóhatóságnál kerülnek irattározásra, nem tartalmazzák a büntetőeljárás teljes dokumentációját – például az ügyészségi vagy bírói szakban kirendelt igazságügyi szakértői szakvéleményeket –, így kutatásomban az ügyészségeknél tárolt ügyiratokat és dokumentumokat tekintem át, amelyek tartalmazzák a bírósági, jogerős ügydöntő határozatokat is³⁶.

A kutatási kérelem megküldése előtt konceptualizáltam és operacionális pontosításokkal konkrétan is meghatároztam a vizsgálni kívánt mintát, melyet így célzott mintavétellel választottam ki. A mintába kerülés feltételeként a következők kerültek meghatározásra: betekintést kértem minden olyan, 2000. január 1. és 2023. december 31. között elkövetett emberölés, amely esetében

- az emberölés motivációjaként szexuális motiváció került megállapításra;
- az elkövetés során az elkövető a testet megcsonkította;
- az emberölés mellett szexuális erőszak egyidejű elkövetése is megvalósult;
- a cselekményt szexuális emberölésként kezelték, továbbá
- az emberölés befejezett és jogerős bírósági ítélettel zárult.

A megküldött kutatási kérelem azt is tartalmazta, hogy a büntetőeljárások ügyirataiból mely dokumentumok kerülnek részletesebb elemzésre (így nem volt szükséges a teljes eljárási dokumentáció megküldése):

- orvosszakértői jelentések,
- helyszíni szemle jegyzőkönyvek,
- gyanúsított előéletére vonatkozó dokumentáció,
- gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvek,
- igazságügyi elmeorvos szakértői és igazságügyi pszichológus szakértői szakvélemények, valamint

---

³⁶ A kutatást a Legfőbb Ügyészség ABOIGA//10-101/2024. számon engedélyezte.

- amennyiben készült, úgy a specifikus elkövetői profilalkotással kapcsolatos dokumentációk.

A leválogatott dokumentumok az 5.1.1. alfejezetben bemutatott kódrendszer szerint kerültek átkódolásra, majd elemzésre.

A kutatási kérelemben meghatározott feltételeknek 23 elkövető által elkövetett, összesen 24 büntetőeljárás tett eleget (1 esetben több ember sérelmére elkövetett emberölésről van szó), melyet a vármegyei főügyészségek gyűjtöttek ki a meghatározott kritériumoknak megfelelően.

2. Dokumentum- és tartalomelemzés, mint választott kvalitatív kutatási eljárás

A téma feldolgozásához kvalitatív megközelítést választottam. A kvalitatív módszertanok nagy előnye, hogy mélységeiben sokkal plasztikusabb és jóval komplexebb módon adnak választ a feltett kutatói kérdésekre. Gondoljunk az egyes interjútechnikákra, azok mélységére és komplexitására, vagy az olyan tartalomelemzési eljárásokra, mint az Interpretatív Fenomenológiai Analízis vagy a Tematikus Analízis (Rácz és mtsai, 2023; Flick és mtsai, 2004). Ha egy erőszakos bűnelkövetővel interjút is készítünk és nemcsak tesztkitöltésre kérjük fel, olyan lényeges élettörténeti kérdésekre is kaphatunk választ, amelyekre a tesztek kitöltésekor nem lenne lehetőségünk.

A választott kvalitatív eljárások egyike a dokumentumelemzés lett. A választás részben abban keresendő, hogy a büntetőeljárások dokumentumai, az igazságügyi szakértői szakvélemények ebben a módszertani eljárásban vizsgálhatók a legmélyebben, másrészt pedig az is közrejátszott a kvalitatív eljárás választásában, hogy szélesítsük azon rendészet- és pszichológiatudományi kutatások számát, amelyek kvalitatív megközelítésben végzik vizsgálódásaikat. Ezen tudományok empirikus kutatásaiban napjainkban még a kvantitatív stratégia dominál, lévén, hogy azok elfogadottabbak, szemben a kvalitatív eljárásokkal (Gordon & Langmaid, 1997). Ugyanakkor a kvalitatív alapokkal rendelkező narratív vizsgálatok (Kovács és mtsai, 2019; Boros és mtsai, 2017; Canter & Youngs, 2012) és interpretatív fenomenológiai analízisek (Kovács és mtsai, 2023; Tomán, 2023; Ladányi & Novák, 2021; Rácz és mtsai, 2016a, 2016b; Smith & Shinebourne, 2012; Aresti és mtsai, 2010; Smith és mtsai, 2009) – bár egyelőre nem elterjedtek a hazai kriminál- és börtönpszichológiai kutatásokban, de – mindenképpen jelentőséggel bírnak a bűnelkövetővé és az áldozattá válás kérdéseinek vizsgálatakor, így a jövőben célszerű és innovatív lehet a kvalitatív módszertan kriminálpszichológiai tematikájú kutatásokba történő bevonása.

A dokumentumelemzés olyan adatgyűjtési módszer, amely bármiféle dokumentum tartalmának tartalmi és kvalitatív feldolgozásán alapszik (Szokolszky, 2004). A dokumentum- és tartalomelemzést a rendelkezésemre bocsátott büntetőeljárások iratanyagainak tartalmi elemzése érdekében alkalmazom, ahogyan azt tették már előttem korábban is, többek között hazai kutatók (Bolyky, 2018, 2015a, 2015b; Farkas, 2013; Nagy, 2015).

A pszichológiai szempontú tartalomelemzésről és az ahhoz kapcsolódó elméletek összehasonlításáról Ehmann és Balázs (2015) mindenre kiterjedő módon jelentettek meg tanulmányt. Álláspontjuk az, hogy a tartalomelemzés szemléletmódja napjainkban is folyamatosan és dinamikusan változik, éppen ezért nehéz megragadni a tartalomelemzés egységes definícióját és módszereit. Rámutatnak arra is, hogy ma már számos tartalomelemző eljárással dolgozhatunk – úgy, mint szövegbányászat, adatbányászat, korpusznyelvészet, NLP technikák vagy szövegtörzsek, – akár offline, akár online környezetben. A tartalomelemzés folyamata két részre osztható: az első részben történik a kódolás kidolgozása és maga a kódolás, amely során a vizsgált tartalmat különböző kategóriákba soroljuk be, majd a második részben, az interpretáció szakaszában a feltárt eredmények kerülnek értékelésre (Antal, 1976). Krippendorff (1980) modellje szerint a tartalomelemzés első lépése a vizsgálni kívánt tényezők, valamint a mintaelemszám nagyságának meghatározása. Ezt követi a második lépés, a kutatás kontextusának meghatározása, egyúttal a kutatás kereteinek kijelölése. A tartalomelemzés kitűnő módja annak, hogy egy adott jelenség mögöttes tartalmát és rejtett dinamikai sajátosságait feltárjuk, és azt szisztematikus úton, objektív módon specifikáljuk és kategorizáljuk (Smith, 2000).

A tartalomelemzés a pszichológiatudomány számos alkalmazott területén megállja a helyét: „*a klinikai pszichológiában a pszichoterápiás folyamatban, a gyermekkori bántalmazás vizsgálatában, a szuicid krízisekben és diagnosztikai eljárásokban jelenik meg a tartalomelemzés használatának szükségessége. A fejlődéslélektanban a szelf- és erkölcsi fejlődés kutatásában, az iskolapszichológia területén az osztálylégkör vizsgálatában, az írásbeli képességek és a problémamegoldás fejlesztésében terjedt el. A személyiségpszichológiában (pl. az értékek, érzelmek, a negatív és pozitív attitűdök, a kreativitás, a kognitív képességek) és a szociálpszichológiában (agresszió, attribúciók, interperszonális kapcsolatok, vezetői képességek, a stigmatizáció és a sztereotípiák kutatása) is hasznos eredményeket lehet elérni a tartalomelemzéssel*” (Szijártó, 2014:246).

Az általam kialakított és preferált tartalomelemzési eljárás két tartalomelemző alkalmazás fúziója. Az egyik az ún. tematikus tartalomelemzés, amely egy vagy több kódoló által, kézzel végzett szisztematikus elemző tevékenység; a „*kvalitatív tartalomelemzés hagyományos formája*” (Ehmann & Balázs, 2015:731), míg a másik pedig a pszichológiai konstruktum alapú tartalomelemzés, amelyről akkor beszélünk, ha a kutatási kérdések a kutatás témájául szolgáló jelenség valamely, a kutatást végző szakember által előre definiált és meghatározott konstruktumait célozzák meg, majd ezeket a meghatározott konstruktumokat terjeszti ki a teljes mintára. Jelen kutatás esetében ez úgy értelmezendő, hogy a *kutatás témájául szolgáló jelenség* maga a szexuális erőszakkal társult emberölés, míg az *előre meghatározott konstruktum* nem más, mint az elkövetői karakterisztikák és jellemzők, amelyeket kiterjesztek valamennyi rendelkezésre álló esetre. Az egyes büntetőeljárások iratanyagait pedig az előre kialakított elemzési szempontrendszert követve, kézzel kódolom, ahogyan azt a tematikus tartalomelemzés előírja.

2.1. Kutatásom dokumentumelemzési szempontrendszere

A dokumentumelemzés kódrendszerének kidolgozásakor hazai (Bolyky, 2018; Farkas, 2013) és külföldi empirikus kutatások (Oligny és mtsai, 2023; Sun és mtsai, 2023; Eichinger & Darjee, 2021; Chopin & Beauregard, 2019) kódrendszereit vettem alapul.

Farkas (2013) a gyermekek sérelmére elkövetett családon belüli erőszakkal kapcsolatos doktori kutatásában aktaelemzést végzett, amely során kvantitatív és kvalitatív módszertant is egyaránt alkalmazott. A kódrendszerben rögzítette a főbb szociodemográfiai változókat, mind az elkövető, mind a sértett vonatkozásában (nem, életkor, családi viszony, iskolai végzettség, munkavállalás, életvitel, mentális és egyéb egészségügyi problémák, kriminális előélet), valamint az elkövető-sértett kapcsolatrendszere, az elkövetés olyan körülményei, mint az elkövetés helye, annak ideje és formája, az elkövetés módja, továbbá az intrafamiális gyermekbántalmazás egyéb rizikótényezői is helyet kaptak a kódrendszerben.

Bolyky (2018) PhD-disszertációjában az alábbi szempont- és keretrendszert alkalmazta a vizsgált dokumentumok kódolásakor. A technikai jellegű kódolást követően (pl. ügyszámra, ügyiratra történő adatok szerepeltetése) Bolyky nagy hangsúlyt fektetett az emberölés minősítésének, annak változásának rögzítésére, majd az elkövető személyére vonatkozó kérdések kerültek kódolásra. Ebben a kérdéskörben rögzítésre kerültek az elkövető főbb szociodemográfiai jellemzői (neme, elkövetéskori életkora, állampolgársága, párkapcsolata,

gyermekeinek száma, kivel él egy háztartásban, valamint az elkövető iskolai végzettsége, foglalkozása, vagyoni helyzete, lakóhelye, kriminális karrierje). A szociodemográfiai jellemzőket követően kódolásra kerültek az elkövetés jellemzői: az elkövetői alakzat, az elkövető-sértett kapcsolatrendszer, valamint a szuicidium kérdésköre. Ezt követően az elkövető elmeállapotának vizsgálata következett olyan szempontok mentén, mint

- az elkövető beszámíthatósága a jogerős ítélet szerint;
- szenved-e az elkövető elmeállapotot is befolyásoló betegségben, amennyiben igen, úgy pontosan miben;
- hány alkalommal került vizsgálatra;
- az elkövetést megelőzően volt-e pszichés érintettsége, amennyiben igen, úgy pontosan miben;
- felmerültek-e problémák az elkövetővel annak gyermekkorában; vált-e abúzus áldozatává;
- hány alkalommal követett el szuicid kísérletet;
- alkohol- és kábítószerprobléma és játékszenvedély;
- intellektus.

Ezt követően a kutató a büntetés kiszabás jellemzőit vizsgálta. Kutatásában kódolásra kerültek a bűncselekményre vonatkozó adatok is: stádiumok, elkövetők és áldozatok száma – ez utóbbiak kapcsán az elhunyt és az életben maradt sértettek száma külön is jelölésre került. Ezt követően a sértettek vonatkozásában is kerültek jellemzők rögzítésre, úgy, mint a sértett neme, bűncselekmény motívuma a sértettek vonatkozásában, illetve a sértett-elkövető kapcsolata és az elkövetés időpontja (napja).

Oligny és munkatársai (2023) kódrendszerükben többek között rögzítették az emberölés elsődleges motivációját (harag/bosszú, nemdeviáns-szexuális, deviáns-szexuális), az erőszak típusát (instrumentális vs. expresszív), az egyes deviáns szexuális fantáziákat (pl. erőszak-fantázia, szadisztikus fantázia, emberölés-fantázia stb.), az elkövetés helyszínét, a megjelenő szexuális cselekményeket (pl. anális penetráció), a megjelenő szadisztikus cselekményeket (pl. fizikai bántalmazás, szóbeli bántalmazás, kíntás), a halál okát, az emberölés cselekmény elkövetésének helyszínét, a sértett életkorát és az elkövető-sértett közötti kapcsolat jellegét.

Sun és munkatársai (2023) olyan változókat vizsgáltak kódrendszerükben, mint például a sértettek főbb jellemzőit (életkor, nem, alkohol- és droghasználat, prostitúció), a különböző szexuális cselekményeket (pl. hüvelyi -, anális- és orális behatolás, ejakuláció, a nemi szervek

csonkolása, idegen tárgy szexuális célzattal történő alkalmazása, post-mortem szexuális cselekmények stb.) és az elkövetés egyes jellemzőit (pl. elkövetés módja, eszköze, elkövetési magatartás).

Eichinger és Darjee (2021) a szexuálisemberölés-kutatásukban többek között a következő változókat vizsgálták: elkövetői szociodemográfiai jellemzők (nem, életkor, iskolázottság, etnikum, párkapcsolat, averzív gyermekkori tapasztalatok, mentális egészség és annak károsodása), sértetti szociodemográfia (nem, életkor, etnikum, fizikai és mentális egészség), az elkövető-sértett kapcsolatrendszere, a sértett által, a támadáskor végzett cselekmény, az offenzíva elkövetésének helye, a holttest feltalálásának helye, az erőszak típusa, az elkövetés eszköze, a cselekmény elsődleges motivációja és az inadekvát, szokatlan cselekmények megléte (pl. kannibalizmus, post-mortem szexuális aktivitás).

Chopin és Beauregard (2019) elemzésükben ugyancsak kitértek az elkövető és a sértett szociodemográfiai hátterére, az elkövetés során alkalmazott fizikai és szexuális erőszak típusaira, az elkövető és az áldozat életvitelére és rutinszerű aktivitásaira, valamint a főbb kriminológiai jellegekre (pl. elkövetés helye, eszköze, a holttest feltalálási helye, a test pozitúrája), valamint a szokatlan cselekményekre (pl. overkill) és az elkövetés során megjelenő szexuális cselekményekre.

Áttekintve a fent idézett empirikus kutatásokat, saját empirikus kutatásom az alábbi kódrendszerre épült.

A dokumentumelemzés három fődimenziót tartalmaz: **szociodemográfiai, kriminológiai és pszichológiai fődimenziókat**, amelyek számos vizsgálandó aspektust foglalnak magukba.

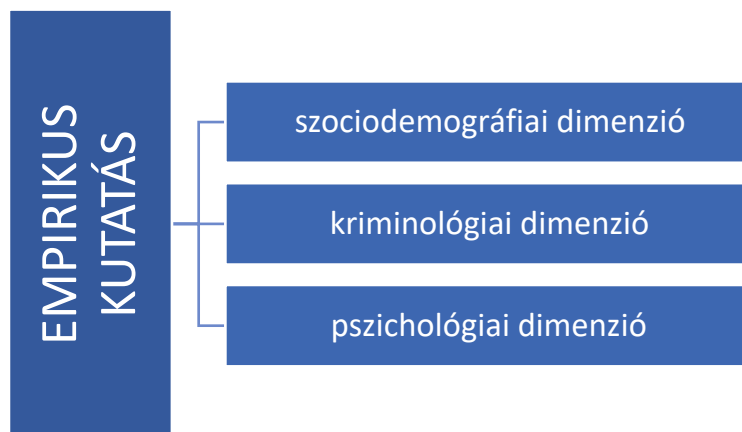
A szociodemográfiai dimenzió az elkövető valamennyi, még a sértett főbb szociodemográfiai jellemzőit vizsgálja: nem, életkor, családi állapot, iskolai végzettség, munkakörülmények, továbbá az elkövető gyermekora, gyermekkori áldozattá válása, családon belüli és azon kívüli bántalmazottsága is vizsgálat tárgyát képezi.

A kriminológiai dimenzió több aspektust is vizsgál, részben az elkövetői oldal, részben a viktimológia egyes kérdéseit:

- a bűncselekmény, valamint elkövetésének lényegi aspektusait, továbbá az elkövetői és sértetti oldal egyes tényezőit;
- az erőszak-típust;
- szexuális emberölést elkövetők tipológiáinak vizsgálatát;

- a támadás módját;
- az overkill mechanizmusát;
- a sértett sérüléseinek számát;
- a megjelenő szexuális cselekményeket;
- az elkövető büntügyi előéletét.

A pszichológiai dimenzió tartalmazza az elkövető főbb személyiségkarakterisztikáit, a beszámíthatóság kérdését és megkísérelt pszichodiagnosztikai elemzést is, különös tekintettel a személyiségzavarokra és parafiliás zavarokra, amennyiben a rendelkezésre álló igazságügyi elmeszakértői véleményekben fellelhető diagnosztikai kategória. Amennyiben nem, abban az esetben az elkövető viselkedése, az exploráció és a teszteljárások alapján magam alkottam meg a diagnosztikai kategóriát.

7. ábra. A dokumentumelemzés során kialakított három fődimenzió. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

szociodemográfiai dimenzió	kriminológiai dimenzió	pszichológiai dimenzió
<p>ELKÖVETŐ</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem • életkor • iskolai végzettség • családi állapot • munkahely • családi háttere • gyermekkori viktimizáció • bűnügyi előélet <p>SÉRTETT</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem • életkor • iskolai végzettsége • családi állapot • prostituált volt-e • elkövető-sértett kapcsolata 	<ul style="list-style-type: none"> • jogi minősítés • különös kegyetlenség • indexbűncselekmény • elsődleges motiváció • elkövetés helye • elkövetés helyszíne • elkövetés ideje • elkövetés eszköze • támadás módja • sértett sérülései • overkill • szexuális magatartás • az ölés tervezettsége • erőszak-tipológia • FBI-tipológia • Keppel-Walter-tipológia • Oligny-tipológia • Higgs-tipológia 	<ul style="list-style-type: none"> • beszámíthatóság • elmeállapotot érintő zavar • bűncselekményt megelőző pszichés probléma • szubklinikai nárcizmus • szubklinikai pszichopátia • szubklinikai sadizmus • szubklinikai nekrofilia • explozíva-szerű viselkedés • kényszeres viselkedés • szerhatás

8. ábra. A dokumentumelemzés fődimenzióinak rendszere. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A kódok, valamint a kódrendszer és a kódutasítás egy jelszóval védett adatbázisban került létrehozásra, majd azt követően az előzetesen kiválasztott, vizsgálni kívánt dokumentumok manuális úton kerültek kódolásra és rögzítésre.

A kutatás pontos kódrendszerét és a kódutasítást az 1. sz. melléklet teljes terjedelmében tartalmazza.

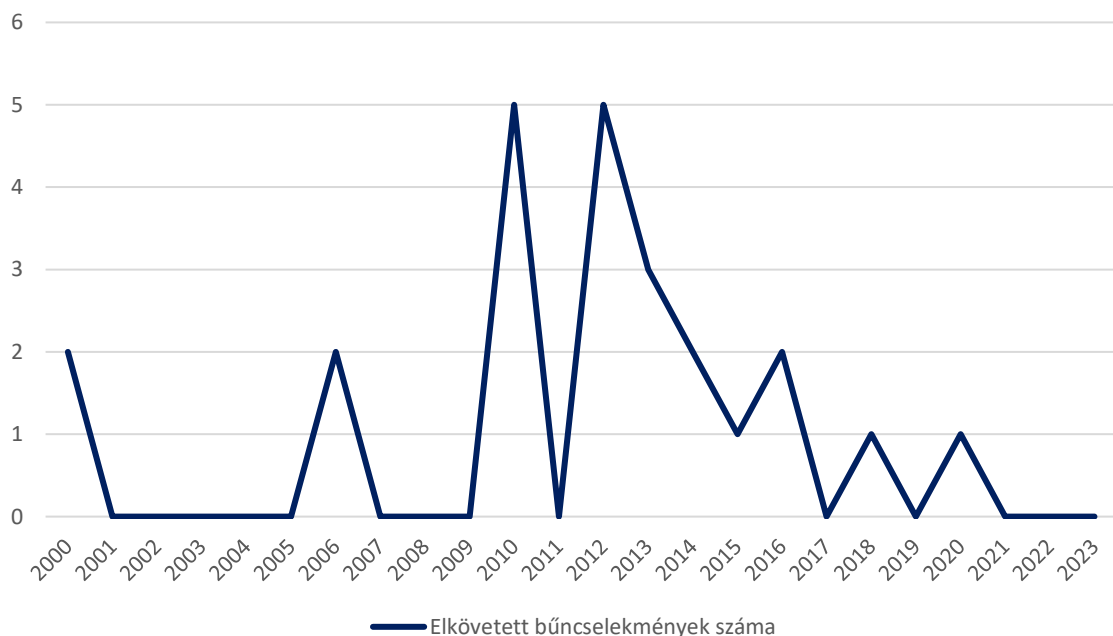
3. Eredmények: a vizsgált minta deskriptív bemutatása

A kapott ügyészégi engedély fényében feldolgozásra került minden olyan büntetőeljárás, amely megfeleltethető a szexuális motivációjú emberölés jelenségének, 2000. január 1. és 2023. december 31. közötti időintervallumra vetítve – így tehát a minta teljes elemszámával

dolgoztam kutatásomban. Ennek alapján 23 elkövető által elkövetett, összesen 24 olyan büntetőeljárás került leválogatásra, amely a megfogalmazott kritériumrendszernek eleget tesz.

3.1. A bűncselekmények deskriptív jellemzői

Áttekintettem a bűncselekmények elkövetési idejének alakulását. Ennek alapján látható, hogy a cselekmények elkövetése nem egységes, lineárisan növekvő, hanem gócpontokba rendeződik: van olyan év, amikor több szexuális emberölés cselekmény is elkövetésre került, míg vannak olyan évek is, amikor ilyen jellegű emberölés-bűncselekmény nem került elkövetésre. A 24 szexuális emberölés időbeli megoszlását szemlélteti az alábbi grafikon, melynek vízszintes tengelyén az elkövetés évszáma, függőleges tengelyén az esetszám olvasható:

1. grafikon: A hazai szexuális emberölés bűncselekmények elkövetési idejének alakulása.

A grafikonon látható, hogy az elkövetési idők egyenlőtlen eloszlásban követik egymást, nem lineárisak, vagyis az elkövetési idő tekintetében levonható stabil következtetéseket nem tehetünk.

A 2010-es évek elején, 2010-ben és 2012-ben egyaránt 5-5 szexuális emberölést követel el – ez a két év tekinthető az elkövetés szempontjából a legkiugróbb időszaknak, azonban a 2010-es évek közepéig minden évben azonosítottak hasonló jellegű emberölést: 2013-ban 3, 2014-ben 2, 2015-ben 1, míg 2016-ban 2 szexuális jellegű emberölés került elkövetésre. Ez alapján

kijelenthetjük, hogy a hazai szexuális emberölés prevalenciája egyrészt alacsony, másrészt a prevalencia és az elkövetés kiszámíthatatlan, nem követ semmilyen mintázatot, így kevésbé határozható meg olyan időszak, amelyre jellemző lenne ez a típusú bűncselekmény.

Az elkövetés idejének megoszlása mellett vizsgáltam az ilyen jellegű cselekmények büntetőjogi értékelését és a bűncselekmények minősítésének alakulását.

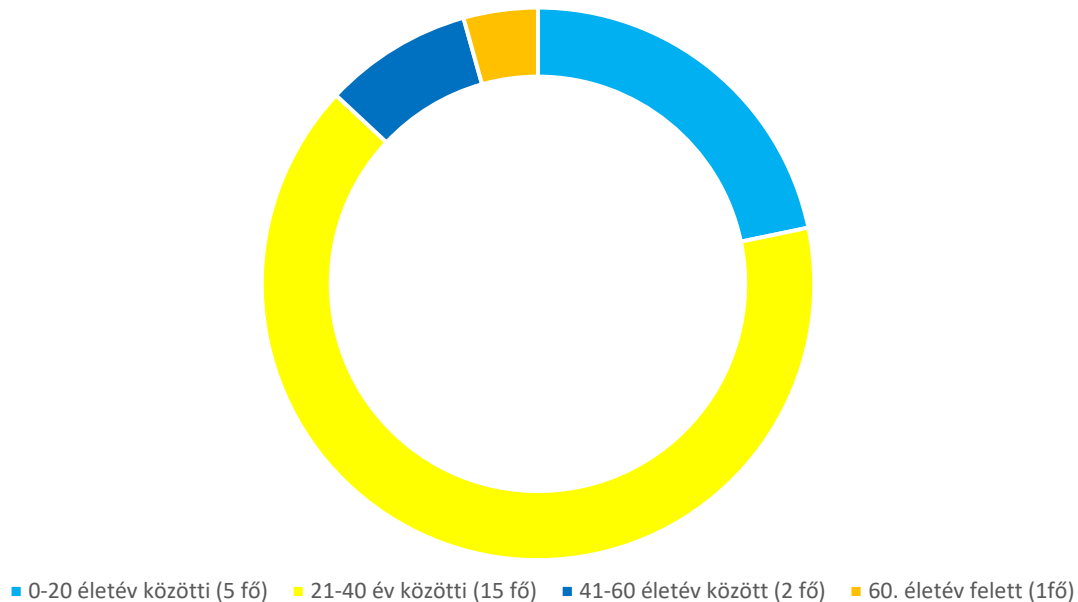
A 24 büntetőeljárás mindegyike többszörös minősítést kapott (jellemzően 2-3 minősítéssel kerültek értékelésre), azonban megállapítható, hogy az egyes értékelések között nincs konzisztencia, az nagy mértékben függ a bírói gyakorlattól. A többszörös minősítés okai az alábbiak lehetnek.

- Egyrészt lehet a többszörös motivációs háttér: nincs profiltizta, pusztán szexuális motivációból elkövetett emberölés, jellemzően primer és szekunder motiváció mentén értékelendők a cselekmények, melyek között felfedezhető nyereségvágy, bosszú, előre megtervezettség.
- A minősítések igazodnak továbbá a sértettek sajátosságaihoz is: mivel a sértettek között szerepelnek kiemelten sérülékeny sértetti csoportok képviselői (14. életévét be nem töltött, időskorú és fogyatékoságánál fogva akaratnyilvánításra képtelen személy), így több esetben a második minősítés erre a specifikusságra reflektál, például: aljas indokból vagy célból, 14. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberölés.
- A többszörös minősítés harmadik oka lehet az elkövetési mód fokozott brutalitása: szinte valamennyi emberölést különös kegyetlenséggel követték el, így a minősítés az aljas indok vagy cél mellett sok esetben a különös kegyetlenség.
- Olyan minősítéssel is találkozunk, ahol az emberölés alapeseti tényállása mellett a szexuális erőszak törvényi tényállása került megállapításra, így utalva a szexuális motivációra.

3.2. Az elkövetők szocio-demográfiai és kriminális jellemzői

A 24 büntetőeljárás 23 fő elkövetőjének (1 esetben az elkövető 2 emberölést is elkövetett, ezért a számbeli eltérés) nemi eloszlása férfi-hangsúlyt mutat: az elkövetők 95,7%-a, összesen 22 fő férfi, míg mindössze 1 nő szerepel az elkövetők között. Az elkövetők átlagéletkora 29,83 év; a két legfiatalabb elkövető 16 éves volt elkövetéskor, míg a legidősebb 64 éves volt. Az elkövetők korcsoporthoz való tartozásának vizsgálata alapján elmondható, hogy a teljes elkövetői minta

(N=23) tekintetében a legtöbb szexuális motivációjú emberölést elkövető személy az elkövetés idején 21-40 év közötti volt (15 fő). Ezt követi a második leggyakoribb előfordulással a 20. életév alattiak korcsoportja (5 fő), míg a 40. életév felett történő elkövetés prevalenciája kevésbé jellemző (3 fő). Az egyes korcsoportok megoszlását az alábbi, 2. grafikon szemlélteti.

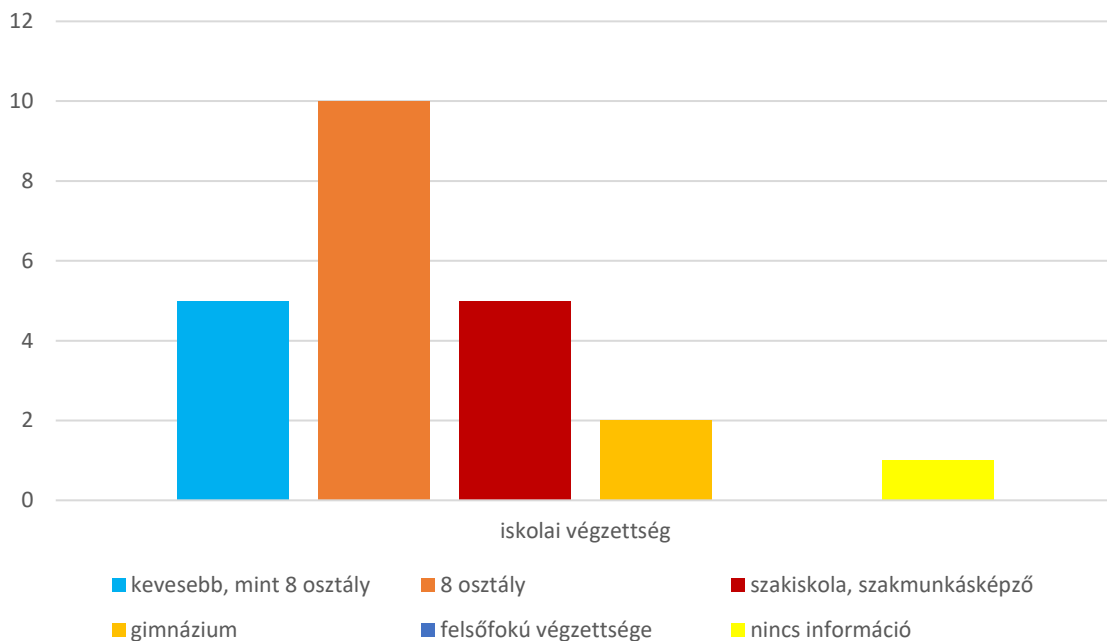

2. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők korcsoporti megoszlása a teljes mintán (N=23).

Ez alapján kijelenthető, hogy – a tárgyidőszakban, a felderített eseteket tekintve – a hazai szexuális emberölést elkövető személy jellemzően 21 és 40 életév között lévő személy.

Az elkövetők iskolai végzettségét elemezve az alábbi megállapítások tehetők.

Az elkövetők 44%-a (10 fő) 8 osztályt végzett; 22% (5 fő) még a 8 osztályt sem végezte el. Szakiskolai, szakmunkásképző bizonyítvánnyal a minta 22%-a (5 fő), gimnáziumi érettségivel 9% (2 fő) rendelkezett, míg felsőfokú végzettsége (főiskolai vagy egyetemi diploma) senkinek nem volt az elkövetők közül. A 23 főből 1 fő (4%) esetében nem áll rendelkezésre információ az iskolázottságát illetően.

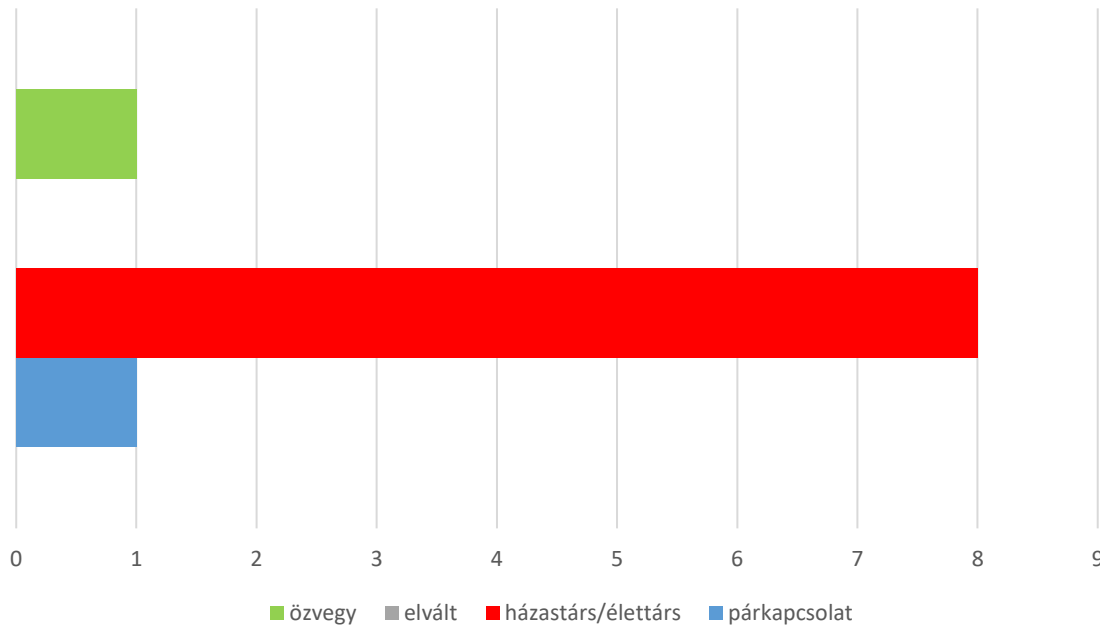

3. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők iskolai végzettsége (N=23).

A szocio-demográfiai jellemzők közül áttekintettem továbbá az elkövetők elkövetéskori családi állapotát.

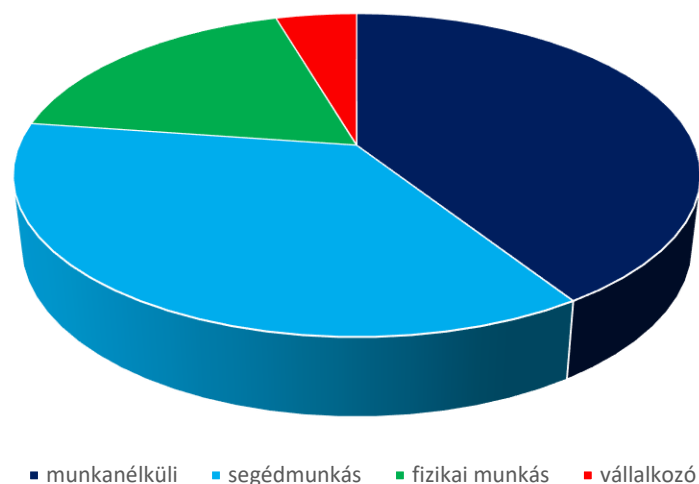
Az elkövetők 57%-a (13 fő) az elkövetéskor egyedülálló volt, míg a fennmaradó 43% (10 fő) párkapcsolatban élt.

A párkapcsolatban élő elkövetők közül legtöbben házasságban vagy élettársi kapcsolatban éltek az elkövetés idején (80%, 8 fő), míg 1 fő válaszolta azt, hogy egyszerű párkapcsolatban él és további 1 fő nyilatkozott úgy, hogy özvegy.

4. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők párkapcsolatban élők párkapcsolati státusza.

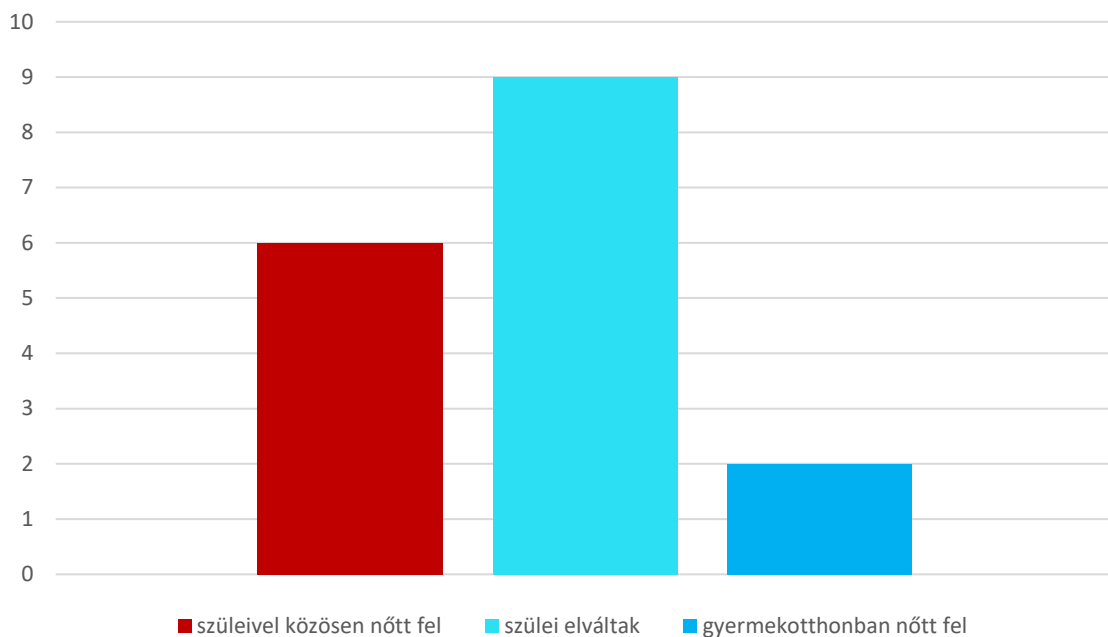
Ami az elkövetők munkahelyét illeti, 1 fő vonatkozásában nem került rögzítésre munkahely. Az elkövetők többsége (39%, 9 fő) munkanélküli volt az elkövetés idején, míg további 35% (8 fő) úgy nyilatkozott, hogy segédmunkásként dolgozott. 4 fő (17%) nyilatkozata szerint az elkövetéskor fizikai munkát végzett, míg 1 főnek (4%) volt saját vállalkozása. Fehér galléros, szellemi munkát egy elkövető sem végzett.

5. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők munkakörülményei (N=23).

A kriminális jellemzők kapcsán két változót elemeztem: az elkövetők gyermekkorát és gyermekkorban történő viktimizálódásukat, valamint az elkövetők korábbi kriminális cselekményeit, kiemelten a szexuális és életellenes cselekményekre vonatkozó bűnügyi információkat.

Ami az elkövetők gyermekkorát illeti, a 23 főből mindössze 6 elkövető (26%) nőtt fel szüleivel közösen, egy családként. 9 fő (39%) nyilatkozott arról, hogy szülei még gyermekkorában elváltak, ketten pedig (9%) gyermekotthonban nőtt fel. 6 elkövető (26%) vonatkozásában nem állt rendelkezésre információ a bűnügyi dokumentumokban.

6. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők családi háttere.

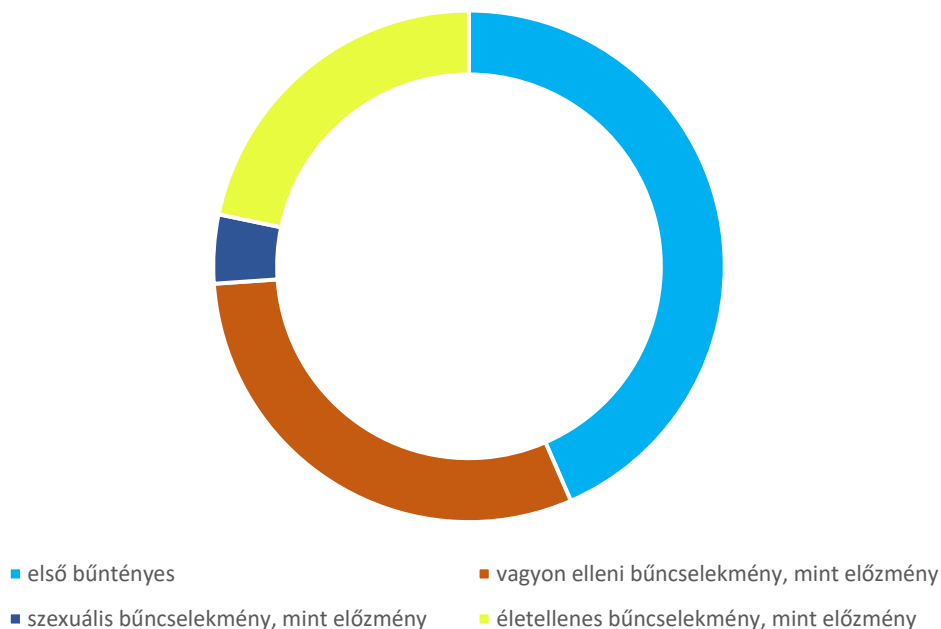
A gyermekkori áldozattá válás kapcsán vizsgáltam az intrafamiális és extrafamiális viktimizációt, vagyis azt, hogy az elkövetők gyermekként áldozattá váltak-e, ha pedig igen, akkor az családon belül vagy családon kívül történt.

Az elkövetők több, mint felénél, 52%-uknál (12 fő) nem állt rendelkezésre gyermekkori áldozattá válással kapcsolatos releváns információ a bűnügyi dokumentációban; a fennmaradó 11 fő közül 1 fő (9%) számolt be családon kívüli pszichikai bántalmazásról; 6 fő (55%) családon belüli fizikai bántalmazásról tett említést, míg 4 fő (36%) negálta a gyermekkori áldozattá válást, mind intrafamiális, mind extrafamiális környezetre vonatkozóan.

Azok, akik családon belüli bántalmazásról számoltak be, közülük 4 fő, 67% nyilatkozott arról, hogy vérszerinti vagy nevelőszülője bántalmazta, míg ketten ventilláltak arról (33%), hogy a bántalmazást vérszerinti nagyszülőjüktől szenvedte el.

Az extrafamiális bántalmazásról beszámoló 1 fő arról számolt be, hogy a bántalmazást egyik ismerősétől szenvedte el.

Az elkövetők bűnügyi előzményeit áttekintve elmondható, hogy az elkövetők 43%-a (10 fő) első büntényesként követte el a szexuális motivációjú emberölést; 30% (7 fő) vonatkozásában volt korábbi kriminális cselekmény, vagyon elleni bűncselekmény kategóriában; a 23 fő közül 1 fő (4%) előzményében szerepelt szexuális erőszakos bűncselekmény előzményként, míg 5 fő (22%) követett el korábban életellenes bűncselekményt, jellemzően testi sértést.

7. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők kriminális karrierje (N=23).

Többváltozós elemzés során vizsgálatam, hogy

- a különböző korcsoportba tartozó elkövetők vonatkozásában milyen arányban azonosítható korábbi kriminális előzmény és melyek ezek,
- hogyan alakul az egyes korcsoportokban jelentkező gyermekkori áldozattá válás.

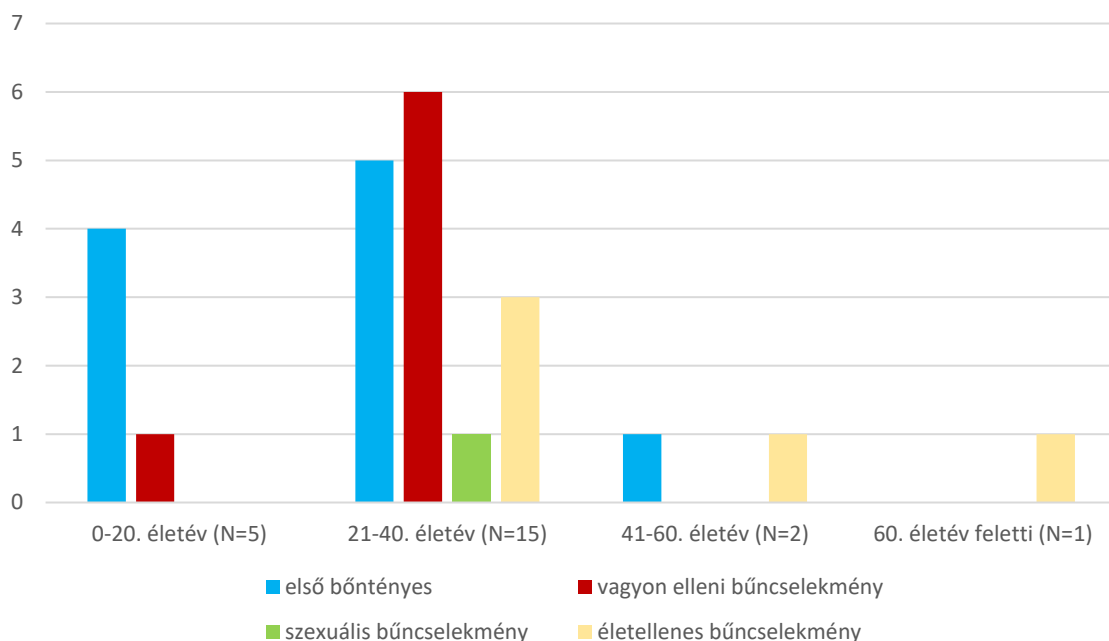
Mint azt fentebb már említettem, a kutatásban vizsgált elkövetői populációt (N=23) 4 korcsoportba sorolva vizsgáltam, kialakítva a 0-20. életév közötti, 21-40. életév közötti, 41-60. életév közötti, valamint 60. életév feletti korcsoportokat.

A keresztábra elemzés alapján elmondható, hogy a 20. életévet be nem töltött szexuális emberölést elkövetők (5 fő) közül 4-en (80%) első büntényesként követték el a bűncselekményt, míg 1 fő (20%) előzményében volt azonosítható korábban elkövetett vagyon elleni bűncselekmény.

A 21-40 év közötti elkövetők (15 fő) esetében a kriminális előzmény jóval variábilisebb. Közülük 5 fő (33%) volt első büntényes a cselekmény elkövetésekor; 6 fő (40%) követett el vagyon elleni bűncselekményt a szexuális emberölést megelőzően; 1 fő (7%) esetében került előzményként rögzítésre korábbi szexuális bűncselekmény (szexuális erőszak); míg 3 fő (20%) követett el korábban életellenes bűncselekményt (testi sértést).

A harmadik korcsoportban, a 41-60. életév közötti csoportban szereplő 2 fő közül egyikőjük első büntényes volt, míg a másik elkövető testi sértés miatt volt korábban büntetve.

A 60. életév feletti, egyetlen egy fő szexuális motivációjú emberölést elkövető időszerű korábban testi sértés miatt volt büntetve.

8. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető korcsoportok bűnügyi előzményi adatai (N=23).

A gyermekkori viktimizációt vizsgálva elmondható, hogy a 20. életévet be nem töltött szexuális emberölést elkövetők (5 fő) közül 2 fő (40%) negálta a gyermekkori viktimizálódást, 1 fő (20%) nyilatkozott úgy, hogy családon belüli fizikai bántalmazást élt meg, míg további 1 fő (20%) elmondása szerint családon kívüli pszichikai bántalmazás áldozata volt korábban. 1 fő (20%) vonatkozásában nem állt rendelkezésre információ az áldozattá válással kapcsolatban.

A 21-40 év közötti elkövetők (15 fő) esetében a gyermekkori áldozattá válás a következőképpen alakult. 8 fő (54%) vonatkozásában nem állt rendelkezésre információ a témát illetően. 2 fő (13%) negálta az áldozattá válást, míg további 5 fő (33%) számolt be gyermekkori, intrafamiális fizikai bántalmazásról.

A harmadik korcsoportban, a 41-60. életév közötti csoportban szereplő 2 fő vonatkozásában nem állt rendelkezésre áldozattá válással összefüggésben álló információ, ahogyan a 60. életév feletti, egyetlen egy fő szexuális motivációjú emberölést elkövető időskorú vonatkozásában sem.

A főbb szocio-demográfiai és kriminális jellemzők áttekintése után, a következőkben rátérek az elkövetők pszichológiai karakterisztikáinak áttekintésére.

3.3. Az elkövetők pszichológiai jellemzői

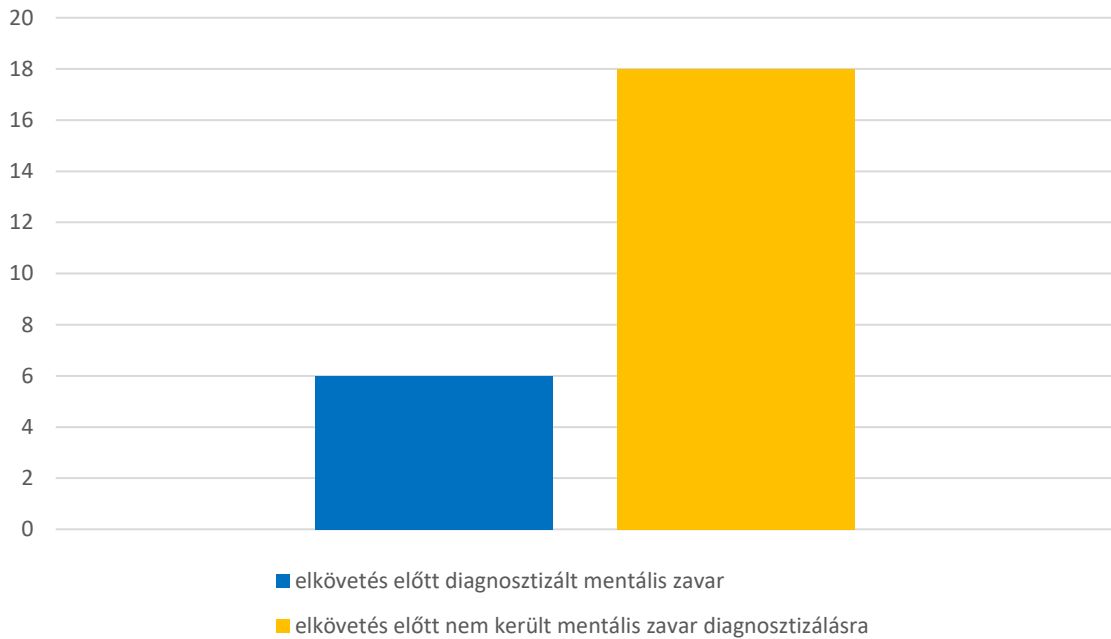
Az elkövetők pszichológiai jellemzőinek vizsgálatának alapjául az igazságügyi elmeorvos szakértői, valamint az igazságügyi pszichológus szakértői szakvélemények szolgáltak.

3.3.1. Klinikai jellemzők

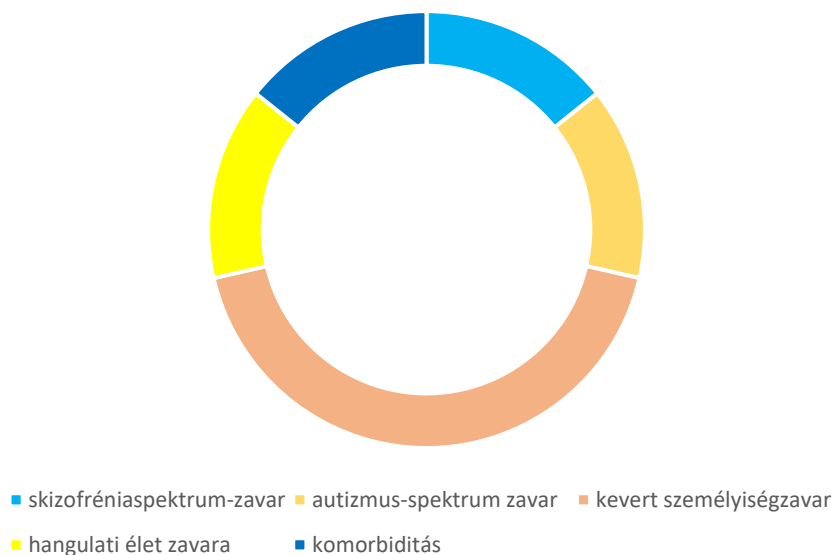
Elsők között rögzítendő, hogy a szexuális emberölést elkövetők (N=23) között nem volt kóros elmeállapotban szenvedő elkövető – vagyis mind a 23 fő beszámítható volt a bűncselekmény elkövetésének idején, ugyanakkor 1 fő a bűncselekmény elkövetését követően az Igazságügyi Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézetben került elhelyezésre, elmeállapotának megfigyelése céljából.

A 23 fő közül 16 (70%) vonatkozásában nem volt pszichés előzmény vagy pszichiátriai kezelttség a bűncselekményt megelőző időszakban, ugyanakkor 7 elkövető (30%) esetében pszichés probléma már a bűncselekmény elkövetése előtt diagnosztizálásra került, és medikalizációban részesültek. A 7 fő elkövetőnél 6 vonatkozásában egy jól körülírható mentális

zavar került diagnosztizálásra, míg 1 fő esetében komorbiditásról beszélhetünk. A 6 fő esetében 1 elkövetőnél skizofréniaspektrum-zavar került diagnosztizálásra még a bűncselekmény elkövetését megelőzően, illetve 1 elkövetőnél autizmus-spektrum zavar, 3 fő esetében kevert személyiségzavart diagnosztizáltak, míg 1 fő esetében hangulati étellel összefüggő zavart tártak fel. 1 főnél személyiségzavar és szerhasználati zavar komorbiditását azonosították.

9. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők pszichodiagnosztikai jellemzői (N=23).

10. grafikon: A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők pszichiátriai érintettsége (7 fő).

3.3.1.1. Kóros elmeállapot és szexuális emberölés

Mint említettem, mind a 23 fő elkövetőt beszámíthatónak ítélte meg az eljáró bíróság, ugyanakkor 1 fő vonatkozásában elmemegfigyelés került elrendelésre, tekintettel arra, hogy felmerült az elkövető elmeműködésének kóros állapota.

Vele kapcsolatosan az igazságügyi szakértők több megállapítást is tettek.

Egyrészt megállapították, hogy a vádlott mind a vizsgálat időpontjában, mind a bűncselekmények idején *„elmebetegségben és személyiségzavarban szenved, illetve szenvedett. A cselekményeket megelőzően (...) lappangó kóros elmeállapotban szenvedett, ezen kóros elmeállapota azonban nem tette képtelenné arra, hogy cselekményei következményeit felismerje és a felismerésnek megfelelően cselekedjék és nem is korlátozta abban. A vádlott értelmi eszközökkel való szabályozása gyenge, valóság funkciója fejletlen, ezért a szubjektív mozzanat könnyen betör az érzékelésébe, elsodorja a valóságtól és az extrém erős agresszív feszültségek feltörnek, a realitás kontrollja elveszik, ez a folyamat egy aktuális átmeneti kóros elmeállapotot okozott. (...) A terhelt gyermekkorától kezdve agresszív, ilyen megnyilvánulásai szociopátiás személyiségfejlődésével is kapcsolatban állnak. Ez a magatartás tartós és rögzült, amelyhez társult a hasadásos elmezavar képe. Kritikai képessége és ítélő képessége sérült, betegségbelátása nincs, megalapozottan tartani kell attól, hogy hasonló személy elleni erőszakos cselekményt fog elkövetni, kényszergyógykezelése indokolt. Kóros elmeállapota jelenleg nem érinti beszámítási képességét”³⁷.*

Másrészt, a teszteredmények alapján megállapíthatóvá vált, hogy az elkövetőt *„a skizoid személyiségjegyek mellett egocentrikus, nárcisztikus beállítódás, gyanakvós készenlét, valamint paranoid félelmek jellemzik. A gyenge önkontroll, és alacsony frusztráció tűrőképessége miatt konvencionális viselkedés jellemzi, gyakori acting out kitörések mellett. A teszt pszichotikus állapotot jelez, és skiziform tünetképződést valószínűsít pszichopátiás személyiségfejlődés mellett”.*

A lefolytatott szakértői vizsgálatok során megállapítást nyert, hogy az elkövető már gyermekkorában is pszichiátriai kezelés alatt állt, elsősorban kevert magatartási és érzelmi zavar, alkalmazkodási zavar, hiperkinetikus zavar, valamint pszichés fejlődési zavar miatt – ezekkel összefüggésben farmakoterápiában is részesült.

---

³⁷ Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

A szakértői bizonyítás eredményeként az ügyészség módosította a vádirati tényállást, és azt akként változtatta meg, hogy a *„vádlott a vád tárgyává tett bűncselekmények elkövetése idején nem szenvedett az elmeműködés olyan kóros állapotában, amely képtelenné tette, vagy korlátozta volna abban, hogy cselekményei következményeit felismerje, vagy e felismerésnek megfelelően cselekedjék. Kevert személyiségzavara a cselekmények elkövetésének idején fennállt, de a betegség szintjét nem érte el, így beszámítási képességét korlátozó tényezőként az nem értékelhető”*³⁸.

Az ítélet³⁹ tartalma szerint az elkövető előzetes letartóztatása után annak pszichiátriai ellátása azért vált indokolttá, mert az elkövető szuicid szándékot hangoztatott, így átszállításra került az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe. Az IMEI-be történő átszállítását követően, az exploráció során kiderült, hogy öngyilkossági kísérlete már többször is volt, többek között negyedik osztályos korában is. Elmondása szerint az első, és megítélése szerint a legkomolyabb szuicid kísérlete 15 éves korában volt, ekkor beszedte édesapja gyógyszereit, majd alkoholt ivott rá. Ezen kívül volt három önakasztása is a korábbiakban. Ezek indoka abúzusokkal terhelt gyermekkorra: az elkövető szülei válását követően előbb apai nagyanyjával élt, majd édesanyjához került, aki több alkalommal bántalmazta őt, mind verbálisan, mind fizikailag, mind pszichésen. Ennek, valamint magatartási zavari okán édesanyja állami gondozásba adta, ahonnan apai nagyanyja vette magához 16 éves korában. Elmondta, hogy fiatalkorában testvéreit fizikailag bántotta, és ebben örömét lelte.

A büntetőeljárás egy későbbi szakaszában ismét indokolt volt az elkövető IMEI-be történő átszállítása, ezúttan nem öndestruktív magatartás, hanem elmemegfigyelés miatt, ugyanis arról explorált, hogy az emberölést egy hang utasítására követte el. Elmondása szerint akusztikus hallucinációi már korábban is voltak: *„olyan is volt, hogy mentem az úton, láttam egy hátizsákos embert. A hang azt mondta, hogy öljem meg, mert ártani akar nekem. Én leszólítottam, adtam neki egy gyomrost, aztán jól megvertem. Elveszítette az eszméletét és otthagytam. Nem ismertem, de a hang azt mondta, hogy rosszat akar nekem. Nem öltem meg végül, mert eszméletlen volt”*. Explorációja során számos olyan esetet említ ezen kívül, amikor hang- és parancs-hallucinációkat élt meg, bv-be kerülését követően is. A Szondi teszt alapján feszült, szorongó, sekélyes önismerettel rendelkező, infantilis személy. Modora megtévesztő, behízsgó, kedves, gyámolítást kiváltó, ám e mögött látens agresszív feszültség húzódik, mely

---

³⁸ Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

³⁹ Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

könnyen szadisztikus irányt vehet. Alkalmazkodása tagadáson alapul, nem belátással, hanem az erő kényszerének tudomásulvételével alkalmazkodik. Az elmemegfigyelését követően megállapítást nyert, hogy *„elmeállapotának megfigyelése eredményeként vonatkoztatásos tartalmakkal jellemzett tudathasadásos elmezavar (skizofrénia paranoides) kórismét állapítottak meg nála, valamint azt, hogy személyiségét diszharmonikus szociopátiás személyiségvonások jellemzik. (...) A cselekmények elkövetése idején a vádlott nem szenvedett az elmeműködés olyan kóros állapotában, ami képtelenné tette, vagy korlátozta volna abban, hogy cselekménye következményeit felismerje, vagy a felismerésnek megfelelően cselekedjék. Kevert személyiségzavara (disszociális és érzelmileg labilis) a cselekmények elkövetése idején fennállt, de a betegség szintjét nem érte el.”*⁴⁰.

Bár az iménti esetből arra következtethetünk, hogy a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető személyek vonatkozásában klinikai szimptomák megléte állapítható meg, ezt az esetet leszámítva az elkövetők vonatkozásában kóros-patológias szintet elérő zavarokkal nem találkozunk, pszichés diszfunkciók azonban inkább jellemzik a kutatott mintát, ezek azonban szubklinikai szinten rögzülnek.

Egy elkövető vonatkozásában például rögzítésre került, hogy a *„vádlott személyiségét a gondolkodás fegyelmezetlensége, fellazulása, önkényessége és szokatlan fordulatokra való hajlam jellemzi, szociális beilleszkedési zavarok mellett, amelyet nonkonformista, furcsa, bizarr, extravagáns magatartásban jelentkezhetnek. A normák figyelmen kívül hagyása, impulzivitás, a pillanatnyi ötletek és vágyak azonnal realizálása szintén jellemzője ezen személyiségnek, ahogyan az önszabályozási funkció felbomlása is jellemzője a disszociális személyiségzavarban szenvedőknek”*⁴¹. Egy másik büntetőeljárásban arról olvashatunk, hogy az elkövető *„személyiség fejlettségét tekintve éretlen, vágyai és érdekei alapján elsodorható, indulat és érzelemvezérelt ember. Személyiségének főkrendszerei lazán működnek, emiatt fegyelmezetlen, antiszociális viselkedés tapasztalható nála. Önértékelésében, önmagához való viszonyulásában nárcisztikus, erőteljesen szubjektív vonások jellemzik. (...) Intelligencia színvonala átlagos, életkorának, iskolai végzettségének és szociokulturális viszonyainak megfelelő”*⁴².

---

⁴⁰ Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

⁴¹ Szegedi Törvényszék 1.B.493/2015/15. sz. ítélete

⁴² Debreceni Törvényszék 25.Fk.576/2012/56. sz. ítélete

Annak ellenére, hogy klinikai szintet elérő mentális zavarok az elkövetők vonatkozásában, a bűncselekmény elkövetését követően nem kerültek diagnosztizálásra, néhány szubklinikai viselkedésstratégia, különösen a Sötét Tetrádként ismert személyiségvonás-komplexum (machiavellizmus, szubklinikai nárcizmus, szubklinikai pszichopátia, szubklinikai szadizmus) viselkedéses jegyei több elkövető vonatkozásában is azonosíthatók voltak.

3.3.2. Szubklinikai jellemzők

3.3.2.1. Szubklinikai nárcizmus

Viselkedéselemzés során megállapítható, hogy az elkövetők 43%-a (10 fő) mutatott szubklinikai nárcizmusra jellemző viselkedéses jegyeket, amelyek főként grandiózus magatartásban, felsőbbrendűség-érzésben és az áldozattal való viselkedés és együttlés során jelentek meg – esetükben áldozatuk családi és ismeretségi körükből, intrafamiális környezetből kerültek ki.

A szubklinikai nárcizmussal jellemezhető elkövetők szubklinikai szadizmussal mutatnak pozitív korrelációt: a szubklinikai nárcisztikus elkövetők 70%-a (7 fő) mutatott szadisztikus vonásokat is az elkövetés során. Ez a szadizmus a sértett kínzásában, valamint overkillben jelenik meg: az elkövető a sértettet hosszasan sanyargatta az elkövetés során, valamint az ölési aktus folyamán egy időben több eszközt használt fegyverként, a sértett egész testtáján ejtett sérüléseket, és sok esetben extrém elkövetési módot választott a sértett megöléséhez, pl. felgyújtotta a még élő sértettet. Erre a kegyetlen elkövetési módra a büntetőjog is reflektált: az esetek 90%-ánál különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés minősített esetként rendelte kezelni a cselekményeket.

Elsődleges motivációjuk a bosszú: a sértettek jellemzően visszautasították az elkövetők – szexuális – közeledését, akik a visszautasítás hatására támadták meg a sértetteket; az elkövetőkben felgyülemlett szexuális vágy és frusztráció kielégítése másodlagos volt. Egyik elkövető például azzal magyarázta tettét, hogy *„a sértett a vádlott szexuális kérésének nem volt hajlandó eleget tenni, ellentmondása dühöt váltott ki a vádlottban, amely az adott helyzetben és állapotban egyre nagyobb agresszivitást, elborulást váltott ki és ez eredményezte az erőszakos szexuális eseményt”*⁴³. Egy másik, az elkövetéskor fiatalkorú elkövető, miután a sértett visszautasította közeledését, egy éllel-heggyel bírósággal a sértett arcát megvágta, a

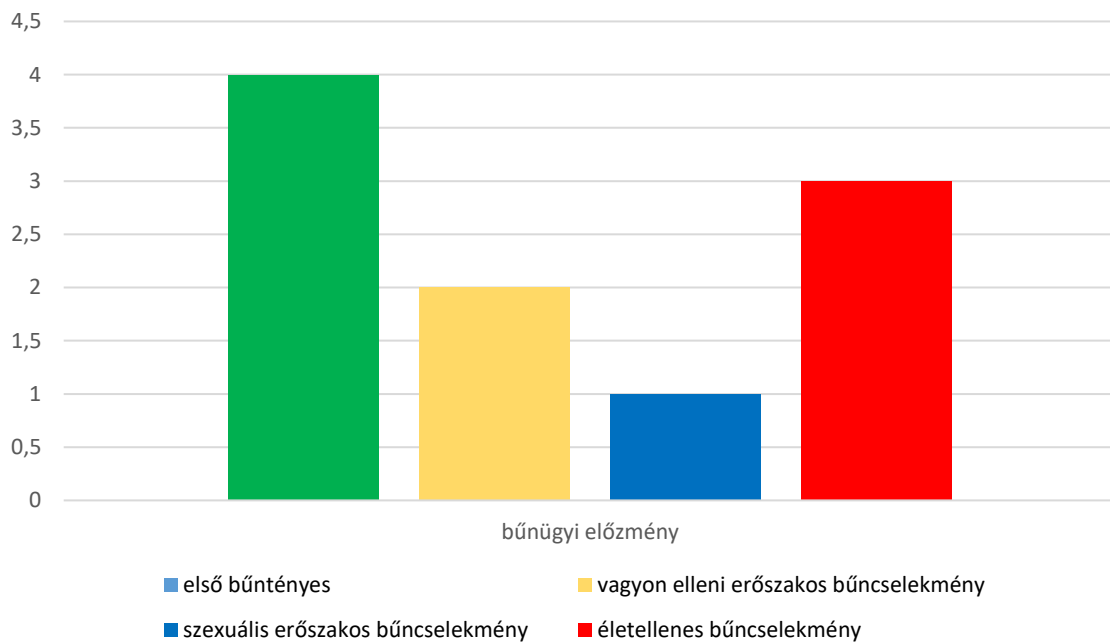
---

⁴³ Szegedi Törvényszék 1.B.493/2015/15. sz. ítélete

helyszínen talált ék alakú kővel koponyáját bezúzta, majd nyaka köré hínár fonatot kötött⁴⁴. Ugyancsak egy másik elkövető vonatkozásában a vizsgálat során megállapítást nyert, hogy „a cselekmény elkövetésének hátterében a sértettel kapcsolatosan kialakult konfliktus helyzet, személyes sérelme, férfiúi szerepben vélt megsértettsége, féltékenységi motívum tárható fel. A sértett és közte férfiúi dominancia konfliktus alakult ki”⁴⁵.

A szubklinikai nárcisztikus elkövetők támadására hirtelen, a sértettel történő kommunikációt követően került sor, míg a szexuális erőszak jellemzően ante mortem következett be. Támadásukat megelőzően, illetve a végrehajtott offenzív cselekmény során szerhasználat nem volt jellemző, illetve az elkövetők szer hatása alatt jellemzően nem álltak.

Kriminális előzményük alapján a szubklinikai nárcisztikus elkövetők nagyfokú variabilitást mutatnak: a 10 főből 4 fő volt első bűntényes a szexuális emberölés elkövetésekor; 3 fő előzményében szerepel életellenes bűncselekmény; 2 fő követett el korábban vagyoni elleni erőszakos bűncselekményt, míg 1 fő vonatkozásában korábban szexuális erőszak elkövetése volt azonosítható a bűnügyi előzményekben.

11. grafikon. A szubklinikai nárcisztikus szexuális emberölést elkövetők kriminális karrierje (10 fő).

⁴⁴ Veszprémi Törvényszék 10.Fk.343/2019/35. sz. ítélete

⁴⁵ Debreceni Törvényszék 25.Fk.576/2012/56. sz. ítélete

A tipológia-vizsgálat alapján, amely során azt vizsgáltam, hogy a korábbi, a VI. fejezetben bemutatott szexuálisemberölés-elkövetői tipológiák validálhatók-e a hazai mintán, megállapítható, hogy a szubklinikai nárcisztikus szexuális emberölést elkövetők konzisztenciát és korrelációt mutatnak az FBI-féle kevert és szadista elkövetői tipológiákkal, a Keppel-Walter-féle harag-izgalom (szadista) elkövetői tipológiával, az Oligny-féle szexuális-szadisztikus és düh által motivált elkövetői tipológiákkal, valamint a Higgs-féle sérelem megtorló elkövetői tipológiával.

A tipológia-vizsgálat igazolta és megerősítette a kapott eredményeket: a szubklinikai nárcisztikus szexuális emberölést elkövető személy kutatási eredményeim alapján elsődlegesen a bosszú és a visszautasítás megtorlása által motivált, amely összefüggést mutat az Oligny-féle düh által motivált, valamint a Higgs-féle sérelem megtorló elkövetői tipológiákkal. Az elkövetés szadisztikus tendenciákkal jellemezhető, az elkövető overkillt alkalmaz az ölési cselekmény során, a halált eredményező erőszak pedig aránytalanul túlzó. Ez alapján konzisztencia mutatkozik meg az FBI-féle szadista, a Keppel-Walter-féle harag-izgalom, valamint az Oligny-féle szexuális-szadisztikus elkövetői tipológiákkal.

3.3.2.2. Szubklinikai pszichopátia

Szubklinikai pszichopátia viselkedésstratégia a szexuális emberölést elkövetők 87%-a (20 fő) esetében volt azonosítható, akik pozitív korrelációt mutattak a szubklinikai szadizmus vonással is (15 fő, 65%), míg negatív kapcsolatban állnak a szubklinikai nekrofilával (16 fő, 70%). Bár a sértett kínzása vagy megcsonkítása esetükben nem jellemző, a szadizmus overkillben jelenik meg: a sértettet egy időben több eszközzel bántalmazza, az ölés erőssége pedig aránytalanul túlzó ahhoz képest, amekkora a halál beálltához szükséges lenne – az általuk elkövetett emberölés 75%-ban különös kegyetlenséggel elkövetett minősítést kapott.

A szubklinikai pszichopátiával jellemezhető elkövetői kör vonatkozásában elsődleges motivációként a szexuális motiváció azonosítható (16 fő, 80%), szemben a szubklinikai nárcisztikus elkövetőkre jellemző bosszúra és konfliktusfeloldásra. A szexuális erőszak az emberölés előtt került elkövetésre. Az elkövető támadása hirtelen történt, a sértettel való kommunikációt követően. Áldozatpreferenciája, hasonlóan a szubklinikai nárcisztikus elkövetőkéhez, intrafamiális jelleget mutat: 20 esetből 13 esetben (65%) az elkövető és a sértett között ismeretségi kapcsolat állapítható meg.

Az elkövetés során szerhasználat a szubklinikai pszichopata elkövetőket sem jellemezte (15 fő, 75%); a 20 fő közül mindössze 3 elkövető (15%) állt alkohol és drog hatása alatt az elkövetés idején, míg 2 fő (10%) esetében volt megállapítható alkoholos befolyás.

Kriminális karrierjüket tekintve a szubklinikai pszichopátiás vonással leírható elkövetők (20 fő) 40%-a első bűntényes volt, 30% követett el vagyon elleni erőszakos bűncselekményt, míg 5%-nál szerepelt korábban elkövetett szexuális erőszakos bűncselekmény a bűnügyi előzmények között, és 25% követett el korábban életellenes bűncselekményt.

A tipológia-vizsgálat a szubklinikai pszichopátiás jegyekkel rendelkező elkövetők esetében kevésbé mutat jól deskriptálható eltéréseket. Az FBI-tipológiák szerint a hazai minta kevésbé differenciálható: a hazai minta 30%-30%-a mutat kapcsolatot a szervezett és a szervezetlen elkövetői tipológiákkal, míg a hazai minta 25%-a tartozik az FBI kevert elkövetői tipológiájába a vizsgált változók alapján. 3 fő, 15% került besorolásra az FBI szadista elkövetői tipológiájába. Hasonlóan kevésbé differenciálható a hazai minta a Keppel-Walter-féle elkövetői tipológiák mentén: a 20 fő közül 8-8 fő (40%-40%) jellemezhető a harag-megtorló és a harag-izgalom elkövetői tipológiákkal, míg 2-2 fő (10%-10%) került besorolásra a hatalom-érvényesítő és hatalom-megerősítő tipológiákba.

Az Oligny- és a Higgs-féle tipológia-vizsgálat némiképp variábilisebb képet mutat. Az Oligny-féle tipológiák közül a szubklinikai pszichopátiával jellemezhető, hazai szexuális emberölést elkövető személyek szexuális-szadisztikus típusal mutatják a legerősebb kapcsolatot (N=8, 40%), míg 6 fő (30%) a düh által motivált, 5 fő (25%) a szexuális-nemszadisztikus elkövetői típusal mutat kapcsolatot. Ugyanakkor le kell szögezni, hogy ezek a kapcsolatok nem szignifikáns összefüggések. A Higgs-i tipológiák vizsgálata erős kapcsolatot azonosított a szubklinikai pszichopata elkövetők és a szexuális erőszakkal társult Higgs-t tipológia között.

3.3.2.3. Szubklinikai szadizmus

Szubklinikai szadizmus 16 elkövető (70%) vonatkozásában tárható fel, amely leginkább az elkövetés módjának vizsgálata során érhető nyomon. Ezek az elkövetések különös kegyetlenséggel, overkill-jelleggel történtek meg: jellemző elkövetési módként jelent meg a még élő sértett felgyújtása; a több, a sértett sanyargatása céljából használt eszköz egyidejű használata; a sértett több testtájékot érintő bántalmazása. Ezeknél az elkövetőknél az elsődleges motiváció szexuális volt, azonban a szadizmus nem minden esetben a sértett kínzásában vagy

csonkolásában manifesztálódik, hanem az ölési cselekmény brutalitásában, amelyet overkill jellemez. Például a P. H. sérelmére elkövetett emberölés során az elkövető, miután megerőszakolta a sértettet, benzinnel lelocsolta, majd felgyújtotta⁴⁶.

Ugyanakkor egyes elkövetőknél a szadizmus a sértett kínzásában is megjelent. Az egyik elkövető, miután a magatehetetlen állapotban lévő sértettet megerőszakolta, egy, az erőszakot követő, de ennél pontosabban meg nem határozható időpontban *„magához vette a szobában található szilikon borítással fedett nyelvű ácskalapácsot és azt váltogatva a magatehetetlen állapotban lévő sértett végelébe, illetve hüvelyébe helyezte”*⁴⁷. Egy másik elkövető, miután a 68 éves áldozata magatehetetlen állapotba került, *„a konyhaasztalról magához vett egy 33 centiméter hosszú, 1 centiméter vastag fakanál nyelét 15 centiméter mélyen a sértett hüvelyébe dugta”*, mely cselekményt később a szakértő inkább indulati cselekménynek, mintsem szexuális viselkedéssel összefüggő magatartásnak tulajdonított⁴⁸. Egy harmadik elkövető esetében, tanúvallomás alapján megállapítást nyert, hogy az elkövető a sértett *„testébe a baltát még belevagdosta, valamint a farkába is belevágott, és sajnos az is megtörtént, amit korábban állította, hogy mérgében a farkába beleharapott”*⁴⁹.

A szadizmus kapcsán szót kell ejtenünk a fantázia szerepéről is. Az egyik büntetőeljárásban megállapított történeti tényállás szerint az elkövető az emberölés elkövetését megelőző időszakban *„olyan tartalmú videókat helyezett fel az Apple felhőjébe, melyeken fedetlen hasú, fiatal nőket kínoznak, illetve ölnek meg oly módon, hogy nagyobb pengehosszúságú késsel több szúrást és vágást ejtenek a hasukon, főként köldöktájékon. (...) Ezen videófelvételek hatással voltak rá, szadisztikus fantáziáját felerősítették. (...) A vádlott az ölési cselekményt a videókon látható módon kívánta kivitelezni, ezért magához vette a nyomozás során lefoglalt 8 cm pengehosszúságú és 22 mm pengeszélességű, fanyelű vadászkest”*⁵⁰. Az eljárás során megállapítást nyert, hogy az elkövető cselekménye mögött, a sértett elutasításának megbosszulása mellett, deviáns szexuális fantáziájának megélése is motivációként volt értékelhető. Az elkövető vonatkozásában készült igazságügyi pszichológus szakértői vélemény megállapításai alapján elmondható, hogy az elkövető indulatkezelési nehézségekkel küzdött, melyek sok esetben acting out magatartás formájában manifesztálódtak, és explozíva-szerűen törtek felszínre. Kóros fantáziaműködés ugyan esetében nem explorált, mégis, a vizsgálatot

⁴⁶ Csongrád Megyei Bíróság 2.Fk.1511/2006/92. sz. ítélete

⁴⁷ Szegedi Törvényszék 1.B.493/2015/15. sz. ítélete

⁴⁸ Miskolci Törvényszék 4.B.1378/2014/35. sz. ítélete

⁴⁹ Debreceni Törvényszék 25.Fk.576/2012/56. sz. ítélete

⁵⁰ Budapest Környéki Törvényszék 16.B.100/2017/77. sz. ítélete

végző pszichológus szakértő véleménye szerint a videófelvetelek hatással lehetnek az elkövető személyiségalakulására és az általa elkövetett cselekményre. A szakértő valószínűsítette azt is, hogy az elkövetőben, a hosszabb ideje felgyülemlett feszültség szadisztikus fantáziák mentén kanalizálódhatott. Szexuális zavarra, köztük parafilias zavarra utaló jelet a szakértő vizsgálatok nem tártak fel.

A szubklinikai szadizmus jegyeit mutató elkövetők áldozatválasztása intrafamiliaris jelleget mutat.

A 16 fő közül 50% első büntényes, 5 fő kriminális karrierjében vagyon elleni bűncselekmények, míg 3 fő bűnügyi előzményében élet elleni bűncselekmény azonosítható.

A tipológia-vizsgálat az FBI vonatkozásában a kevert és szadista elkövetői típusokkal mutat összefüggést, a Keppel-Walter elkövetői típusok közül harag-megtörő és harag-izgalom (szadista) hozható összefüggésbe a szubklinikai szadizmust mutató hazai elkövetőkkel, míg az Oligny-féle tipológiában a legerősebb kapcsolatot a szexuális-szadisztikus típusal mutatják. A Higgs-tipológiával végzett elemzés alapján a hazai elkövetők a sérelem-megtörő típusal mutatják a legszorosabb kapcsolatot.

3.3.2.4. Szubklinikai nekrofilia

Az elkövetési magatartás elemzése során, a hazai mintán azonosíthatóvá vált a nekrofilia, mint szubklinikai szinten megjelenő viselkedésstratégia: a 23 fős elkövetői mintában azonosítható volt 4 olyan szexuális emberölés (az összes vizsgált büntetőeljárás 17%-a), amely során az elkövető a halál beálltát követően szexuális aktust végzett a holttesttel, ugyanakkor az igazságügyi elmeorvosi vizsgálatok esetükben nem tártak fel nekrofilia, mint mentális zavart. Érdekesség, hogy a 4 bűncselekmény 3 elkövető között oszlik meg: az egyik elkövető két alkalommal, egymástól időben és térben jól elkülöníthető szexuális emberölést követett el. Ezekre az elkövetőkre, az elemzés szerint, az explozíva-szerű viselkedés a jellemző, amely összhangban áll a poszt-offenzív jegyekkel is: az ilyen típusú elkövetők impulzivitása nem csökkent az ölési cselekmény végeztével, hanem a felfokozott érzelmi állapot a halál beálltát követően is motiválta az elkövetőket, amely szexuális aktusban csúcsosodott ki. Az ölési cselekmény – részben – nem megtervezett, overkill jellegű, a szexuális aktus post mortem következett be.

Az egyik fiatalos elkövető, miután szóváltást követően olyan súlyosan bántalmazta anyai nagyanyját, hogy elhalálozott, „a vádlott a sértett halálának érzékelését, illetve ezen körülmény tudatosulását követően elhunyt hozzátartozója kegyeletét becsületsértő módon meggyalázta úgy, hogy a sértett alsóneműjét eltávolította, majd a halott sértettel közöszült”⁵¹. Egy másik elkövető, miután benne „kialakult a sértettel történő közöszülés szándéka, s ebből a célból tetteleg bántalmazta az asszonyt, majd miután a sértett a földre esett, percekön át fojtogatta őt. Amikor a sértett már életjelenséget nem mutatott, megállapította, hogy a sértett meghalt, feltette a holttestet az ágyra, letépte a pólóját, levette egyéb ruházatát, s lemeztelenített testű sértettel közöszült”⁵².

A 4 eset nem mutat tiszta áldozatpreferenciát: a 4 esetből 2 esetben az elkövető és a sértett ismerték egymást, míg a másik 2 esetben nem állt fenn közöttük ismeretségi viszony. Az elkövetők minden esetben első büntényesek voltak.

Kiemelendő, hogy a szubklinikai nekrofilát mutató elkövetők átlagéletkora 25,75 év: a legfiatalabb elkövető 17, a legidősebb elkövető 33 éves volt a cselekmény elkövetésének idején. Ennek alapján kijelenthető, hogy a szubklinikai nekrofilia jellemzően a fiatalabb elkövetői csoportra vonatkozatható.

A tipológia-vizsgálat eredménye: az FBI-tipológiák közül a kevert és a szadista típusal, a Keppel-Walter-típusok közül a harag-megtörő típusal, az Oligny-féle tipológiában a szexuális-szadisztikus típusal, míg a Higgs-i tipológiában a sérelem-megtörő típusal mutat kapcsolatot.

---

⁵¹ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 4.Fk.90/2007/44. sz. ítélete

⁵² Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

vizsgált változók	elkövetői típusok a 4 szubklinikai viselkedésstratégia esetében			
	szubklinikai nárcisztikus	szubklinikai pszichopata	szubklinikai szadista	szubklinikai nekrofil
primer motiváció	bosszú	szexuális	szexuális	szexuális
áldozatválasztás	intrafamiális	intrafamiális	intrafamiális	mind intra-, mind extrafamiális
elkövetés módja	overkill	overkill	overkill	overkill
szexuális erőszak	ante mortem	ante mortem	ante mortem	post mortem
kriminális karrier	első büntényes	első büntényes	első büntényes	első büntényes
szer által való befolyásoltság	nem állt fenn	nem állt fenn	nem állt fenn	nem állt fenn
FBI-tipológia	kevert és szadista	szervezett és szervezetlen egyaránt	kevert és szadista	kevert és szadista
Keppel-Walter-tipológia	harag-izgalom (szadista)	harag-megtorló vagy harag-izgalom	harag-megtorló és harag-izgalom (szadista)	harag-megtorló
Oligny-tipológia	szexuális-szadisztikus és düh által motivált	szexuális-szadisztikus	szexuális-szadisztikus	szexuális-szadisztikus
Higgs-tipológia	sérelem-megtorló	szexuális erőszakkal társult	sérelem-megtorló	sérelem-megtorló

16. táblázat. A szexuális emberölést elkövető személyek szubklinikai karakterisztikái (N=23).

Vizsgálat tárgya volt az is, hogy az egyes szubklinikai viselkedésstratégiák hogyan viszonyulnak egymáshoz. A vizsgálat megállapította, hogy a szubklinikai nárcizmus, a szubklinikai pszichopátia és a szubklinikai szadizmus pozitív korrelációs kapcsolatot mutat egymással, ellenben a szubklinikai nekrofilia, mint önálló szubklinikai stratégia van jelen – a szubklinikai nekrofilia nem mutat pozitív korrelációt a másik három szubklinikai stratégiával.

Így tehát azt is kijelenthetjük, hogy a hazai, szexuális motivációjú emberölést elkövető személyeket három elkülöníthető elkövetői típusba tudjuk besorolni, melyek részletes jellemzését és leírását a hipotézis-vizsgálatoknál teszem meg.

3.4. A bűncselekmények kriminológiai jellemzői

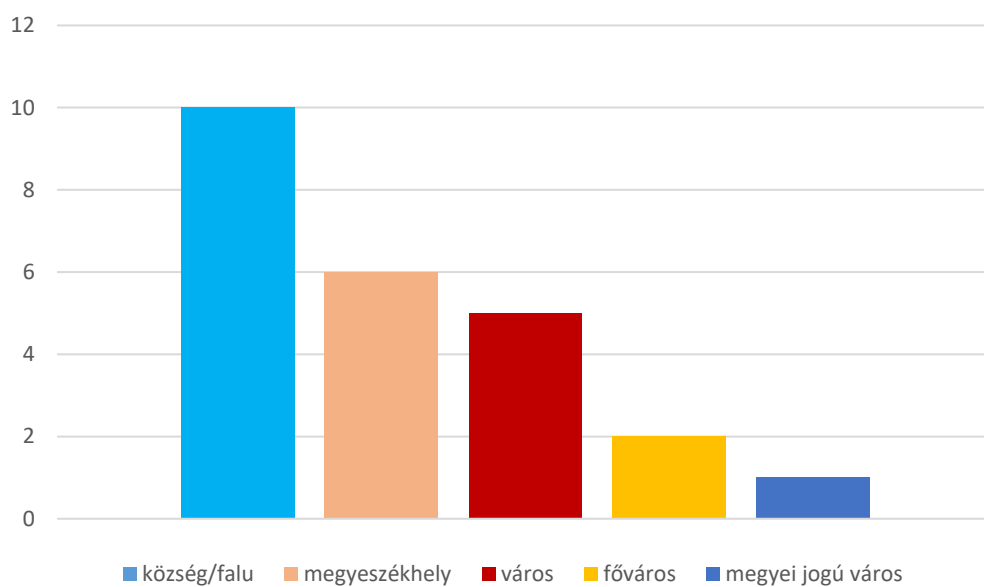
A bűncselekmények kriminológiai jellemzői közt vizsgáltam az elkövetés helyszínét, az elkövetés módját, az elkövetés során használt eszközt, a támadás módját, az overkill jelenséget,

a sértett sérüléseit és az elkövetővel való kapcsolatrendszerét, valamint az azonosítható szexuális magatartásformákat.

Rögzítendő, hogy ebben az elemzésben a mintaelemszám 24, tekintettel arra, hogy összesen 24 szexuális motivációjú emberölés került elkövetésre.

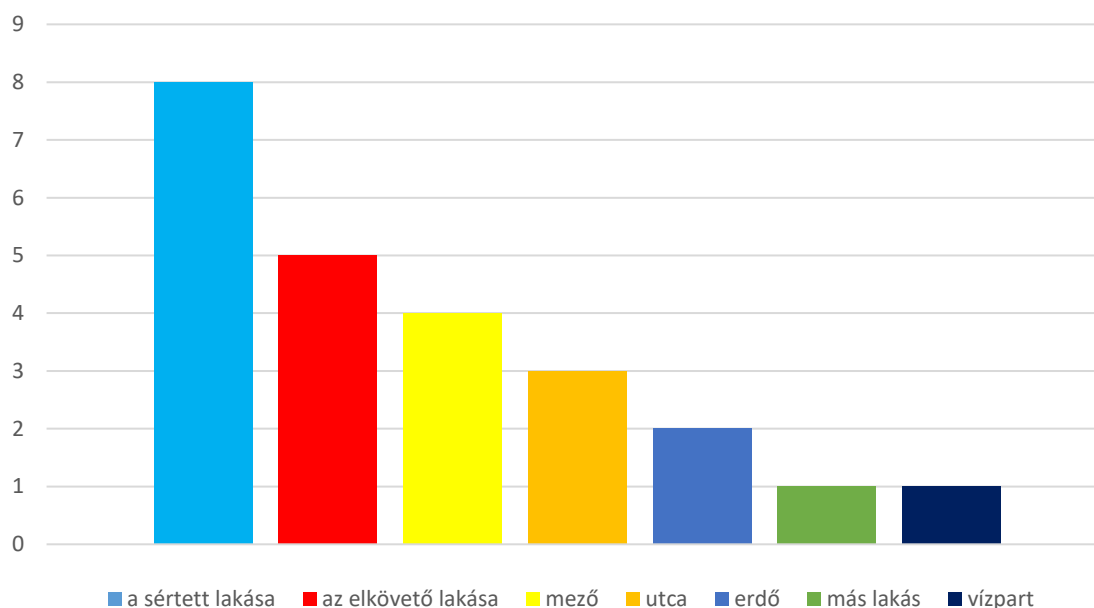
3.4.1. Az elkövetés helye és helyszíne

Jelen kontextusban az elkövetés helye a település típusát jelenti, míg az elkövetés helyszíne a holttest feltalálási helyére utal.

12. grafikon. A szexuális emberölés cselekmények elkövetés helye szerinti megoszlása.

A bűncselekmények elkövetési helyének vizsgálat alapján az a tendencia rajzolódik ki, mely szerint az aljas indokból vagy célból elkövetett, szexuális motivációjú emberöléseket jellemzően elszigetelt helyen, községek vagy falvak területén követték el.

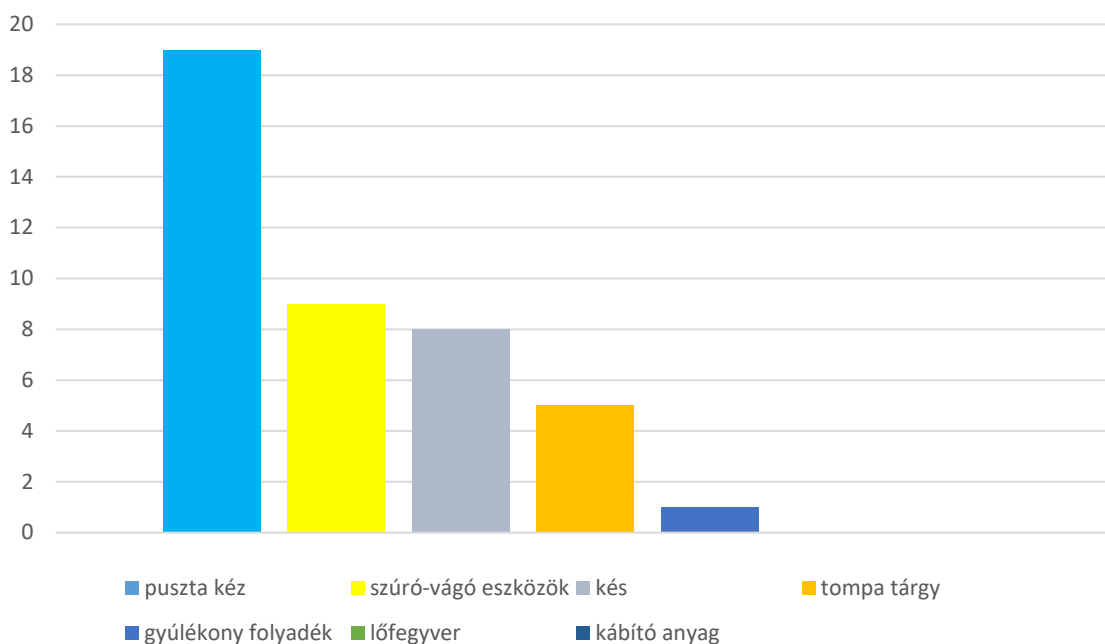
13. grafikon. A szexuális emberölés cselekmények elkövetés helyszíne szerinti megoszlása.

A szexuális emberölés elkövetésének helyszíni megoszlása a zárt terek dominanciáját mutatja, ezen belül is a hangsúly a sértett ingatlanjára helyeződik, mint az elkövetés helyszíne: a 24 esetben 8 alkalommal, az esetek 33%-ában az ölési cselekmény helyszíne a sértett lakása volt, míg további 5 esetben, az összes bűncselekmény 21%-ában az elkövető lakása. Ezt követi a nyílt terek, a mező, utca, erdő és végül a vízpart, mint az elkövetés helyszínek.

3.4.2. Az elkövetés módja, a használt eszköz, a támadás módja és az overkill

A szexuális emberölés elkövetésére minden esetben hirtelen, az áldozattal való kommunikációt követően került sor, többnyire a sértett visszautasító magatartása okán. A támadásra nem volt jellemző, hogy már egy eleve magatehetetlen, a védekezés elhárítására képtelen személy állapotát kihasználva kerüljön sor – az azonban több alkalommal előfordult, hogy az elkövető a támadás során védekezésre képtelen állapotot idézett elő a sértettnél, például az elkövető addig fojtogatta a sértettet, míg eszméletét el nem vesztette, vagy egy tompa tárgyjal okozott fejsérülést követően vesztette el az áldozat az eszméletét.

Az eszközhasználatot tekintve megállapítható, hogy jellemzően több eszköz egyidejű használata jellemzi az elkövetést, a legjellemzőbb komorbiditás a szúró-vágó eszköz és a kézzel való fojtás, valamint a tompa tárgyjal okozott sérülés és a kézzel való fojtás.

14. grafikon. A szexuális emberölés cselekmények elkövetéséhez használt elkövetési eszközök.

Megállapítható továbbá, hogy a lőfegyver-használat egyáltalán nem jellemezte a hazai mintát, ahogyan az olyan extrém elkövetési eszközök használata is ritka, mint a gyúlékony folyadékkal való ölés – ez utóbbi a mintában egyetlen elkövetés során fordult elő, akkor is elsődleges célja a tárgyi bizonyítási eszközök megsemmisítése.

Vizsgáltam továbbá, hogy az egyes szubklinikai viselkedésstratégiák eltérő eszközhasználatot implikálnak-e.

A szubklinikai nárcizmus viselkedésstratégiával rendelkező elkövetők (10 fő) 80%-a komorbid eszközhasználattal jellemezhető: a tendencia szerint a szűrő-vágó eszközök, a kés és a puszta kézzel való fizikai bántalmazás komorbid előfordulása a leggyakoribb. A szubklinikai pszichopata elkövetők (20 fő) esetében ugyancsak komorbid eszközhasználat állapítható meg, azonban ez a komorbiditás variábilisebb, mint a szubklinikai nárcisztikus csoportt. Esetükben jellemző a szűrő-vágó eszköz és a puszta kéz használata, a kés és a puszta kézzel való ölés, valamint a tompa tárgy használata és a kézzel való fojtás. A szubklinikai pszichopata elkövetők esetében a kettős komorbiditás a jellemző, míg a szubklinikai nárcizmus esetében egyszeri, hármas komorbiditás a jellemző. Ugyanez a tendencia rajzolódik ki a szubklinikai sadista csoport (16 fő) esetében is: a leggyakoribb eszközhasznált a szűrő-vágó eszközök, a kés és a

puszta kézzel való fizikai bántalmazás. Az eszközhasználatban tehát nem találunk differenciát az egyes elkövetői csoportok között.

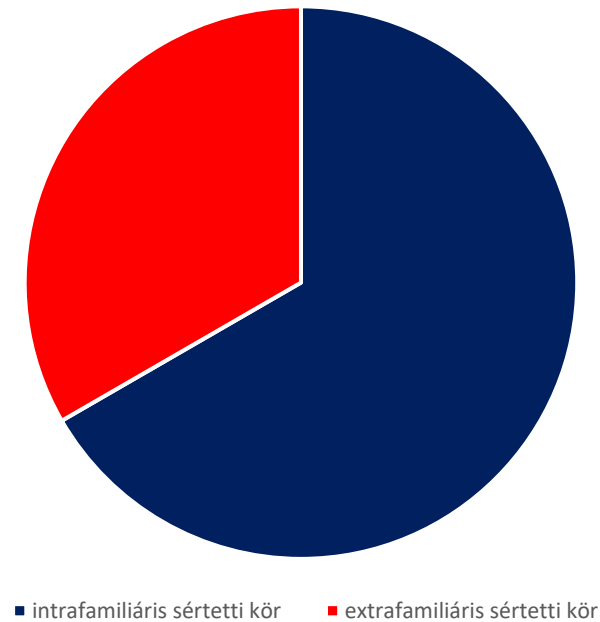
Ez a komorbid eszközhasználat determinálja és validálja az overkill jelenséget is: noha konszenzuson alapuló meghatározása nincs, overkill-ről abban az esetben beszélhetünk, ha az elkövetési mód aránytalanul túlzó a halál, mint eredmény beálltához, és amely cselekménysort különös kegyetlenséggel követik el, például egy időben több eszközt használnak fegyverként, a sértett egész testfelületén sebeket ejtenek, vagy extrém elkövetési módot választanak a halál előidézéséhez. A hazai szexuális motivációjú emberölések során mindhárom eshetőségre találunk példát. Az egy időben több eszköz használatára jó példa a fenti néhány sor, míg az extrém elkövetésre példa a P. H. sérelmére elkövetett emberölés, ahol az elkövető felgyújtotta a még élő sértettet. Az overkill harmadik eshetőségének igazolásának érdekében megvizsgáltam a sértettek sérüléseit. Megállapítást nyert, hogy minden sértett többszörös sérüléseket szenvedett; nemcsak a torzón, hanem a fej, a nyak és a végtagok sérülései is felfedezhetők, továbbá az erőszakos szexuális aktus következtében a nemi szerveken is többszörös sérüléseket állapítottak meg az igazságügyi orvosszakértők.

3.4.3. A sértett-elkövető kapcsolatrendszer

A 24 büntetőeljárásban 24 személy vált sértetté. 16 esetben az elkövető és a sértett között ismeretségi viszony állt fenn és mindössze 8 esetben volt a sértett ismeretlen az elkövető számára.

Az intrafamiális sértettek jellemzően az elkövető szűk családi környezetéből kerültek ki (11 fő, 69%): házastárs vagy élettárs, nagyszülő, nevelő szülő vált a szexuális erőszak és az emberölés sértettjévé. 5 esetben (31%) az áldozat az elkövető ismeretségi köréből került ki, például szomszéd, barát, közvetlen ismerős vagy egy olyan személy, akinél az elkövető alkalmi munkákat végzett.

Extrafamiális környezetből 8 esetben vált valaki az emberölés áldozatává. Ezekben az esetekben az elkövető és az áldozat között vagy alkalmi szexuális kapcsolat volt, vagy az elkövető egyéni áldozatpreferencia mentén választotta ki áldozatát.

15. grafikon. A szexuális emberölés bűncselekmények elkövető-sértett kapcsolatrendszerének alakulása az ismeretség függvényében.

3.4.4. Azonosított szexuális magatartásformák

A szexuális motivációjú emberölés során elkövetett szexuális magatartások nagyfokú variabilitást mutatnak. Amellett, hogy a szexuális cselekmények erőszak útján következtek be, az erőszak megjelenési formája változatos.

A legjellemzőbb magatartás a vaginális úton történő behatolás, azonban néhány esetben extrém módon történt meg a szexuális behatolás. Példának okáért az egyik elkövető „*nemi szervét a sértett hüvelyébe, illetve végbelébe is behelyezte, majd a közösülés végén a vádlott elélvezett*”⁵³. Egy másik elkövető áldozata testében baltával több alkalommal vágást ejtett, többek között az áldozat hímvesszőjébe is, amelybe azt követően bele is harapott. Más elkövető a konyhában talált fanyelű eszközt használt a behatolás során.

Előzőek mellett vizsgáltam a csók, a simogatás a sértett levatkóztatását, mint szexuális magatartásformákat, valamint azt, hogy az elkövető készített-e felvételeket az elkövetés során, mint pornográf tartalmakat.

A sértett csókolgatása, valamint simogatása, mint szexuális magatartás, egy esetben sem fordult elő az elkövetés során, legalábbis a rendelkezésre álló dokumentumokban nem történt erre való

⁵³ Szegedi Törvényszék 1.B.493/2015/15. sz. ítélete

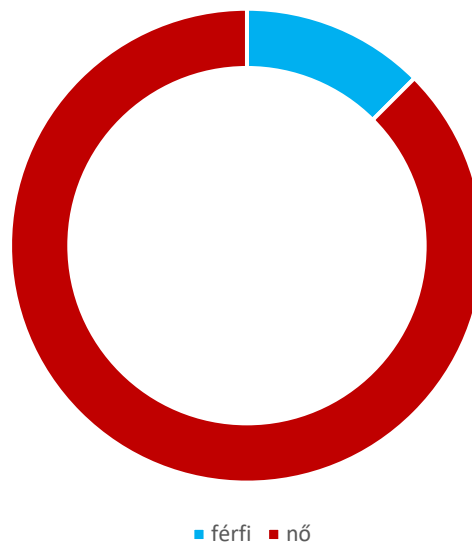
utalás, ahogyan a testek csonkolása-megcsonkítása sem fordult elő a vizsgált mintában. Az elkövetés során minden esetben „pusztán” behatolás történt, ez azonban változatos: csak vaginális, csak anális behatolás éppúgy előfordult, mint a kettő együttes megtörténte, ez azonban nem függött semmilyen változótól.

Szintén nem fordult elő az sem, hogy az elkövető az elkövetést és/vagy a szexuális aktust dokumentálta volna, így az eredmények alapján kijelenthető, hogy a szexuális motivációjú emberölések során azonosítható magatartás minden esetben a felgyülemlett szexuális feszültség minél hamarabb történő kielégítését szolgálta, ennek okán a szexuális magatartás minden esetben modus operandiként értékelhető; hazai minta vonatkozásában kézjegy-aspektus – a rendelkezésekre álló dokumentumok alapján – nem állapítható meg.

3.5. A sértettek szocio-demográfiai jellemzői

Noha vizsgálatom fókuszja a szexuális motivációjú emberölés elkövetőire helyeződik, néhány gondolatot érdemes írni a sértettek jellemzőiről.

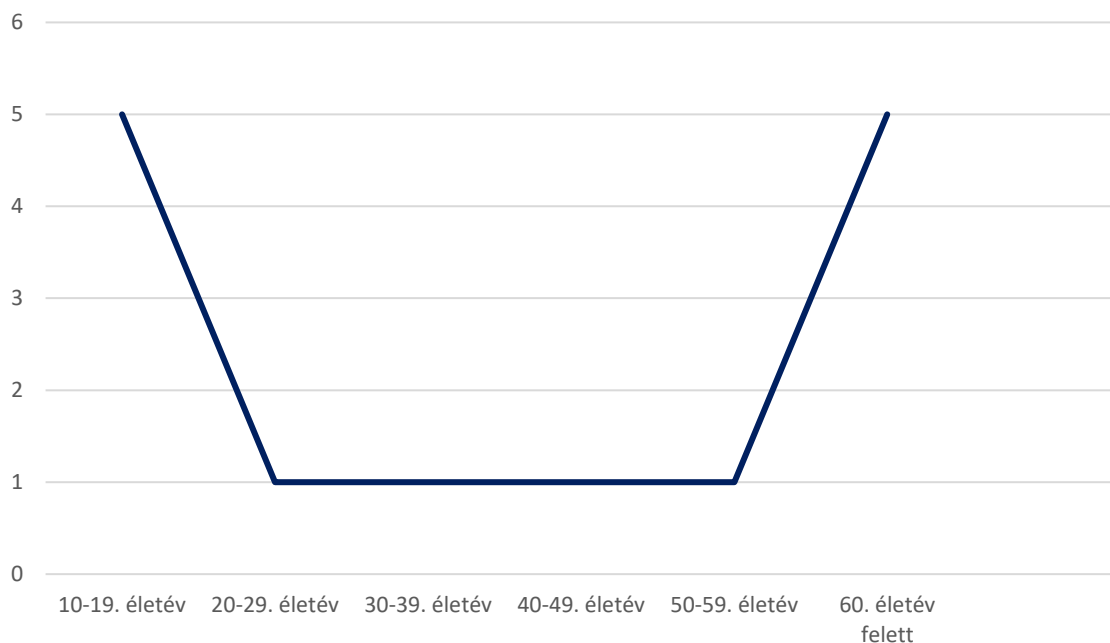
Fentebb már bemutattam a sértettek és az elkövetők kapcsolatrendszerének jellemzőit, így ebben a pontban, a továbbiakban a sértettek néhány szociodemográfiai jellegzetességeire térek rá.

16. grafikon. A szexuális emberölés bűncselekmények sértettjeinek nemek szerinti megoszlása (N=24).

A nemek arányát vizsgálva elmondható, hogy a sértettek jellemzően nők köréből kerültek ki (a 24-ből 21 esetben, az összes eset 88%-ában), míg mindössze három fő férfi vált szexuális emberölés áldozatává, akik jellemzően szexuális kapcsolatot ápoltak a későbbi elkövetővel. Velük szemben a nők változatosabb kapcsolatrendszerrel kötődtek az elkövetőkhöz: esetükben házastárs/élettárs, szexuális partner, nagyszülő, nevelő szülő, egyéb ismerős ismeretségi kategóriák voltak azonosíthatók.

A sértettek életkori megoszlását vizsgálva nem fogalmazható meg minden kétséget kizáró állítás, melynek oka, hogy a kutatásban felhasznált és elemzett dokumentumok nem mindegyike tartalmazta a sértettek ezen adatát. A 24 vizsgált büntetőeljárásból mindössze 14 esetben volt a sértettek életkora fellelhető (átlagéletkoruk 41,93 év), amely ennek ellenére tendenciaszinten izgalmas mintázatra mutat rá.

17. grafikon. A szexuális emberölés bűncselekmények sértettjeinek életkori megoszlása.

A rendelkezésre álló adatok alapján az a tendencia azonosítható, mely szerint a szexuális emberölés sértettjei vagy a gyermek- és fiatalkorú, fiatal felnőttkorú korcsoport tagjai közül kerülnek ki (5 fő), vagy az időskorúak korcsoportjából, a 60 év felettek közül (5 fő). A többi korosztály azonos gyakorisággal van jelen a mintában.

Izgalmas kérdés volt annak áttekintése, hogy a sértettek prostituáltként dolgoztak-e az elkövetés idején, és vajon az általuk végzett prostitúciós tevékenység mennyire játszott szerepet az

áldozattá válásuk vonatkozásában. A 24 fő sértett közül 3 fő, a sértetti minta 12,5%-a dolgozott prostituáltként áldozattá válásuk idején – közül két fővel egyazon elkövető végzett, eltérő időpontokban és helyszíneken. A három prostituált személy közül egy férfi és kettő nő nemű volt, életkoruk nem megállapítható a rendelkezésre álló dokumentumok áttekintése során. A női prostituált-áldozatot első büntényes, a harmincas évei elején járó, szakképzettséggel rendelkező, az elkövetés idején élettársi kapcsolatban élő, fizikai munkásként dolgozó férfi ölt meg; a férfi prostituált-áldozattal egy, az elkövetés idején 22 éves, 8 általánost végzett, párkapcsolatban élő, munkanélküli férfi végzett, akinek bűnügyi előzményei között életellenes bűncselekmény, testi sértés szerepel. Mindhárom cselekmény elsődleges motivációja szexuális motiváció volt, továbbá mindhárom bűncselekményt különös kegyetlenséggel, overkill jelleggel követték el: mindhárom áldozat testének több részén, több eszköz használatából származó sérülés volt azonosítható. Ezen kívül a férfi áldozat a nemi szervén is elszennvedett bántalmazást, amely kínzásként került értékelésre. A férfi áldozattal anális úton erőszakosan közösült az elkövető, aki az ölési aktus végrehajtása során meg is csonkította az áldozatát; a női áldozatok vonatkozásában ilyen cselekmény nem történt. A férfi áldozat esetében az erőszakos szexuális közösülésre ante mortem, míg az egyik női áldozat vonatkozásában post mortem következett be.

A dokumentum- és tartalomelemzéssel végzett vizsgálat után, a következőkben rátérek a második, döntően kvalitatív kutatási stratégiával végzett kutatás bemutatására.

IX. A MÁSODIK EMPIRIKUS KUTATÁSI IRÁNY BEMUTATÁSA

1. A mintakiválasztás és annak szempontrendszere

A második kutatási szakaszban a 24 büntetőeljárás közül célzott mintavételezéssel választottam ki azokat a büntetőeljárásokat, amelyeket összehasonlító esettanulmány stratégiával vetek össze.

Tekintettel arra, hogy a tipológia-vizsgálat a hazai mintán egy új, szubklinikai nekrofil viselkedésmintázatot tárt fel, így a következőkben ezt a három esetet veszem górcső alá annak érdekében, hogy ezt, az eddig azonosítatlan elkövetői típust és dinamikáját jobban megértsük.

2. Összehasonlító esettanulmány (Comparative Case Study), mint választott kvalitatív eljárás

Az esettanulmány a kvalitatív pszichológiai kutatások alapvető és jól ismert munkacsoportja (Szokolszky, 2006). Esettanulmányt akkor érdemes kutatási eljárásként választani, ha a kutatás célja nem az általánosítás, hanem egy adott jelenség belső dinamikájának és működés módjának feltérképezése, megértése (Rácz és mtsai, 2023).

Az esettanulmányok idiografikus jellegűek, melyeknek két fő típusát különítjük el, a retrospektív, visszatekintő és a longitudinális, hosszmetzeti típusokat (Gősiné Greguss & Székely, 2006). A retrospektív típusú esettanulmányok előnye, hogy hatékonyak, mivel minden adat a kutató rendelkezésére áll, melyeket már csak össze kell gyűjteni. Ezzel szemben a longitudinális esettanulmányok a vizsgált jelenségről egy adott időponttól kezdődően, jellemzően hosszabb időn át, folyamatosan gyűjtnek információt – előnyük éppen a folyamatos adatgyűjtésből származik, melynek köszönhetően a vizsgált jelenség időbeli változását megfelelően lehet követni.

A két esettanulmány-típuson belül számos eltérő megközelítésű esettanulmánnyal találkozunk, köztük a választott összehasonlító esettanulmánnyal – angolul: Comparative Case Study – (Harrison és mtsai, 2017; Sheridan és mtsai, 2014; Vogt és mtsai, 2011; Kaarbo & Beasley, 1999), amelynek alapja, hogy a kutatók két vagy több esetet (eseményt, jelenséget, szervezetet, országot stb.) vizsgálnak meg részletesen és összehasonlítva, hogy hasonlóságokat, különbségeket és összefüggéseket tárjanak fel közöttük. Nagy előnye, hogy nem igényel kontrollcsoportot: az összehasonlítás a vizsgált minta homogenitása esetén is jól szemlélteti a

vizsgált jelenség jellemzőit és karakterisztikáit. Ebből adódik, hogy jelen kutatás során is releváns: egyrészt alacsony mintaelemszámú minta elemzésekor optimális, másrészt homogén minta feldolgozására is jól alkalmazható.

Az összehasonlító esettanulmányok során nagy hangsúlyt kap a kiválasztás szempontrendszere. Vogt és munkatársai szerint (2011) hat megközelítés közül választhatunk az összehasonlítani kívánt esetek kiválasztásakor:

- *nagyon hasonló esetek kiválasztása*: ebben az esetben érdemes olyan eseteket kiválasztani, amelyek nagyon hasonlóak, és hasonló kimenetellel járhatnak;
- *nagyon különböző esetek kiválasztása*: egymástól nagyon különböző esetek kiválasztása, amelyeknek a kimenetele ugyanaz;
- *tipikus vagy reprezentatív eset kiválasztás*: a kiválasztás alapja, hogy egy nagyobb mintaelemszámú halmazból választjuk ki a *tipikus*at; vagyis több eset közül választjuk ki azt az esetet, amely ezt a nagyobb számú mintát reprezentálja;
- *extrém vagy szokatlan eset kiválasztása*: a kiválasztás alapja az extrém jelleg – ebben az esetben az egy extrém eset kerül összehasonlításra a többi, átlagosnak nevezhető esettel;
- *deviáns eset kiválasztása*: akkor érdemes ezt a kiválasztási szempontot választani, amikor van egy határozott, láthatóan igazolható predikció a vizsgált jelenség vonatkozásában, ugyanakkor ez a biztosnak hitt predikció valamilyen oknál fogva tévesnek bizonyul; ebben az esetben azt az esetet érdemes kiemelni és összehasonlítás tárgyává tenni, amelynél a predikció tévesnek bizonyul;
- *befolyásolásra képes esetek kiválasztása*: Vogt és munkatársai szerint erre a kiválasztási módszerre akkor van szükség, ha egyes esetek nagy arányban torzítanák a vizsgált minta érvényességét; ebben az esetben ezeket a befolyásolásra képes, ún. emblemikus eseteket le kell választani a mintáról, és attól külön érdemes kezelni.

A Vogt-féle megközelítések közül kutatásom során az első megközelítés – nagyon hasonló eset kiválasztása – szerint járok el.

3. A választott esetek bemutatása

3.1. Az első esettanulmány

3.1.1. A történeti tényállás leírása⁵⁴

2006 augusztus. Egy fiatalkorú testvérpár anyai nagyanyjukkal, a későbbi sértettel éltek közös háztartásban. A testvérek egymás szobájába nem léphettek be, azokat lakattal zárták el egymás elől.

A vádlottnak időközben mind testvérével, mind nagyanyjával megromlott a viszonya, melynek oka egyrészt nagyanyjuk italozó életmódja, másrészt a vádlott irányába kifejtett gondoskodás teljes hiánya, harmadrészt a vádlott antiszociális jellegű, agresszív magatartása volt.

2006. augusztus 3-án a sértett a reggeli ébredést követően, 7 óra 45 perc körüli időpontban egy ismerősével beült a törzshelyüként szolgáló vendéglátóipari egységbe, ahol közösen italozni kezdtek. Az elfogyasztott nagyobb mennyiségű alkohol hatására a sértett egy idő után az asztal mellett, ülve elaludt. Ébredését követően, megközelítőleg 11 óra körüli időpontban a presszóból otthonába távozott. A déli órákban ismét elment otthonról, és egy ismerősével találkozott, akivel beszélgettek, közben italoztak, majd 13 óra 30 perc körüli időben együtt elindultak a sértett ingatlana felé, ahol előbb megkávéztak, majd folytatták az italozást. Az estét a sértett és ismerőse együtt töltötték, köztük szexuális aktusra került sor. A vádlott, hazaérve, szembesült azzal, hogy nagyanyja, a későbbi sértett nincs egyedül, amivel szemben ellenszenvét fejezte ki, majd lefeküdt aludni.

2006. augusztus 4-én, a bűncselekmény elkövetésének napjának délelőttjén a vádlott édesanyjával orvosi vizsgálatra ment, majd onnan hazaérve a sértett számon kérte a vádlottat az előző esti szemtelen viselkedése miatt. A vitát követően a vádlott elhatározta, hogy a testvére szobájában lévő hifi berendezést és az ahhoz tartozó hangfalakat saját szobájába átvizsi, hogy zenét hallgasson. A sértett ekkor közölte, hogy ameddig a vádlott testvére nem érkezik haza, nem viheti át az ő tulajdonát a szobájába. A vádlott ezt azonban figyelmen kívül hagyta, és miután a hangszórókat átvitte a saját szobájába, visszatért testvérébe azzal a céllal, hogy a hifi berendezést is átvigye magához. Ekkor a sértett tiltásának nyomatékosítása érdekében egy alkalommal tarkón ütötte a vádlottat, aki az őt ért bántalmazás miatt két alkalommal arcon ütötte a sértettet úgy, hogy ő mindkét alkalommal elvesztette egyensúlyát és nekiesett a szobában található cserépkályhának. Ezt követően a vádlott az ütésektől már felegyenesedésre képtelen idős nőt egy alkalommal mellkason rúgta, aki a cserépkályhától mintegy fél méter távolságra,

---

⁵⁴ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 4.Fk.90/2007/44. sz. ítélete

a hátára esett. A vádlott odalépett a földön fekvő sértetthez, és jobb lábával, közepes erővel a sértett testének jobb oldalába rúgott, majd megfogta a hifi berendezést és elindult a saját szobája felé, miközben a földről felálló sértett orrát könyökével hátra irányuló mozdulatot téve megütötte.

Miután a vádlott a hifi berendezést lerakta a saját szobájában, visszament nagyanyjához, aki ekkor már a saját szobájában, az ágyában feküdt. A vádlott felszólította őt készpénzének átadására, azonban, mivel a sértett ezt megtagadta, a vádlott átkutatta az ő és testvére szobáját is. A sértett párnája alatt megtalálta pénztárcáját és az abban lévő 13.000 forintot, amit a vádlott kevésnek talált, így ismét megkérdezte a sértettet, hol van a többi pénze. A sértett ismét megtagadta a kérdésre a választ, mire a vádlott a korábbiakhoz képest is indulatosabb, agresszívebb állapotba került, és a sértett hasát és mellkasát közepes nagy erőbehatásokkal megtaposta.

Ezt követően a sértettet magára hagyva visszament a szobájába, majd dél körüli időben elment otthonról, ahová csak 22 óra után tért vissza. Először saját szobájába ment, majd onnan a sértettébe, aki ekkor már nem élt. A vádlott észlelve a sértett halált, alsóneműjét eltávolította, majd a halott sértettel közösült. Ezt követően a sértett párnáját annak fejére rátette, testét paplannal betakarta, majd a szobát feltúrta, mivel azt a látszatot akarta kelteni, hogy idegen személy hatolt be oda. Ezt követően kesztyűt húzott és sértett szobájában igyekezett letörölni ujjnyomait. Végeztével, távozásakor az akkor már élettelen sértett mellkasára még egyszer rálépett és többször, erőteljesen megtaposta.

A vádlottat végül két nappal később, 2006. augusztus 6-án vették őrizetbe.

3.1.2. Az elkövető szociodemográfiai és pszichológiai jellemzői

Az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor kiskorú volt: 1989 januárjában született, a cselekmény elkövetésének idején 17 éves volt. Legmagasabb iskolai végzettsége 8 általános, majd annak végzésével tanulmányait lakóhelyének egyik szakiskolájába folytatta, azonban tanuló jogviszonya – igazolatlan mulasztásai miatt – 2006 tavaszán megszűnt. Szakképzettséggel, munkahellyel, állandó jövedelemmel a bűncselekmény elkövetésekor nem rendelkezett; alkalmi munkából, valamint szülei és nevelőapja által kapott pénzből tartotta fenn magát. Az elkövetéskor nőtlen, párkapcsolata nem volt, vagyontalan, büntetlen előéletű.

Pszichológiai karakterisztikájáról az alábbiak foglalhatók össze.

Kóros elemállapotra utaló jelek nem voltak megállapíthatók a bűncselekmény elkövetésének időpontjában. Gyenge-átlagos érteli képességű; diszharmonias, érzelmileg kissé színtelen, alkalmazkodási nehézségekkel jellemezhető személyiség. Beszűkült érdeklődéssel és perspektívatlan, kissé izolálódott életvitellel jellemezhető fiatalkorú. Negatív érzelmi- és indulati beállítottságú, a gyöngéd érzelmek átélése és kifejezése terén gátolt.

Személyiségfejlődésében kora gyermekkori érzelmi sérülés, karakterében családi háttere, agresszív indulati dinamikája tükröződik.

Az igazságügyi pszichológus szakértői szakvélemény explorációs szakaszában a vádlott elmondta, hogy a nyolc osztályt kettessel járta ki, kisegítőben, a kilencedik osztályt pedig kétszer járta – nem a tanulásával, hanem a magatartásával volt gond: egy alkalommal kórházba is került, vert egy verekedést követően agyrázkódása és több zúzódása is volt. Elmondása szerint pszichológusnál kiskorában járt, mivel sokáig bevizelt, mert nevelőapja sokat verte. Elmondta, hogy anyai nagyanyja nem szerette őt; nővére rábeszélésére lakhatott csak nála. Úgy nyilatkozott, hogy nagyanyja alkoholista volt, mellette gyógyszert szedett és volt, hogy meg is verte őt. A bűncselekmény vonatkozásában azt mondta, hogy egy idegen személy megverte és behalt; elmondása szerint megérdemelte a halált, de nem ilyet érdemelt volna. Alkohol- és droghasználatot negált, felnőtt korában családot szeretett volna alapítani.

Pszichés státusz alapján viselkedése konvencionális, kerettartó. Kérdésekre elnagyolt és rövidre zárt válaszokat adott, rokonaival kapcsolatban kifejezetten negatív konnotációban beszélt. A cselekmény elkövetését tagadta, jövőjével kapcsolatban álmokat fogalmazott meg. Személyiségteszt anyagában kóros elmeállapotra utaló tartalmak nincsenek. Sekélyes érdeklődés jellemzi, önmagáról és másról alkotott képe labilis, kevésbé árnyalt és negatívumok irányítják. Szeretetet csak szorongással társulva képes átélni.

Esetében parafíliás zavar, különösen nekrofília zavar nem került explorálásra.

3.1.3. A sértett ismert jellemzői

A sértett vonatkozásában – a rendelkezésre álló dokumentumok alapján – annyi tudható, hogy az elkövetővel rokoni kapcsolatban állt, illetve deviáns – alkoholizáló – életmódot folytatott. A sérelmére elkövetett bűncselekmény idején már időskorú (60. életév feletti), aki a vádlottal konfliktusos kapcsolatban élt.

3.1.4. A szubklinikai nekrofilia értékelése az esettanulmány tükrében

Az elkövető vonatkozásában mentális zavar, így specifikus parafiliás zavar sem került diagnosztizálásra, ugyanakkor az ölési cselekmény során, illetve azt követően szubklinikai szinten megjelenő nekrofil viselkedéssel találkozunk.

Az elkövető a bűncselekmény elkövetését negálta, így a szexuális aktust sem ismerte el, ebből adódóan annak pontos okát, motivációját nem ismerjük.

Feltételezhető, hogy a halott sértettel való közösülés ebben az esetben nem szexuális vágy által motivált cselekmény, hanem indulati, bosszú-vezérelt, a sértett dehumanizálását célzó deviáns magatartás. A szakvélemények alapján az elkövető személyisége agresszív és impulzív színezettel átszőtt, szexuális zavar jelei nem exploráltak – ezen szakértői megállapítások ugyancsak az indulati fékek fellazulásából kialakult szexuális közösülést támasztják alá.

Az első esettanulmányban közölt eset során tehát megállapíthatjuk, hogy a halál utáni szexuális aktus, mint szubklinikai nekrofil viselkedés, nem szexuális vágy által kiváltott, hanem bosszú és megtorlás által motivált cselekvés.

3.2. A második esettanulmány

3.2.1. A történeti tényállás leírása⁵⁵

3.2.1.1. Az első bűncselekmény

2010 őszén a későbbi elkövető a 44-es úton közlekedett személygépkocsijával, amely utazás során egy, az főút mellett dolgozó prostituálttal szexuális kapcsolatba lépett. Az elkövető néhány héttel később, 2010 októberében ugyancsak ezen az útszakaszon közlekedett, és ismét találkozott a korábban prostituáltként dolgozó későbbi sértettel, akivel ismét megbeszélte, hogy párezer forintért cserébe a sértett orális úton kielégíti az elkövetőt. A sértett ebbe beleegyezett, így beszállt az elkövető autójába, az elkövető mellé, az anyósülésre, majd értékeit (telefonját, tárcáját) letette, majd az aktus céljából gumióvszert vett elő.

Mivel a szexuális aktus során az elkövetőnél nem sikerült merevedést elérni, és erre a sértett megjegyzést is tett, ezért az elkövető a személyautóban rátámadt a sértettre. Dulakodni kezdtek, melyet az autóból kikerülve is folytattak. Az elkövető a dulakodás során a sértett fejét nagy erővel ütötte, aminek következtében a sértettnek a felső négy metszőfoga kitört.

---

⁵⁵ Kecskeméti Törvényszék 2.B.298/2013/132. sz. ítélete

A sértett a bántalmazás miatt a földre került, és ebben a testhelyzetben a vádlott egy 34 cm hosszúságú gépkocsiemelővel tíznél több közepesnél nagyobb vagy nagy erejű ütest mért a földön fekvő sértett fejére, aki a sérülésokozás következtében, a helyszínen elhunyt.

A vádlott, miután észlelte a sértett halálát, a holttestet a lábánál fogva a közeli erdőbe húzta, hogy elrejtse. Ezt követően az elkövető a holttest altestét a nadrágjának félcombig történő lehúzásával lemeztelenítette, majd a sértett csupasz nemi szervét simogatni és különböző módokon izgatni kezdte, amitől merevedése lett, és ejakulált.

A szexuális aktust követően az elkövető a holttestet elrejtette és eltakarta, majd elhagyta a helyszínt.

3.2.1.2. A második bűncselekmény

2012 augusztus végétől a jelen cselekmény későbbi sértettje ugyancsak a 44-es számú úton, annak egy másik szakaszán tartózkodott napközben, prostitúciós tevékenység végzése céljából. A találkozók úgy zajlottak, hogy a későbbi sértett minden alkalommal beszállt a kuncsaftok autójába, majd egy földútra mentek, ahonnan a szexuális aktus végeztével a kuncsaftok visszavitték a sértettet a strichelős helyére.

Az elkövető – hasonlóan az első emberöléshez – a 44-es úton haladt személyautójával 2012. augusztus 28-án, a délutáni órákban, amikor felfigyelt a későbbi sértetre. Megállt mellette, és megegyeztek abban, hogy 3.000 forint ellenében a sértett orálisan közösül az elkövetővel. Egy félreeső helyre mentek, a földúton, majd a szexuális aktus végeztével az elkövető visszavitte a későbbi sértettet a buszmegállóhoz, majd elhajtott onnan.

2012. augusztus 29-én, a késő délutáni órákban az elkövető ismét azon az útszakaszon közlekedett és ismét megállt a sértett mellett. Hasonlóan az előtte lévő naphoz, ugyanabban állapotok meg a felek, azonban az elkövetőnek ekkor már más szándéka is volt a szexuális szolgáltatás igénybevétele mellett: el akarta venni a sértett pénzét, mivel az előző nap tapasztalatai alapján arra számított, hogy a sértettnél nagyobb összegű készpénz lesz a nap végén.

A sértett beszállt az elkövető mellé és elindultak a földúton. A felek beszélgetésbe elegyedtek, és a sértett elmondta, hogy aznap több kuncsaftja is volt, és hogy nemsokára menni fognak majd érte. Eközben táskáját és telefonját a műszerfalra kitette. Az elkövető elhatározása szerint

nemcsak a sértett pénzét akarta elvenni, hanem arra is készült, hogy megöli a sértettet: az anyósülés alatt ennek érdekében korábban elhelyezett egy 18,8 cm pengehosszúságú konyhakést.

Miután megálltak, az elkövető félcombig letolta a nadrágját, a sértett pedig óvszert húzott és orálisan elkezdte kielégíteni. Eközben az elkövető kezével az ülés alatti konyhakésért nyúlt, megfogta, majd többször megszurta a sértett mellkasát és oldalát közepesen nagy vagy annál nagyobb erővel. A sértett ekkor megpróbált felegyenesedni és védekezni, kezével megmarkolta a kés élét, mire az elkövető a sértettet annak övénel fogva kirángatta az autóból. A cselekményfolyam közben az elkövető közölte a sértettel, hogy meg fogja ölni, a sértett pedig könyörgött, hogy ne tegye. Az elkövető bevonszolta a sértettet a földút melletti akácosba, majd a késsel ismét több alkalommal megszurta, főként a nyakára irányozva a szúrásokat.

A sértett ekkor úgy tett, mintha meghalt volna, aminek következtében az elkövető – miután kifosztotta a sértettet, – elhagyta a helyszínt. A sértett még egy ideig a földön maradt, majd a nyakára szorított kötéssel próbált meg segítséget kérni.

3.2.2. Az elkövető szociodemográfiai és pszichológiai jellemzői

Az elkövető az első cselekmény elkövetésének idején 31, a második bűncselekmény idején 33 éves volt, nőtlen, de élettársi kapcsolatban élt, akivel egy közös kiskorú gyermeket neveltek. 8 osztállyal és hegesztő szakképzettséggel rendelkezett. Az elkövető letartóztatása előtt fizikai munkásként dolgozott, mint tápkeverő és sofőr. Tulajdona egy ház volt, ¼ tulajdoni hányaddal. Korábban nem volt büntetve.

Az elmeorvos szakértői vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az elkövető a cselekmény elkövetésének idején nem szenvedett az elmeműködés olyan kóros állapotában, amely kizárta vagy korlátozta volna cselekményének törvénytelen voltának felismerésében.

Az első igazságügyi pszichológiai szakvélemény feltárta, hogy az elkövető személyisége érzelmileg labilis és antiszociális vonásokat hordoz, pszichoszexuális fejlődési zavarral komorbidálva. Személyiség szerkezetében szexuális zavarok tárhatóak fel, elfojtott homoszexuális feszültséggel, agresszióra való hajlammal, melyek feszültséglevezető funkciókkal szolgálnak. Mindez ugyanakkor nem éri el a kóros elmeállapot szintjét. A szakértői vélemény arra is kitért, hogy az elkövető esetében a bűnismétlésnek igen nagy kockázata áll fenn: az elkövetőnél a kontrollvesztés intenzív heteroagresszív reakciókat válthat ki, döntően

kiszolgáltatott prostituáltakkal szemben, ami hajlamosíthatja klasszikus sorozatelkövetői magatartásra. Speciális ingerhelyzetekben igen intenzív, nagy indulati töltetű, látszólag váratlanul megjelenő agresszív vonások feltételezhetőek nála. A szakértő szerint az elkövető részéről az elkövetett cselekménysor a formálódó személyiségének perverz megnyilvánulásaként értékelhető, szexuális aberrációja egy hosszabb fejlődési folyamat eredménye, kritikus inger, pl. merevedés elmaradásának hatására az ilyen típusú cselekmény ismételten megjelenhet a viselkedésében. Pszichés státuszában abnormális működést nem tárt fel.

Egy másik igazságügyi pszichológus szakértő alkalmazkodási és beilleszkedési zavart, agresszív megnyilvánulásokat és látens homoszexualitást véleményezett az elkövető vonatkozásában azzal, hogy véleménye szerint az elhárítani kívánt homoerotikus feszültség miatt történtek a bűncselekmények, melyek így feszültség-redukciós célt is szolgáltak. Ő is megerősítette annak prognózisát, hogy az elkövető esetében bűnisméltléstől kell tartani. A készült explorációban az elkövető szexualitásával kapcsolatosan úgy nyilatkozik, hogy azzal nem elégedett, a szexuális teljesítménye nem jó, amit szégyell is. Elmondja, hogy gyermekkorában sokat maszturbált; volt, hogy fiú osztálytársa előtt is, amire azt a magyarázatot adja, hogy abban egyeztek meg, hogy közösen csinálják, de végül csak ő csinálta. Homoszexuális kapcsolatot, erről való fantáziát negál, ahogyan azt is, hogy valaha másik férfi közeledett volna hozzá. Elmondja, hogy prostituáltakhoz rendszeresen, párkapcsolatai alatt is járt – ennek okát nem tudja, elmondása szerint mindent megkapott otthon. Elmondja, hogy párjai rendszeresen megcsalták őt; volt olyan is, akivel együttlétük alatt nem volt szexuális aktusa, ugyanakkor párja másokkal rendszeresen lefeküdt. Annak okát, hogy vele miért nem, nem tudja. A pszichológus szakértővel folytatott vizsgálat során a bűncselekményekre irányuló kérdésekre kitérő válaszokat ad, mert mint mondja, „fáj”. Nem tudja, hogy az első prostituálttal miért, hogyan vagy hogy hol végzett, ahogyan azt sem, hogy hányszor verhette fejbe. A kérdésekre érezhetően inkonzisztens válaszokat ad, amelyek között logikai bukfencek fedezhetők fel. A második esettel kapcsolatban elmondja, hogy a kést, amit az autóban helyezett el, zsigerelésre akarta használni, végül azonban ezt nem tette meg. Az okokra nem ad tiszta választ; amikor a szakértő sugalmazó kérdést tesz fel neki, az elkövető mindig a kérdésben szereplő okot adja magyarázatnak, pl.: *Szexuális aberráció lehet még, most, hogy ezt mondja. Szerintem ez lehet, hogy valami szexuális zavar lehet.* Az exploráció során szóba került a sajtónyilvánosság és -érdeklődés, valamint a sorozatgyilkos-címke is. Ez utóbbival kapcsolatban az exploráció során úgy nyilatkozott, hogy *„a sajtó is eléggé felfújta ezt az ügyet.*

Sorozatgyilkosnak neveztek. Az a sorozatgyilkos, aki több embert megöl. Kettő az több, de szerintem az még nem sorozatgyilkos. Én nem szeretném, ha az derülne ki, hogy sorozatgyilkos vagyok, mert biztos, hogy nem, tehát nem készlet olyan izé, hogy én most öljek. Nem mondaná meg a sorozatgyilkos, de én mióta bent vagyok a börtönben, meg sem fordult a fejemben, hogy valakit meg is öljek ott bent a börtönben. A sorozatgyilkosnak azért vannak ilyen hajlamai, hogy...A börtönben is van nő. (...) A sorozatgyilkos nem bírja megállni. Én úgy gondolom, hogy a sorozatgyilkos az, hogy nem kapják el és hogy minél több ügye legyen, ez az én gondolatom. Nem tudom, hogy mit gondol erről". A narratívában megfigyelhető tendencia, hogy az elkövető a sorozatgyilkosnak egy felsőbbrendű, domináns, intelligens, a rendőrségnek nehezen felderíthető, okos személyt ír le, amely akár az elkövető vágyott állapotaként is megfogalmazható lenne. Kérdésekre elmondja még, hogy gyermekkorában sokáig bepisilt (tíz éves koráig biztos, de lehet, hogy még tovább is), illetve, hogy gyűjtogatásokat vagy állatkínzást nem követett el. A Szondi-tesztre adott válaszai alapján az elkövető igyekszik a külvilágnak erősebbnek mutatni magát a valóságnál, szorong a külvilágtól és önmagától is. A teszt nagyfokú szexuális feszültséget mutat, amely nyugtalanságot, agitáltságot és destrukciót hív elő. A felgyűlt libidót az elkövető destruktív magatartások útján vezeti le, vagyis a személy számára a szexuális feszültség agresszív megnyilvánulásokat idéz elő és a szexuális vágy tárgyát bünteti, destruálja. A Rorschach-teszt egy sztereotípiák által vezérelt, beszűkült, önismereti igény nélküli személyiséget, állandó elhárításra készítő énfunkciókat, nehéz társas beilleszkedést ír le.

A pszichológus-szakértők által prognosztizált bűnisméltléstől való félelemmel az elmeorvos szakértők is egyetértettek, ahogyan azokkal a megállapításokkal is, melyek szerint az elkövető személyiségében megmutatkozó elfojtott homoszexuális feszültség destruktív magatartást idéz elő. Megállapításuk szerint mindez morális deficittel, a büntudat és lelkiismeret-furdalás nélküliségével, agresszióra való hajlammal társul.

Elmeszakértői vizsgálata során, az explorációban elmondja, hogy a családban pszichiátriai betegség, öngyilkosság nem volt, ahogyan homoszexuális kapcsolatot is negál. Édesanyjával kapcsolatosan konfliktusokkal teli dinamikáról számol be: többször elverte, néha főzőfakanállal is – ezek okát nem tudja. Interperszonális kapcsolatai kevésbé voltak intenzívek és szorosak, első „barátnője” egy nála 18 évvel idősebb nő volt, akit telefonos társkeresőn ismert meg és akiről úgy nyilatkozott, hogy „*anyám lehetett volna*”. Arról, hogy ő ekkor hány éves volt, nem tesz említést. Alkohol-, dohány- és gyógyszerfogyasztást említ, mindent nagyobb

mennyiségben végezte: alkohol- és dohányfogyasztása a 2000-es évek elején volt nagyobb, míg gyógyszerfogyasztása a bűncselekmények idejével megegyező.

Elmondja, hogy párkapcsolataiban kielégítő szexuális életet élt mindig, ugyanakkor rendszeresen vette igénybe prostituáltak szolgáltatásait is. A bűncselekményekkel kapcsolatos kérdésekre kitérő válaszokat ad, felelősségét hátrítja.

3.2.3. A sértett ismert jellemzői

Azon túlmenően, hogy a két sértett prostituáltként dolgozó, fiatal nők voltak, akikkel az elkövető ismeretségi viszonyban nem állt, valamint, hogy a szolgáltatásaikat a bűncselekmények elkövetése előtti napon is igénybe vette, mintegy felmérve a kriminális lehetőségeket, bővebb információ az áttekintett dokumentumok között nem lelhető fel.

3.2.4. A szubklinikai nekrofília értékelése az esettanulmány tükrében

Az elkövető két bűncselekményt követett el, melyek mindegyike prostituáltként dolgozó nők ellen irányult; az első vonatkozásában a halál beálltát követően, a holttesttel végzett post mortem szexuális cselekmény végzése volt azonosítható.

Mint láttuk, behatolással járó szexuális cselekmény nem történt, ugyanakkor az elkövető a holttest nemi szervét pontosan meg nem állapítható módon és eszközzel ingerelte, amitől az elkövetőnek merevedése lett és ejakulált. A szakértői vizsgálatok során ezen cselekményét negálta, belátással nem rendelkezett rá, ugyanakkor az elmeorvos- és a pszichológus-szakvélemények az elkövető vonatkozásában pszichoszexuális fejlődési zavart diagnosztizáltak, amely predestinálhatta a szubklinikai viselkedés elvégzésére. Mindemellett specifikus parafiliás zavar nem került feltárássra.

Az elkövető által elmondottak alapján megállapítható, hogy az elkövető mind a tágabb interperszonális, mind a szűkebb párkapcsolati élete kevésbé voltak sikeresek: több partnere is megcsalta őt a kapcsolatuk ideje alatt, illetve egyikőjük nem is létesített vele szexuális aktust, amíg együtt voltak. Első barátnője egy nála közel 20 évvel idősebb nő volt, akiről ő maga is úgy nyilatkozott, hogy édesanyja lehetne – ez jól reflektál a gyermekkori diszharmonikus anya-gyermek kapcsolatra és az ebből kialakuló pszichoszexuális fejlődési zavarokra, amelyekhez később agresszió és destruktív késztetések társultak. Szexualitásában, mind annak

orientációjában, mind teljesítményében bizonytalan, szorongó, amelynek fiziológiai megjelenése is azonosítható: mint beszámolt róla, előfordult, hogy nem volt merevedése. Ez történt az első emberöléskor is: a szexuális aktusra azért nem kerülhetett sor, mert az elkövetőnek nem volt merevedése, amit a prostituáltként dolgozó sértett szóra is tett – ez pedig kiobbantotta az elkövető lappangó agresszióját, és igyekezett megtorolni az átélt sérelmet.

Az explorációban arról is beszél, hogy a második bűncselekménynél használt kést zsigereles céljából helyezte el az ülés alatt – ez felvethet további, lappangó szexuális devianciát az elkövető vonatkozásában (pl. szexuális sadizmus, piquerizmus).

Megállapítható, hogy az elkövető esetében a szubklinikai nekrofil cselekmény részben szexuális vágy, részben szexuális frusztráció és részben agresszív-indulati állapot manifesztációja.

3.3. A harmadik esettanulmány

3.3.1. A történeti tényállás leírása⁵⁶

2013. augusztus 25. A későbbi elkövető (23 éves) a délutáni órákban felkereste édesapja volt élettársát, a későbbi sértettet (48 éves) annak lakásán. A sértettel, miután szakítottak az elkövető édesapjával, baráti kapcsolatban maradtak, és az elkövető többször segített a sértettnek a ház körüli munkákban. Az elkövetés napján is ez történt: a sértett felhívta telefonon az elkövetőt és megkérte, hogy menjen át hozzá és segítsen neki a tűzifa aprításában. A munka végeztével a sértett itallal és étellel kínálta meg az elkövetőt, aki már hosszú ideje szexuálisan vonzódott a sértetthez, azonban közeledni felé nem mert, tartott a visszautasítástól, ugyanis tudta, hogy a sértett gyerekként tekintett rá. Az elkövető féltékeny volt apjára, aki rendszeresen járt a sértetthez, és ennek hallatán arra gondolt, hogy apja és a sértett esetleg újra egymásra találhatnak. Az elkövető dühös lett, úgy érezte, meg kell akadályoznia azt, hogy a sértett ismét apjává legyen, ezért meg kell őt ölnie. Az evés befejeztével mindketten felálltak az asztaltól, és az elkövető hirtelen, két alkalommal, közepes erővel megütötte a sértett fejét, aki az ütésektől a földre került, majd a földön fekvő sértett bal oldalához térdelve, az elkövető jobb lábával rátérdelt annak hátára, jobb karjával átfogta a nyakát, közben bal kezével a sértett vállát a föld felé nyomta. A sértett eleinte próbált szabadulni, de egy idő teste elernyed, mozgása megszűnt. A

---

⁵⁶ Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

fojtással az elkövető csak akkor hagyott fel, miután megbizonyosodott arról, hogy a sértett meghalt.

Az elkövető ekkor a sértett holttestét behúzta a konyhából a szobába, eközben kialakult benne az az elhatározás, hogy közöszlenni fog a holttesttel. Ezért feltette a holttestet az ágyra, letépte róla a pólót, a kombinét, lehúzta róla az alsóneműt és a lemeztelenített holttesttel közöszlött. A szexuális cselekmény végeztével a holttestet az ágyon, hason fekve, szétterpesztett lábakkal hagyta, a takaró egy részét pedig a csípőjének bal részére húzta. Az eltépett ruhákat a szobában lévő kályhába tette, a házat a bejárati ajtó zárjának kulcsával bezárta, majd a kulcsot egy facsemete tövébe dobta. Távozás előtt 2 üveg lekvárt, cukrot és kávévét vett magához.

A sértett holttestét csak 2013. szeptember 8-án, 2 héttel az emberölést követően fedezte fel az elkövető édesapja.

Az elkövető vonatkozásában egy későbbi időpontban elkövetett emberölés kísérlete is megállapításra került. 2014. június 7-én bántalmazta nagyanyját oly módon, hogy őt akarata ellenére levitte a háza pincéjébe, az ott található matraccra, fekvő helyezte őt ledobta, majd nagyanyja akarata ellenére az elkövető rátérdelt mindkét lábára és a nyakát fojtogatni kezdte. A rémült sértett kiabált, próbált szabadulni az elkövető szorításából, amely végül sikerült neki és ki tudott menekülni a pincéből, amit követően jelentette is az esetet.

3.3.2. Az elkövető szociodemográfiai és pszichológiai jellemzői

Az elkövető az elkövetett emberölés idején 22, az emberölés kísérlet idején 23 éves volt. A 8 általános iskolai osztályt és szakmunkásképző 2 osztályát végezte el, azt nem fejezte be. Letartóztatása előtt targoncavezetőként dolgozott, vagyona nincs. Nőtlen, gyermeke nincs, az elkövetéskor élettársi kapcsolatban nem élt, barátnője nincs. 17-21 éves kora között állandó kapcsolata volt, barátnőjével sokszor veszekedtek, bántalmazások, rongálások, valamint a lány édesanyjával való rossz viszony, bántalmazás miatt a kapcsolatnak vége lett.

Korábban egy alkalommal volt büntetve, 1998-ban, fiatalkorúként: lopás büntette és lopás vétsége miatt a bíróság 4 hónap fegyházbüntetésre ítélte, aminek végrehajtását 2 évi próbaidőre felfüggesztette.

Családi háttere traumatikus: 1,5 éves korától 5 éves koráig apai nagyanyjával, a második cselekmény sértettjével élt egy háztartásban, ő nevelte. Szülei válását követően édesanyjával

élt együtt. Magatartási zavarai, csavargása és anyja bántalmazó magatartása miatt többször került ideiglenes állami gondozásba. 2006-ban ismét apai nagyanyjához került, miután ő megtudta, hogy édesanyja ismét intézetbe adta a későbbi elkövetőt. Ettől kezdve apai nagyanyjával lakott. Életkorához képest (ekkor 16 éves volt), gyerekes, infantilis magatartást tanúsított, valótlan eseményeket valóságnak élt meg, és gyakran indok nélkül tanúsított agresszív magatartást. 2006 és 2013 között egyre gyakrabban fogyasztott tudatmódosító szereket, amiktől azt hangoztatta, hogy két éneke van, egy angyal és egy ördög; volt, hogy azt képzelte, ő a terminátor, vagy Leonidász spártai király, illetve légiós katona.

Pszichiátriai előzményében pszichiátriai kezelés tárható fel. Családi körülményei miatt az elkövető gyermekkorában pszichiátriai kezelés alatt állt, kevert magatartási és érzelmi zavar, alkalmazkodási zavar, hiperkinetikus zavar és pszichés fejlődési zavar miatt. Ekkor farmakoterápiában is részesült. Pszichiátriai gondozása 2001-ig tartott; 2006-ban alkohol okozta mérgezés miatt látták el. Letartóztatását követően szuicid szándék miatt került ellátásba; ekkor elmemegfigyelése során paranoid skizofréniát állapítottak meg nála, valamint azt, hogy személyiségét diszharmonikus szociopátiás vonások jellemzik. A tüneti képet az alkohol- és kábítószer-fogyasztás színezi. Kevert személyiségzavara (antiszociális és borderline) a cselekmények elkövetése idején is fennállt, de a betegség szintjét az nem érte el.

Az igazságügyi elme- és pszichológus szakértői vizsgálatok megállapították, hogy az elkövető a cselekmények elkövetésének idején kóros elmeállapotban nem szenvedett, azokat teljes belátási képesség mellett követte el. Az elkövető beszámítási képességét nem érintő antiszociális személyiségzavarban szenved, ami az elmebetegség szintjét nem éri el, nem korlátozta a cselekmények társadalomra veszélyességének felismerésében és abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen.

A szakvélemények beszerzését követően az elkövetőnél tapasztalt viselkedésváltozás okán újabb szakértői vélemények beszerzése vált szükségessé, és elrendelték az elkövető elmeállapotának megfigyelését. Ennek alapján megállapították, hogy az elkövető hasadásos elmezavar utasító jellegű hanghallásokkal, látási-érzékszálódásokkal, befolyásoltatásos téveszmékkel járó formájában szenved, szociopátiás személyiségfejlődéssel és vonásokkal, amely kórismét a kábítószer- és alkoholfogyasztás színezi. Azonosított kóros elmeműködése gyermekkori magatartászavarától kezdve lappangva, fokozatosan fejlődött ki, 17 éves korától időnként jelentkező hallucinációkkal és paranoid élményfeldolgozással. Elmebetegsége az eljárás ideje alatt alakult ki és az alkalmazott kezelések mellett gyorsan kompenzálódott, kóros

tartalmai elhalványultak, viselkedését nem befolyásolják, nyugodt, együttműködő, beilleszkedő. Megállapították továbbá azt is, hogy az elkövetés idején fennálló kevert személyiségzavara a betegség szintjét nem érte el.

Az emberölés cselekmény vonatkozásában megjelenik a szerelemfélétség, mint motiváció, valamint az elutasítottság, a megbüntetés motívuma, majd a bizarr szexuális gátlástalanság. Az elkövető értelmi eszközökkel való szabályozása gyenge, valóság funkciója fejletlen, ezért a szubjektív mozzanat könnyen betör az érzékelésébe, elsodorja a valóságtól és az extrém erős agresszív feszültségek feltörnek, a realitás kontrollja elveszik. Az elkövető gyermekkorától kezdve agresszív, ilyen megnyilvánulásai szociopátiás személyiségfejlődésével is kapcsolatban állnak. Ez a magatartás tartós és rögzült. Kritikai képessége és ítélő képessége sérült, betegségbelátása nincs, megalapozottan tartani kell attól, hogy hasonló személy elleni erőszakos cselekményt fog elkövetni.

3.3.3. A sértett ismert jellemzői

A rendelkezésre álló dokumentumok alapján annyi jelenthető ki az emberölés bűncselekmény sértettjéről, hogy 48 éves nő, aki korábban az elkövető édesapjának élettársa volt. Az elkövetővel jó viszonyban, baráti kapcsolatban maradtak, az elkövető több járt is a sértett házában és segített neki a ház körüli munkákban. A leírások alapján kedvelték egymást, azonban, mint kiderült, az elkövető többet érzett a későbbi áldozat iránt: érzelmileg és szexuálisan is vonzódott hozzá.

3.3.4. A szubklinikai nekrofília értékelése az esettanulmány tükrében

Az elkövető vonatkozásában az elmeszakértő vélemények kevert személyiségzavart, antiszociális és borderline személyiségzavarokat diagnosztizáltak, valamint a letartóztatása ideje alatt kialakult elmebetegséget, amely az elkövető 17 éves korától fokozatosan, lassan alakult ki, és a büntetés-végrehajtási intézetben való elhelyezését követően érte el tetőfokát. Szexuális zavarra utaló jelet ugyanakkor nem exploráltak a szakértők az elkövető esetében.

Az elkövető elismerte a post mortem szexuális cselekményt, amelyre magyarázatot nem tudott adni. Ezzel összefüggésben annyit közölt, hogy egy késztetés motiválta őt arra, hogy közösjön a holttesttel.

Az elkövető-sértett kapcsolatról megállapítható, hogy az elkövetőt szerelmi szálak fűzték a sértetthez, amelyről ez utóbbi nem tudott. A szerelmi érzés kialakulásának oka az elkövető esetében – amennyiben pszichodinamikus megközelítésből tekintünk a folyamatra, – visszavezethető a konfliktusokkal teli, bizonytalan anya-gyermek kötődésre. Az elkövető kiskorában kiszámíthatatlan, bizonytalan, biztonságos kötődés kialakulására képtelen elsődleges szocializációs környezetben nőtt fel, ami megnehezítette az optimális tárgykapcsolt megszilárdulását. Édesapja élettársa, a későbbi sértett, mint nevelőanya lépett be az elkövető életébe, akivel könnyen meg tudta találni a közös hangot, melegséget, odafordulást kapott a nőtől, olyat, amit addig nem biztos, hogy megtapasztalt és amely az édesapjával való kapcsolat lezártaival is megmaradt. Ezt a közeledést az elkövető tévesen értékelte, és a kötődés lappangó szerelemmé alakult. A kapott figyelmet és törődést az elkövető szerelmi közeledésként értékelte, aminek hatására benne is megjelent ez a fajta érzélem, amelynek kialakulásához egyrészt az elkövető infantilis, gyermeki működésmódja, másrészt az ekkoriban fogyasztott nagyobb mennyiségű alkohol- és drogfogyasztás, harmadrészt pedig az ekkortájt megjelenő téveszmék is vélhetően hozzájárultak.

A nekrofil cselekmény vélhetően a rosszul értékelt tárgykapcsolatnak, a tévképzeteknek, és a tévesen értékelt szerelmi közeledésnek a manifesztuma, amely ebben az esetben inkább az intimitás kifejezését jelentheti.

4. Az esettanulmányokból levonható következtetések

A három elkövető vonatkozásában a post mortem szexuális aktus és szexuális cselekmény mögött eltérő motiváció húzódik meg.

Az első elkövető esetében a motiváció a bosszú és megtorlás, a sértett feletti totális kontroll és dehumanizálás volt. A sértettel gyakoriak voltak a konfliktusok, illetve a sértett olyan életmódot folytatott (alkoholizált), ami az elkövetőnek nem imponált. A második elkövető mindkét cselekményét, bár részben anyagi haszonszerzés motivációból követte el, ugyanakkor kétségtelen a szexuális motívum hangsúlya, amely megmutatkozik mind az áldozatválasztásban, mind az elkövetés módjában és az elkövetési magatartásban: egyrészt az első holttesttel végzett szexuális cselekményekben (a holttest nemi szervének izgatásában, az elkövető sikeres merevedésében és maszturbációjában), másrészt a második esetben a konyhakés anyósülés alá való elhelyezésének céljával (zsigerelés). Emellett az ő esetében feszültség-redukció is megjelenik, mint motívum. A harmadik elkövető esetében

szerelemfélézés, valamint maladaptív kötődés játszhatott közre az ölési cselekmény elkövetéséhez, míg a nekrofil cselekménysor az elkövető szerelmi vonzódásának, a féltékenységnek, a sértetthez fűződő szexuális vágyának manifesztációjaként értékelhető. Ebből adódik, hogy a nekrofil cselekmények nem azonos motivációs bázissal rendelkeznek, bármennyire is ennek ellenkezőjét hihetnénk. A három elkövető által megvalósított nekrofil cselekmények mögött megjelent a szexuális készítés és szerelemfélézés, valamint az elkövető-sértett között fennálló konfliktusos szituáció feloldása, ahogyan az elkövetőt ért vélt vagy valós sérelem megtorlása is.

A cselekmények áldozatpreferenciája némiképp konzisztenciát mutat: a három elkövető közül ketten ismeretségi körükből választották ki áldozatukat, így az ő cselekményük intrafamiális jellegű. A harmadik elkövető, aki prostituáltak sérelmére követte el bűncselekményeit, áldozatait ismeretségi körén kívül választotta, így főszabály szerint az általa elkövetett két cselekmény extrafamiális jellegű kell(ene), hogy legyen. Mindemellett, tekintettel arra, hogy mindkét prostituált személlyel a bűncselekményt megelőző napon találkozott, sőt szexuális szolgáltatásaikat is igénybe vette, így emiatt az elkövető-sértett közötti kapcsolat akár intrafamiális jellegűnek is tekinthető.

A három elkövetőben továbbá közös, hogy mindhárman fiatalkorukban követték el a cselekményt: egyikőjük 17, másikójuk 23, míg a harmadik elkövető az első bűncselekmény elkövetésekor 31, a második bűncselekmény elkövetésének idején 33 éves volt. Ez alapján kijelenthető, hogy a nekrofil jelleggel rendelkező szexuális motivációjú emberölések elkövetői 20-as, 30-as éveikben járnak.

Azonosításra került továbbá az is, hogy a három elkövető közül kettőnél fennáll a bűnismétlés veszélye: mind a második, prostituáltak sérelmére elkövetett cselekmények elkövetője, mind a harmadik, volt nevelőanya sérelmére elkövetett emberölés elkövetője vonatkozásában az igazságügyi elme- és pszichológus szakértők megfogalmazták, hogy személyiségvonásuk, pszichés karakterisztikáik mentén tartani kell attól, hogy a jövőben mindketten hasonló jellegű bűncselekményt fognak elkövetni.

Annak érdekében, hogy a nekrofil jellegű szexuális emberölésekről pontosabb képet kapjunk, a dokumentum- és tartalomelemzésen kívül célszerű lenne egy mélyebb feltárással képes kvalitatív eljárással is megvizsgálni a kérdéskört, de erről részletesebben a kitékintésben értekezek.

X. HIPOTÉZIS-VIZSGÁLATOK

1. Az első hipotézis vizsgálata és annak értelmezése

Első hipotézisem több részből épült fel, melyben azt feltételeztem, hogy a szexuális motivációjú emberölést elkövetők vonatkozásában pszichés diszfunkciók azonosíthatók.

- H1a: Feltételezem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján végzett vizsgálat kóros elmeállapokra utaló jegyeket nem tár fel.
- H1b: Feltételezem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján szubklinikai szintet elérő diszfunkciók azonosíthatók.

Ezen feltételezésem alapjául a szexuális zavarok epidemiológiai vizsgálatából levonható következmények, valamint a nemzetközi empirikus kutatások eredményei szolgáltak, melyek alapján ugyan megállapítható kapcsolat az egyes mentális zavarok és a szexuális emberölés között, azok nem érik el a beszámíthatóság kérdését.

Hipotézisem azon feltételezése, miszerint a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján végzett vizsgálat kóros elmeállapokra utaló jegyeket nem tár fel, **igazolást nyert**.

Kutatásomban 23 szexuális motivációjú emberölést elkövető személy pszichés karakterisztikáit és mentális állapotát vizsgáltam.

Megállapítható, hogy az igazságügyi elmeorvos és igazságügyi pszichológus szakértői vizsgálatok kóros elmeállapotot egyik elkövető vonatkozásában sem állapítottak meg, így kijelenthető, hogy az aljas indokból vagy célból elkövetett, szexuális jellegű emberöléseket beszámítható személyek követik el – olyan, akik nemcsak, hogy parafilias zavar jegyeit nem mutatják, de nagy általánosságban patológiás szintet elérő mentális zavarral sem rendelkeznek. Ugyanakkor ez nem azt jelenti, hogy ne lennének azokban érintettek: mint láttuk, a 24 fő elkövető közül többen is rendelkeztek pszichiátriai diagnózissal az elkövetés előtti időszakból.

A 23 fő közül 16 (70%) vonatkozásában nem volt pszichés előzmény vagy pszichiátriai kezelttség a bűncselekményt megelőző időszakban, ugyanakkor 7 elkövető (30%) esetében pszichés probléma már a bűncselekmény elkövetése előtt diagnosztizálásra került, és medikalizációban részesültek. A 7 fő elkövetőnél 6 vonatkozásában egy jól körülírható mentális zavar került diagnosztizálásra, míg 1 fő esetében komorbiditásról beszélhetünk. A 6 fő esetében 1 elkövetőnél skizofréniaspektrum-zavar került diagnosztizálásra még a bűncselekmény elkövetését megelőzően, illetve 1 elkövetőnél autizmus-spektrum zavar, 3 fő esetében kevert

személyiségzavart diagnosztizáltak, míg 1 fő esetében hangulati étellel összefüggő zavart tártak fel. 1 főnél személyiségzavar és szerhasználati zavar komorbiditását azonosították.

A 23 fő elkövető közül egy elkövető került elhelyezésre az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe, melynek oka nem az elkövető kóros elmeállapota, hanem szuicid intenciói és szándéka volt.

Hipotézisem második feltételezése, mely szerint a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján szubklinikai szintet elérő diszfunkciók azonosíthatók, ugyancsak **igazolást nyert**.

Az elemzés feltárta, hogy noha klinikai szintet elérő mentális zavarokkal kevés esetben találkozunk az elkövetői minta vonatkozásában, azok prevalenciája alacsony, ugyanakkor szubklinikai szinten megjelenő viselkedésstratégiák határozottan azonosíthatók az elkövetői mintán.

Ilyen szubklinikai viselkedésstratégia a sötét személyiségvonásokként ismert, Sötét Tetrád (Dark Tetrad) elnevezésű viselkedéskomplexum, amely olyan viselkedésstratégiákat foglal magába, mint a machiavellizmus, a szubklinikai nárcizmus, a szubklinikai pszichopátia és a szubklinikai szadizmus (Paulhus és mtsai, 2021; Pajevic és mtsai, 2018; Paulhus & Dutton, 2016; Jonason & Middleton, 2015; Paulhus, 2014; Paál, 2014; Nell, 2006; Paulhus & Williams, 2002). Ezek közül a hazai szexuális emberölést elkövető személyek mintáján három, a szubklinikai nárcizmus (10 fő), a szubklinikai pszichopátia (20 fő), valamint a szubklinikai szadizmus (16 fő) pontosan azonosítható, külön-külön is és egymás komorbiditásaiként is jellemzik a hazai mintát, mely komorbiditás a szubklinikai pszichopátia és a szubklinikai szadizmus között a legerősebb.

A jól ismert és definiált viselkedéskomplexum tagjai mellett egy másik szubklinikai viselkedésmintázat is azonosítható volt a hazai mintán; egy olyan viselkedésstratégia, melynek ez idáig szubklinikai szintjét nem írták le, ellenben a klinikai pszichológia és a pszichiátria jól konceptualizált mentális zavarként tartja számon. Noha alacsony prevalenciával, de a nekrofilia szubklinikai szintje deskriptálható: 3 fő elkövető a halál beállta után, akár több órával az ölési cselekményt követően szexuálisan közöskült az áldozattal. Feltételezhetnénk, hogy a post mortem szexuális aktust az elkövető az elkövetés ideje alatt megjelenő érzelmi impulzus hatására követi el, és így a halál utáni közöskülés indulat-vezérelt cselekvésként lehetne értékelhető (az elkövetés fokozott érzelmi-emocionális állapotot vált ki az elkövetőből, amely

felfokozott indulati állapot nem csillapul az ölési cselekményt követően, hanem annak redukciójához további cselekvések szükségesek, például szexuális közösülés), azonban ennek a feltételezésnek ellentmond egyrészt az elkövetői exploráció, akik megerősítik, hogy szexuális készletet és izgalmat váltott ki belőlük a holttest látványa, másrészt az időintervallum, vagyis az a tény, hogy a post mortem szexuális aktusra akár órákkal az elkövetés után került csak sor, ami kizárja az impulzivitás lehetőségét. Mindemellett látszik, hogy a szubklinikai nekrofilia esetében a szexuális készlet mellett olyan motivációs bázisokkal is találkozunk, mint szerelemfélétség, féltékenység, valamint a dehumanizáció, a bosszú és a feszültség-redukció.

Az is megállapítható, hogy az egyes szubklinikai stratégiák részben differenciálhatók eltérő elkövetői preferenciák mentén, ugyanakkor rögzítendő, hogy ezek a differenciák nem szignifikánsak, inkább tendenciaszerűen értelmezendők.

vizsgált változók	elkövetői típusok			
	szubklinikai nárcisztikus	szubklinikai pszichopata	szubklinikai szadista	szubklinikai nekrofil
primer motiváció	bosszú	szexuális	szexuális	szexuális
áldozatválasztás	intrafamiális	intrafamiális	intrafamiális	mind intra-, mind extrafamiális
elkövetés módja	overkill	overkill	overkill	overkill
szexuális erőszak	ante mortem	ante mortem	ante mortem	post mortem
kriminális karrier	első büntényes	első büntényes	első büntényes	első büntényes
szer által való befolyásoltság	nem állt fenn	nem állt fenn	nem állt fenn	nem állt fenn
FBI-típológia	kevert és szadista	szervezett és szervezetlen egyaránt	kevert és szadista	kevert és szadista
Keppel-Walter-típológia	harag-izgalom (szadista)	harag-megtörő vagy harag-izgalom, szadista	harag-megtörő és harag-izgalom (szadista)	harag-megtörő
Oligny-típológia	szexuális-szadisztikus és düh által motivált	szexuális-szadisztikus	szexuális-szadisztikus	szexuális-szadisztikus
Higgs-típológia	sérelem-megtörő	szexuális erőszakkal társult	sérelem-megtörő	sérelem-megtörő

17. táblázat. A szexuális emberölést elkövető személyek szubklinikai karakterisztikái és a főbb eltérések (N=23).

A differencia egyrészt a primer motivációban érhető nyomon. Míg a szubklinikai pszichopata, szadista és nekrofil elkövetőket a szexuális vágy és szükséglet motiválja, addig a szubklinikai

narcizmussal jellemezhető elkövetők elsődlegesen a bosszú kielégítése céljából támadják meg áldozatukat. Erre reflektál az Oligny-tipológia is: a narcisztikus elkövetők a sérelem-megtorló típusal mutatnak nem szignifikáns kapcsolatot, míg a másik három elkövetői típus esetében némi szadisztikus elkövetési elem is fellelhető. Ezt a kapcsolatot erősíti a Higgs-tipológia is, amely szerint a szubklinikai narcisztikus elkövetők a sérelem-megtorló típusal mutatnak kapcsolatot.

Szintén felfedezhető, de nem szignifikáns a differencia a szexuális erőszak bekövetkeztének ideje kapcsán: egyedül a szubklinikai nekrofilia esetében volt felfedezhető, hogy a szexuális aktusra post mortem került sor; a másik három szubklinikai stratégia esetében a szexuális erőszak ante mortem következett be. Ez is jól reflektál a nekrofilia dinamikájára, függetlenül attól, hogy az szubklinikai vagy klinikai szintet elérő zavarként van jelen.

Differenciát fedezhetünk fel néhány vizsgált tipológia esetében is. A legszembeötlőbb differencia az FBI-tipológiák kapcsán fedezhető fel: a szubklinikai pszichopátiával jellemezhető elkövetők mutatták a legkonzisztensebb kapcsolatot a szervezett/szervezetlen FBI-tipológiával, míg a másik három viselkedésstratégia a kevert típusal mutat kapcsolatot, vagyis azoknál nemcsak a tervezett/tervezetlen elkövetői típus jellemzői, hanem a sadista elkövetői jellemzők is azonosítható.

Mindezek alapján **kijelenthető** tehát, hogy **a hazai szexuális emberölést elkövető mintán végzett vizsgálat kóros elmeállapokra utaló jegyeket nem tárt fel, ugyanakkor szubklinikai szintet elérő diszfunkciók azonosíthatók.**

2. A második hipotézis vizsgálata és annak értelmezése

Második hipotézisemben azt vélelmeztem, hogy a szexuális emberölések elkövetési módja során tanúsított erőszak minden esetben fokozott brutalitást mutat, ami megfeleltethető az overkill jelenségének.

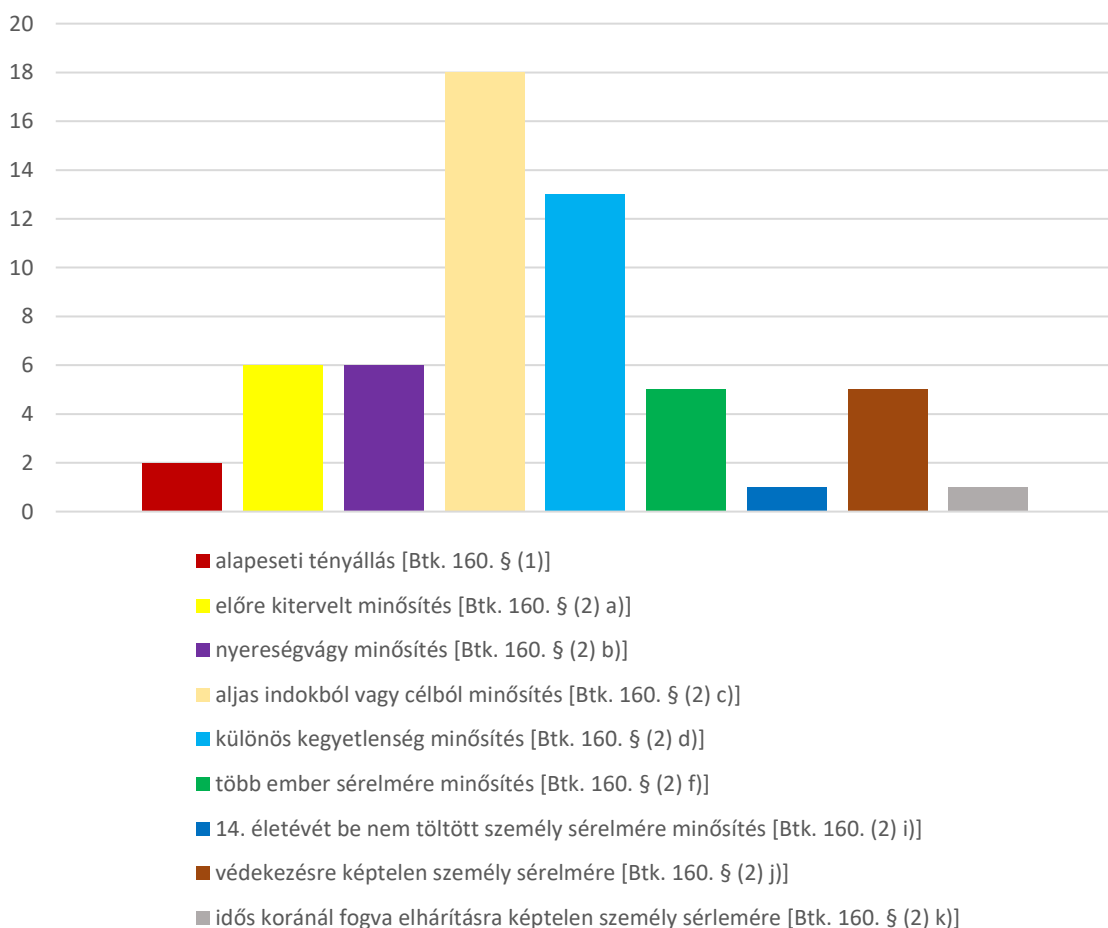
Második hipotézisem szintén **igazolást nyert**, tekintettel az alábbiakra.

Hipotézisemet egyrészt alátámasztja a bűncselekmények büntetőjogi minősítése és annak vizsgálata.

Feltételezhetnénk, hogy a szexuális motivációjú emberölés büntetőjogi értékelése konzisztenciát mutat, lévén, hogy a Btk. 160. § (2) bekezdés c) pontjában megfogalmazott *aljas*

indokból vagy célból elkövetett emberölés feleltethető meg a kriminológiai szexuálisemberölés-kategóriának. Ezzel ellentétben az a tendencia vált azonosíthatóvá az elemzés során, mely szerint a büntetőeljárások jellemzően többszörös minősítést kaptak, és szinte valamennyi, az emberölés bűncselekmény minősített esete megtalálható a szexuális motivációjú emberölések büntetőjogi értékelésekor; továbbá két esetben előfordult olyan precedens, amikor, noha az emberölés elsődleges motivációja szexuális motiváció volt, a büntetőjogi értékeléskor az emberölés büntett alapeseti tényállása [Btk. 160. § (1) bekezdés], valamint a szexuális erőszak büntett alapeseti tényállása [Btk. 197. § (1) bekezdés] került megállapításra.

Mindezek mellett az is kijelenthető, hogy a nagyfokú variabilitás mellett a 24 büntetőeljárás értékelésekor 18 esetben találkozhatunk az *aljas indokból vagy célból* minősítéssel, amely alapján elmondhatjuk, hogy a szexuális motivációjú emberölések leggyakrabban a Btk. 160. § (2) c) alpontjában megfogalmazott minősítéssel kerülnek értékelésre.

18. grafikon. A szexuális emberölés bűncselekmények büntetőjogi minősítésének alakulása.

Visszatérve hipotézisem bizonyítására, az elkövetési magatartás és az elkövetési mód során megjelenő brutalitás megjelenése a *különös kegyetlenséggel elkövetett* minősítéssel érhető nyomon a büntetőjogi értékeléskor. Ezt a minősítést a büntetőeljárások több, mint fele, pontosan 54,1%-a (13 büntetőeljárás) kapta meg, amely alapján kijelenthetjük, hogy a szexuális emberölésekre a brutális elkövetési mód *többségében* jellemző.

Másrészt az is hipotézisemet igazolja, hogy az elkövetői típusok vizsgálata során azonosíthatóvá vált a szubklinikai szadizmus viselkedésstratégia. A szadizmus definíció szerint a másik fél testi-lelki szenvedéséből, sanyargatásából eredő örömezzet (APA, 2022, 2013), amely a vizsgált elkövetői minta 67%-ában (16 fő) volt azonosítható. A testi-lelki sanyargatás büntetőjogi szempontból különös kegyetlenségnek tekinthető, így ez is reflektál az iménti állítások reliabilitására.

Harmadrészt, hipotézisem igazolására szolgál az overkill jelenségnek feltérképezése is. Mint az az Eredmények fejezetben bemutatásra került, a hazai szexuális motivációjú emberölések vizsgálata során az overkill kérdéskörének elemzés-értékelése igen releváns, bár nem elfelejtendő, hogy az overkill vonatkozásában nem áll rendelkezésünkre konszenzuson alapuló meghatározás, ahogyan magyar megfelelő sem. Ennek ellenére úgy tűnik, azok az elkövetői magatartásformák tekinthetők overkill viselkedésnek, ahol az áldozat testén jelentősen túlzott mennyiségű és minőségű sebek találhatók, amely akár több testtájékra is lokalizálódnak (Tavone és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Safarik és mtsai, 2005; Ressler és mtsai, 1988). Az évek során végzett kutatások alapján az a megállapítás született, hogy az overkill meghatározásához nemcsak az áldozat sérüléseinek számát szükséges figyelembe venni, hanem a sérülések anatómiai lokációját, a sérülések morfológiáját és a sérülés okozására használt fegyvert/fegyvereket (Karakasi és mtsai, 2021; Chopin & Beauregard, 2021; Gentile és mtsai, 2020; Solarino és mtsai, 2019; Ressler és mtsai, 1986).

Az overkill vizsgálata során ezen megállapítások mentén jártam el.

Az elkövetés során megjelenő eszközhasználatot tekintve megállapítottam, hogy jellemzően több eszköz egyidejű használata jellemzi az elkövetést, a legjellemzőbb komorbiditás a szűrővágó eszköz és a kézzel való fojtás, valamint a tompa tárgyval okozott sérülés és a kézzel való fojtás – ezek pedig alátámasztják az overkill mechanizmust. Megjelent az extrém elkövetési mód is, mint az overkill során vizsgálandó egyik tényező; erre jó példa a P. H. sérelmére elkövetett emberölés, ahol az elkövető felgyújtotta a még élő sértettet. Az overkill harmadik eshetőségének igazolásának érdekében megvizsgáltam a sértettek sérüléseit. Megállapítást

nyert, hogy minden sértett többszörös sérüléseket szenvedett; nemcsak a torzón, hanem a fej, a nyak és a végtagok sérülései is felfedezhetők, továbbá az erőszakos szexuális aktus következtében a nemi szerveken is többszörös sérüléseket állapítottak meg az igazságügyi orvosszakértők.

Korábbi empirikus kutatások alapján korreláció fedezhető fel egyes mentális zavarok és az overkill között, melyre többek között Meloy tanulmányából (2000) következtethetünk. Meloy (2000) azt találta, hogy az overkill együttjár a szexuális szadizmus zavarral, amely jelen mintában is igazolást nyert: noha a szadizmus, mint mentális zavar nem jellemző a hazai mintára, a szubklinikai szadizmus stratégia igen, amely együttjárás reflektál a Meloy által leírtakra.

Fentiekre tekintettel **kijelenthető** tehát, hogy **a szexuális emberölések elkövetési módja során tanúsított erőszak fokozott brutalitást mutat, ami megfeleltethető az overkill jelenségének.**

3. A harmadik hipotézis vizsgálata és annak értelmezése

Harmadik hipotézisemben azt vártam, hogy **az elkövetők kriminális karrierjeiben megfigyelhető korábbi szexuális bűncselekmény elkövetése.**

Ezen hipotézisem **nem került igazolásra.**

Feltételezésem alapjául részben Russell Williams ezredes esete (Warren, 2020; Watt & Stewart, 2015), részben az FBI-tipológia (Ressler és mtsai, 1988; Burgess és mtsai, 1986) és bűncselekmény-klasszifikáció (Douglas és mtsai, 2006) szolgált. A közös pont mindegyikben az, hogy a kutatók azt találták, hogy a szexuális emberölés elkövetéséig eljutó személy korábban már követett el kisebb tárgyi súlyú szexuális bűncselekményt, és hogy a szexuális emberölés elkövetése egy fejlődési útvonal legvégső pontja. Így én is azt feltételeztem, hogy a hazai szexuális emberölést elkövető személyek előzményében azonosíthatók kisebb tárgyi súlyú, szexuális jellegű bűncselekmények és hogy ez a fejlődési ív a hazai mintán is azonosítható. Ez azonban téves feltételezésnek bizonyult.

Az elkövetők bűnügyi előzményeit áttekintve elmondható, hogy az elkövetők 43%-a (N=10 fő) első bűntényesként követte el a szexuális motivációjú emberölést; 30% (N=7 fő) vonatkozásában volt korábbi kriminális cselekmény, vagyon elleni bűncselekmény

kategóriában; a 23 fő közül 1 fő (4%) előzményében szerepelt szexuális erőszakos bűncselekmény előzményként, míg 5 fő (22%) követett el korábban életellenes bűncselekményt, jellemzően testi sértést.

A keresztábra elemzés alapján elmondható, hogy a 20. életévet be nem töltött szexuális emberölést elkövetők (N=5) közül 4-en (80%) első büntényesként követték el a bűncselekményt, míg 1 fő (20%) előzményében volt azonosítható korábban elkövetett vagyon elleni bűncselekmény.

A 21-40 év közötti elkövetők (N=15) esetében a kriminális előzmény jóval variábilisebb. Közülük 5 fő (33%) volt első büntényes a cselekmény elkövetésekor; 6 fő (40%) követett el vagyon elleni bűncselekményt a szexuális emberölést megelőzően; 1 fő (7%) esetében került előzményként rögzítésre korábbi szexuális bűncselekmény (szexuális erőszak); míg 3 fő (20%) követett el korábban életellenes bűncselekményt (testi sértést).

A harmadik korcsoportban, a 41-60. életév közötti csoportban szereplő 2 fő közül egyikőjük első büntényes volt, míg a másik elkövető testi sértés miatt volt korábban büntetve.

A 60. életév feletti, egyetlen egy fő szexuális motivációjú emberölést elkövető időszerű korábban testi sértés miatt volt büntetve.

Megemlítendő, hogy a 23 fő elkövetői mintán azonosított szubklinikai viselkedésformák esetében sem merült fel szignifikáns eltérés, már ami az egyes stratégiákkal jellemezhető elkövetők bűnügyi előzményét illeti.

Tekintettel a fentiekre **kijelenthető, hogy a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők döntő többsége azt első büntényesként, kriminális előzmény nélkül követik el, továbbá, hogy amennyiben bűnügyi előzmény azonosítható, úgy az vagy vagyon elleni, vagy személy elleni erőszakos bűncselekmény, de nem szexuális jellegű.**

Ez az eredmény a gyakorlati munka számára lehet igen hasznos: ilyen jellegű bűncselekmények esetében megkönnyíti a felderítést és az elkövetői kör szűkítését az, hogy tudjuk, milyen bűnügyi előzménnyel rendelkező, illetve jelen esetben bűnügyi előzménnyel nem rendelkező személyt kell keresni, mint potenciális elkövető.

4. A negyedik hipotézis vizsgálata és annak értelmezése

Negyedik hipotézisem szintén komplex, melyben azt feltételeztem, hogy a nemzetközi kutatások alapján meghatározott elkövetői típusok a magyar mintán is részben vagy egészben azonosíthatók, az alábbiak szerint.

- H4a: Feltételezem, hogy az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiája a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.
- H4b: Feltételezem, hogy a Keppel-Walter-féle elkövetői tipológiája a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.
- H4c: Feltételezem, hogy mind a Higgs-, mind az Oligny-féle modern-tipológia a magyar mintán részben vagy egészben azonosítható.

Negyedik hipotézisem **részben került igazolásra**. Általánosságban elmondható, hogy a korábbi szexuálisemberölés-tipológiák a hazai mintán ugyan fellelhetők, de nem teljesen mértékben fedik le a külföldi mintákon leírt elkövetői típusokat, éppen ezért azok nem adaptálhatók és általánosíthatók változtatás nélkül a magyar mintára.

Az első pontban az FBI-tipológiát vettem elemzés alá. Az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda ügynökei 1988-ban (Douglas és mtsai, 2006; Ressler és mtsai, 1988) négy eltérő elkövetői típust azonosítottak 36 fős elkövetői mintán végzett kutatásukban. A *szervezett elkövető* a bűncselekmény minden aspektusát előre megtervezni: kiválasztja áldozatát, az elkövetés helyét és az elkövetés módját is jó előre megtervezi. Az általa tanúsított erőszak proaktív jellegű: csak a szükséges mértékig alkalmaz erőszakot, azt is annak érdekében, hogy a sértett ellenállását megtörje. Iskolázott, szakképzettséget igénylő munkakört tölt be. A *szervezetlen elkövető* ezzel szemben spontán követi el cselekményét. Valószínűleg bántalmazó családban nőtt fel, ennek eredménye, hogy felnőttkorban introvertált, visszahúzódó, szociálisan izolált életet él, szegényes interperszonális kapcsolatokkal. Támadása tervezetlen: áldozatszelekciója véletlenszerű, áldozatait ismerősei, családtagjai közül választja ki. A cselekmény impulzív, emiatt a szervezetlen elkövető elkövetési módját brutalitás jellemezheti, ami a fékrendszer átszakadása miatti impulzuskontroll-vesztés következménye. Az elkövetés helyszíne kaotikus: az elkövető az offenzíva után anyagmaradványokat hagyhat hátra, amelyeket később tárgyi bizonyítási eszközként tudnak értékelni. Az alkalmazott erőszak az esetében expresszív, emocionális jellegű, szemben a szervezett elkövetőre jellemző instrumentális erőszakkal. A *szadista* típus örömét leli abban, ha áldozatának testi és lelki szenvedést is okozhat és ez az,

ami az ölési cselekmény során elsődleges öröm- és szexuális forrás. A *kevert* típus jellemzően vagy kettő, vagy mindhárom elkövetői típusból hordoz magán jellemzőket (Douglas és mtsai, 2006).

Az elvégzett elemzések alátámasztották, hogy mind a négy FBI-típus (szervezett, szervezetlen, szadista és kevert elkövetői típus) azonosítható a magyar mintán, ugyanakkor ez a differencia nem különíthető el teljes mértékben, hanem az egyes típusok között átjárás figyelhető meg. Az elemzés azt mutatja, hogy a szubklinikai pszichopátiával jellemezhető elkövetői kör egyszerre mutathat szervezett és szervezetlen elkövetői jellemzőket, de mivel a pszichopátiával jellemezhető hazai elkövetők kapcsolatot mutatnak a szubklinikai nárcizmus és szubklinikai szadista jellegekkel, amelyek ugyanakkor más FBI-típus jegyeit mutatják, így nem jelenthető ki minden kétséget kizáróan, hogy a magyar mintán azonosított pszichopata elkövetők az FBI szervezett-szervezetlen típusával mutatnak korrelációt.

Kijelenthető, hogy **negyedik hipotézisem első pontja részben nyert igazolást**, mivel annak ellenére, hogy mind a négy FBI-típus megtalálható a hazai szexuális emberölést elkövetők mintáján, az nem különül el olyan jól és differenciáltan, mint az eredeti tipológiánál. Így tehát **az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiája a magyar mintán csak részben azonosítható profiltisztán.**

A 4. hipotézis második pontjában a Walter-Keppel-tipológiával kapcsolatos feltételezést fogalmaztam meg. Az eredeti tipológia (Keppel & Walter, 1999) a szexuális emberölést elkövetők 4 típusát határozta meg.

- **Hatalom-érvényesítő:** részben szervezett, részben szervezetlen elkövető, ugyanis a szexuális emberölésnek csupán a szexuális erőszakos mivoltát tervezi meg, az ölési aktus azonban tervezetlen. Áldozatválasztása extrafamiliaris jelleget mutat, közte és a sértett között nem azonosítható semmiféle korábbi kapcsolat. Elsődleges motivációja a sértett feletti hatalom, dominancia és kontroll, míg másodlagos motiváció az ebből a dominancia-helyzetből eredő szexuális izgalmi állapot kiélése. Jellemzően a húszas évei elején járó férfi, pszichológiai karakterisztikái között említendő, hogy személyiségét primitív érzelmek és antiszociális vonások jellemzik, érzelmi élete sivár, érzelmi intelligenciája alacsony. Iskoláskorban több probléma is volt vele, az is előfordulhat, hogy iskoláit nem fejezte be (Page és mtsai, 2022; Fox és mtsai, 2021; Lehoczki, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).

- **Hatalom-megerősítő:** ez a típus is elsődlegesen a szexuális erőszak elkövetését tervezi meg, az emberölésre nem készül fel. A fő különbség a hatalom-érvényesítő és a hatalom-megerősítő típusú emberölések között, hogy utóbbinál az ölési cselekmény overkill jelleget mutat. Áldozatpreferenciája variábilis: áldozatát a nála 10-15 évvel idősebb vagy ennyivel fiatalabb korosztályból választja ki, akár extrafamiliaris, akár intrafamiliaris környezetből. Elsődleges célja szexuális vágyának kielégítése és a szexuális fantáziái megvalósítása, erőszakosságát a visszautasítás váltja ki. A leggyakoribb modus operandi a kézzel történő megfojtás. általában a húszas évei közepén járó férfi, pszichológiai karakterisztikái között említendő, hogy kiterjedt szexuális erőszak-fantáziákkal rendelkezik. Szociálisan elszigetelt, introvertált személyiség, pszichológiai értelemben vett normatív és adaptív szexuális tevékenység és tapasztalat nélkül, alacsony önértékeléssel. Sőt, szexuálisan vélhetően alul teljesít, emiatt szorongó típus, amely szorongás a szociális izoláltság hatására csak felerősödik. Az elutasítástól való félelem és az erőteljes szexuális gátak miatti belső feszültség interperszonális kapcsolataiban is megmutatkoznak: párkapcsolata nincs vagy nagyon rövid ideig tartott, visszahúzódó, csendes típus. Mindezek miatt a fantáziákba menekül, azokkal igyekszik megteremteni magának az áhított optimális valóságot. Álmodozó típus, akit környezete furcsának és különcnek tart (Page és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).
- **Harag-megtorló:** jellemzően a húszas évei közepén-végén jár. Cselekményében a szexuális erőszak megtervezett, az ölési cselekmény pedig overkill jellegű. Az elkövető elsődleges motivációja a megtorlás: a nőtől általánosságban irányába érkező és/vagy korábbi partnerkapcsolataiból származó sérelmek megtorlása azáltal, hogy a nőt dehumanizálja, megerőszakolja, „birtokolja” őket. Az erőszak ebben az esetben nem szexuális indíttatású, hanem a hatalom szimbóluma. Áldozatpreferenciája jellemzően az elkövetővel azonos korú vagy tőle idősebb, számára ismeretlen nők – azért ebből a korosztályból választ, mert úgy érzi, ezeknek a nőknek van hatalmuk felette. Függetlenül attól, hogy az időközben a sértett halála bekövetkezett-e vagy sem, a támadás addig tart, amíg az elkövető érzelmileg meg nem nyugszik. Az érzelmi megnyugvás akár hosszabb ideig is eltarthat; ebben az esetben a testen post mortem cselekvések nyomai fedezhetők fel. Amint megtörtént az érzelmi megnyugvás, az elkövető realizálja az általa elkövetett cselekményeket, aminek hatására megváltoztathatja a helyszínt: a testet elmozgathatja, egy kevésbé nyílt helyre

helyezheti el, jellemzően arccal lefelé vagy pedig a testet letakarja (Page és mtsai, 2022; Lehoczki, 2021; Fox és mtsai, 2021; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Keppel & Walter, 1999).

- **Harag-izgalom:** ezt a típust a harag mellett a fantáziatevékenységében megjelenő erőszakos szexuális tartalmak megvalósítása motiválja. Az offenzíva egyetlen célja a kínzás, a fizikai és pszichikai fájdalomkeltés, a másik fél teljes dehumanizálása és elpusztítása. Az elkövetőt maga az ölési folyamat izgatja szexuálisan, az stimulálja, nem pedig az áldozat vagy annak halála. Az emberölésben megjelenhetnek bizarr vagy rituálisztikus elemek is: elnyújtott fojtás, ante mortem szúrások és vágások, zúzódások, preferálja a durva és kegyetlen anális közösülést, az azt követő fellációt és a sértett valamely testrészére történő maszturbációt. Az elkövetés helyszínén éppen ezért megjelenhetnek olyan, az elkövetéssel és az elkövetővel összefüggésbe hozható viselkedéses jegyek, mint a test (szexuális) pózba állítása, onanizációs tevékenységre utaló maradványok a testen vagy annak környékén, esetleg arra utaló jel, hogy a cselekményét rögzítette, például fotókat készített vagy levideózta. Az áldozattól vélhetően tárgyakat is eltulajdonít, amelyek az elkövető számára trófeák. Az ilyen típusú elkövető jellemzően a harmincas éveiben jár, látszatra rendezett családi életet él: házas, stabil munkahellyel és jövedelemmel rendelkezik, szomszédaival jóban van. Társasági lény. A felszín alatt azonban deviáns szexuális késztetés és szadisztikus tendencia jellemzi. Előszeretettel gyűjt olyan pornográf felvételeket, amelyek kínzást, bántalmazást tartalmaznak (Page és mtsai, 2022; Fox és mtsai, 2019; Kerr és mtsai, 2013; Keppel & Walter, 1999).

A fenti elkövetői tipológia több tagja is mutat közös kapcsolódásokat jelen kutatás hazai mintájával, ugyanakkor – hasonlóan az FBI-tipológiához, – nem adaptálható a teljes tipológia egy az egyben, változtatás nélkül a hazai mintára. A hazai mintán a Keppel-Walter-féle tipológia közül a hatalom-megerősítő és a harag-megtorló típus karakterisztikái fedezhetők fel:

- a hatalom-megerősítő típus karakterisztikái közül a magyar mintán azonosítható az overkill jellegű elkövetés, a variábilis áldozatpreferencia (akár extra-, akár intrafamiliaris), a szociális elszigeteltség, valamint a szexuális gátoltság;
- a harag-megtorló típus karakterisztikái közül a magyar mintán azonosítható az elkövetők életkori jellemzője, az overkill jellegű elkövetés, a megtorlás és frusztráció-redukció, mint elsődleges motiváció, valamint a variábilis áldozatpreferencia.

Ezek alapján **kijelenthető**, hogy **4. hipotézisem második pontja**, amely szerint a Keppel-Walter-féle elkövetői tipológiája a magyar mintán validálható, **ugyancsak részben igazolt, tekintettel arra, hogy bár a Keppel-Walter-tipológia egyes elemei a hazai mintán is azonosíthatók, az eredeti tipológia egy az egyben azonban nem reprodukálható a hazai mintán.**

Hipotézisem harmadik pontjában azt feltételeztem, hogy mind a Higgs-, mind az Oligny-féle modern-tipológia a magyar mintán azonosítható. Ezen feltételezésem **részben nyert igazolást.**

A Higgs-féle tipológia (Oligny és mtsai, 2023; Higgs és mtsai, 2017) – a szakirodalmakban fellelhető kutatások másodelemzésével – három különböző elkövetői típust azonosított.

- **Szexuális típus:** fantáziatévékenységeinek hatására követ el szexuális emberölést, amelyek az erőszakos cselekményt megelőző 48 órában elhatalmasodnak az elkövetőn, aminek következtében beszűkült állapotba kerül. A cselekmény elkövetése szadisztikus és szervezett jellegű, a halál beálltát követően post mortem aktivitás azonosítható. A valódi szexuális kielégülést számára az ölés folyamata hozza meg; modus operandija főként fojtogatás. Ez a típus előszeretettel gyűjt pornográf felvételeket, és veszi igénybe prostituáltak szolgáltatásait. Viktimológiai szempontból a szexuális típus olyan személyeket választ áldozatul, akiket nem ismer.
- **Sérelem motiválta típus:** vélt vagy valós sérelem hatására és annak megtorlása miatt, bosszúból öl. A nőkről destruktív, dehumanizáló módon nyilatkozik, intimpartnereivel szemben is gyakran erőszakos a szexuális együttlétek során. Támadása szervezetlen, amelyet esetenként intoxikáció hatása alatt követ el – személyes múltjában is megjelenik a szerhasználat. Átala jól ismert személyeket támad meg.
- **Szexuális erőszakos típus:** a végrehajtott cselekmény voltaképpen szexuális erőszakkal társult emberölés: az elsődleges cél a szexuális kielégülés, az ölési cselekmény célja pedig a szexuális erőszak leplezése és a sértett elhallgattatása. A szexuális típustól az különbözteti meg, hogy ebben az esetben nincsenek szadisztikus tendenciák az elkövetésben, sem egyéb post mortem szexuális cselekmények.

A Higgs-tipológia közül a magyar mintán kettő azonosítható: a sérelem motiválta és a szexuális erőszakos típus. Előbbi a hazai minta szubklinikai narcisztikus elkövetői mintán volt azonosítható: a hazai mintának ez az a típusa, amely visszautasítás, átélt sérelem, a sértett negatív véleménye miatt, annak megtorlásaként, bosszúból követte el az emberölést. Utóbbi a

hazai minta szubklinikai pszichopata elkövetőivel mutat kapcsolatot: ők voltak azok, akik a cselekményt szexuális célzattal, tisztán szexuális motiváció alapján követték el; esetükben az elsődleges cél a szexuális kielégülés volt. A szexuális típus profiltisztán nem jelent meg a hazai mintán, azonban néhány karakterisztikája visszaköszön a szubklinikai nekrofilia jegyeket mutató elkövetők eseteiben, különösen a post mortem szexuális cselekményben.

Az Oligny-tipológia (2023) a szexuális emberölést elkövetők négy típusát alkotta meg.

- **Nonszadista-szexuális típus:** elsődleges motivációja a szexuális szükséglet és annak kielégítése. A cselekmény végrehajtása nem szadisztikus, a támadás során gyakran alkalmaz verbális fenyegetést, ezzel kényszerítve a sértettet a cselekmény eltűrésére. A szexuális erőszakos követő emberölésnek elsődleges célja a lebukás elkerülése, abban egyéb szexuális izgalom nem szerepel.
- **Szadista-szexuális típus:** elsődleges motivációja szintén a szexuális szükséglet kielégítése, a fő eltérés az előző típushoz képest az, hogy a szadista-szexuális típus szexuális szükséglete deviáns, olykor kóros elemekkel átszőtt, szexuális fantáziájában pedig az erőszak a központi elem. A cselekmény – mind a szexuális erőszak, mind az emberölés – minden aspektusát részletesen kidolgozza, megtervezi, felkészül a támadásra. Előfordulhat, hogy az áldozatot elrabolja és fogva tartja, így nyújtva el a szadizmusra fordított időt, azonban inkább jellemző, hogy áldozatát egy kietlen területre, erdőbe vagy mezőre, esetleg lakatlan épületbe viszi a cselekmény idejére. Az offenzíva során megjelenő magatartásformák az elkövető részéről: az áldozat feletti totális kontroll és dominancia, az áldozat fizikai és verbális megalázása, az áldozat megkínzása, rituális tevékenység (pl. vérivás a megtisztulás jegyében) és trófeagyűjtés. Ezeken túl a szerzők kiemelik, hogy a szadista-szexuális elkövetők több, mint fele elkövetés ideje alatti merevedési zavarról számolt be. A modus operandi jellemzően szűrő-vágó eszközzel történő elkövetést mutat.
- **Düh motiválta típus:** elsődleges motivációja a vélt vagy valós sérelem megtorlása. Az elkövetés jellemzően expresszív indulati kitöréssel kísért, az elkövető indulatait nem tudta tovább kordában tartani. Ez a típus azokban az esetekben fordul elő, amikor az áldozat, a szexuális partner, olyasmit tesz vagy mond, amit az elkövető negatívan, degradálóan él meg. Ebben a konfliktusos helyzetben az elkövető nem tud úrrá lenni indulatain, és az erőszakos magatartásban robban ki. Az indulat mértékétől függően néhány düh motiválta elkövető hajlamos szadista cselekményeket is véghez vinni az offenzíva során, például az áldozat sanyargatása vagy az áldozat testének megcsonkítása

jelenhet meg, ugyanakkor az elkövetők nem számoltak be szadista fantáziák megjelenéséről ezt megelőzően.

- **Opportunista-szexuális típus:** elsődleges motivációja szintén a szexuális szükséglet kielégítése. Az első és második típustól való elhatárolás alapja, hogy a cselekmény végrehajtása során az oportunista-szexuális elkövető instrumentális erőszakot alkalmaz (szemben az első típus expresszív erőszakával), és nem azonosíthatók kóros szexuális jegyek (szemben a második típus szadista viselkedésével), ahogyan deviáns szexuális fantáziákról sem számol be. Ez a típusú elkövető az elkövetés során minimális erőszakot alkalmaz; annyit, amennyi az áldozat ellenállásának megtörése érdekében feltétlenül szükséges. A cselekmény során szadisztikus elemek nem azonosíthatók, az offenzíva pedig rövid ideig tart.

Az Oligny-tipológia vizsgálata során megállapítható, hogy a 4 elkövetői típus közül a szexuális-szadisztikus és a düh motiválta elkövetői típus azonosítható a magyar mintán.

A düh motiválta Oligny-típus és a Higgs-i sérelem-megtörő típus egyazon hazai típussal, a szubklinikai nárcisztikus csoporttal mutat kapcsolatot, míg a szexuális-szadisztikus elkövetői típus a további három szubklinikai stratégiával mutat tendenciózus kapcsolatot.

Fentiek alapján tehát kijelenthető, hogy a 4. hipotézisben megfogalmazott feltételezés, mely szerint a nemzetközi kutatások alapján meghatározott elkövetői típusok a magyar mintán is validálhatók, **részben igazolt**, tekintettel arra, hogy a vizsgált külföldi tipológiák csak részben voltak azonosíthatók a magyar mintán. Így tehát az is kijelenthető, hogy a nemzetközi kutatási eredményeken alapuló elkövetői tipológiák nem adaptálhatók változtatás nélkül a hazai mintán.

vizsgált tipológia	elkövetői típusok a 4 szubklinikai viselkedésstratégia esetében (N=23)			
	szubklinikai nárcisztikus	szubklinikai pszichopata	szubklinikai szadista	szubklinikai nekrofil
FBI-tipológia, 1988 (N=36)	kevert és szadista	szervezett és szervezetlen egyaránt	kevert és szadista	kevert és szadista
Keppel-Walter-tipológia, 1999 (N=53)	harag-izgalom (szadista)	harag-megtörő vagy harag-izgalom	harag-megtörő és harag-izgalom (szadista)	harag-megtörő
Higgs-tipológia, 2017 (N=177)	sérelem-megtörő	szexuális erőszakkal társult	sérelem-megtörő	sérelem-megtörő
Oligny-tipológia, 2023 (N=87)	szexuális-szadisztikus és düh által motivált	szexuális-szadisztikus	szexuális-szadisztikus	szexuális-szadisztikus

18. táblázat. A szexuális emberölés elkövetői tipológiáinak vizsgálata. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

Ami azonban említésre méltó, hogy a hazai minta deskriptív elemzése és a külföldi kutatási beszámolók alapján megalkotott elkövetői típusok vizsgálata során a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők körében két saját típus volt azonosítható.

5. Az ötödik hipotézis vizsgálata és annak értelmezése

Ötödik, egyben utolsó hipotézisemben azt feltételeztem, hogy a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető személyek kriminológiai és pszichológiai jellemzőik alapján tipizálhatók.

Hipotézisem az empirikus kutatások alapján **igazolást nyert, és a hazai mintán három elkövetői típust sikerült azonosítani és differenciálni**, az alábbiak szerint.

A hazai mintán végzett elemzések klinikai szintet elérő mentális zavarokat nem, ugyanakkor szubklinikai viselkedésstratégiákat feltártak, melyeket a Sötét Tetrádként ismert személyiségkonstruktm alapján lehetett rendszerbe foglalni. A Sötét Tetrád, mint azt láttuk, négy, szubklinikai szinten megjelenő viselkedésstratégiát foglal magába, melyek a machiavellizmus, a szubklinikai nárcizmus, a szubklinikai pszichopátia és a szubklinikai szadizmus. Korábbi kutatások igazolták, hogy az egyes stratégiák között pozitív korrelációs együttjárás állapítható meg, amely megállapítás jelen kutatásban is felfedezhető, oly tekintetben, hogy a szubklinikai pszichopátia és a szubklinikai nárcizmus több esetben átfedést mutatott az elkövetői mintában. Ami alapján azonban differenciát lehet tenni, az a cselekmény mögött meghúzódó motiváció: míg a pszichopata elkövetők szexuális célból, vágyuk megélése miatt követték el a cselekményt, addig a nárcisztikus elkövetők cselekmények sérelem-megtorló jellegű, és a sértett visszautasítását vagy egyéb negatív véleményét torolták meg. Ez reflektál arra, amit a két vonásról általánosságban tudunk: míg a pszichopata személyek empátia- és érzelemmentes életvitellel jellemezhetők, akik cselekményeiben is megjelenik a ridegség, egyfajta érzelmi távolságtartás, proaktivitás, addig a nárcisztikus személy önnön nagyszerűségükbe vetett hite és a nárcisztikus sérelem dinamikája tükröződik vissza az általuk elkövetett cselekmények elemzésekor.

A Sötét Tetrád négy tagja közül tehát kettő viselkedésstratégia jól azonosítható volt a hazai elkövetői mintán, ugyanakkor a mintát vizsgálva egy további szubklinikai stratégia is leírhatóvá vált – olyan viselkedésé, amely ez idáig a klinikai pszichológiában ismert diagnosztikai kategória volt és szubklinikai szintű megfogalmazása elmaradt.

A nekrofilia specifikus parafíliás zavar, melynek lényege, hogy a betegnél a holttest látványa vált ki szexuális izgalmat és érdeklődést, és az esetek többségében a fantáziaműködésen túl a beteg közöszül is a holttesttel.

A magyar mintában három olyan elkövető volt, aki a halál beálltát követően szexuális cselekményt végzett a holttesttel, azonban az igazságügyi szakértői vizsgálatok nekrofilia zavart nem tártak fel velük kapcsolatban. Mivel a klinikai zavar kizárásra került, így cselekményük szubklinikai szinten értékelendő.

Felmerülhet a gondolat, hogy a nekrofil viselkedés kapcsolatba hozható-e a szubklinikai szadizmussal és a klinikai szintet elérő szadizmus zavarral. Meglátásom, hogy a nekrofilia nem értékelhető a szadizmus viselkedéses tüneteként, tekintettel arra, hogy a szadizmus lényege – akár szubklinikai, akár klinikai szintű, – a másik fél testi-lelki sanyargatása és az ebből eredő szexuális izgalom a beteg számára. A nekrofilia esetében élettelen testről van szó, aminek sanyargatása már nem vált ki szenvedést senkiből, ami viszont a szadizmus egyik fő eleme. Így tehát, véleményem szerint, különbséget kell tennünk a szubklinikai szadizmus és a szubklinikai nekrofilia között.

Ahogy az a többi szubklinikai viselkedésstratégiánál látjuk, a karakterisztikák nagyban építenek a klinikai jellegekre. A szubklinikai pszichopátia karakterisztikái megidézik az antiszociális személyiségzavar főbb jegyei, a szubklinikai nárcizmus a nárcisztikus személyiségzavart idézi meg, míg a szubklinikai szadizmus a szadizmus zavarra épít. Annak érdekében, hogy a szubklinikai nekrofilia definiálható legyen, követve a többi szubklinikai viselkedésstratégia meghatározását, célszerű a klinikai terminológiára támaszkodni.

A hazai mintán elvégzett vizsgálat alapján, reflektálva a fentiekre, három elkövetői típus differenciálható.

Az egyik elkövetői típus a szubklinikai nárcizmussal, valamint a Higgs-féle sérelem-megtorló és az Oligny-féle düh motiválta elkövetővel mutat kapcsolatot. Ezt az elkövetői típust **megtorló-reaktív elkövetői típus** (7 fő) megnevezéssel illetem.

A másik elkövetői típus a szubklinikai pszichopátiával, valamint az FBI szervezett-szervezetlen, a Keppel-Walter-féle harag-izgalom, a Higgs-féle szexuális erőszakkal társult és az Oligny-féle szexuális-szadisztikus elkövetői típusokkal mutatja a legszorosabb kapcsolatot. Ezt az elkövetői típust **szexuális-proaktív elkövetői típusnak** (13 fő) nevezem el.

Végül a harmadik elkövetői típus legjellemzőbb karakterisztikája a nekrofil cselekmény, amely a korábbi típusok kapcsán főként a szexuális-szadisztikus elkövetői típusokkal mutat korrelációt. Ennek fényében ez az elkövetői típus a **nekrofil-antiszociális elkövetői típus** (3 fő).

Az egyes elkövetői típusok részletes leírása és a főbb karakterisztikák meghatározása az alábbi fejezetben olvashatók.

Ezek alapján kijelenthető, hogy ötödik hipotézisem **igazolható, és a hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető személyek kriminológiai és pszichológiai jellemzőik alapján tipizálhatók.**

XI. ÖSSZEGZÉS

Tudományos kutatómunkám során arra tettem kísérletet, hogy megvizsgáljam az emberölés azon minősített esetét, amely talán a legkevésbé értett, időnként túlmisztifikált és földöntúli jelentéssel felruházott (Eichinger & Darjee, 2021).

A szexuális motivációjú emberölés témaköre, mint láttuk, kevésbé meghatározott, kevésbé konceptualizált, mely azt eredményezi, hogy a fenoménnek számos elnevezése (Törő és mtsai, 2020; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Douglas és mtsai, 2006; Purcell & Arrigo, 2006; Meloy, 2000; Hazelwood & Douglas, 1980; Brittain, 1970; De River, 1949; Krafft-Ebing, 1886) és számos definíciója létezik (Chan, 2017; Kerr és mtsai, 2013; Chan & Heide, 2009; Douglas és mtsai, 2006; Ressler és mtsai, 1988). Ez azonban korántsem vetette vissza a nemzetközi kutatásokat, hiszen az évek során számos olyan nemzetközi empiriát olvashattunk, melyek középpontjában a szexuális emberölés áll (Sun és mtsai, 2023; Stefanska és mtsai, 2018; Chan, 2015; Beauregard & Martineau, 2013; Turvey, 2012; Chan & Heide, 2009; Douglas és mtsai, 2006; Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001; Meloy, 2000; Burgess és mtsai, 1989).

Hazai viszonylatban a szexuális emberölésre fókuszáló kutatások száma jelentősen kevesebb, melynek oka vélhetően abban keresendő, hogy hazánkban az ilyen jellegű minősített emberölések prevalenciája alacsony. Törő és munkatársai (2020) tanulmányukban a Budapesten elkövetett szexuális erőszakkal társult emberöléseket elemezték és mutatták be leíró jelleggel, összesen 14-et; Dulai (2020) egy 20. századi szexuális motivációjú sorozat-emberölést dolgozott fel tanulmányában, míg Bogdány (2020) a prostituáltak sérelmére elkövetett emberölésekről írt. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy pont a bűncselekmény jellege és specifikussága, alacsony esetszáma miatt van mégis nagy szükség arra, hogy jobban megvizsgáljuk a jelenséget, hiszen az alacsony előfordulás miatt előfordulhat, hogy a nyomozó hatóság nem rendelkezik bevett felderítési protokollokkal az ilyen bűncselekmények kapcsán.

Kutatásom során én is arra törekedtem, hogy a szexuális emberölés jelenségét komplex módon közelítsem meg. Ezért kutatómunkám multidiszciplináris alapokkal rendelkezik: az érintett témát pszichológiai, kriminológiai és rendészettudományi szempontok szerint közelítettem meg.

Elsőként a kriminálpszichológia tudományterülete került ismertetésre, lévén, hogy dolgozatom és kutatásom legalapvetőbb paradigmaticus megközelítéséről és alkalmazott területéről van szó. Bemutatásra került a popperi kriminálpszichológia-klasszifikáció (Vilics, 2020; Koday, 2019; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006; Popper, 2014, 1968), amely három területre bontja a kriminálpszichológiát, differenciálva a kriminológiai pszichológiát, a kriminalisztikai pszichológiát és a börtönpszichológiát, amely területeknek más és más szerepük van az egyes büntetőeljárások során. A kriminológiai pszichológia a tudományos vizsgálódással, a kriminalisztikai pszichológia a nyomozások támogatásával, míg a börtönpszichológia a büntetés-végrehajtási intézetekben elhelyezett fogvatartottakkal és a börtönkörnyezettel foglalkozik főszabály szerint. Ugyanitt került részletesebb kibontásra a kriminalisztikai pszichológia és annak módszertani eljárásai, különösképpen az elkövetői / bűnügyi profilalkotás és pszichológiai megközelítése. Kutatásom szempontjából azért is lényeges az elkövetői profilalkotás részletesebb ismertetése, mert az elvégzett kvalitatív vizsgálat alapján megfogalmazott hazai szexuális emberölést elkövetők kriminológiai és pszichológiai karakterisztikái és típusai a nyomozástámogatásban használhatók a legeredményesebben. Ahhoz pedig, hogy megértsük a profilalkotás gyakorlati oldalát, elengedhetetlen, hogy az elméleti alapokkal is tisztában legyünk.

A kriminálpszichológiai értekezést követően bemutatásra kerültek a szexuális magatartás és az emberi szexualitás pszichológiai vonzatai, külön hangsúlyt fordítva azok evolúciós és klinikai pszichológiai aspektusaira. Az evolúciós pszichológia megközelítése szerint a szexualitás az emberiség fennmaradásának legalapvetőbb kitétele, amelyhez még az állatvilágban is olykor-olykor agresszió és erőszak társul; a klinikai pszichológia az adaptív, opcionálisan működő szexualitással szemben a diszfunkcionális, patológiás szintet elérő zavarokkal foglalkozik – jelen esetben ezek a szexuális élet zavarai és a parafiliás zavarok. Ennek okán kerültek részletes bemutatásra a főbb parafiliás zavarok és bűnügyi vonatkozásai, melyek ismertetéséhez az Amerikai Pszichiátriai Társaság gondozásában megjelent DSM-5-TR (APA, 2022) iránymutatásait, diagnosztikai kritériumait vettem alapul. Illetve értekeztem a motiváció kérdéséről is, annak pszichológiai és kriminológiai vetületéről, ami szintén elengedhetetlen kérdéskör a kutatás tárgyát illetően.

Kutatómunkám során kétségtelenül a szexuális emberölés leírására fordítottam a legnagyobb figyelmet, melynek bemutatásához deduktív megközelítést alkalmaztam, így a tágabb, általánosabbtól haladtam a specifikus, az egyedi felé. A pszichológiai elméletek után

feltérképeztem a szexuális emberölés főbb magyarázó modelljeit, amelyek közül kiemelkedik – mint a leggyakrabban idézett és a legtöbb kutatás alapjául szolgáló modell, – a motivációs modell (Burgess és mtsai, 1986), a trauma-kontroll modell (Hickey, 2001, 1997, 1991) és az integratív parafilias modell (Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001), melyek más-más aspektus mentén magyarázzák a szexuális emberölést. A motivációs modell szerint az elkövetőt egy belső, intrinzik drive és szükséglet motiválja a cselekmény végrehajtására; a trauma-kontroll modell az elkövetőt ért korábbi, akár gyermekkori trauma szerepét hangsúlyozza; az integratív parafilias modell leírása komplexitásra törekszik és úgy gondolja, hogy a korábbi elméletek együttes értelmezése adja a szexuális emberölés megértésének valódi lehetőségeit.

A modellek bemutatását követően tárgyaltam a főbb elkövetői tipológiákat és típusokat, melyek megnevezéseikben nagyfokú variabilitást mutatnak, azonban tartalmilag szinte ugyanazokat a karakterisztikákat rögzítik. Gondoljunk például a Keppel-Walter-féle harag-megtorló, a higgs-i sérelem motiválta és az Oligny-féle düh motiválta elkövetői típusokra (Oligny és mtsai, 2023; Higgs és mtsai, 2017; Keppel & Walter, 1999): noha a megnevezésük eltérő, a három elkövetői típusra ugyanazok a karakterisztikák, pszichológiai és kriminológiai jellemzők vonatkoznak. Ugyanez a tendencia azonosítható az FBI-féle szadista (Douglas és mtsai, 2006; Ressler és mtsai, 1988), a Keppel-Walter harag-izgalom (Keppel & Walter, 1999) és az Oligny-féle (Oligny és mtsai, 2023) szexuális-szadisztikus elkövetői típusok kapcsán: a közös jellemző az elkövetésben megmutatkozó szadizmus, a sértett sanyargatása és kínzása, amely az elkövetőre izgatóan hat szexuálisan. Az elkövetői tipológiák áttekintése során kijelenthető, hogy bár a főbb karakterisztikák megegyeznek az egyes típusok vonatkozásában és a differencia is ugyanazokban a jellemzőkben érhető nyomon (pl. szadizmus megléte vagy hiánya, szexuális motiváció vagy konfliktusfeloldás, mint primer motiváció, áldozatpreferencia), a típusok megnevezéseikben viszont eltérnek, amely heterogenitás és variabilitás megnehezíti a kutatásokat és a közös értelmezést.

Doktori kutatásom során mind a szakirodalmi feldolgozás, mind az empirikus, kvalitatív vizsgálat során megfogalmazhatók olyan kijelentések, tézisek és elméletek, melyek új tudományos eredményként értékelhetők, így például a szexuális emberölés háromszintű deduktív magyarázó modellje, a hazai mintán azonosított három elkövetői típus, valamint a kriminálpszichológia re-konceptualizálása. Az alábbiakban ezeket a tudományos eredményeket, novumokat ismertetem.

1. Új tudományos eredmények

Doktori kutatásomban három tudományos eredmény is megragadható.

Egyrészt a szakirodalmi összegzés alapján leírható a szexuális emberölés deduktív alapú magyarázó modellje, amely ebben a formájában korábban nem került megfogalmazásra.

Tudományos eredményként értékelem, hogy vizsgálatom során sikerült tipologizálni a hazai szexuális emberölést elkövetők mintáját és elkülöníteni három elkövetői típust, nevezetesen a megtorló-reaktív elkövetői típust (7 fő), a szexuális-proaktív elkövetői típust (13 fő) és a nekrofil-antiszociális elkövetői típus (3 fő).

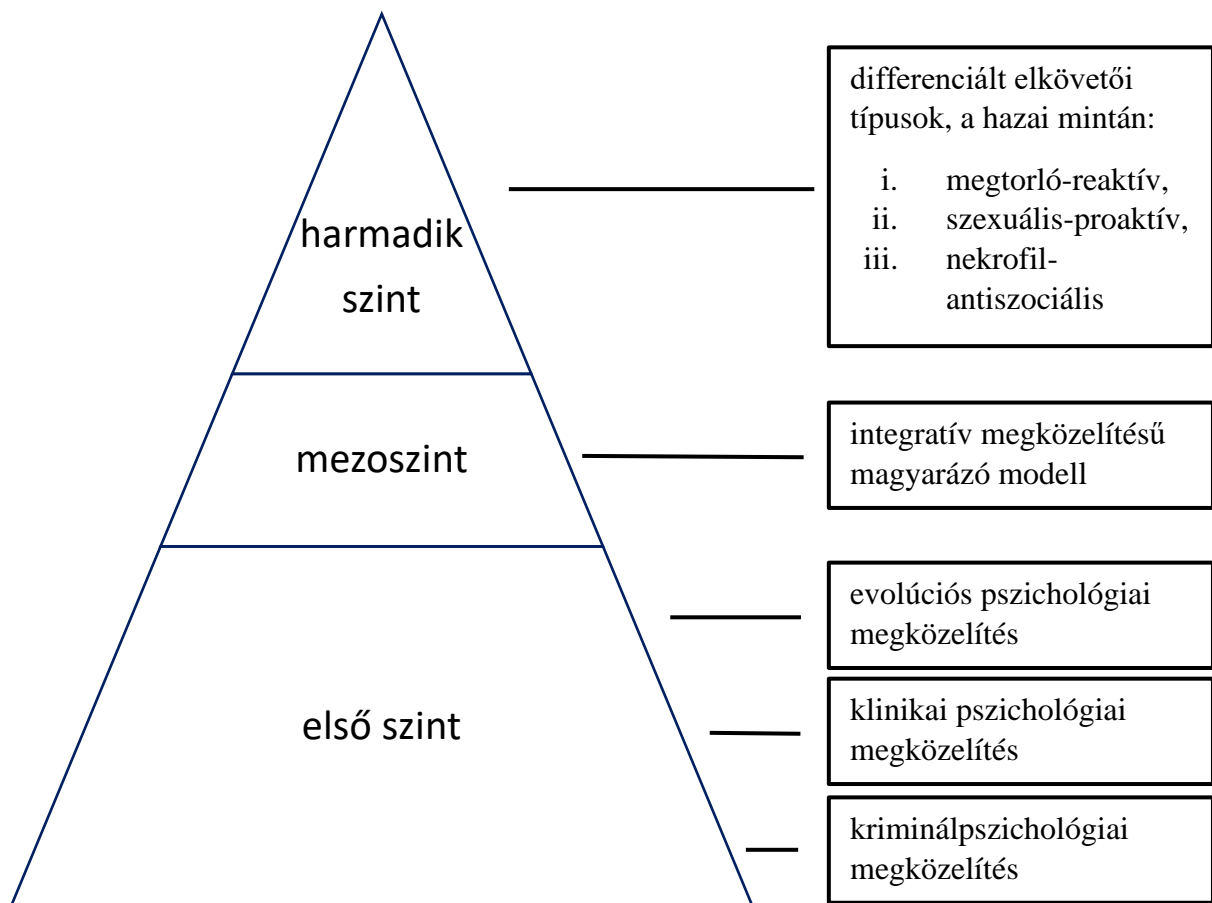
Álláspontom szerint ugyancsak tudományos eredmény, hogy az áttekintett akadémiai értekezések és tudományos álláspontok alapján felvázolom a kriminálpszichológia, mint alkalmazott pszichológiai terület új, alternatív értelemezési és keretrendszerét, amely reflektál azon kijelentésekre, melyek szerint a kriminálpszichológia ma már jóval komplexebb tudományterület, mint a 20. század második felében, ennek okán pedig célszerű újradefiniálni azt.

1.1. A szexuális motivációjú emberölés háromszintű deduktív modellje

Amint az a szakirodalmi összefoglalóban látható, az évtizedek során számos empirikus kutatást végeztek a szexuális emberölés tárgyában, amelynek köszönhetően számos elméleti modell és elkövetői típus került leírásra.

A leírások, különösen az elkövetői tipizálás nagyfokú heterogenitást mutat, míg az elméleti modellek inkább homogenitásra törekedtek – ebből kifolyólag a komplex vizsgálat problematikus lehet. A háromszintű deduktív megközelítés ezt a problematikát hivatott áthidalni: azáltal, hogy három szinten, deduktív módon különíti el a szexuális emberölést, átjárhatóságot és plaszticitást biztosít a homogén és heterogén elméletek között. Így egy tágabb értelemezési keretben, mégis fókuszáltan tárgyalható a szexuális motivációjú emberölés.

Ebben az elméleti koncepcióban a háromszintű deduktív modell első szintjén a pszichológiai magyarázatok és elméletek kapnak helyet. A második, mezoszinten helyezhetők el a szexuális emberölés oksági magyarázó elméletei, míg a harmadik szinten, mintegy a legegységibb szinten helyezkednek el az elkövetői típusok és az elkövetői tipizálás.

9. ábra. A szexuális motivációjú emberölés háromszintű deduktív modellje. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

1.1.1. Az első szint

A deduktív modell első szintjén a pszichológiai magyarázó elméletek kapnak helyet, köztük is elsősorban az evolúciós, a klinikai és a kriminálpszichológiai beágyazottságú magyarázatok, tekintettel arra, hogy ezen paradigmákat és iskolákat vettem alapul kutatásom során is.

A szexuális motivációjú emberölés evolúciós pszichológiai magyarázatai között az alábbiak említendők.

- Szexuális viselkedés, mint evolúciósan adaptív viselkedés: az evolúciós pszichológusok szerint a szexualitás sokkal nagyobb szerepet játszik egy faj túlélésében, mint az agresszió (Bereczkei, 2014; Gősiné Greguss & Bányai, 2006). Ahhoz, hogy egy faj fennmaradjon, szaporodásra van szüksége, annak érdekében pedig, hogy reprodukciója minél inkább biztosított legyen, a cél elérése érdekében (jelen esetben a cél a szexuális közösetetés és a faj génállományának továbbörökítése) bizonyos esetekben az adaptív magatartás mellett deviáns magatartás tanúsítására is képes. Adaptív magatartás például az udvarlás, amely

nemcsak humánspecifikus jelenség, hanem az állatvilágban is fellelhető. Az udvarlás során a hím igyekszik felhívni magára a nőstény figyelmét, hogy azután közös utódokat hozhassanak világra. A figyelemfelhívás több módon történhet, például énekléssel, behódolással, és történhet agresszió alkalmazásával is, amely elsősorban a rivális egyedekkel folytatott küzdelem során jelenik meg. Ilyenkor a nőstényért több hím is verseng, az egymás legyőzése érdekében pedig sok esetben nem elegendő az udvarlás, hanem szükséges agresszió kifejtése és a fizikai fölény demonstrálása is, hogy a hím bizonyítsa a nősténynek a rátermettségét. Ilyen esetekben az agresszió tehát proaktív és semleges, azaz nem célja a másik hím egyed megsemmisítése (Berezkei, 2014; Gósiné Greguss & Bányai, 2006). Ezzel pedig eljutottunk az evolúciós pszichológia másik fontos megállapításához, a legrátermettebb gén elmélethez.

- A legrátermettebb gén: az elmélet lényege, hogy annak a fajnak van esélye túlélni, amelyik a legrátermettebb. A „legrátermettebbség” megmutatkozik az egyed szociális kapcsolataiban, problémamegoldó képességében, rezilienciájában. Mivel pedig ahhoz, hogy a „legrátermettebb gén” átörökíthető legyen, mindenképpen szexuális kontaktust kell létesítenie egy másik egyeddel (Gósiné Greguss & Bányai, 2006).

A fajfenntartást lényegében tehát – az evolúciós perspektíva alapján – a szexualitás határozza meg, és igen komoly befolyással van rá. Mindemellett nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a szexualitás napjainkban már nemcsak egy faj reprodukciós rátájára van hatással, hanem komoly emocionális és örömszerző funkcióval is bír, ami pedig hatással van a partnerek kötődésére és elköteleződésére is. A humán egyedfejlődés során a szexualitás sok és sokféle változáson ment át: mind kulturális, mind anatómiai-hormonális szempontból jóval diverzebbé vált. Az evolúciókutatók szerint az egyedfejlődés során a férfiak szexuális aktusa jóval gyakoribb volt – és ez igaz lehet még napjainkban is –, mint a nőké, aminek oka az, hogy a férfiak sokkal változatosabb szexuális életet igényelnek, jóval több szexuális partnerük van, aminek evolúciós magyarázata, hogy a férfiak igyekeznek génjeiket minél eredményesebben reprodukálni, aminek elérése érdekében jóval variábilisebb szexuális életet élnek. Ezt mennyiségi stratégiának nevezzük (minél több szexuális partnerrel kapcsolatot létesíteni), míg a nők ezzel szemben úgynevezett minőségi stratégiát részesítenek előnyben, vagyis olyan partnert választanak maguk mellé hosszú távra, aki a lehető legtöbb erőforrást tudja biztosítani számukra utódjaik felneveléséhez. Ezek a stratégiák a férfiak és nők párválasztási stratégiáikban is megjelennek: a férfiak inkább a fiatal, fizikailag vonzóan aposztrofált nőket keresik, míg a nők a párválasztásnál a férfi erőforrás-gazdagságában, társadalmi státuszában és

stabil jövőképében keresik az igazit (Gyuris, 2009; Miller, 2006; Gósiné Greguss & Bányai, 2006; Buss & Schmitt, 2003).

A klinikai pszichológiai megközelítés azokban a helyzetekben válik hangsúlyossá, amikor az evolúciósan adaptív, normákat betartó – szexuális – magatartás deviáncsá, esetlegesen patológiássá válik. A *szexuális* jelző ebben az esetben zárójelben kezelendő, hiszen, mint láttuk a hazai minta esetében, szexuális zavar nemigen tárható fel az elkövetői mintában, ellenben néhány más klinikai zavar, de főként szubklinikai viselkedésstratégia és személyiség szerveződés igen. A klinikai megközelítés ebben az esetben a szexuális zavarok tárgyalásán túl a személyiség szerkezet vizsgálatára, a diszfunkcionális személyiség működésre és a szubklinikai viselkedések elemzésére kell, hogy fókuszáljon. A klinikai elemzés pedig az ismeretlen elkövető felderítését támogató pszichológiai profilalkotás szerves része kell, hogy legyen, hiszen ez az elemzés fókuszál magára az elkövető viselkedésének és személyiségének elemzésére.

Ezt követően kap értelmet és relevanciát a kriminálpszichológiai megközelítés, amely mintegy híd köti össze az evolúciós és klinikai megközelítés megállapításait a kriminológiai és rendészeti megközelítésekkel. Ebben az értelmezési keretben a kriminálpszichológia egészíti ki a többi alkalmazott pszichológiai terület ismeretét bűnügyi-igazságügyi aspektusokkal, így a személyről specifikusabb, bűnügyi orientációjú képet kapunk. Fontos, hogy mivel ezen a ponton még a legszélesebb dedukcióról beszélünk, így a kriminálpszichológia nemcsak a szexuális emberölés tárgyköréről ad magyarázatot, hanem tágabb értelemben a szexuális erőszakos bűncselekmények kriminál-pszichodinamikai okságait, társadalmi megítélését magyarázza.

Innen léphetünk a következő mezoszintre, amely már fókuszáltabban foglalkozik a szexuális motivációjú emberölés témájával, és meghatározza a deduktív irányzat harmadik szintjét.

1.1.2. A mezoszint

A meziszinthez arra van szükség, magyarázatokat tudjunk felállítani arra vonatkozóan, hogy egy személy milyen individuális és szociális hatások következtében képes szexuális emberölés elkövetésére.

A mezoszinten történik voltaképpen a *miértek* és a *motivációk* meghatározása, azon modellek alapján és fúziója segítségével, amelyek a külföldi szakirodalmakban fellelhetők és empirikus úton is igazoltak.

A nemzetközi modellek közül a Purcell-Arrigo-féle integratív parafilias modell (Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001) foglalja össze a legplasztikusabban azokat az oksági megállapításokat, amelyek a szexuális emberölés mögött húzódnak meg, és mindezt oly módon teszi, hogy nemcsak az emberölésig vezető út rizikófaktorait veszi figyelembe, hanem törekszik arra is, hogy az egyes rizikótényezők közötti összefüggéseket feltárja, ezzel biztosítva a még pontosabb megértést.

Tekintettel az integratív parafilias modellre, elmondható, hogy a szexuális emberölés legkorábban jelentkező rizikótényezője már kora kisgyermekkorban megjelenhet és a formatív fejlődés diszfunkciójában gyökerezhet. Ez a diszfunkció származhat abúzusból, negatív tárgykapcsolati élményből, hospitalizációs szindrómából, bizonytalan-ambivalens anyagyermek kötődésből vagy más traumatikus eseményből. Például Kovács Péter, a martfűi rémként elhíresült sorozat-elkövető gyermekkorában több esetben szenvedett traumás fejsérülést, valamint legelső szexuális élménye is traumatikus elemekkel átszótt: 14 éves korában egy férfi orális úton szexuális cselekvésre kényszerítette (Dulai, 2020). Ezek azok a – nem csak kisgyermekkorban, hanem fiatalkorban is elszenvedett – traumák, amelyekre az integratív modell elsőként hivatkozik, mint szexuális emberölést predesztináló tényezőkre. Ennek alapján tehát elmondhatjuk, hogy az ilyen jellegű bűncselekményt elkövető személyek gyermek- és fiatalkora abúzusokkal és traumákkal színezett, amelyek a lehető legváltozatosabb módon fordulhatnak elő.

Mindezek a kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok a felnőtt én önbizalomvesztett állapotát eredményezik, amelyeket fantáziatevékenység során igyekeznek az elkövetők kompenzálni.

A parafilias fejlődés inentől kezdve egy viszonylag egyszerű fejlődési ívvel ragadható meg: szociális izoláció, ennek hatására előbb általános tartalmú, majd szexuális fantáziák megjelenése, ehhez kapcsolódó autoerotikus tevékenység (pl. maszturbáció), majd a szexuális izgalom növelése olyan stimuláló fantáziaelemekkel, mint a dominancia, a szodomazochizmus, a szexualizált, de alapvetően szokatlan tárgyak és eszközök, mint szexuális segédeszközök használata, majd az erőszakos viselkedések beemelése. Egy idő után a szexuális élvezet és kielégülés egyetlen forrása a maszturbáció lesz, azonban ahhoz, hogy a maszturbáció kielégítő legyen, a fantáziaelemek „izgalmasságán” és stimuláló hatásán a személynek változtatni kell.

A kezdeti parafil-elemek mellett ekkor jelenik meg igazán a dominancia és a birtoklás, mint stimuláló fantáziaelem, majd, ha már ezek sem érik el a kellő izgalmi szintet, az egyén specifikus-erőszakos parafil elemekkel fokozza tovább a fantáziákhoz társult – olykor már kényszeres – maszturbáció kielégítő hatását.

Amennyiben a későbbi elkövető megkísérel társas kapcsolatot kialakítani, azt részben a fantázia megélése és valóságossá tétele miatt teszi. Ezek rendszerint belső feszültséggel teli élmények, hiszen a rossz tapasztalat, a korábbi sikertelenség, az alacsony önértékelés ekkora már internalizálásra kerültek. A próbálkozás során viszont egy újabb elutasítás vagy interperszonális konfliktus olyan hatás az elkövető életében, amely a korai traumatikus emlékeket ismét a személy tudatába helyezi. Az ismételt elutasítás aktivizálja a deviáns viselkedést, amely az egyre erősödő erőszakos fantáziák lévén szexuális erőszakos cselekményben manifesztálódik (Chopin és mtsai, 2023; Purcell & Arrigo, 2006; Arrigo & Purcell, 2001).

Az integratív modellnek köszönhetően a szexuális emberölés mezoszintű magyarázata könnyen érthetővé teszi számunkra, hogy hogyan válhat valaki elkövetővé, egyúttal kijelöli a deduktív irányzat harmadik szintjét, amely tovább specifikálja a szexuális emberölés elkövetőit: a magyarázó modellt követően az elkövetők tipizálása a deduktív megközelítés célja.

1.1.3. A harmadik szint

A deduktív modell harmadik szintjén az elkövetői tipológiák állnak, mint a szexuális emberölés legegységesebb, legspecifikusabb elemei.

Az évtizedek során a kutatók és gyakorlati szakemberek számos szexuálisemberölés-elkövetői tipológiát és típust dolgoztak ki (Oligny és mtsai, 2023; Higgs és mtsai, 2017; Proulx & Beauregard, 2014, 2009; Holmes & Holmes, 2009, 2002; Douglas és mtsai, 2006; Kocsis és mtsai, 2002; Beauregard & Proulx, 2002; Meloy, 2000; Keppel & Walter, 1999; Ressler és mtsai, 1988), és mint láttuk, noha az egyes típusok megnevezése más és más, tartalmilag megközelítőleg egységes képet adnak az elkövetők főbb személyiség és viselkedéses karakterisztikájáról. Azt is láttuk, hogy a kutatások eltérő módszertannal és eltérő nagyságú mintával dolgoztak: míg egyes kutatások elkövetői mintával dolgoztak (Oligny és mtsai, 2023; Douglas és mtsai, 2006; Meloy, 2000; Ressler és mtsai, 1988), addig más kutatás során másodelemzésekkel és összehasonlító esettanulmányokkal alkották meg az elkövetői tipológiákat (Higgs és mtsai, 2017; Chan, 2017; Kocsis és mtsai, 2002; Keppel & Walter, 1999).

A tipizálás nagy segítség, hogy ne csak a bűncselekmény elkövetése mögötti motivációt értsük meg, hanem az elkövető működését, gondolkodását, személyiségét. A magyarázó modell általánosabb, míg a tipológia a konkrét elkövetőre, mint individuumra fókuszál.

Kutatásom eredményeként a hazai mintán is azonosíthatóvá vált három elkövetői típus, amelyek a deduktív megközelítés csúcsán helyezkednek el, és adnak még árnyaltabb képet az elkövetőkről. A következőkben, mint a deduktív modell harmadik szintje és mint kutatásom második tudományos eredménye, rátérek a hazai mintán differenciált három elkövetői típus bemutatására.

1.2. A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők tipológiája

Kutatásom során 24 olyan büntetőeljárást és 23 olyan bűnelkövetőt vizsgáltam a 2000-es évektől 2023. év végéig, ahol/akik vonatkozásában az emberölés szexuális jelleget mutatott. Az elvégzett kvalitatív módszertani alapokkal rendelkező vizsgálat végül rámutatott arra, hogy a hazai minta vonatkozásában három elkövetői típus differenciálható, elsősorban az elkövetők eltérő motivációja alapján.

1.2.1. A megtorló-reaktív elkövetői típus

Ezt az elkövetői típust jellemzően a bosszú és a vélt vagy valós sérelem megtorlása motiválja a szexuális emberölés elkövetésekor, melyet váratlanul, impulzív módon, reaktívan hajt végre – ahogyan arra a típus megnevezése is utal. A vizsgált elkövetői minta 30%-a (7 fő) tartozik ebbe az elkövetői típusba.

Szociodemográfiai karakterisztikáik alapján az ebbe a típusba tartozó elkövető jellemzően férfi, aki vagy a húszas évei legelején, vagy a harmincas évei végén jár (a minta átlagéletkora 29,67). Párkapcsolati státusza nem mutat konzisztenciát: egyaránt jellemző rá az egyedülálló életvitel és a párkapcsolat is. Jellemzően 8 osztályt végzett, szakképzettséggel, érettségivel nem rendelkezik. Az elkövetéskor vagy munkanélküli, vagy maximum fizikai segédmunkát végez. Az esetek döntő többségében elsőbűntényes, vagy maximum testi épség elleni bűncselekmény szerepel a kriminális előzményében. Áldozatpreferenciája női hangsúlyt mutat, akit azonban az elkövető egyaránt választhat intrafamiliaris vagy extrafamiliaris környezetből: a 7 főből 4-en családtagjuk sérelmére, míg 3-an ismeretlen személy sérelmére követték el a bűncselekményt.

A sértettek korábban nem végeztek és az áldozattá válásuk idején sem folytattak prostitúciós tevékenységet.

A támadást az elkövető a sértettel való kommunikációt és vitát követően, a sértett ellenállására, hirtelen kezdi meg. Az ölési cselekmény nem megtervezett, azt a sértettel való interperszonális konfliktus robbantja ki. A konfliktus alapja, hogy a sértett visszautasítja az elkövető szexuális közeledését, a felhívásnak nem tesz eleget, ezzel az elkövetőben felgyülemlett – szexuális – feszültség nem tud legitim módon, adaptívan kielégülni, hanem agresszióba és erőszakba fordul át. Ezért is lehet, hogy az elkövetéshez használt eszköz leggyakrabban a puszta kéz: az elkövető a támadásra nem készül fel, fegyvert nem visz magával, hiszen nem számol a visszautasítás lehetőségével. Ezen kívül jellemző modus operandi még a szűrő-vágó eszközök használata.

Az elkövetési mód overkill-jellegű, amely az elkövetőben fokozatosan felgyülemlett, majd a vita és visszautasítás hatására explozíva-szerűen kirobbanó feszültség manifesztációja. Az overkill-jellegre a sértetti sérülések is reflektálnak: a sértett szinte valamennyi testtájékán sérüléseket szenved el, mind a fej-nyak, mind a torzó, mind a végtagok környékén, mind az arcon.

A szexuális erőszakra az ölési cselekmény előtt kerül sor, amikor a sértett még életben van. Azonosítható szexuális magatartásforma a vaginális és anális behatolással járó közösülés, a sértett levetkőztetése és az ejakuláció. Kínzásra, szadisztikus tendenciára vagy kézjegyszerű-magatartásokra utaló jelek, trófeagyűjtés nem azonosíthatók ennél az elkövetői típusnál.

Pszichés előzménye negatív, korábbi pszichiátriai kezeltség nem áll fenn. Pszichológiai karakterisztikái a szubklinikai nárcizmussal mutatják a legszorosabb együttjárást, melyből következik, hogy az elkövető önnön nagyszerűségébe vetett hite átlagon feletti; úgy véli, neki mindent szabad – az ellentmondást és a kritikát nem, vagy csak nagyon nehezen viseli, azt személyes sérelemnek tekinti. Toleranciaszintje és frusztrációtűrő-képessége alacsony, impulzuskontrollja jellemzően alulfunkcionált. Könnyen dühbe jön, elveszíti az érzelmei és viselkedése feletti kontrollt, mely kontrollvesztett állapot erőszakban manifesztálódik. Alapvető személyiségvonásai közé tartozik a nárcisztikus tendencia, valamint a harag és az ingerlékenység.

Fentiek alapján az is kijelenthető, hogy ez az elkövetői típus reaktív erőszakkal jellemezhető, mely megnyilvánul mind áldozatpreferenciájában, mind a támadás kivitelezésében, mind a

primer motivációban, mind a főbb pszichológiai jellemzőkben és az elkövető személyiségszerkezetében.

Az alábbi táblázatban néhány példával illusztrálom a megtorló-reaktív elkövetői típust.

példa	a megtorló-reaktív elkövetői típus néhány karakterisztikája
<p>Az elkövető, miután a sértett beszállt mellé az autójába, menet közben megkérdezte tőle, hogy 5.000 forintért hajlandó lenne-e vele közösülni. A sértett nem válaszolt, hallgatását az elkövető beleegyezésnek vette. Miután mindketten kiszálltak az autóból, az elkövető a nadrágját letolta oly módon, hogy nemi szerve láthatóvá vált. A sértett az elkövető szexuális közösülését elutasította, az elkövetőben pedig ekkor tudatosult, hogy a sértett nem kíván vele szexuális kapcsolatot létesíteni. A visszautasítás miatt az elkövető csalódott és dühös lett, majd egy rúdszerű, éllel bíró eszközzel többször megütötte a sértett fejét⁵⁷.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • az elkövető szexuális közeledése a sértett irányába, • a sértett visszautasítása, • a visszautasítás hatására megjelenő bosszú, mint elsődleges motiváció, • hirtelen, impulzív módon megkezdett offenzíva, • overkill elkövetési mód
<p>Fk. elkövető szerelmi érzéseket táplált kk. sértett irányába, akivel régóta barátok voltak és akinek azonban egy másik fk. személy tetszett. Ezt a kk. sértett közölte is az fk. elkövetővel, aki emiatt mérges lett a kk. sértettre és elhatározta, hogy bosszúból, valamint szexuális vágyainak kielégítése céljából megöli kk. sértettet. Fk. elkövető rávette kk. sértettet, hogy hadd kösse hátra a kezét egy bűvésztrükk miatt, amit kk. sértett engedett is. Fk. elkövető ezt követően kk. sértettet a közeli patakhoz vitte, majd fejét több alkalommal is a víz alá nyomta, majd felengedte. Kk. sértett ennek hatására eszméletét veszítette, majd fk. elkövető ezt követően kk. sértettet a közeli erdős ösvényre vitte, szexuális közösülés céljából. Itt ismét bántalmazta kk. sértettet oly módon, hogy előbb fejét tompa tárggyal bezúzta, majd egy éllel-heggyel bíró eszközzel kk. sértett fejét, a jobb külső szemzugtól hátrafelé, a halántékrégió környezetében, két alkalommal megszurta. Fk. elkövető szexuális vágyának kielégítése céljából az eszméletlen kk. sértettet lemeztelenítette úgy, hogy zokniját, nadrágját és bugyiját lehúzta⁵⁸.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • az elkövető szexuális közeledése a sértett irányába, • a sértett visszautasítása, • a visszautasítás hatására megjelenő bosszú, mint elsődleges motiváció, • hirtelen, impulzív módon megkezdett offenzíva, • overkill elkövetési mód, • az elkövetési magatartás ebben az esetben szadisztikus tendenciákkal egészült ki
<p>Az elkövető és a sértett gyermekkoruk óta ismerték egymást, egy faluban laktak, családjaik korábban rendszeresen össze is jártak. Az elkövetés napján az elkövető áthívta magához a sértettet, akivel annak megérkezését követően közölte, hogy közösülni akar vele.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • az elkövető szexuális közeledése a sértett irányába, • a sértett visszautasítása,

⁵⁷ Egri Törvényszék 5.B.35/2015/103. sz. ítélete

⁵⁸ Veszprémi Törvényszék 10.Fk.343/2019/35. sz. ítélete

<p>A sértett az elkövető ezen kijelentését visszautasította, mire az elkövető agresszívvá vált, és a sértett nyakát két kézzel megragadva fojtogatni kezdte, amelyet addig folytatott, míg a sértett eszméletlen állapotba került. Az elkövető a sértett eszméletlen állapotát kihasználva levette a farmerjét és fehéreneműjét, lábát kifeszítette és a sértett korábbi ellenállását figyelmen kívül hagyva, közösült a sértettel, mind vaginális, mind anális úton, amely során az elkövető óvszert is használt. Ennek végeztével az elkövető az eszméletlen sértett arcát többször, nagy erővel megütötte. Ezt követően az elkövető magához vett egy szilikon borítású, fedett nyelvű ácskalapácsot, melyet a sértett sanyargatása céljából, hol hüvelyébe, hol végbelébe behelyezett⁵⁹.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • a visszautasítás hatására megjelenő bosszú, mint elsődleges motiváció, • hirtelen, impulzív módon megkezdett offenzíva, • overkill elkövetési mód, • az elkövetési magatartás szadisztikus tendenciával színezett
<p>Az elkövető és a sértett jól ismerték egymást, közöttük évekkel korábban szexuális kapcsolat létesült. Az elkövető, amikor nem volt barátnője, hetente több alkalommal is felkereste a sértettet szexuális aktus reményében. Így történt ez a bűncselekmény elkövetésének éjszakáján is, azonban ekkor a sértett közölte az elkövetővel, hogy a kapcsolatot megszakítja vele, mivel van valakije, az elkövető pedig amúgy is túl fiatal hozzá. Az elkövető testi közeledését a sértett elhárította, mire az elkövető dühbe gurult és a sértettet nagy erővel ököllel megütötte, amitől a sértett a földre esett. Ezután az elkövető hátulról nyakát megszorítva, nagy erővel öklözni kezdte arcon, nyakon és fejtájékon. Egy nagy erejű ökölcsapást követően a sértett a nyitott bejárati ajtón keresztül kizuhant az épület előtti területre. Ekkor már nem volt ereje védekezni, amit az elkövető kihasznál és közösült a sértettel, aki később belehalt a bántalmazásokba⁶⁰.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • az elkövető szexuális közeledése a sértett irányába, • a sértett visszautasítása, • a visszautasítás hatására megjelenő bosszú, mint elsődleges motiváció, • hirtelen, impulzív módon megkezdett offenzíva, • overkill elkövetési mód

19. táblázat. Példák a megtorló-reaktív elkövetői típusra. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

1.2.2. A szexuális-proaktív elkövetői típus

Ezt az elkövetői típust jellemzően a szexuális vágy, annak kielégítése motiválja a szexuális emberölés elkövetésekor, melyet előre eltervezett módon, rideg-érzéketlenül hajt végre.

A vizsgált elkövetői minta 57%-a (13 fő) tartozik ebbe az elkövetői típusba.

Főbb szociodemográfiai karakterisztikáik között említendő, hogy az elkövető férfi, aki jellemzően harmincas évei felett jár (bár 5 elkövető 30 év alatti volt az elkövetés idején, sőt mi

⁵⁹ Szegedi Törvényszék 1.B.493/2015/15. sz. ítélete

⁶⁰ Kecskeméti Törvényszék 3.B.36/2014/98. sz. ítélete

több, közülük ketten még a 18. életévüket sem töltötték be – a nagy szórásból adódóan az átlagéletkor ennél a típusnál 31,85), szakiskolát vagy szakmunkásképző iskolát végzett, szakmunkás végzettséggel rendelkezik. Nőtlen, egyedülálló, párkapcsolatban nem élt. Munkavégzése nem mutat konzisztenciát: a 13 fő elkövető közül 5 fő munkanélküli, 4-4 fő pedig segédmunkásként vagy fizikai munkásként dolgozott az elkövetés idején. Gyermekkori áldozattá válás, traumatizáció nem explorált ennél a típusnál. Jellemzően első bűntényes. Áldozatpreferenciája női hangsúlyt mutat: 13 esetből mindössze 1 esetben volt férfi az áldozat; a sértettek sem az elkövetéskor, sem azt megelőzően nem végeztek prostitúciós tevékenységet. Áldozatszelekciója intrafamiális jelleget mutat (a 13 esetből 10-ben a sértett és az elkövető ismeretségi kapcsolatban álltak).

A primer motiváció ennél az elkövetői típusnál szexuális szükséglet és a kielégülés iránti vágy.

Az elkövetés helye és helyszíne nem mutat konzisztenciát: nincs következetesség abban, hogy a cselekményre az elkövető, a sértett lakásán vagy egyéb helyszínen kerül sor.

Az elkövetésre különös kegyetlenség, overkill jellemző, amely a sértett sérüléseinek lokációjában fedezhető fel. Ennél a típusnál az overkill nem abban jelenik meg, hogy egyszerre több eszközt használ elkövetési eszközként vagy abban, hogy az elkövetési mód extrém, hanem abban, hogy a sértett egyszerre több testtájon szenved el sérüléseket, jellemzően a fejen-arcon, a nyakon, a torzón, a végtagokon és a nemi szervek környékén – ez utóbbi differenciaként szolgálhat, tekintve, hogy a megtorló-reaktív elkövető által elkövetett támadás során a sértett nemi szervei körül nem azonosítható sérülés. Erre reflektál az elkövető által az elkövetéshez használt eszközpreferencia is: a jellemző modus operandi a kézzel történő fojtás, bármilyen más eszköz használata nem jellemző.

A támadás előtt jellemzően valamilyen ürüggyel elcsalja a sértettet a biztonságos közegéből, majd a támadást hirtelen, a sértettel való kommunikációt követően kezdi meg. A tanúsított erőszak proaktív: a sértettnek nem hagy lehetőséget ellenállásra vagy vitatkozásra, cselekményét határozottan és megtervezetten viszi végbe. A támadás – szemben az előző, megtorló-reaktív elkövetői típusal, – ebben az esetben nem a sértett visszautasítása által generált cselekmény.

Az offenzíva során azonosított szexuális magatartások között található a vaginális behatolás és a sértett levetkőztetése – ezeken kívül más szexuális magatartás, például a sértett csókolgatása,

anális úton való közösülés, kínzás, a test megcsonkolása vagy eszközökkel történő szexuális aktus imitálása nem észlelhető. A szexuális erőszakra az emberölés előtt kerül sor.

Cselekményét proaktívan, megtervezetten hajtja végre, mind a szexuális erőszakot, mind az emberölést.

Pszichiátriai-pszichológiai előzménye negatív, korábbi pszichiátriai kezelés nem áll fenn. Pszichológiai karakterisztikái a szubklinikai pszichopátiával mutatják a legszorosabb együttjárást, melyből következik, hogy az elkövető kapcsolataiban rideg-érzéketlen, interperszonális kapcsolataiban döntően manipulatív. Társas kapcsolatait jellemzően saját céljai elérése érdekében használja fel. Életvitelében szerhasználat nem jelenik meg, a cselekmény elkövetése során sem alkohol, sem más szerhatás alatt nem állt. Toleranciaszintje magas, és noha bűnügyi előzménye jellemzően nincs, ez nem jelenti azt, hogy kisebb súlyú szabálysértéseket nem követett el. Kaland- és izgalomkereső attitűddel rendelkezik, szüksége van az állandó és egyre erősödő stimulációra, hogy optimálisan tudjon működni. Alapvető személyiségvonásai közé tartozik a pszichopátiás ridegség-érzékletlenség, az empátiamentes működés és a manipulációra való magas képesség.

Az alábbi táblázat néhány példát szemlél a szexuális-proaktív elkövetői típus vonatkozásában.

példa	a szexuális-proaktív elkövetői típus néhány karakterisztikája
<p>A sértett az elkövető egyik nagyszülőjének régi ismerőse volt, vele beszélő viszonyban álltak. Az elkövető egy nap meglátta a sértettet, amint a házudvaron takarít, ekkor elhatározta, hogy bemegy hozzá. Ahogy beszélgettek, az elkövető elhatározta, hogy a sértettel közösülni fog. Ennek érdekében az elkövető jobb karjával átkulcsolta a neki háttal álló sértett nyakát, majd a földre nyomta. A sértett fejét arcával lefelé a földre nyomta és 3-5 percig leszorítva tartotta. A sértett ellenállása ekkor megszűnt, így az elkövető a sértett nadrágját és alsóneműjét combközépig lehúzta, majd mögé térdelve vele hátulról közösülni akart. A szexuális aktust az elkövető mintegy 5 percig folytatta, miközben jobb kezével a sértett nyakát átkulcsolva legalább közepes erővel megragadta és szorította. A sértett halála fulladás miatt következett be⁶¹.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szexuális primer motiváció, • proaktív tervezés, • a szükséges mértékig történő erőszak kifejtése (a sértett ellenállásának megtörése érdekében annak fejét a földre nyomta), • ante mortem erőszak, • az ölés az ellenállás megtörésének végterméke, mintegy véletlenszerű következmény, nem pedig eleve elhatározott célcselekmény
<p>Az elkövető a sértettel annak munkahelyén, egy cukrászdában ismerkedett meg, akivel felületes kapcsolatba került. A sértett egy nap a délutáni műszakot</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szexuális motiváció • proaktív elkövetési mód és megtervezettség (az elkövető

⁶¹ Csongrád Megyei Bíróság 2.B.931/2010/36. sz. ítélete

<p>követően vonattal indult haza a szokásos módon, amelyről az elkövető is tudott, tekintettel arra, hogy korábban egyszer már közösen utaztak a vonaton. Ekkor a vonatra a sértett azonban mégsem szállt fel, mivel az elkövető annak érdekében, hogy vele nemi kapcsolatot létesítsen, onnan elcsalta, majd az út közben már ellenkező sértett alkarját megragadta, és a vasúti síneken átkelve egy elhagyatott, bokros-fás területre magával húzta. Itt a sértettet nagy erővel pofon ütötte, majd leszorította a földre. Az elkövető a földön fekvő sértett ruházatát felhúzta a mellei fölé, nadrágját pedig az alsó lábszárára letolta, leszakította róla az alsóneműjét, majd lábait felemelve azok közé térdelt. Ezt követően az elkövető nemi szervével behatolt a sértett hüvelyébe, miközben a nyakát előbb egy, majd két kézzel összesen 2-3 alkalommal nagy erővel megszorította⁶².</p>	<p>ürüggyel elcsalta a sértettet + előre kiválasztott, elhagyatott területre vitt),</p> <ul style="list-style-type: none"> • szükséges mértékig történő erőszak-kifejtés, • ante mortem erőszak, • az ölés az ellenállás megtörésének végterméke, mintegy véletlenszerű következmény, nem pedig eleve elhatározott célselekmény
<p>Az elkövető az emberölést megelőzően több alkalommal, az éjszakák során járta a várost annak érdekében, hogy vagyontárgyakat, pl. bicikliket tulajdonítson el. Egy ilyen portya során vette észre a későbbi sértettet, és ekkor határozta el, hogy megtámadja őt annak érdekében, hogy pénzét és értéktárgyait megszerezze és hogy szexuálisan közösködjön vele. Amint utolérte a sértettet, hátulról jobb karjával megragadta annak nyakát és azonnal berántotta őt a napraforgóföldre. A sértett ellenállása miatt az elkövető beljebb húzta őt a napraforgóföldön, majd erőteljesen megragadta a nyakát, befogta a száját, miközben tovább vonszolta a sértettet. Mivel a sértett próbált szabadulni a szorításból, az elkövető ütlegelni kezdte az arcát és fojtogatta őt. A bántalmazás következtében a sértett ellenállása lanyhult, az elkövető ekkor levetkőztette őt és akarata ellenére közöskölt vele. Az elkövető az aktus után már nem pusztá kézzel, hanem a sértett pulóverével fojtogatta őt oly módon, hogy a pulóvert a sértett nyaka köré csavarta. Addig szorította így, míg a sértett halála be nem következett⁶³.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kevert primer motiváció, de megjelenik benne a szexuális vágy, • bár az erőszak mértéke túlzásnak tekinthető, mivel a sértett ellenállása sokáig kitartott, így az elkövető által kifejtett erőszak az ellenállás mértékével egyenes arányban nőtt, • ante mortem erőszak, • az ölés az ellenállás megtörésének végterméke, mintegy véletlenszerű következmény, nem pedig eleve elhatározott célselekmény
<p>Az elkövető egy nyári estén, a késő esti órákban az utcán észrevett egy fiatal, csinos nőt, akit egészen hazáig követett. A bejárat kapuhoz érve megszólította a nőt, és beszélgetést kezdeményezett vele, aki látszólag ebbe belement. Az elkövető kedveskedő szavakkal próbált ismerkedni, s miután a kapuból nem mozdult, a sértett hirtelen úgy döntött, hogy nem lép be a kapun keresztül otthona felé, hanem sietve elindult egy másik utca irányába. Az elkövető kis ideig tétozva, majd a sértett</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szexuális primer motiváció, • proaktív tervezés és kivitelezés, • „pszichopata báj”, behízelgés, manipulatív kontaktusképzés, • a szükséges mértékig történő erőszak kifejtése, • ante mortem erőszak, • az ölés az ellenállás megtörésének végterméke, mintegy véletlenszerű

⁶² Kecskeméti Törvényszék 8.B.520/2016/39. sz. ítélete

⁶³ Győr-Moson-Sopron Megyei Főügyészség B.3223/2000/12-II. sz. vádirata

<p>után indult és követni kezdte. Egy utcalámpa alatt végül utolérte, és megkérdezte tőle, hogy hova siet, miközben megpróbálta bal kezével átkarolni a sértett vállát, ami alól viszont a sértett ki tudott térni. A sértett megkérdezte az elkövetőt, hogy miért követi őt, mire azt a választ kapta, hogy nagyon szép nő és szeretne vele beszélgetni. Az elkövető észrevette, hogy a kivilágított buszmegállóval szemben sötét és elhagyatott játszótér található, így elhatározta, hogy szexuálisan közöszül a sértettel. A sértettet annak vállánál megfogta és szépen, óvatosan, de határozottan áttolta a játszótér irányába. Ekkor egy hirtelen mozdulattal megfogta a sértett vállára akasztott táskáját és annak szíját a sértett nyaka köré csavarta és fojtogatni kezdte. Az elkövető eközben lehúzta nadrágját és a sértett szoknyája alá nyúlva, annak fehérműjét is lehúzta, majd a háton fekvő sértetre szemből ráfeküdt és bal kezébe fogott nemi szervét kisebb mértékben a sértett hüvelyébe vezette. Az aktus során többször meg is harapta a sértett testét, aki a folyamatos fojtás hatására rövid időn belül megfulladt⁶⁴.</p>	<p>következmény, nem pedig eleve elhatározott célcselekmény</p>
---	---

20. táblázat. Példák a szexuális-proaktív elkövetői típusra. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

1.2.3. A nekrofil-antiszociális elkövetői típus

A hazai elkövetői mintán azonosított harmadik típus, amely a szexuális cselekmény elkövetésének körülményei alapján differenciálható az előző két típustól: a szexuális közöszülésre a halál beálltát követően kerül sor. Innen ered az elkövetői típus megnevezése is: a nekrofilia olyan specifikus parafíliás zavar, amikor a beteg számára a holttest látványa bír szexuális izgatón és a látvány hatására jelenik meg a betegnél a szexuális vágy.

A vizsgált elkövetői minta 13%-a (3 fő) tartozik ebbe az elkövetői típusba.

Főbb szociodemográfiai karakterisztikák: az elkövető fiatal felnőttkorú, 17-33 év közötti férfi (átlagéletkoruk 25,75 év), aki 8 általánossal vagy attól kevesebb osztály elvégzésével rendelkezik. Az elkövetéskor 2 elkövető egyedülálló volt, míg 1 fő élettársi kapcsolatban élt. Az elkövető jellemzően segédmunkásként dolgozik. Gyermekkori áldozattá válása nem merült fel. Az elkövetői típus jellemzően első büntényes, ugyanakkor egy elkövető esetében életellenes bűncselekmény merült fel előzményként.

⁶⁴ Pécsi Törvényszék 7.B.10/2013/50. sz. ítélete

Erre az elkövetői típusra jellemző a sorozat-elkövetővé válás és annak magas kockázata: a 3 elkövető közül 1 fő két személy sérelmére követett el erőszakos bűncselekményeket, így a 3 büntetőeljárásnak összesen 4 sértettje volt. Az elkövető áldozatpreferenciája női fókuszot mutat, a 3 bűncselekmény 4 sértettje közül ketten prostituáltként dolgoztak az áldozattá válásuk idején, míg kettő fő nem volt kapcsolatba hozható prostitúciós tevékenységgel. Az elkövetői típus áldozatszelekciója ennek fényében kevert: míg 2 elkövető ismeretségi viszonyban állt a későbbi sértettekkel, ugyanakkor az az 1 fő elkövető, aki két prostituált sérelmére követte el a cselekményeket, korábban nem ismerte őket. Így két esetben intrafamiliaris és egy esetben extrafamiliaris áldozatszelekcióról beszélünk.

A primer motiváció ennél az elkövetői típusnál igen variábilis: míg a sorozat-jelleggel bíró elkövető esetében tisztán szexuális motivációról beszélünk, a másik két esetben nyereségvágyas és konfliktusfeloldó motiváció húzódik meg az elkövetés mögött.

Az elkövetés helye és helyszíne nem mutat konzisztenciát: nincs következetesség abban, hogy a bűncselekmény elkövetésére az elkövető, a sértett lakásán vagy egyéb helyszínen kerül sor.

Az elkövetésre különös kegyetlenség, overkill jellemző, amely egyrészt az extrém brutális elkövetési magatartásában és elkövetési módjában, másrészt a sértett kiterjedt sérüléseinek számában és lokációjában jelenik meg. A különös kegyetlenség már önmagában a post mortem szexuális aktussal és egyéb szexuális cselekmények végzésével megvalósul; ehhez társul az a tény, hogy a sértettek egész testtájukat érintő sérüléseket szereztek, miközben fizikai, pszichikai és szexuális kínzást is át kellett élniük. A főbb sérülések az arcon, a fej-nyaktáji régióban, a torzón, a végtagokon található. Érdekesség, hogy bár a nekrofília alapján gondolnánk, de a sértettek nemi szerveit az elkövető nem sebezte meg – ez a megtorló-reaktív elkövetői típussal mutat hasonlóságot, a differencia a szexuális cselekmény időbeliségében érhető nyomon: a nekrofil-antiszociális elkövető a szexuális cselekményeket a halál beállta után követi el, míg a megtorló-reaktív elkövető a halál beálltát megelőzően követi el a szexuális erőszakot. A jellemző modus operandi ennél a típusnál is a kézzel történő fojtás, bármilyen más eszköz használata nélkül.

A támadás jellemzően hirtelen, a sértettel való kommunikációt követően kezdődik, különösebb visszautasítás vagy vita nélkül.

Az offenzíva során azonosított szexuális magatartások között található a vaginális behatolás, a sértett levetkőztetése, valamint az elkövető maszturbációja. A szexuális erőszakra az emberölés után, a halál beálltát követően kerül sor.

Pszichiátriai-pszichológiai előzménye negatív, korábbi pszichiátriai kezeltség nem áll fenn. Pszichológiai karakterisztikái a szubklinikai nekrofília mellett a szubklinikai szadizmussal mutatják a legszorosabb együttjárást. Személyisége manipulatív, dominanciára hajlamos, mind magánéletében, mind szexuális kapcsolataiban. Ez utóbbiban alá-fölérendeltségi viszony és szadomazochista tendenciák jelenhetnek meg. Sokat fantáziál, álmodozó típus, melyek többségében kompenzációs mechanizmusként értékelhetők. Alapvető személyiségvonásaik közé tartozik a mások megszegyenyítése iránti vágy, a szexuális túlfűtöttség és a maladaptív szexuális stratégiák.

Az alábbi táblázat néhány példán keresztül mutatja be a nekrofil-antiszociális elkövetői típus néhány karakterisztikáját.

példa	a nekrofil-antiszociális elkövetői típus néhány karakterisztikája
<p>Fk. elkövető nagyanyjával, a későbbi sértettel élt egy háztartásban, akivel konfliktusokkal teli kapcsolata volt. Egy napon összevitatkoztak, aminek következtében az elkövető két alkalommal, bal kézzel megütötte a sértettet, majd mellkason rúgta, aminek következtében a sértett hanyatt esett. Az elkövető ezt észlelve odalépett a sértetthez és jobb lábával, közepes erővel a sértett testének jobb oldalába rúgott. Az elkövető a sértett pénzét követelte, mivel azonban a sértett tagadó választ adott, az elkövető még agresszívabbá vált, majd a sértett hasát és mellkasát közepes-nagy erőbehatást kifejtve megtaposta. Ezt követően, dél körüli időben az elkövető elhagyta a lakást, ahová csak 22 óra után tért vissza. Ekkor észlelte a sértett halálát, melynek érzékelését, illetve ezen körülmény tudatosulását követően, a már elhunyt sértett alsóneműjét eltávolította, majd a halott sértettel közösült⁶⁵.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kevert primer motiváció (konfliktusfeloldó, nyereségvágyas és szexuális), • overkill, lsd. sérülésokozások száma, elkövetési mód extrém brutalitása, • szubklinikai nekrofília
<p>Az elkövető és a sértett ismeretségi viszonyban voltak, tekintettel arra, hogy utóbbi az elkövető édesapjának élettársa volt korábban, akihez azonban az elkövető szexuálisan vonzódott. Egy nap, amikor az elkövető a sértett házában tartózkodott, a közös étkezést követően az elkövető két alkalommal, közepes erővel megütötte a sértettet, majd a földre eső sértetre rátérdelt és közepes</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szerelemfélézés és szexuális vágy, mint primer motiváció, • overkill, lsd. sérülésokozások száma, elkövetési mód extrém brutalitása, • szubklinikai nekrofília

⁶⁵ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 4.Fk.90/2007/44. sz. ítélete

erővel fojtogatni kezdte őt. A fojtással az elkövető csak akkor hagyott fel, miután megbizonyosodott arról, hogy a sértett már nem él. Az elkövető a sértett testét behúzta a konyhából a szobába, letépte róla a pólóját és alsóneműjét, majd ezt követően szexuálisan közösült a halott sértettel ⁶⁶ .	
---	--

21. táblázat. Példák a nekrofil-antiszociális elkövetői típusra. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

1.2.4. Hasonlóságok és különbségek a három elkövetői típus között

Az egyik legfőbb hasonlóság, hogy egyik elkövetői típus esetében sem áll fenn pszichés érintettség, azaz semmilyen klinikai szintet elérő mentális zavar nem volt azonosítható. Ugyancsak hasonlóság az overkill-jellegű elkövetés, a kriminális karrier-nélküliség és részben az elkövetéskori családi állapot.

Lényeges differenciák, amelyek segítik az egyes elkövetői típusok egymástól való megkülönböztetését:

- eltérő szubklinikai viselkedésstratégia: a három elkövetői típus más-más szubklinikai jellemzővel bír, amelyek alap-karakterisztikáinak áttekintése segít árnyalni az elkövetők személyiségprofilját;
- eltérő primer motiváció: a megtorló-reaktív típus esetében bosszú és megtorlás, a szexuális-proaktív típus esetében szexuális, míg a nekrofil-antiszociális típus esetében kevert (szexuális, nyereségvágyas és konfliktusfeloldó);
- eltérő jellegű overkill:
  - megtorló-reaktív és szexuális-proaktív típusok esetén a sértett sérüléseinek magas száma és kiterjedt lokációja,
  - nekrofil-antiszociális típus esetén extrém brutalitást mutató elkövetési mód és a sértett sérüléseinek magas száma és kiterjedt lokációja;
- sérülésokozás:
  - megtorló-reaktív és nekrofil-antiszociális típusok esetén a sértett főbb testtájékán történő sérülésokozás, a nemi szervek sérülése nélkül,
  - szexuális-proaktív típus esetén a sértett főbb testtájékán történő sérülésokozás, a nemi szerveken és környékén való sérülésokozással együtt;
- eltérő szexuális magatartás:

---

⁶⁶ Zalaegerszegi Törvényszék 3.B.18/2015/30. sz. ítélete

- megtorló-reaktív és szexuális-proaktív típusok esetén a szexuális erőszak ante mortem,
- nekrofil-antiszociális típus esetén a szexuális erőszak post mortem.

Ezek a differenciák a gyakorlatban, az elkövetői profilalkotás során használhatók fel a leginkább.

Az alábbi táblázatban foglalom össze a három elkövetői típus főbb ismérveit, amelyek alapján hasonlóságok és különbségek is megfigyelhetők.

főbb karakterisztikák	a magyar mintán kidolgozott szexuális emberölést elkövetők tipológiája		
	megtorló-reaktív (7 fő)	szexuális-proaktív (13 fő)	nekrofil-antiszociális (3 fő)
szubklinikai stratégia	szubklinikai nárcizmus	szubklinikai pszichopátia	szubklinikai nekrofilia
korábbi típussal való hasonlóság	harag-izgalom, sérelem-megtorló és düh által motivált	szervezett elkövetői típus, harag-izgalom típus, szexuális erőszakkal társult típus	kevert és szadista, sérelem-megtorló, szexuális-szadisztikus
jellemző erőszak-típus	reaktív erőszak	proaktív erőszak	reaktív erőszak
szexuális erőszak	ante mortem	ante mortem	post mortem
azonosítható szexuális magatartás	vaginális és anális közösülés a halál beálltát megelőzően	vaginális közösülés	vaginális közösülés
primer motiváció	düh, bosszú, harag	szexuális	szexuális, nyereségvágyas, konfliktusfeloldó
áldozatpreferencia	kevert	intrafamiális	kevert: sorozat-jelleg esetén extrafamiális, egyszeri eset során intrafamiális
jellemző MO	kézzel fojtás és szűrő-vágó eszköz	kézzel fojtás	kézzel fojtás
overkill	jellemző	jellemző	jellemző
korcsoport-megoszlás	vagy a húszas évei legelején, vagy a harmincas évei végén jár	harmincas évei felett jár (34-70. életév között)	fiatal felnőttkorú (17-33. életév között)
átlagéletkor	29,67	31,85	25,75
családi állapot	egyedülálló vagy párkapcsolatban él	egyedülálló	egyedülálló

munkahely	munkánélküli, maximum fizikai segédmunkás	munkánélküli / segédmunkás / fizikai munkás	segédmunkás
iskolai végzettség	8 általános	szakiskola, szakmunkásképző	8 általános vagy attól kevesebb
bűnügyi előzmény	jellemzően első bűntényes	első bűntényes	első bűntényes
pszichiátriai előzmény	nincs	nincs	nincs
kapcsolata mentális zavarral (amennyiben fennállhat)	nárcisztikus személyiségzavar, impulzuskontroll-zavar, intermittens explozív zavar	kevert személyiségzavar, viselkedészavar	kevert személyiségzavar, szexuális szadizmus

22. táblázat. A magyar mintán kidolgozott szexuális emberölést elkövetők típusainak összehasonlítása (N=23).
(Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A következő pontban, mielőtt rátérnék kutatásom gyakorlati alkalmazhatóságára, bemutatom a kriminálpszichológia általam megalkotott új, alternatív keretrendszerét.

1.3. A kriminálpszichológia új, alternatív keretrendszere és konceptuma

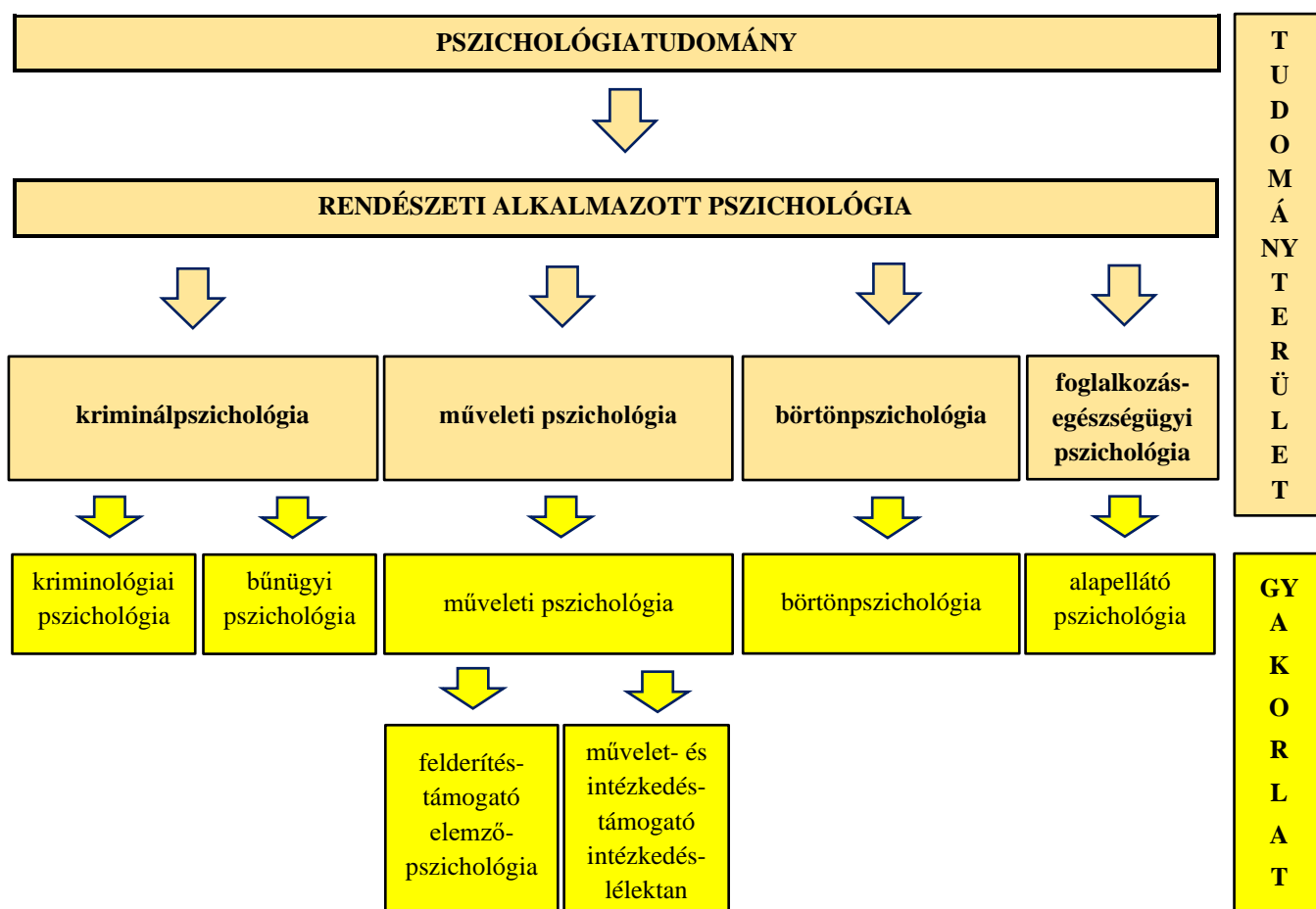
Napjaink kriminálpszichológiája – az előző évezredben megfogalmazott klasszifikációhoz képest – jóval árnyaltabb, jóval komplexebb és jóval kiterjedtebbé vált. Ez érthető is, hiszen az első hazai értelemzési rendszer kidolgozása óta több évtizednyi kutatás és gyakorlati tudás áll rendelkezésünkre, amelyeket áttanulmányozva kirajzolódik az az igény – és emellett talán a szükség is –, hogy a Popper-féle kriminálpszichológia-kategorizációt újragondoljuk és újraértelmezzük.

Visszaulva disszertációm első fejezetére, a Popper-féle felosztás szerint (Popper, 2014, 1968) megkülönböztetjük a kriminálpszichológia három alterületét: a kriminológiai pszichológiát, a kriminalisztikai pszichológiát és a büntetés-végrehajtási vagy börtönpszichológiát (Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014, 1968; Fliegau, 2012; Boros & Csetneky, 2000), amellyel kapcsolatban már több szakember is komoly szakma- és szakpolitikai észrevételeket és kritikákat fogalmazott meg (Boda, 2019; Fliegau, 2012; Boros & Csetneky, 2000). Ez a tudományelméleti kritika ugyanakkor nem hazai specifikum: áttekintve a külföldi szakirodalmakat elmondható, hogy máshol sincs egységes terminológia a kriminálpszichológiát és annak alterületeit illetően, ahogyan azok egymással való viszonyrendszere sem tisztázott.

A külföldi szakemberek az *investigative psychology* (Salfati, 2021; Canter & Youngs, 2003) és – legfőképpen és leggyakrabban – a *forensic psychology* (Davies és mtsai, 2024; Corteen és mtsai, 2023; Otto & Ogloff, 2013; Weiner & Otto, 2013; APA, 2013; Towl & Crighton, 2010; Arrigo, 2003) terminológiákkal élnek, amikor kriminálpszichológiáról írnak. Ezek közül az *investigative psychology* terminológia feleltethető meg a Popper-féle kriminalisztikai pszichológiának, míg a *forensic psychology* ugyancsak többféleképpen értelmezett a külföldi trendekben. Haller szerint a forenzikus pszichológia angol „kölcsonszó”, amely alatt a rendészeti tevékenység során végzett, illetve a rendészeti tevékenységekkel foglalkozó pszichológiai tudományterületeket értjük [Haller, 2020(b)]. A *forenzikus* megjelölés a hazai gyakorlatban is használatos terminus technicus: „*a szakértői területek közös megnevezésére napjainkra hazánkban is elterjedt az angolszász szakirodalomban általánosan használt forensic sciences = forenzikus/igazságügyi szakértői tudományok kifejezés*” (Balláné Füsztér, 2019:16). A forenzikus pszichológia Weiner és Otto (2013) megközelítésében négy alkalmazott terület fúziója: törvénytudományi pszichológia (legal psychology), kriminálpszichológia (criminal psychology), korrekciós vagy börtönpszichológia (correctional psychology) és rendészeti pszichológia (police psychology). Eszerint a forenzikus pszichológia egy magasabb szintű gyűjtőfogalom, amely az igazságügyben és a rendészetben végzett pszichológiai tevékenységek gyűjtőfogalma (lehet).

A fentiekre tekintettel elmondhatjuk, hogy érdemes lenne a hazai kriminálpszichológiát és annak keretrendszerét újradefiniálni: a 20. században született popperi felosztás ugyan lefedi a kriminálpszichológia nagyobb alterületeinek egy részét, ugyanakkor a kategorizáció mellőzi az olyan, napjainkban szintén fontosnak tekinthető és egyre nagyobb relevanciával bíró alterületeket, mint az igazságügyi pszichológia vagy a műveleti pszichológia.

A fentiek alapján megfogalmazott szakmai álláspontom az, hogy – ahogyan a 10. ábra is mutatja, – a pszichológiatudomány és a kriminálpszichológia közé érdemes lenne egy „köztes utat”, egy „kölcsonszót”, egy magasabb szintű rendészeti alkalmazott pszichológiai területet beiktatni, amelyre a nemzetközi gyakorlatban már van példa [Haller, 2020(b); Otto & Ogloff, 2013; Weiner & Otto, 2013].

10. ábra. A kriminálpszichológia új, alternatív megközelítésének javaslata. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

Adaptálva a külföldi akadémiai gyakorlatot, célravezető lenne a pszichológiatudományon belül a **rendészeti alkalmazott pszichológia** terminológia, mint gyűjtőfogalom bevezetése és alkalmazása azokkal az alkalmazott területekkel kapcsolatban, amelyek a rendészeti-bűnügyi pszichológiával és a kriminálpszichológiával foglalkoznak. Konceptualizálva a fogalmat azt mondhatjuk, hogy a **rendészeti alkalmazott pszichológia olyan gyűjtőfogalom, amely megkülönbözteti a kriminálpszichológia, a műveleti pszichológia, a börtönpszichológia és a foglalkozás-egészségügyi pszichológia alkalmazott tudományterületeket, valamint az ezekhez tartozó gyakorlati szakterületeket, egyúttal meghatározza az azok optimális működéséhez szükséges keretrendszereket.**

Jól látható, hogy ez az új megközelítés igyekszik reflektálni a börtönpszichológiával kapcsolatos tudományos véleményekre és állásfoglalásokra (Neal, 2018; Fliegau, 2012; Boros & Csetneky, 2000), illetve a tudományos gondolkodásba és vizsgálódásba beemlíteni azokat a további alkalmazott lélektani területeket, amelyek a popperi kategorizációból kimaradtak. Emellett ez a javasolt re-konceptualizálás több vitás kérdést is orvosolna.

Egyrészt állást foglal amellett, hogy a kriminálpszichológiát akadémiai-elméleti terminológiaként, egy alkalmazott pszichológiai tudományterületként alkalmazzuk és hivatkozunk rá, avagy sem – ha pedig akadémiai kifejezésként tekintünk rá, akkor hogyan, milyen megnevezéssel utalhatunk a gyakorlati szakemberekre, akik ezen a területen látnak el szolgálatot. Másrészt differenciál az egyes szakterületek között is és reflektál a 2000-es évek elejétől fennálló azon kérdésre, hogy vajon a börtönpszichológia hol helyezkedik el a kriminálpszichológiához képest, ezzel konkretizálva a felmerülő szakmai kérdéseket és meghatározza a szükséges kereteket.

Szakmai álláspontom az, hogy a kriminálpszichológia akadémiai terminológiaként értelmezendő, amely nem alkalmazható a gyakorlati munkavégzésre: a terminológia a pszichológiatudomány egy speciális alkalmazott területét és vizsgálódásának tárgyát határozza meg; a gyakorlatban, bűnügyi területen szolgálatot teljesítő pszichológusokra pedig célszerű a jövőben, mint bűnügyi pszichológusokra hivatkozni és alkalmazni rájuk ezt a kifejezést. Ez a módszer nem lenne újszerű a pszichológián belül: míg a fejlődéslélektan ugyancsak egy pszichológiai területet jelöl, addig azokra a pszichológusokra, akik fejlődéslélektani kérdésekkel foglalkoznak a gyakorlatban, gyermekpszichológusokként hivatkozunk. Ugyanez az analógia azonosítható a közlekedépszichológia kapcsán is: a kifejezés magára az alkalmazott pszichológiai területre utal, míg a közlekedépszichológiai kérdésekkel foglalkozó gyakorlati szakemberek a legtöbb esetben munka- és szervezetszichológusok. Így végre pont kerülne arra a tudományelméleti kérdésre, hogy a kriminálpszichológiát elméleti vagy gyakorlati szakterületként kezeljük.

A következőkben pedig lássuk a rendészeti alkalmazott pszichológia alá eső egyes alkalmazott területek konceptualizálását és bemutatását.

1.3.1. Kriminálpszichológia

Definíció szerint a **kriminálpszichológia** „*a bűnözés és a bűnözővé válás társadalmi és egyéni pszichológiai feltételeivel, valamint a bűnözés elleni harc pszichológiai módszereivel*” (Popper, 2014:11) foglalkozik, egyúttal orientálja és rendszerbe helyezi a gyakorlati munkavégzés kategóriáinak fókuszát. A kriminálpszichológia két gyakorlati szakterületre osztható: (1) kriminológiai pszichológiára és (2) bűnügyi pszichológiára.

A kriminológiai pszichológia az elkövetővé és áldozattá válás társadalmi és egyéni pszichológiai sajátosságaival foglalkozó, leíró jellegű tudományterület, amely

multidiszciplináris megközelítésben végzi vizsgálódásait: a pszichológia mellett felhasználja a kriminológia, a szociológia, a jog (különösen a büntetőjog ismereteit), a kriminalisztika, az antropológia és a statisztika ismeretanyagát. Intradiszciplinaritását tekintve a pszichológia további alkalmazott területeinek ismeretanyagát is felhasználja kutatásai során, úgy mint a klinikai pszichológia (pl. pszichopatológia, patopszichológia, pszichodiagnosztika), az evolúciós pszichológia (pl. agresszió- és erőszak-elméletek, evolúciós pszichopatológia), a fejlődéslélektan (pl. énejlődés és szocializáció, fejlődési pszichopatológia) vagy a személyiséglélektan (pl. vonásemélet, Big Five, HEXACO, pszichotraumatológia, „sötét személyiségvonások”) ismereteit.

A **bűnügyi pszichológia**, amely a popperi kategorizációban a kriminalisztikai pszichológiának feleltethető meg, **az egyes nyomozati cselekmények pszichológiai eljárásokkal történő támogatását szolgáló alkalmazott lélektani terület;** módszertanát illetően olyan speciális nyomozástámogató eljárásokkal dolgozik, mint a pszichológiai profilalkotás, a kihallgatáslélektan, a pszichológiai boncolás és a bűnügyi viselkedéselemzés. A bűnügyi területen dolgozó pszichológus a bűnügyi pszichológus – és mielőtt azt hinnénk, hogy ennek a megnevezésnek a bevezetése/alkalmazása nem lehetséges, tekintsünk át néhány gondolatot. (1) A bűnügyi pszichológusi tevékenységre már a 2009-ben megjelent, A rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja (Pásztor és mtsai, 2009) is tesz említést, bár a szerzők ezzel kapcsolatban szkeptikus álláspontot képviselnek: mint fogalmazznak, *„a rendőrség történeti fejlődésében ugyan voltak törekvések, mindenféle hatalmi és szervezeti érdekvédelemlétekből adódóan, ezen tevékenység, más megnevezés alatt való besorolására és átmentésére, úgy mint »rendőrpszichológus«, »bűnügyi pszichológus«, a korábbi »rendőr-orvos« megnevezés mintájára, de ezen próbálkozások, már kezdetekben is, a rendkívül differenciálatlan és kidolgozatlan keretek és működési szabályzók miatt, elhalóak voltak”* (Pásztor és mtsai, 2009: 251). A jelen kontextus és kriminálpszichológia-rekonceptualizáció éppen ezt differenciálatlan és kidolgozatlan keretekre, működési szabályokra igyekszik reflektálni. Ez viszont alátámasztja azt a megnevezésbeli javaslatot, miszerint a bűnügyi szakterületen érdemes a pszichológusi tevékenység megnevezésének kidolgozása és differenciálása, és a szakmai protokoll ezen részére is alapozva, a bűnügyi pszichológus terminológia – ismételt – bevezetése. (2) Malét-Szabó Erika írásában (2020) ugyancsak tesz említést a bűnügyi pszichológusok feladatellátásáról, kiemelve, hogy bár a rendőrségen dolgozó pszichológusok elsődlegesen alapellátó feladatot látnak el, a tanulmány megírásának időszakában, országos szinten egy fő pszichológus volt foglalkoztatva bűnügyi pszichológus

státuszon a rendőrség szervezetén belül. Ez is azt támasztja alá, hogy a gyakorlati feladatellátás alapján is érdemes differenciálni az alapellátást végző, foglalkozás-egészségügyi és a bűnügyi pszichológusi kategorizációval. (3) A bűnügyi pszichológus, mint betölthető státusz, némely rendőrségi szabályzóban is nevesítve és rögzítve van:

- a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről szóló 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet 2. melléklete⁶⁷ rögzíti, hogy a bűnügyi pszichológus tiszti besorolási osztályba tartozó szolgálati beosztás, amely területi szervnél tölthető be és 'D' besorolási kategóriába esik;
- a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról szóló 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás 1. melléklete a bűnügyi pszichológus beosztást II. alkalmasságvizsgálati kategóriába sorolja.

Ez a három pont tehát tovább erősíti azt a javaslatot és lehetőséget, hogy a bűnügyi területen dolgozó pszichológus kollégák vonatkozásában a bűnügyi pszichológus megnevezés megszilárdulhasson.

1.3.2. Műveleti pszichológia

Ahhoz, hogy meghatározzuk azt a fogalom- és keretrendszert, amiben a műveleti pszichológia értelmezhető, mindenképp a *művelet* és az *elemző-értékelő tevékenység* szerepét kell tisztáznunk és kontextusba helyoznunk.

A Rendészettudományi Szaklexikonban (Boda, 2019) a *művelet* szócikk alatt a következő meghatározás található: „*a művelet a felderítés során tervszerűen végrehajtott többszereplős cselekvéssorozat, amely: 1. események célorientált befolyásolásával cselekmények kimenetelét és eredményét alakítja; 2. részeredményeket elérve meghatározza a felderítés további irányait és súlypontját; 3. a művelet során a felderítés eredményei részlegesen vagy teljeskörűen realizálódnak. Továbbá a művelet a műveleti egységek által speciális eszközökkel és taktikák alkalmazásával végrehajtott olyan tevékenység, amely a kiváltó emberi magatartás, helyzet, körülmény, cselekmény, illetve a folyamatban lévő bűncselekmény megszakítására fókuszál, az elkövető(k) elfogásával, valamint – szükséges és indokolt esetben – azok semlegesítésével*” (Boda, 2019:402).

---

⁶⁷ Megállapította: 92/2023 (XII.28.) BM rendelet 1. § a) pont 1. melléklete. Hatályos: 2024. 01. 01-jétől.

A szaklexikon (Boda, 2019) az *elemző-értékelő tevékenység* alatt a megszerzett adatok rendszerezését; a szervezet állandó és időszakos feladatrendszere egyes elemeivel való megfeleltetését; a multiplikációk kiszűrését; az adathiányok azonosítását; a rejtett összefüggések feltárását; az ellenérdekelt tevékenység egészének rekonstrukcióját érti. Az elemző-értékelő tevékenység nem újkeletű a rendészetben: mind az általános, mind a speciális rendőrségi feladatokat ellátó szervek, mind pedig a büntetés-végrehajtás végez elemző-értékelő tevékenységet, a specifikusság pedig az egyes szakterületi differencia alapján érhető nyomon. A cél ugyan eltérő, de a módszer nagyjából megegyezik: a beszerzett, rendelkezésre álló információhalmazból szisztematikus értékelést végezve egy döntés- és stratégia-támogató, összefoglaló elemzés elkészítése.

Ezen alkalmazott területek fúziója alapján határozható meg a **műveleti pszichológia**, amely úgy definiálható, mint **a felderítő tevékenységet, továbbá az egyes célirányos intézkedéseket támogató alkalmazott lélektani terület**. Vagyis a műveleti pszichológia tevékenységének célja kettős: egyrészt támogatja a felderítést oly módon, hogy a felderítés során beszerzett információkból pszichológiai szempontú elemzéseket készít; másrészt szupportálja a műveleti és/vagy bűnügyi bevetési egységek célirányos műveleti tevékenységeit, akár már a műveleti terv megtervezésétől egészen a konkrét művelet befejezéséig.

A műveleti pszichológia alkalmazható:

- valamennyi felderítői tevékenység támogatására, legyen szó szervezett bűnözésről, terrorizmusról vagy akár kiberbűncselekményről,
- humán hírszerzés támogatására,
- titkos információgyűjtés során beszerzett információk pszichológiai szempontú elemzés-értékelésére,
- a tanúvédelemben,
- a fedett nyomozók kiképzésekor, valamint
- célirányos műveletek pszichológiai támogatására, szükség esetén krízisintervenció beavatkozásra.

Módszerei, eljárásai multidiszciplináris alapokon nyugszanak: a műveleti pszichológia egyaránt merít a pszichológia alap- és alkalmazott területeinek módszereiből, valamint a rendészet- és hadtudomány, a kriminológia és kriminalisztika eljárásaiból. Így többek között eredményesen alkalmazhatja a pszichológiai profilalkotást, a pszichológiai boncolást, a nyílt forrású információk pszichológiai szempontú tartalomelemzését és értékelését, a

krízisintervenciót, kríziskezelést és kríziskommunikációt, a kockázatértékelést, valamint a különböző pszichoedukatív tartalmakat, önismereti tréningeket.

A rendvédelemben végezhető műveleti pszichológiai tevékenység során érdemes tekintettel lennünk arra is, hogy a katonapszichológia már régóta foglalkozik műveleti tevékenységek pszichológiai támogatásával (Andó, 2024; Sásik, 2022; Andó, 2020; Schild, 2014; Hortobágyi, 2010; Markolt, 2010), így a bűnügyi és nemzetbiztonsági célú műveleti pszichológiai eljárások kidolgozásakor, figyelemmel a jelenség komplexitására és multidiszciplinaritására, sokat tanulhatunk a katonapszichológia művelettámogató feladataiból, módszereiből és eredményeiből.

MŰVELETI PSZICHOLÓGIA		
	felderítés	művelet
felderítés-támogató pszichológiai eljárások	<ul style="list-style-type: none"> • hírszerzés-támogatás (HUMINT, OSINT, CYBINT), • tartalomelemzés, • pszichológiai boncolás, • pszichológiai profilalkotás, • kockázatértékelés és kockázati profilalkotás, • szociometria, hálózatelemzés, • narratív pszichológiai elemzés, • életútinterjú, • pszichoedukáció 	
művelet- és intézkedés-támogató pszichológiai eljárások		<ul style="list-style-type: none"> • krízisintervenció, • kríziskommunikáció, • kockázatértékelés, • pszichológiai profilalkotás, • pszichológiai boncolás, • szociometria, hálózatelemzés

23. táblázat. A műveleti pszichológia alkalmazott eljárásai és módszerei a felderítés és a műveleti szakterületek szemszögéből. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

A fenti táblázat hivatott összefoglalni, hogy a bűnügyi területű műveleti pszichológia milyen eljárásokkal, módszertani megoldásokkal hivatott támogatni az egyes műveleti tevékenységeket. Ennek mentén két lényeges különbséget kell tennünk: az egyik fő irányvonalat a felderítés-támogató pszichológiai eljárások alkotják, amelyek valamennyi olyan tevékenységet igyekeznek kiszolgálni, amelyek egy-egy bűncselekmény vagy valamilyen okból kifolyólag titkolni kívánt cselekmény felderítéséhez, megelőzéséhez köthető folyamatokat szupportálják; míg a másik fő irányvonal a konkrét, célhoz kötött műveletek-

intézkedések pszichológiai támogatása, legyen szó válságkezelésről, egy öngyilkossággal fenyegető helyzet kezeléséről vagy bűnügyi realizálás támogatásáról.

Amint látjuk tehát, a rendészeti-bűnügyi kontextusban tárgyalt műveleti pszichológia voltaképpen két feladatellátás köré szervezhető: egy felderítés-támogató elemzőpszichológiai feladatellátásra összpontosító, és egy művelet- és intézkedés-támogató intézkedéslélektani alterületet differenciálhatunk.

Végül lényeges kérdés a műveleti pszichológia alkalmazhatóságának jogszabályi környezete. Annak ellenére, hogy

- a bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység sem szabályzott, valamint, hogy
- a bűnügyi profilalkotás, mint elemző-értékelő tevékenység egyes aspektusai egy ORFK-utasításban rögzítésre került,

a műveleti pszichológiai feladatellátás éppúgy nincs taxatív rögzítve. Ettől függetlenül tetten érhetők olyan jogi szabályzók, amelyek figyelembevételre javallt akkor, ha a műveleti pszichológia rendszerét igyekszünk meghatározni.

Elsők között említendő az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban: Eü.tv.), amely meghatároz olyan viselkedés- és magatartásformákat, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak a műveleti pszichológia vonatkozásában. Ezeket a magatartásformákat az Eü.tv. *veszélyeztető és közvetlen veszélyeztető magatartásként* definiálja – ebben az értelemezési rendszerben ilyen magatartásként kezelendő többek között a szuicidium vagy a pszichotikus zavar.

Hatáskör és illetékesség tekintetében kiemelt szabályzók egyike a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet, melynek 3. § (2) bekezdés c) pontja alapján a Terrorelhárítási Központ (továbbiakban: TEK) a rendvédelmi szervek részére kizárólagos hatáskörrel végzi az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő személy megfékezését és előállítását, amennyiben a személy a vele szemben fogatosított intézkedés során fegyveresen vagy felfegyverkezve áll ellen, így a műveleti pszichológia, azon belül is a kríziskezelés relevanciája és szerepe az elhárításban megkérdőjelezhetetlen.

Emellett a műveleti pszichológia nemcsak a válsághelyzetek kezelésében, hanem a terrorcselekmények és az ahhoz kapcsolódó bűncselekmények felderítésében és elhárításában is szerepet játszhat, ugyancsak a Terrorelhárítási Központ esetében, tekintettel arra, hogy az

imént már idézett 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdésének, továbbá a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 7/E. § (1) bekezdésének értelmében a Btk. 314-316/A. §-ba ütköző bűncselekmények megelőzésére és felderítésére a Terrorelhárítási Központ rendelkezik hatáskörrel. Míg a felderítés a fentiek alapján a TEK hatáskörébe tartozik, az ilyen jellegű bűncselekmények vizsgálatára már a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet fogalmaz meg részletszabályokat. Eszerint a Btk. 316. §-ába ütköző és aszerint minősülő terrorcselekménnyel fenyegetés büntetnének vizsgálatára a vármegyei rendőr-főkapitányságok bírnak hatáskörrel (kivéve az Repülőtéri Rendőr Igazgatóság hatáskörébe tartozó eseteket), míg a Btk. 314. §-ába ütköző és aszerint minősülő terrorcselekmény büntetnének vizsgálatára már a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda bír hatáskörrel.

Fentiek mellett lényeges, hogy az általános rendőrség is találkozhat a felderítés mellett olyan krízis- és válsághelyzetekkel, amelyeket önerőből szükséges megoldaniuk, nemcsak a bűnügyi hírszerzés, hanem a realizálás, az elfogás és a szuicidológia területéről is.

A kríziskezelés, mint műveleti pszichológiai eljárás ez utóbbi esetben az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 218. § (1) bekezdés b) pont bb)-bd) alpontokban taxatívve nevesített helyzetekben, valamint a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról szóló 24/2014. (VII. 11.) ORFK utasítás alapján kerülhet előtérbe. Noha pedig az ön- és közveszélyes állapot kezelése – főszabály szerint – a Terrorelhárítási Központ hatásköre, a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX.22) BM rendelet 16. § (1) és (2) bekezdése rendelkezik arról, hogy az ön- vagy közveszélyes állapot megakadályozása érdekében megtett rendőri intézkedések az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv esetében is megjelenő feladatellátás.

Ugyancsak kiemelt lehet a műveleti pszichológiai tevékenység a büntetés-végrehajtásnál. A jelenleg hatályos, a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről szóló 26/2025. (XI. 20.) BVOP utasítás taxatívve rendelkezik a büntetés-végrehajtás műveleti feladatairól és az azokat ellátó szervezeti egységekről: a szuicidológia mellett – a teljesség igénye nélkül – a fogolyzendülés és -szökés, a zárkatorlasz felszámolása, a magas biztonsági kockázatú fogvatartotti rendezvények biztosítása, a kitörési kísérlet megakadályozása, valamint a terrorcselekmény megszakítása, felszámolása, elkövetők elfogása halaszthatatlan esetben történő végrehajtás során és egyéb válsághelyzetek kezelését nagyban támogathatja a műveleti pszichológus tudása.

Noha a fentiekben kevésbé került előtérbe, de a műveleti pszichológia tárgykörébe sorolandó a műveleti/bevetési állomány foglalkozás-egészségügyi kérdéseinek tárgyalása is: ebben a kontextusban többek között a személyi állomány mentális jó- és jóllétének, rezilienciájának megőrzése-fejlesztése, a retraumatizáció megelőzése és pszichoedukációja adja a műveleti pszichológiai feladatokat.

Ezek alapján látható, hogy a műveleti pszichológiai feladatellátás legalább olyannyira hangsúlyos, mint a bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység.

1.3.3. Börtönpszichológia

A börtönpszichológia meghatározásához az alternatív elméleti keretben is a Boros-Csetneký-féle definíció ad alapot, mely szerint a börtönpszichológia *„a szabadságvesztésre ítélték személyiségével, a börtönkörnyezettel, az alkalmazott személyiségformáló módszerek és a személyzet pszichológiai kérdéseivel foglalkozó alkalmazott lélektan”* (Boros & Csetneký, 2000:16). Ezen belül megkülönböztetjük a fogvatartotti állományra fókuszáló és a személyi állományra fókuszáló alterületeket. Módszereit illetően a börtönpszichológia nagyban merít többek között a szociálpszichológia (szociometria, aktometria), a tanácsadás (kríziskezelés, mindfulness), a klinikai pszichológia (egyéni és csoportterápiák, objektív és projektív kérdőíves eljárások) vagy a környezetpszichológia módszereiből.

Az alternatív modellben arra a tudományos felvetésre is reflektálok, mely szerint a börtönpszichológia a kriminálpszichológia komplementer területe, nem pedig az alá tartozó alterület (Fliegauf, 2012; Boros & Csetneký, 2000). Egyetértve a felvetéssel, az újradefiniált kriminálpszichológia-kategorizációban a börtönpszichológia és a kriminálpszichológia egyszinten, mellérendelt viszonyban elhelyezkedő, egymásra ható, de mégis egymástól jól elkülönülő két alkalmazott lélektani terület. Ez részint azzal indokolható, hogy a két lélektani terület a büntetőeljárás két eltérő szakában releváns, így az alá-fölérendeltségi kapcsolat nem célravezető. Míg a bűnügyi-kriminálpszichológia a büntetőeljárások nyílt szakaszaiban, főként a nyomozati szakban segítségül hívható terület, addig a börtönpszichológia már a büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett fogvatartottakra fókuszáló terület, legyen szó akár letartóztatásban lévő, akár jogerős ügydöntő határozattal szabadságvesztés-büntetésre ítélt fogvatartottakról.

Emellett a börtönpszichológiai tevékenység két különböző populációra fókuszáló feladatrendszer alapján is osztályozható: egyrészt a fogvatartottakkal végzett pszichológusi tevékenységre, másrészt a személyi állomány számára biztosított alapellátó pszichológusi tevékenységre, amelybe beletartozik a pszichológiai alkalmasságvizsgálatok végzése és az egyéni/csoportos ülések biztosítása is. Noha a célcsoport a két esetben más, az alkalmazott pszichológiai eljárások – például pszichológiai konzultáció, tanácsadás, krízisintervenció – megegyeznek.

Arra is érdemes rámutatni, hogy a rendészeti alkalmazott pszichológiai területek közül a legjobban a börtönpszichológiai feladatellátás szabályzott és ez az a terület, amely a legtisztább keretrendszerrel működik. Míg a bűnügyi és a műveleti pszichológiai tevékenység kapcsán nem állnak rendelkezésre belső szabályzók vagy utasítások, addig a börtönpszichológusok munkáját számos BVOP-utasítás rögzíti – ezt foglalja össze az alábbi táblázat.

BVOP-utasítás	Az utasítás lényegi tartalma
A fogvatartottak elterelés szolgáltatásban való részvételéről szóló 7/2020. (III. 25.) BVOP utasítás	<ul style="list-style-type: none"> rögzíti a klinikai szakpszichológusok elterelés szolgáltatásban való szerepét és feladatait
A fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről szóló 18/2020. (V. 29.) BVOP utasítás	<p>Az utasítás többek között</p> <ul style="list-style-type: none"> rögzíti a pszichológus feladatait azon fogvatartottak kapcsán, akik előzményi adataiban öndestrukcióra, maladaptív kríziskezelésre vonatkozó többletinformáció azonosítható, rögzítésre kerül, hogy az öngyilkosság vagy önártalom/önkárosítás közötti különbség, továbbá ezek súlyosságának vagy jellegének megállapítása klinikai szakpszichológusi kompetencia, továbbá, hogy ezen fogvatartottak „magas öngyilkossági kockázatú fogvatartottak” nyilvántartásába vétele és onnan levezetése szintén klinikai szakpszichológus javaslatára történhet meg
A büntetés-végrehajtási szervezetben szolgálatot teljesítő pszichológusok szervezeti jogállásáról és a fogvatartottakkal végzett tevékenységéről szóló 50/2020. (X. 16.) BVOP utasítás	<p>Az utasítás komplex módon, minden lényegre kiterjedően rögzíti, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> a bv. szervezetben tevékenykedő valamennyi pszichológus a bv. szervezet jogszabályban meghatározott céljainak és feladatainak végrehajtása érdekében, a pszichológusi és az egészségügyi, valamint a bv. szakmai etikai normák és jogszabályi felhatalmazások szerint, a bv. más szakterületével együttműködve, a személyi állomány és a fogvatartott személyek jóllétének és biztonságának, valamint a fogvatartás rendjének és a bv. szerv biztonságos működésének szolgálatában végzettségéből és

	<p>kompetenciájából fakadóan önálló tevékenységet végez,</p> <ul style="list-style-type: none"> • feladatukat a BVOP egyes főosztályait felügyelik és szakirányítják, • milyen feladatokat kell ellátniuk a személyi állomány és a fogvatartotti állomány kapcsán
A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 64/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás	<ul style="list-style-type: none"> • rögzíti a szakpszichológusok, különösen az egészségügyi szakpszichológusok tevékenységét
A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményt elkövetők visszaesési valószínűségének csökkentésére irányuló feladatok végrehajtásáról szóló 71/2020. (XII. 18.) BVOP utasítás	<p>Az utasítás többek között rögzíti, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> • a pszichológus miként vesz részt a kezelési programba történő bevonás eljárásrendjében, • a pszichológus milyen feladatokat kell, hogy ellásson a Btk. XIX. fejezetében meghatározott bűncselekmény miatt kiszabott ítélet jogerőre emelkedését követően, a kockázatelemzési vizsgálat részeként az elítélt első nyilatkozatát során
A sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegeken elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos feladatok végrehajtásáról szóló 20/2021. (IV. 16.) BVOP utasítás	<p>Többek között rögzítésre kerül</p> <ul style="list-style-type: none"> • a (szak)pszichológus helye és szerepe a HSR, a gyógyító-terápiás, a pszichoszociális, az első alkalommal végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték és egyéb speciális részlegeken
A büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának pszichológiai ellátásáról szóló 8/2022. (IV. 29.) BVOP utasítás	<ul style="list-style-type: none"> • rögzítésre kerültek a keretszabályok a bv. szervezet hivatásos és rendvédelmi igazgatási állományú tagjának pszichológiai ellátása vonatkozásában
A büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről szóló 4/2024. (III. 7.) BVOP utasítás	<ul style="list-style-type: none"> • rögzíti, hogy bizonyos rendkívüli események bekövetkezésekor a csapatszolgálati tevékenység végrehajtási vezetőjének haladéktalanul értesítenie kell a pszichológust is

24. táblázat. A börtönpszichológusok jogállását és feladatellátását meghatározó BVOP-szabályzók. (Forrás: a szerző saját szerkesztése.)

Továbbá, a fentiekén túl, amennyiben a műveleti pszichológia büntetés-végrehajtási lehetőségeit és keretrendszerét is szeretnénk kidolgozni, és a műveleti pszichológiai tevékenységet integrálni a bv. szervezetbe, két bv-szabályzó is rendelkezésünkre áll: egyrészt a büntetés-végrehajtási szervezet biztonsági célú kockázatelemzési tevékenységének szabályairól szóló 23/2023. (III. 29.) BVOP utasítás, másrészt a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről szóló 26/2025. (XI. 20.) BVOP utasítás.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy – szemben a bűnügyi pszichológiai tevékenységgel és feladatellátással, – a börtönpszichológia és a börtönpszichológusi munka sokkal szabályozottabb, keretrendszere tisztább és pontosabb, amely nemcsak a börtönpszichológusi szakmai identitást segíti, de a mindennapi feladatok struktúráját, azok menetét, a

kompetenciarendszert és a speciális elvárásokat is elérhetővé, hozzáférhetővé és érthetővé teszi, ezzel csökkentve a munkavégzés során felmerülő kérdések előfordulását.

1.3.4. Foglalkozás-egészségügyi (alapellátó) pszichológia

A foglalkozás-egészségügyi pszichológia a rendészeti alkalmazott pszichológiai terület negyedik pillére, amely annak ellenére ritkán kap nevesített megjelenést, hogy a rendészeti munka egyik kiemelt területe – bár az igaz, hogy az utóbbi években az alapellátó pszichológiai tevékenységgel kapcsolatos tudományos közlemények száma szépen gyarapodott (Tegyei, 2025a, 2025b, 2021; Farkas & Horváth, 2022; Tózsér, 2021, 2020, 2019a, 2019b). Ebben a kontextusban a foglalkozás-egészségügy magába foglalja egyrészt az alapellátó pszichológiai tevékenységet, amely mind a rendőrség⁶⁸, mind a büntetés-végrehajtás⁶⁹ kapcsán jól szabályzott feladatellátást jelent; másrészt ide sorolandó a személyi állomány pszichoedukációját érintő képzések, kiképzések és tréningek szervezése és lebonyolítása, legyen szó akár stresszkezelésről, reziliencia-fejlesztésről, vagy akár krízisintervenciós technikák elsajátításáról. Mindezt nem pusztán az egyes szakirányú belső utasítások rögzítik, hanem a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos szolgálati jogviszonyban állók és rendvédelmi igazgatási alkalmazottak egészségügyi és pszichológiai ellátással összefüggő kérdéseiről szóló 2/2021. (I. 14.) BM rendelet is. Ez a BM rendelet taxatív is nevesíti a mentális egészség megőrzésével és szupportálásával kapcsolatos feladatokat, valamint a 2/2021. BM rendelet szövegezésére tekintettel, a továbbiakban, az ezen a területen szolgálatot teljesítő pszichológusokra hivatkozhatunk úgy, mint rendvédelmi alapellátó pszichológusokra. Így ez lehetővé teszi az alapellátó és a bűnügyi

---

⁶⁸ Részletesebben lásd:

- 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról,
- 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról,
- 2/2021. (I. 14.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos szolgálati jogviszonyban állók és rendvédelmi igazgatási alkalmazottak egészségügyi és pszichológiai ellátással összefüggő kérdéseiről,
- 47/2022. (XII. 27.) BM rendelet a szerződéses határőrség jogviszonyával, képzésével és vizsgáztatásával összefüggő egyes szabályokról,
- 29/2024. (X. 9.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról szóló 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás módosításáról

⁶⁹ Részletesebben lásd:

- 50/2020. (X. 16.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezetben szolgálatot teljesítő pszichológusok szervezeti jogállásáról és a fogvatartottakkal végzett tevékenységéről,
- 8/2022. (IV. 29.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának pszichológiai ellátásáról

szakterületen szolgálatot teljesítő pszichológusok differenciálását (hiszen mindkét megnevezésre találunk felsőbb rendeleti utasításokban megjelenő hivatkozást), ami hozzájárulhat mind az eltérő szakmai feladatok meghatározását, mind a tisztább szakmai identitás megszilárdulását.

Az alapellátói tevékenység legalább olyannyira fontos, mint a bűnügyi területen ellátott pszichológusi munka, hiszen *„a rendvédelmi munka hatékony és egyben tartós végzéséhez (...) az is elengedhetetlen, hogy valaki rendelkezzen azokkal a pszichológiai jellemzőkkel, amelyek képessé teszik őt arra, hogy az általa végzett munka okozta fokozott pszichés megterhelés ellenére is meg tudja őrizni a testi-lelki egészségét”* (Malét-Szabó, 2020: 185). Ennek a megőrzésnek a támogatása az alapellátói tevékenység alfája és omegája.

A fentiek után, az egyes rendészeti alkalmazott pszichológiai alterületek áttekintését követően fontos kiemelni, hogy az általam vázolt alternatív keretrendszer is multidimenzionális megközelítésben, egymásra épülő és ható rendszerként értelmezendő: a kriminológiai pszichológia eredményeit a kriminalisztikai és a börtönpszichológia is egyaránt tudja alkalmazni, ahogyan a börtönpszichológia is sokat meríthet mind a műveleti, mind a bűnügyi-kriminálpszichológia ismereteiből. A börtönpszichológia fogvatartotti állományról alkotott pszichológiai ismereteit pedig a kriminalisztikai pszichológia tudja feladatellátása során alkalmazni, különösen a bűnügyi viselkedéselemzéssel kapcsolatos feladatok végzése során. Az új, alternatív keretrendszer a tisztább tudományterületi elhelyezkedést, akadémiai felosztást és az eddig meglehetősen instabil szakmai identitás kialakulását hivatott szolgálni – a gyakorlati megvalósulás pedig közös, kölcsönhatásokon alapuló folyamat eredménye.

2. Javaslatok a kapott eredmények tudományos és gyakorlati felhasználhatóságára

Áttekintve valamennyi eredményt, hipotézis-vizsgálatot, valamint összegző elemzést, doktori kutatásom felhasználhatósága kapcsán az alábbiak fogalmazhatók meg.

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy kutatásom, noha rejt magában gyakorlati elemeket, elsősorban alapkutatóként kezelendő. Kutatásom során feltártam egy ez idáig nem vizsgált, minősített emberölés-kategóriát, és kevert kutatómódszertani eljárásoknak köszönhetően alapjaiban sikerült feltárni a szexuális motivációjú emberölések pszichodinamikáját, az elkövetők főbb kriminológiai és pszichológiai jellemzőit és a bűncselekmény elkövetésének főbb karakterisztikáit. A multidiszciplináris megközelítés nagyban hozzájárult a plasztikus megértéshez: a rendészettudományi, a kriminológiai és a pszichológiai aspektusoknak

köszönhetően a szexuális emberölés komplex megközelítésben került elemzésre, majd részletes leírásra.

Ugyancsak kiemelendő, hogy a kutatás során megállapítást nyert, hogy a szexuális emberölések elkövetése mögött nem húzódik meg major klinikai zavar, amely eredmény ismertetése és közlése hozzájárulhat a parafilias zavarok túlmisztifikálásának csökkentéséhez, másrészt a parafilias zavarral élő betegek betegségbelátásához és terápiába történő csatlakozásukhoz.

2.1. A kapott eredmények tudományos területen történő felhasználhatósága

Kutatásom eredményei a tudományos gondolkodásban az alábbiak szerint alkalmazható.

- 1) Javasolt a kriminálpszichológia új megközelítésének, valamint a tágabban értelmezett rendészeti alkalmazott pszichológia terminológiának bevezetése és alkalmazása. Ezáltal valamennyi, rendészeti-bűnügyi-igazságügyi alkalmazott lélektani kutatások sokkal plasztikusabbak lehetnek, valamint az egyes pszichológus-identitások kikristályosodása is támogatást nyerne.
- 2) Az általam meghatározott rendészeti alkalmazott pszichológiai keretrendszer mentén célravezető lenne egy szakirányú protokoll kidolgozása – mintegy a 2009-es szakmai protokoll frissítése és kiegészítése –, amelyben rögzítésre kerülnének az adott alkalmazott területekhez szükséges végzettségek és kompetenciák listája, az adott szakterületi tevékenység és feladatellátás során alkalmazandó pszichológiai eljárások és azok tudományos alapjai, valamint a követendő irányelvek is.
- 3) A műveleti pszichológia empirikus igazolása még várat magára – célszerű lenne a jövőben fókuszáltan műveleti pszichológiai kutatások végzése annak érdekében, hogy a szakterület és annak módszerei validitás- és reliabilitás-vizsgálata megtörténhessen.
- 4) A szexuális motivációjú emberölés vonatkozásában érdemes lenne további kvalitatív vizsgálat elvégzése – főként interjú helyzetben végzett kutatás lehet preferált ezen téma kapcsán.

2.2. A kapott eredmények gyakorlati felhasználhatósága

Az eredmények meglátásom szerint az alábbi gyakorlati feladatellátásban lehetnek hasznosak.

A szexuális emberölést elkövetők vizsgálata során leírt három elkövetői típus és azok azonosított karakterisztikái a szexuális jellegű emberölés-cselekmények felderítése során használható fel a leginkább: a helyszínelemzés és a specifikus elkövetői profilalkotás alapjául szolgálhatnak a típusleírások, ez pedig segít a lehetséges elkövetői kör szűkítésében és a bűncselekmény felderítésének időbeliségében.

Kutatásom eredménye tehát elsődlegesen a bűnügyi profilalkotás, mint gyakorlati feladatvégzés során alkalmazható a leginkább.

Amint azt láttuk, egyrészt a bűnügyi profilalkotásnak több irányzata is ismert, melyek közül az egyik – nem mellesleg a legrégebbi irányzata – a pszichológiai / klinikai profilalkotás, amely „öregségének” ellenére nem rendelkezik jól kidolgozott, egzakt módszertannal, és az eljárás validitás- és reliabilitás-vizsgálata empirikus úton nem teljes mértékben igazolt. Kutatásom során választ kaphatunk a validitás és relevancia kérdésére is, ezáltal a gyakorlati munkavégzés során megbízhatóbb pszichológiai profilalkotásban bízhatunk.

Másrészt, hazánkban a profilalkotói munka nem tekint vissza hosszú távú szervezett működésre, lévén, hogy a Speciális Nyomozástámogató és Viselkedéselemző Csoport 2021-ben kezdte meg működését szervezett keretek között. Annak ellenére pedig, hogy hazánkban a bűnügyi profilalkotás már az 1990-es évek közepén megjelent, a pszichológiai irányzat csak a 2010-es évek második felétől képviselteti magát. Ebből adódik, hogy hazánkban a klinikai módszertannal készülő bűnügyi profilok még inkább hátrányból indulnak.

Mindemellett fontos rámutatni arra, hogy a kutatásban nyert eredmények csak óvatos iránymutatásként kezelendők. Ennek oka, hogy viszonylag kisszámú minta állt rendelkezésre a kutatás során, ami egyrészt tudományos szempontból hátránynak tekinthető, ugyanakkor a társadalmi perspektívát nézve megnyugtató, hogy hazánkban nem a szexuális emberölések prevalenciája a legjellemzőbb emberölés-kategória.

A kutatás eredménye a bűnügyi profilalkotás során történő alkalmazhatóság hangsúlya mellett egy másik területen is alkalmazható lehet, ami pedig nem más, mint a büntetés-végrehajtás. Bv. környezetben a kutatás eredménye a szexuálisemberölést elkövető fogvatartottak egyéni kezelési utasításában, egyéni gondozási tervében és reintegrációs folyamatokban lehet hasznos.

3. Limitációk és kitekintés

Kutatásom egyik limitációjaként a már oly sokszor említett mintaelemszám tekinthető. Noha a kutatásban vizsgált büntetőeljárások viszonylag nagy időintervallumot fednek le (2000 év eleje és 2023 év vége között elkövetett szexuális emberölések kerültek feldolgozásra), a mintaelemszám ennek ellenére alacsony: összesen 24 büntetőeljárás és 23 elkövető került elemzésre. Ezen különösebben nincs lehetőség változtatni: ha ennyi büntetőeljárás feleltethető meg a mintába kerülés feltételeinek, az ellen nem lehet mit tenni. Ugyanakkor célszerű lenne a 2023. december 31. után elkövetett, és a mintába illeszkedő bűncselekmények feldolgozásával és vizsgálatával kiegészíteni és folytatni a kutatást.

Ugyancsak limitációként kezelhetők a választott kvalitatív kutatómódszertani eljárások (dokumentum- és tartalomelemzés és összehasonlító esettanulmány). Tekintettel arra, hogy a 2023. december 31-et követő időszakban sem történt kiugróan magas szexuális emberölés, így az azokkal a büntetőeljárásokkal kiegészített minta sem lenne alkalmas kvantitatív alapú kutatás elvégzésére. Ugyanakkor célravezető lenne a kutatás folytatása és kibővítése más típusú kvalitatív kutatómódszertani eljárásokkal, különös tekintettel az interjúra, mint kvalitatív eljárásra. Az interjú, legyen az akár strukturált, akár félig strukturált interjútechnika, még mélyebbre tud minket vezetni a témában és még mélyebb összefüggések feltárására lehet alkalmas. Az interjúk elemzéséhez pedig érdemes olyan elemzési szempontrendszer és eljárást kiválasztani, amely alkalmas az alacsony mintaelemszámmal készült interjúk elemzéséhez. Ilyen eljárás lehet többek között az Interpretatív Fenomenológiai Analízis (Rác és mtsai, 2016a, 2016b), amely jellegéből adódóan alkalmas igen alacsony mintával készült interjú szisztematikus feldolgozására: módszertani jellegéből fakadóan 3-6 fővel készült interjú is elegendő a strukturált IPA-kutatásokhoz.

Végezetül egyben limitáció és jövőre vonatkozó kitekintés, hogy jelen kutatás kontrollcsoport bevonásával történő megismétlése és kiegészítése tovább árnyalhatja a szexuális emberölésről alkotott képünket. A kontrollcsoport összetétele szintén izgalmas kérdés: célravezető lenne egyrészt más emberölést elkövető személyek összehasonlító vizsgálata a szexuális emberölést elkövető személyekkel, másrészt izgalmas perspektíva lenne a szexuális emberölések és a szexuális erőszakos bűncselekmények összehasonlító vizsgálata. Ennek okán javasolt a kutatás folytatása és két kontrollcsoporttal történő kiegészítése: egyrészt más – akár minősített – emberölést elkövetők csoportjával, másrészt szexuális erőszakot elkövető személyek

csoportjával. Ez a kiegészítés vélhetően ugyancsak izgalmas tudományos eredményekhez juttatna bennünket.

Fentiek alapján is látszik, hogy a szexuális motivációjú emberölések kutatása még nagyon sok megválaszolandó kérdést és feltárandó lehetőséget rejt magában, így a jövőben javasolt a kérdéskör további vizsgálata.

XII. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Jogforrások

- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
- 34/2007. BK vélemény a garázdaság halmazati kérdéseiről
- 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól
- 30/2011. (IX.22) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 13/2014. (XII.16.) IM rendelet a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól
- 14/2014. (XII.17.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak fegyelmi felelősségéről
- 24/2014. (VII. 11.) ORFK utasítás a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról
- 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről
- 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
- 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 23/2018. (VI.21.) ORFK utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról
- *20. számú módszertani levél az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről.* Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.
- *10. számú módszertani levél az igazságügyi pszichológus szakértők működési köréről és tevékenységéről.* Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.
- *5/2020. sz. módszertani levél az igazságügyi klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológia egyes szakértői vizsgálatairól.* Országos Igazságügyi Orvostani Intézet.
- 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról

- 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról
- 7/2020. (III. 25.) BVOP utasítás a fogvatartottak elterelés szolgáltatásban való részvételéről
- 18/2020. (V.29.) BVOP utasítás a fogvatartotti krízisek, öngyilkossági kísérletek és önártalmak megelőzéséről
- 50/2020. (X.16.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezetben szolgálatot teljesítő pszichológusok szervezeti jogállásáról és a fogvatartottakkal végzett tevékenységéről
- 64/2020. (XII.12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról
- 71/2020. (XII. 18.) BVOP utasítás a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményt elkövetők visszaesési valószínűségének csökkentésére irányuló feladatok végrehajtásáról
- 2/2021. (I. 14.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos szolgálati jogviszonyban állók és rendvédelmi igazgatási alkalmazottak egészségügyi és pszichológiai ellátással összefüggő kérdéseiről
- 20/2021. (IV. 16.) BVOP utasítás a sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegeken elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos feladatok végrehajtásáról
- 8/2022. (IV.29.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának pszichológiai ellátásáról
- 47/2022. (XII. 27.) BM rendelet a szerződéses határvadász jogviszonyával, képzésével és vizsgáztatásának rendjével összefüggő egyes szabályokról
- 12/2023. (II.3.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos és rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban foglalkoztatott személyi állományi tagjainak alkalmasságvizsgálatáról
- 4/2024. (III. 7.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről
- 29/2024. (X. 9.) ORFK utasítás a Rendőrség állományának alkalmasságvizsgálatáról szóló 35/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás módosításáról
- 26/2025. (XI. 20.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről

2. Irodalomjegyzék

- Abel, G. G. – Becker, J. B. – Cunningham-Rathner, J. – Mittelman, M. – Rouleau, J. L. (1988): Multiple paraphilic diagnoses among sex offenders. *The Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 16(2), 153-168.
- Aggrawal, A. (2009): A new classification of necrophilia. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 16(6), 316-320. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2008.12.023>
- Ahn, B. H. – Kim, J. H. – Oh, S. – Choi, S. S. – Ahn, S. H. – Kim, S. B. (2012): Clinical features of parricide in patients with schizophrenia. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 46(7), 621-629. <https://doi.org/10.1177/0004867412442499>
- Ainsworth, M. D. S. (1989): Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Alföldi, Á. D. (2012): A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, 8, 980–987.
- Alison, L. J. – Eyre, M.: *Killer in the shadows: The monstrous crimes of Robert Napper*. Pennant Books, UK, 2009.
- Alison, L. – Bennell, C. – Mokros, A. – Ormerod, D. (2002): The personality paradox in offender profiling: A theoretical review of the processes involved in deriving background characteristics from crime scene actions. *Psychology, Public Policy, and Law*, 8(1), 115–135. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.8.1.115>
- American Psychiatric Association: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th edition, text revision*. APA, Arlington, US-VA, 2022.
- American Psychiatric Association: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th edition*. Arlington, US-VA, APA, 2013.
- American Psychiatric Association: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. (DSM-I)*. Arlington, US-VA, APA, 1952.
- American Psychological Association: Specialty Guidelines for Forensic Psychology. *American Psychological Association*, 68(1), 7-19.
- Andó S.: *A Magyar Honvédség 1990. utáni katonapszichológiai szaktevékenységének elemző értékelése. Doktori (PhD) disszertáció*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2024.
- Andó S. (2020): A fokozott készenléti állapot néhány missziós vonatkozása. *Honvédségi Szemle*, 148(5), 82-95. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.5.7>
- Antal L.: *A tartalomelemzés alapjai (Gyorsuló idő)*. Magvető Kiadó, Budapest, 1976.

- Antonius, D. – Sinclair, S. J. – Shiva, A. A. – Messinger, J. W. – Maile, J. – Siefert, C. J. – Belfi, B. – Malaspina, D. – Blais, M. A. (2013): Assessing the Heterogeneity of Aggressive Behavior Traits: Exploratory and Confirmatory Analyses of the Reactive and Instrumental Aggression Personality Assessment Inventory (PAI) Scales. *Violence and Victims*, 28(4), 587–601. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.vv-d-12-00032>
- Aresti, A. – Eatough, V. – Brooks-Gordon, B. (2010): Doing time after time: An interpretative phenomenological analysis of reformed ex-prisoners' experiences of self-change, identity and career opportunities. *Psychology, Crime & Law*, 16(3), 169-190.
- Arrigo, B. A.: *Introduction to Forensic Psychology*. Academic Press, San Diego, US-CA, 2003.
- Arrigo, B. A. – Purcell, C. E. (2001): Explaining Paraphilias and Lust Murder: Toward an Integrated Model. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 45(1), 6-31. <https://doi.org/10.1177/0306624X01451002>
- Áspán N. – Halász J.: Ridegen és érzéketlenül: Életellenes bűncselekményeket elkövető fiatalok antiszociális személyiségfejlődésének elemzése. In: Tamási E. (szerk.): *Különös kegyetlenséggel... Emberölést elkövető fiatalok és fiatal felnőttek kriminológiai vizsgálata*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015, 115-141.
- Balláné Füstter E.: A kriminalisztika fogalma, tárgya, alapelvei és belső rendszere. In: Balláné Füstter E. (szerk.): *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 13-18.
- Baraczka K.: Igazságügyi elmekörtan. In: Tóth É. – Belovics E. (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I. kötet*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, 2015, 505-545.
- Baran B. – Szabó F. Á. – Zsigmond R. I.: Forenzikus pszichiátria. In: Németh A. – Füredi J. – Lazár J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 739-759.
- Barkow, J. H. – Cosmides, L. – Tooby, J.: *The adapted mind: Evolutionary Psychology and the Generation of Culture*. Oxford University Press, Oxford, UK, 1992.
- Beauregard, E. (2007): Criminal profiling: Art or science? *The Society of Notaries Public of British Columbia*, 16(4), 16-17.
- Beauregard, E. – DeLisi, M. (2018): Stepping stones to serial murder: The role of developmental factors in the etiology of sexual homicide. *Journal of Criminal Psychology*, 8(3), 199-204.

- Beauregard, E. – Martineau, M. (2013): A descriptive study of sexual homicide in Canada: Implications for police investigations. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(12), 1454-1476. <https://doi.org/10.1177/0306624x12456682>
- Beauregard, E. – Proulx, J. – Rossmo, K. – Leclerc, B. – Allaire, J-F. (2007): Script Analysis of the Hunting Process of Serial Sex Offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 34(8), 1069–1084. <https://doi.org/10.1177/0093854807300851>
- Beauregard, E. – Proulx, J. (2002): Profiles in the offending process of nonserial sexual murderers. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(4), 386-399.
- Beech, A. R. – Fisher, D. – Ward, T. (2005): Sexual murderers’ implicit theories. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(11), 1366-1389. <https://doi.org/10.1177/0886260505278712>
- Bellavics M. Zs.: *Klinikai profilozás és empiria: a kriminalitás és a mentális zavar kapcsolata egy fiatalkorú bűnelkövetői mintában. Doktori (PhD) disszertáció.* Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2024.
- Bellavics M. Zs. (2022): Az antiszocialitás megjelenése az egyes személyiségzavarokban és annak kriminológiai jelentősége. *Magyar Rendészet*, 22(2), 65-78. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.2.4>
- Bendzsák K. – Benke M. (1994): Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Rendészeti Szemle*, 32(5), 21– 37.
- Bereczkei T.: Szenvedélyek rabságában. A szerhasználat és a függőség evolúciós gyökerei. In: Gyuris P. – Meskó N. – Tisljár R. (szerk.): *Az evolúció árnyoldala. A lelki betegségek és az alternatív szexualitás darwini elemzése.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014, 79-100.
- Bíró Gy. – Vadász A. (2003): A hajléktalan személyek sérelmére elkövetett bűncselekmények egyes kérdései. *Esély*, 4, 31-55.
- Bjørkly, S. (2002): Psychotic symptoms and violence toward others—a literature review of some preliminary findings: Part 1. Delusions. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6), 617-631. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(01\)00049-0](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(01)00049-0)
- Boda J. (szerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- Boda Z. (2021): Az emberölés kriminálpszichológiai megközelítése. *Belügyi Szemle*, 69(2. ksz.), 9-30. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.1>
- Boda Z. – Papp L. (2020): Az erőszakos bűncselekményekhez vezető antiszociális viselkedés kriminálpszichológiai megközelítése. *Magyar Rendészet*, 20(2), 15-34. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.1>

- Bogdány Gy. (2018): A prostituáltak sérelmére elkövetett emberölések és nyomozásuk néhány sajátossága. *Belügyi Szemle*, 66(5), 132–146.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.5.8>
- Bolyky O.: *Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Doktori (PhD) disszertáció.* PPKE Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2018.
- Bolyky O.: A kiterjesztett öngyilkosságok kriminológiai háttérére. In. Vókó Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 52.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015(a), 59-76.
- Bolyky O.: Született gyilkosok? Motivációk és mentális jellemzők. In. Tamási E. (szerk.): *Különös kegyetlenséggel... Emberölést elkövető fiatalok és fiatal felnőttek kriminológiai vizsgálata.* OKRI, Budapest, 2015(b), 85-103.
- Bolyky O.: Igazságügyi elmeorvos és pszichológus szakértő a fiatalok és fiatal felnőttek elleni büntetőeljárásban. In. Tamási E. (szerk.): *Különös kegyetlenséggel... Emberölést elkövető fiatalok és fiatal felnőttek kriminológiai vizsgálata.* OKRI, Budapest, 2015(c), 104-114.
- Boros J. – Kovács Zs. – Patyi D. – Szucsáki M. – Kovács K. (2017): Bűnözői típusok azonosítása a bűncselekmény-narratívumokban. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 72.3(3), 325-343. <https://doi.org/10.1556/0016.2017.3.3>
- Boros J. – Csetneky L.: *Börtönpszichológia.* Rejtjel Kiadó, Budapest, 2000.
- Brink, J. H. – Doherty, D. – Boer, A. (2001): Mental disorder in federal offenders: A Canadian prevalence study. *International journal of law and psychiatry*, 24(4-5), 339-356.
[https://doi.org/10.1016/s0160-2527\(01\)00071-1](https://doi.org/10.1016/s0160-2527(01)00071-1)
- Brittain, R. P. (1970): The sadistic sexual murderers. *Medicine, Science and the Law*, 10(4), 198-207. <https://doi.org/10.1177/002580247001000402>
- Buda B.: *Szexuális viselkedés.* Animula Kiadó, Budapest, 2002.
- Bull, R. – Cooke, C. – Hatcher, R. – Woodhams, J. – Bilby, C. – Grant, T. (szerk.): *Criminal psychology: A beginner's guide.* Oneworld, London, UK, 2006.
- Bulut, S. – Çankaya, M. C. (2020): Understanding the Reasons of Pedophilia. *Clinical Research in Psychology*, 3(1), 1–4. <https://doi.org/10.33309/2639-9113.030101>
- Bumgarner, J. B.: Profiling and Professionalization of Criminal Investigation. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes.* Humana Press, Totowa, US-NJ, 2008, 277-292.

- Burgess, A. W. – Hartman, C. R. – Ressler, R. K. – Douglas, J. E. – McCormack, A. (1986): Sexual homicide: A motivational model. *Journal of Interpersonal Violence*, 1(3), 251-272. <https://doi.org/10.1177/088626086001003001>
- Burns, J. M. – Swerdlow, R. H. (2003): Right Orbitofrontal Tumor with Pedophilia Symptom and Constructional Apraxia Sign. *Archives of Neurology*, 60(3), 437-440. <https://doi.org/10.1001/archneur.60.3.437>
- Buss, D. M. – Schmitt, D. P. (1993): Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100, 204-232.
- Canter, D. (2000): Offender Profiling and Criminal Differentiation. *Legal and Criminological Psychology*, 5(1), 23–46. <https://doi.org/10.1348/135532500167958>
- Canter, D. – Youngs, D. (2012): Narratives of criminal action and forensic psychology. *Legal and Criminological Psychology*, 17, 262–275.
- Canter, D. V. – Alison, L. J. – Alison, E. – Wentink, N. (2004): The Organized/Disorganized Typology of Serial Murder: Myth or Model? *Psychology, Public Policy, and Law*, 10(3), 293–320. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.10.3.293>
- Canter, D.V. – Youngs, D.: Beyond profiling: The need for an Investigative Psychology. In: Bull, R. – Carson, D. (szerk.): *Handbook of psychology in legal contexts*, 2nd edition. Wiley, Chichester, UK, 2003, 171-206.
- Carter, A. J. – Hollin, C. R. (2010): Characteristics of non-serial sexual homicide offenders: A review. *Psychology, Crime & Law*, 16(1-2), 25-45. <http://dx.doi.org/10.1080/10683160802621933>
- Cantor, J. M. – Kabani, N. – Christensen, B. K. – Zipursky, R. B. – Barbaree, H. E. – Dickey, R. – Klassen, P. E. – Mikulis, D. J. – Kuban, M. E. – Blak, T. – Richards, B. A. – Hanratty, M. K. – Blanchard, R. (2008): Cerebral white matter deficiencies in pedophilic men. *Journal of Psychiatric Research*, 42(3), 167–183. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2007.10.013>
- Carver, C. S. – Scheier, M. F.: *Személyiségpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- Chan, H. C. O.: Sexual homicide: A review of recent empirical evidence (2008 to 2015). In: Brookman, F. – Maguire, E. R. – Maguire, M. (szerk.): *The Handbook of Homicide*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, US-NJ, 2017, 105-130.
- Chan, H. C. O. (szerk.): *Understanding Sexual Homicide Offenders. An Integrated Approach*. Palgrave Macmillan Publ., London, 2015.

- Chan, H. C. O. – Beauregard, E. (2016): Choice of weapon or weapon of choice? Examining the interactions between victim characteristics in single-victim male sexual homicide offenders. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 13(1), 70-88. <http://dx.doi.org/10.1002/jip.1432>
- Chan, H. C. O. – Beauregard, E. – Myers, W. C. (2015): Single-Victim and Serial Sexual Homicide Offenders: Differences in Crime, Paraphilias and Personality Traits. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 25(1), 66-78. <https://doi.org/10.1002/cbm.1925>
- Chan, H. C. O. – Heide, K. M. (2009): Sexual Homicide: A Synthesis of the Literature. *Trauma, Violence & Abuse*, 10(1), 31–54. <http://dx.doi.org/10.1177/1524838008326478>
- Chiesa, R. – Ducci, S. – Ciappi, S.: *Profiling hackers: The science of criminal profiling as applied to the world of hacking*. Auerbach Publications, Boston, US-MA, 2008.
- Chopin, J. – DeLisi, M. – Beauregard, E. (2023): Developmental Sequela for Sexual Homicide: Testing an Integrated Multi-Theoretical Model. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(7-8), 5721-5747. <https://doi.org/10.1177/08862605221127199>
- Chopin, J. – Beauregard, E. (2022): Sexual sadism: Its role in the crime-commission process of sexual homicide of children. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(1-2), NP350-NP374. <https://doi.org/10.1177/0886260520916844>
- Chopin, J. – Beauregard, E. (2021): Patterns of overkill in sexual homicides. *Journal of Criminal Psychology*, 11(1), 44-58. <http://dx.doi.org/10.1108/JCP-10-2020-0045>
- Chopin, J. – Beauregard, E. (2020): Sexual sadism: Its role in the crime-commission process of sexual homicide of children. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(1-2), NP350-NP374. <https://doi.org/10.1177/0886260520916844>
- Chopin, J. – Beauregard, E. (2019): Sexual Homicide in France and Canada: An International Comparison. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19-20), 1-24. <https://doi.org/10.1177/0886260519875547>
- Cohen, L. J. – Galynker, I. I. (2002): Clinical Features of Pedophilia and Implications for Treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8(5), 276–289. <https://doi.org/10.1097/00131746200209000-00004>
- Colins, O. F. (2016): Assessing Reactive and Proactive Aggression in Detained Adolescents Outside of a Research Context. *Child Psychiatry and Human Development*, 47(1), 159–172. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0553-z>
- Comer, D. J.: *A lélek betegségei. Pszichopatológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

- Cornell, D. G. – Warren, J. – Hawk, G. – Stafford, E. – Oram, G. – Pine, D. (1996): Psychopathy in Instrumental and Reactive Violent Offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(4), 783–790. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.64.4.783>
- Corteen, K. – Steele, R. – Cross, N. – McManus, M.: *Forensic Psychology, Crime and Policing*. Bristol University Press, Bristol, UK, 2023.
- Costrachevici, L-M. – Delcea, C. (2019): Sexual deviance. The sexual sadism. *International Journal of Advanced Studies in Sexology*, 1(1), 23-27. <http://dx.doi.org/10.46388/ijass.2019.12.114>
- Coupe, J. J.: *A clinical approach to deductive profiling. Doktori (PhD) disszertáció*. Widener University, Chester, Pennsylvania, US-PA, 2003.
- Csernyikné Póth Á. – Fogarasi M.: *Kriminálpszichológia*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006.
- Csigó K.: Fejlődésméletek. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 65-77.
- Csirik Gy. M. (2014): Néhány gondolat a bűnügyi személyiségprofil-alkotás alapvető kérdéseiről. *Magyar Rendészet*, 14(4), 95-114.
- Darjee, R. (2019): Sexual Sadism and Psychopathy in Sexual Homicide Offenders: An Exploration of Their Associates in a Clinical Sample. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(9), 1-28. <https://doi.org/10.1177/0306624X19836872>
- Darjee, R. – Baron, E.: Recent research on sexual homicide in Scotland: Characteristics, crime scene themes and comparison with non-homicidal sexual aggressors. In. Proulx, J. – Beauregard, E. – Carter, A. J. – Mokros, A. – Darjee, R. – James, J. (szerk.): *Routledge international handbook of sexual homicide studies*. Routledge, London, UK, 2018, 196-218.
- Davies, G. M. – Beech, A. R. – Colloff, M. A.: *Forensic Psychology: Crime, Justice, Law, Interventions. 4th edition*. Wiley & Sons, Ltd., Hoboken, US-NJ, 2024.
- Davis, M. – Rainbow, L. – Fritzon, K. – West, A. – Brooks, N.: Behavioural investigative advice: A contemporary commentary on offender profiling activity. In. Griffiths, A. – Milne, R. (szerk.): *The Psychology of Criminal Investigation: From Theory to Practice*. Routledge/Taylor&Francis, New York, US-NY, 2018.

- Dawson, S. – Bannerman, B. – Lalumière, M. (2016): Paraphilic interest: An examination of sex differences in a non-clinical sample. *Sex Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 10, 195-209. <https://doi.org/10.1177/1079063214525645>
- De River, P.: *The sexual criminal*. Charles C. Thomas, Springfield, US-IL, 1949.
- De Vos, G. A. (1952): A Quantitative Approach to Affective Symbolism in Rorschach Responses. *Journal of Projective Techniques*, 16, 133–150. <https://doi.org/10.1080/08853126.1952.10380415>
- Doan, B.: *Empirical tests of the homology assumption in criminal profiling*. Memorial University of Newfoundland, St. John's, Kanada, 2008.
- Domán A. (2017): A szkizofrénia lehetséges hatásai az emberi személyiségre a büntetőjog szemszögéből. *Büntetőjogi Szemle*, 1, 28-34.
- Douglas, J. E. – Burgess, A. W. – Burgess, A. G. – Ressler, R. K. (szerk.): *Crime Classification Manual. 2nd edition*. John Wiley & Sons, Inc., San Francisco, US-CA, 2006.
- Dósa Á.: Az igazságügyi pszichiátriai szakértői tevékenység a különböző jogágakban. In: Kuncz E. (szerk.): *Igazságügyi pszichiátria*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2011, 13-34.
- Dulai P. (2020): A médiaerőszak által belobbantott tűz – egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemszögéből. *Belügyi Szemle*, 68(2), 103-113. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.7>
- Eckert, W. G.: Sex crimes and abnormal sexual behavior. In: Tedeschi, C. G. – Eckert, W. G. – Tedeschi, L. G. (szerk.): *Forensic Medicine: a study in trauma and environmental hazards. Vol.2*. WB Saunders, Philadelphia, US-PA, 1977.
- Ehmann B. – Balázs L. (2015): A sarkvidéktől a világűr: a pszichológiai tartalomelemzés alkalmazása izolált kiscsoportok vizsgálatára. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 70. 4/2., 723-742. <https://doi.org/10.1556/0016.2015.70.4.2>
- Eichinger, M. – Darjee, R. (2021): Sexual homicide in Australia and New Zealand: A description of offenders, offences and victims. *Psychiatry, Psychology and Law*, 28(1), 885-908. <https://doi.org/10.1080/13218719.2021.1894261>
- Elekesné Lenhardt Zs.: *Profilalkotás a gyakorlatban. Konferenciaelőadás*. In.: Közszolgálat és pszichológia konferencia, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2015.
- Ellerby, L. A.: *Consistencies in personality characteristics and behavior patterns of homicide offenders: A synthesis of a police technique and psychological theory*. University of Manitoba, Winnipeg, Kanada, 1986.

- Egan, V. – McMurrin, M. – Richardson, C. – Blair, M. (2000): Criminal Cognitions and Personality: What Does the PICTS Really Measure? *Criminal Behaviour and Mental Health*, 10(3), 170–184. <https://doi.org/10.1002/cbm.355>
- Enos, W. F. – Beyer, J. C.: Sex Crimes. In: Spitz, W. U. – Fisher, R. S. (szerk.): *Medicolegal Investigation of Death. 2nd edition*. Charles C Thomas Publisher, Springfield, US-IL, 1980, 511-526.
- Euler, F. – Steinlin, C. – Stadler, C. (2017): Distinct Profiles of Reactive and Proactive Aggression in Adolescents: Associations with Cognitive and Affective Empathy. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s13034-016-0141-4>
- Fairchild, G. – van Goozen, S. H. M. – Calder, A. J. – Goodyer, I. M. (2013): Research review: evaluating and reformulating the developmental taxonomic theory of antisocial behaviour. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(9), 924-940. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12102>
- Fantoly Zs. (2022): Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. *Magyar Rendészet*, 22(2), 229-236. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.14>
- Farkas J.: Pszichológia és közszolgálat. In: Haller J. – Farkas J. (szerk.): *Pszichológia a közszolgálatban I*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 13-22.
- Farkas J.: *Gyermekek sérelmére elkövetett családon belüli erőszak. Doktori (PhD) disszertáció*. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2013.
- Farkas J. – Horváth J. (szerk.): *A rendészeti szervezeti kultúra többszemponú megközelítése*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.
- Fankhanel, E. – Esteban, C. – Berrios, J. – Figueroa, F. – Santos-Gómez, M. del C. – Rivera-Segarra, E. (2021): Descriptive Paraphilic Behaviors in the General Non-Clinical Population in Puerto Rico. *Revista Caribeña de Psicología*, 5, e5543. <https://doi.org/10.37226/rcp.v5i1.5543>
- Fava, M. (1998): Depression with Anger Attacks. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 59(18), 18–22.
- Finkelhor, D.: *Child sexual abuse: New theory and research*. The Free Press, New York, US-NY, 1984.
- Fioritti, A. – Melega, V. – Ferriani, E. – Rucci, P. – Scaramelli, A. R. – Venco, C. – Santarini, F. (2001): Crime and mental illness: an investigation of three Italian forensic

hospitals. *Journal of Forensic Psychiatry, 12(1), 36-51.*
<https://doi.org/10.1080/09585180122377>

- Flick, U. – von Kardoff, E. – Steinke, I.: What is qualitative research? An introduction to the field. In. Flick, U. – von Kardoff, E. – Steinke, I. (szerk.): *A Companion to Qualitative Research*. Sage Ltd., London, 2004, 3-11.
- Fliegau G. (2012): A börtönpszichológia elhatárolása a kriminálpszichológiától. *Börtönügyi Szemle, 31(1), 45-62.*
- Fluyau, D. (2018): Integrating DSM/ICD, Research Domain Criteria, and Descriptive Psychopathology in Teaching and Practice of Psychiatry. *Frontiers in Psychiatry, 9(484), 1-9.* <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyt.2018.00484>
- Fox, B. – Burckley, J. – Corona, A.: Psychological Profiling and Sex Offenders: A Review of the Research and Recommendations for Police Investigations. In. Deslauriers-Varin, N. – Bennell, C. (szerk.): *Criminal Investigations of Sexual Offenses*. Springer, US-CA, 2021, 17-32.
- Frances, A. – Wollert, R. (2012): Sexual Sadism: Avoiding Its Misuse in Sexually Violent Predator Evaluations. *The Journal of American Academy of Psychiatry and Law, 40(3), 409-416.*
- Francis, B. – Soothill, K. (2000): Does sex offending lead to homicide? *The Journal of Forensic Psychiatry, 11(1), 49-61.* <https://doi.org/10.1080/095851800362355>
- Fülöp Gy. (1997): Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben. *Belügyi Szemle, 45(12), 5–12.*
- Gampel A. – Székely Gy. L. (2009): A profilalkotás alkalmazásának lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja, Különszám, 19-31.*
- Gao, Y. – Tuvblad, C. – Schell, A. – Baker, L. – Raine, A. (2015): Skin Conductance Fear Conditioning Impairments and Aggression: A Longitudinal Study. *Psychophysiology, 52(1), 288–295.* <https://doi.org/10.1111/psyp.12322>
- Gee, D. – Belofastov, A.: Profiling Sexual Fantasy. Fantasy in Sexual Offending and the Implications for Criminal Profiling. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*. Humana Press, Totowa, US-NJ, 2006, 49-71.
- Geberth, V. J.: *Practical homicide investigation: Tactics, procedures, and forensic techniques. 5th edition.* Taylor & Francis, UK, 2020.

- Gentile, G. – Boracchi, M. – Gherardi, M. – Mariocco, F. – Muccino, E. – Tambuzzi, S. – Zoja, R. (2020): Cutaneous wound metallic residue pattern analysis with SEM-EDX in a forensic case of overkill. *The Medico-Legal Journal*, 88(3), 155-159. <https://doi.org/10.1177/0025817220923670>
- Gerard, F. – Mormont, C. – Kocsis, R. N.: Offender Profiles and Crime Scene Patterns in Belgian Sexual Murders. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*. Humana Press, Inc., Totowa, US-NJ, 2007, 27-47.
- Giannetakis, P. (2017): Behavioral Patterns and Genesis of a Polymorphous Paraphilic Serial Killer. *Journal of Forensic Sciences & Criminal Investigation*, 6(1), 1-6. <http://dx.doi.org/10.19080/JFSCI.2017.06.555683>
- Goodwill, A. M. – Lehmann, R. J. B. – Beaugard, E. – Andrei, A. (2016): An action phase approach to offender profiling. *Legal and Criminological Psychology*, 21(2), 229–250. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12069>
- Gordon, W. – Langmaid, R.: *Kvalitatív piackutatás*. HVG Kiadó, Budapest, 1997.
- Gósiné Greguss A. – Bányai É.: A motiváció. In. Oláh A. (szerk.): *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006, 321-369.
- Gósiné Greguss A. – Székely A.: A pszichológia módszerei. In. Oláh A. (szerk.): *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006, 51-91.
- Gratzner, T. – Bradford, J. M. (1995): Offender and offense characteristics of sexual sadists: A comparative study. *Journal of Forensic Science*, 40(3), 450-455.
- Greco, R. – Curci, A. – Grattagliano, I. (2009): Juvenile Criminality: General Strain Theory and the Reactive-Proactive Aggression Trait. *Rivista di Psichiatria*, 34(5), 328–336.
- Greenall, P. V. – Richardson, C. (2015): Adult male-on-female stranger sexual homicide: A descriptive (baseline) study from Great Britain. *Homicide Studies*, 19(3), 237-256. <https://doi.org/10.1177/1088767914530555>
- Gross, H.: *Kriminal-Psychologie*. Verlag von F. C. W. Vogel, Lipcs, 1905.
- Groth, A. N. – Birnbaum, H. J. (szerk.): *Men Who Rape: The Psychology of the Offender*. Plenum Publishing Corp, New York, US-NY, 1979.
- Groth, A. N. – Burgess, W. – Holmstrom, L. L. (1977): Rape: power, anger, and sexuality. *American Journal of Psychiatry*, 134(11), 1239–1243. <https://doi.org/10.1176/ajp.134.11.1239>

- Groves, R. M. – Salfati, C. G. – Elliot, D. (2004): The Influence of Prior Offender/Victim Relationship on Offender Stalking Behavior. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 1(2), 153–167. <https://doi.org/10.1002/jip.13>
- Gullestad, S. E. (2017): Anders Behring Breivik, Master of Life and Death: Psychodynamics and Political Ideology in an Act of Terrorism. *International Forum of Psychoanalysis*, 26(4), 207–216. <https://doi.org/10.1080/0803706X.2017.1333138>
- Győri M.: Bevezetés a modern lélektan történetéhez. In. Oláh A. (szerk.): *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006, 10-50.
- Gyuris P.: *Homogámia és/vagy szexuális imprinting a párválasztásban. Rivális párválasztási mechanizmusok tesztelése az evolúciós pszichológiában. Doktori (PhD) értekezés*. Pécsi Tudományegyetem Pszichológia Doktori Iskola Evolúciós – és Kognitív Pszichológia Program, Pécs, 2009.
- Gyuris P. – Meskó N. – Tisljár R.: Pszichológiai adaptáció és maladaptáció. A lelki működés és zavarainak evolúciós megközelítése. In. Gyuris P. – Meskó N. – Tisljár R. (szerk.): *Az evolúció árnyoldala. A lelki betegségek és az alternatív szexualitás darwini elemzése*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014, 21-37.
- Halford, E. (2023): Perspectives on geographical profiling in the United Kingdom. *Police Practice and Research*, 25(2), 207-229. <https://doi.org/10.1080/15614263.2023.2214285>
- Hall, R. C. W. – Hall, R. C. W. (2007): A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82(4), 457–471. <https://doi.org/10.4065/82.4.457>
- Hall, G. C. – Hirschman, R. (1991): Toward a theory of sexual aggression: a quadripartite model. *Journal of consulting and clinical psychology*, 59(5), 662–669. <https://doi.org/10.1037//0022-006x.59.5.662>
- Haller J.: Devianciák – A pszichopatológia alapjai. In. Farkas J. – Haller J. (szerk.): *Pszichológia a közszolgálatban II*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020(a), 61-74.
- Haller J.: Bevezetés. In. Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020(b), 9-12.
- Haller J.: Kriminálpszichiátria és a bűnelkövetők tipológiája. In. Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020(c), 13-72.
- Haller J. (2013): The Neurobiology of Abnormal Manifestations of Aggression – A Review of Hypothalamic Mechanisms in Cats, Rodents, and Humans. *Brain Research Bulletin*, 93, 97–109. <https://doi.org/10.1016/j.brainresbull.2012.10.003>

- Haller J. – Ivaskevics K.: Terrorizmus. In. Haller J. (szerk.): *Bűntettek kriminálpszichológiája*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 237-270.
- Haller J. – Fogarasi M. – Ivaskevics K.: Agresszió és erőszakos bűncselekmények. In. Haller J. (szerk.): *Bűntettek kriminálpszichológiája*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020(a), 17-57.
- Haller J. – Bellavics M. Zs. – Baráth N. E. (2020b): Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20(3), 119-135.
<https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.7>
- Haller J. – Fogarasi M. – Farkas J.: Szexuális bűncselekmények. In. Haller J. (szerk.): *Bűntettek kriminálpszichológiája*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020(c), 59-116.
- Halmai T.: *Szkizofrén pszichózisok és erőszakos viselkedés: etiológiai és terápiás kérdések preventív nézőpontból. Doktori (PhD) disszertáció*. Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Klinikai Idegtudományok Doktori Iskola, Pécs, 2017.
- Halmai T. – Tényi T.: Személyiségzavarok – igazságügyi pszichiátriai vonatkozások. In. Tényi T. (szerk.): *Személyiségzavarok – klinikum és kutatás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2017, 267-294.
- Harrison, H. – Birks, M. – Franklin, R. – Mills, J. (2017): Case Study Research: Foundations and Methodological Orientations. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 18(1). <https://doi.org/10.17169/fqs-18.1.2655>
- Hazelwood, R. R. – Burgess, A. W. (szerk.): *Practical aspects of rape investigation: A multidisciplinary approach (3rd ed)*. CRC Press, US-FL, 2001.
- Hazelwood, R. R. – Burgess, A. W. (1987): An introduction to the serial rapist: Research by the FBI. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 56, 16-24.
- Hazelwood, R. R. – Douglas, J. E. (1980): The lust murderer. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 49(3), 18–22.
- Häkkänen, H.: A Study of Offense Patterns and Psychopathological Characteristics Among Recidivistic Finnish Homicide Offenders. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes*. Humana Press, Inc., Totowa, US-NJ, 2008, 51-62.
- Häkkänen-Nyholm, H. – Repo-Tiihonen, E. – Lindberg, N. – Salenius, S. – Weizmann-Henelius, G. (2009a): Finnish Sexual Homicides: Offence and Offender Characteristics. *Forensic Science International*, 188(1–3), 125–130.
<https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2009.03.030>

- Häkkänen-Nyholm, H. – Weizmann-Henelius, G. – Salenius, S. – Lindberg, N. – Repo-Tiihonen, E. (2009b): Homicides with Mutilation of the Victim's Body. *Journal of Forensic Sciences*, 54(4), 933–937. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2009.01094.x>
- Hecker, T. – Fetz, S. – Ainamani, H. – Elbert, T. (2015): The Cycle of Violence: Associations Between Exposure to Violence, Trauma-Related Symptoms and Aggression – Findings from Congolese Refugees in Uganda. *Journal of Traumatic Stress*, 28(5), 448–455. <https://doi.org/10.1002/jts.22046>
- Herold R. – Simon M. – Fekete S. – Tényi T.: Szkizofréniaspektrum és más pszichotikus zavarok. In: Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 237–259.
- Hetényi J. (1995): Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Főiskolai Figyelő Plusz*, 4, 474–491.
- Hickey, E.: *Serial murderers and their victims. 1st edition*. Wadsworth, Belmont, US-CA, 1991.
- Hickey, E.: *Serial murderers and their victims. 2nd edition*. Wadsworth, Belmont, US-CA, 1997.
- Hickey, E.: *Serial murderers and their victims. 3rd edition*. Wadsworth, Belmont, US-CA, 2001.
- Higgs, T. – Carter, A. J. – Tully, R. J. – Browne, K. D. (2017): Sexual murder typologies: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 35, 1–12. <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2017.05.004>
- Hill, A. – Habermann, N. – Berner, W. – Briken, P. (2007): Psychiatric disorder in single and multiple sexual murderers. *Psychopathology*, 40, 22–28.
- Hill, A. – Habermann, N. – Berner, W. – Briken, P. (2006): Sexual sadism and sadistic personality disorder in sexual homicide. *Journal of Personality Disorder*, 20, 671–684.
- Hodgins, S. – Piatosa, M. J. – Schiffer, B. (2014): Violence Among People with Schizophrenia: Phenotypes and Neurobiology. *Current Topics in Behavioral Neurosciences*, 17, 329–368.
- Holmes, R. M. – Holmes, S. T.: *Serial Murder*. SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks, US-CA, 2009.
- Holmes, R. M. – Holmes, S. T.: *Profiling violent crimes: an investigative tool*. CRC Press, US-FL, 2002.

- Hortobágyi M. (2010): Virtuális kiképzőrendszerek katonapszichológiai vonatkozásai. *Honvéddorvos*, 62(1-2), 78-84.
- Iftikhar, B. – Baweja, R. – Tatugade, A. – Scarff, J. R. – Lippmann, S. (2012): What do we know about delusional misidentification disorders? A focus on Capgras syndrome. *Neuropsychiatry*, 2(2), 111-117.
- Innes, B.: *Bűnös elmék: pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó, Budapest, 2007.
- Ivaskevics K.: Bűnözői profilalkotás. In: Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 111–148.
- Ivaskevics K. – Pásztor A. (2015): Kihallgatástechnikai metódusok a világban I. - A Reid-módszer. *Belügyi Szemle*, 63(2), 66-92. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.2.3>
- Jentzen, J. M. (2017): Micro Disasters: The Case of Serial Killer Jeffrey Dahmer. *Academic Forensic Pathology*, 7(3), 444-452. <https://doi.org/10.23907%2F2017.037>
- Jonason, P.K. – Middleton, J.P.: Dark Triad: The Dark Side of Human Personality. In: Wright, J.D. (szerk.): *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2nd edition. Oxford Elsevier, UK, 2015, 671-675.
- Jordan, C. E. – Pritchard, A. J. – Duckett, D. – Wilcox, P. – Corey, T. – Combest, M. (2010): Relationship and reliability of injury trends in the homicide of women across the life span: A research note. *Homicide Studies*, 14(2), 181-192. <http://dx.doi.org/10.1177/1088767910362328>
- Kaplan, R. (2007): Searching the Silver Trail: Charles von Onselen, Joe Silver and Jack the Ripper. *Australasian Psychiatry*, 15(3), 217-221. <https://doi.org/10.1080/10398560701335087>
- Karakasi, M-V. – Nastoulis, E. – Zisopoulos, K. – Markopoulou, M. – Alexandri, M. – Bakirtzis, C. – Douzenis, A. – Zaggelidou, E. – Pavlidis, P. (2021): Investigating the phenomenon of overkill in Greece: A forensic psychiatric autopsy study between 2005 and 2020. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 81.
- Kaarbo, J. & Beasley, R. K. (1999): A practical guide to the comparative case study method in political psychology. *Political Psychology*, 20(2), 369-391.
- Kelemen O.: A személyiségzavarok a neuropszichológiai kutatások és az evolúciós pszichopatológia perspektívájából. In: Tényi T. (szerk.): *Személyiségzavarok – klinikum és kutatás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2017, 171-212.
- Kemény G. (1999): A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47(3), 3–20.

- Keppel, R. D. (1995): Signature Murders: A Report of Several Related Cases. *Journal of Forensic Sciences*, 40(4), 670–674.
- Keppel, R. D. – Birnes, W. J.: *Serial violence: analysis of modus operandi and signature characteristics of killers*. CRC Press, US-FL, 2009.
- Keppel, R. D. – Weis, J. G. – Brown, K. M. – Welch, K. (2005): The Jack the Ripper murders: A modus operandi and signature analysis of the 1888-1891 Whitechapel murders. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 2(1), 1-21. <https://doi.org/10.1002/jip.22>
- Keppel, R. D. – Walter, R. (1999): Profiling Killers: A Revised Classification Model for Understanding Sexual Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 43(4), 417-437. <https://doi.org/10.1177/0306624X99434002>
- Kerecsi K.: Az erőszakos bűnözés. In. Gönczöl K. – Korinek L. – Lévy M. (szerk.): *Kriminológiai ismeretek. Bűnözés – Bűnözéskontroll*. Corvina, Budapest, 1996, 155-171.
- Kerr, K. J. – Beech, A. R. – Murphy, D. (2013): Sexual homicide: Definition, motivation and comparison with other forms of sexual offending. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.05.006>
- Kiss A. (2021): A „Barnahus-módszer” megjelenése a büntetőeljárásban. *Ügyészeti Szemle*, 6(2), 82-90.
- Kiss A. (1995): Profilalkotás, mint új kriminalisztikai módszer? *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*, 32, 217–223.
- Kocsis, R. N.: *Criminal Profiling: International Theory, Research, and Practice*. Humana Press, Totowa, New Jersey, US-NJ, 2007.
- Kocsis, R. N.: *Criminal profiling: Principles and practice*. Humana Press, Totowa, New Jersey, US-NJ, 2006.
- Kocsis, R. N. – Cooksey, R. W. – Irwin, H. J. (2002): Psychological profiling of sexual murders: An empirical model. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 46(5), 532-554. <https://doi.org/10.1177/030662402236739>
- Koday Zs.: Börtönpszichológia, avagy ami „szabad szemmel” láthatatlan. In. Kapitány-Fövény M. – Koncz Zs. – Varga S. K. (szerk.): *Klinikai szakpszichológia a gyakorlatban. Útirányok*. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2019, 231-252.
- Kovács A. – Kassai Sz. – Rácz J.: Az IPA (Interpretative Phenomenological Analysis) bemutatása és kutatási példa: kábítószer-használókból empatikus segítők. In. Rácz J. –

- Karsai Sz. – Tóth V. (szerk.): *Kvalitatív pszichológia kézikönyv*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2023, 89-110.
- Kovács Zs. – Boros J. – Patyi D. – Szucsáki M. (2019): A bűnözői életrratívva konstrukciói és kapcsolatuk az érzelmekkel. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 74.2(2), 143-162.
<https://doi.org/10.1556/0016.2019.74.2.2>
  - Körmendi A. – Szklenárik P. (2013): A pszichopátia elméletei. *Alkalmazott Pszichológia*, 13(3), 29-55.
  - Krafft-Ebing, R. F. von: *Psychopathia Sexualis: eine Klinisch-Forensische Studie*. Stuttgart, 1886.
  - Krippendorff, K.: *Content analysis. An Introduction to its Methodology*. SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks, US-CA, 1980.
  - Kulcsár G.: *Iskolai ámokfutások*. Virágmandula Kft., Pécs, 2016.
  - Kulcsár G.: *Az iskolai ámokfutások etiológiája és a prevenció lehetőségei. Doktori értekezés*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2014.
  - Kulcsár G. (2007): A kóros elmeállapot szabályozásával kapcsolatos egyes problémák. *Rendészeti Szemle*, 7–8, 159–164.
  - Kulcsár G. – Virág Gy.: Erőszakos bűnözés. In. Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott Kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 385-398.
  - Kurachi, M. – Takahashi, T. – Sumiyoshi, T. – Uehara, T. – Suzuki, M. (2018): Early Intervention and a Direction of Novel Therapeutics for the Improvement of Functional Outcomes in Schizophrenia: A Selective Review. *Frontiers in Psychiatry*, 9(39).
<https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00039>
  - Kuritárné Szabó I.: A személyiségzavarok klinikuma és osztályozásuk. In. Tényi T. (szerk.): *Személyiségzavarok – klinikum és kutatás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2017, 11-56.
  - Kuritárné Szabó I.: A gyermekkori családon belüli traumatizáció és következményei. In. Kuritárné Szabó I. – Tisljár-Szabó E. (szerk.): *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia*. Oriold Kiadó, Budapest, 2015, 13-52.
  - Kuritárné Szabó I. – Merza K.: A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései. In. Parti K. (szerk.): *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2017, 89-127.

- Langevin, R. – Ben-Aron, M. H. – Wright, P. – Marchese, V. – Handy, L. (1988): The sex killer. *Annals of Sex Research*, 1(2), 263-301.
- Lazáry J. – Németh A. – Bánk M. Cs.: Klasszifikációs rendszerek. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 201-209.
- Leclerc, B. – Proulx, J. – Beauregard, E. (2009): Examining the modus operandi of sexual offenders against children and its practical implications. *Aggress and Violent Behavior*, 14(1), 5–12. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.08.001>
- Lehoczki Á.: *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában. Doktori (PhD) disszertáció*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2021.
- Lehoczki Á. (2014): Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51–61. <https://doi.org/10.32577/mr.2014.2.5>
- Lehoczki Á. (2011): Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59(1), 62–81.
- Lehoczki Á. – Ronyecz Cs. (2021): Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2087-2105. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.2>
- Lohner K. (2024): Speciális nyomozástámogató és viselkedéselemző tevékenység. *Belügyi Szemle*, 72(5), 871-891. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp871-891>
- Lohner K. (2023): Profilalkotás a terrorelhárításban – profillozzuk-e a magányos elkövetőket? *Scientia et Securitas*, 4(1), 44-50. <http://dx.doi.org/10.1556/112.2023.00138>
- Lohner K. (2021): Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2119-2135. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.4>
- Lohner K.: Emberölés – a motivációk jelentősége a profilalkotásban. In. Baráth N. E. – Mezei J. (szerk.): *Rendészet–Tudomány–Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Absztrakt kötet*. DOSZ RO, Budapest, 2020, 21-22.
- Lohner K. – Bencze R. – Bathó-Csombok I. (2023): A profilalkotás szerepe a motivációk meghatározásában. *Magyar Rendészet*, 23(2), 167-182. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.10>
- Lohner K. – Hermann Zs. – Haller J. (2021): Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813-1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>

- Malét-Szabó E.: A rendvédők pszichológiája. In: Haller J. (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 185-242.
- Malmquist, C. P.: *Homicide: A psychiatric perspective (2nd ed.)*. APA Publishing Inc., Arlington, US-VA, 2006.
- Markolt N. (2010): A debriefing: Egy krízisintervenciós módszer bemutatása és alkalmazásának lehetőségei a Magyar Honvédségben. *Honvédorvos*, 62(1-2), 85-95.
- Marshall, W. L. – Barbaree, H. E.: An integrated theory of the etiology of sexual offending. In: Marshall, W. L. – Laws, D. R. – Barbaree, H. (szerk.): *Handbook of sexual assault: Issues, theories, and treatment of the offender*. Plenum Publishing, Washington, D.C., US, 1990, 257-275.
- Maslow, A. H.: *Motivation and Personality*. Harper Press, New York, 1954.
- Maslow, A. H. (1943): A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370–396. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0054346>
- Mayes, R. – Horwitz, A. V. (2005): DSM-III and the revolution in the classification of mental illness. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 41(3), 249-267. <https://doi.org/10.1002/jhbs.20103>
- Márkus M. (2023): A mesterséges intelligencia és a prediktív profilalkotás kapcsolata. *Bűnözésföldrajzi Közlemények*, 4(1-2), 19-28.
- McLawsen, J. E. – Jackson, R. L. – Vannoy, S. D. – Gagliardi, G. J. – Scalora, M. J. (2008): Professional Perspectives on Sexual Sadism. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 20(3), 272-304. <http://dx.doi.org/10.1177/1079063208320250>
- Melle, I. (2013): The Breivik Case and What Psychiatrists Can Learn from It. *World Psychiatry*, 12(1), 16–21. <https://doi.org/10.1002/wps.20002>
- Meloy, J. R. (2000): The Nature and Dynamics of Sexual Homicide: An Integrative Review. *Aggression and Violent Behavior*, 5(1), 1–22. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(99\)00006-3](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(99)00006-3)
- Meloy, J. R. (1996): Pseudonecrophilia Following Spousal Homicide. *Journal of Forensic Sciences*, 41(4), 706-708.
- Meloy, J. R. – Habermeyer, E. – Guldemann, A. (2015): The Warning Behaviors of Anders Breivik. *Journal of Threat Assessment and Management*, 2(3–4), 164–175. <https://doi.org/10.1037/tam0000037>

- Meloy, J. R. – Gacono, C. B. – Kenney, L. (1994): A Rorschach Investigation of Sexual Homicide. *Journal of Personality Assessment*, 62(1), 58-67. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6201_6
- Merza K. – Papp G. – Kuritárné Szabó I.: Borderline személyiségzavar és gyermekkori traumatizáció. In. Kuritárné Szabó I. – Tisljár-Szabó E. (szerk.): *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia*. Oriold Kiadó, Budapest, 2015, 167-184.
- Mischel, W. – Shoda, Y.: Integrating dispositions and processing dynamics within a unified theory of personality: The cognitive–affective personality system. In Pervin, L. A. – John, O. P. (szerk.): *Handbook of personality: Theory and research. 2nd edition*. Guilford Press, New York, US-NY, 1999, 197–218.
- Miller, G.: *A párválasztó agy. A párválasztás szerepe az emberi agy evolúciójában*. Typotex, Budapest, 2006.
- Mittal, S. – Singh, T. (2016): Psychological Profiling in Criminal Investigation: An Overview. *Journal of Human Behaviour and Development Issues*, 3(1), 17-21.
- Mjanes, K. – Beaugard, E. – Martineau, M. (2017): Revisiting the Organized/Disorganized Model of Sexual Homicide. *Criminal Justice and Behavior*, 44(12), 1604–1619. <https://doi.org/10.1177/0093854817736554>
- Moore, Richard H. (1984): Shoplifting in Middle America: patterns and motivational correlates. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 28(1), 53–64. <https://doi.org/10.1177/0306624X8402800107>
- Morgenbesser, L. I. – Kocsis, R. N.: Sexual Homicide. An Overview of Contemporary Empirical Research. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes*. Humana Press., Inc., Totowa, US-NJ, 2008, 103-117.
- Muñoz, L. C. C. – Kimonis, E. R. – Frick, P. J. – Aucoin, K. J. (2013): Emotional Reactivity and the Association between Psychopathy-Linked Narcissism and Aggression in Detained Adolescent Boys. *Development and Psychopathology*, 25(2), 473–485. <https://doi.org/10.1017/S0954579412001186>
- Murray, J. B. (2000): Psychological Profile of Pedophiles and Child Molesters. *The Journal of Psychology*, 134(2), 211–224. <https://doi.org/10.1080/00223980009600863>
- Münnich I.: Az emberölést elkövetett személy lélektanáról. In. Gödöny J. (szerk.): *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok 10*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, 287-342.

- Myers, W. C. – Beauregard, E. – Menard, W. (2019): An updated sexual homicide crime scene rating scale for sexual sadism (SADSEX-SH). *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(9), 1766-1775. <https://doi.org/10.1177/0306624X19839595>
- Myers, W. C. – Chan, H. C. O. – Mariano, T. Y. – Safarik, M. E. – Geberth, V. J. (2017): Sexual Homicide by Older Male Offenders. *Journal of Forensic Sciences*, 62(4), 940–946. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13388>
- Myers, W. C. – Husted, D. S. – Safarik, M. E. – O’Toole, M. E. (2006): The motivation behind serial sexual homicide: Is it sex, power and control, or anger? *Journal of Forensic Sciences*, 51, 900-907.
- Nagy A.: *A beleegyezés nélküli szexuális cselekmények büntetőjogi értékelése. Doktori (PhD) disszertáció.* Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2021.
- Nagy Zs. (2015): Sorozatgyilkosok: egy fogalmi meghatározás problémái. *Doktori Műhelytanulmányok*, 175-185.
- Nagy L. T.: Több ember sérelmére elkövetett emberölések kutatása. In. Vókó Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 52.* Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015, 41-58.
- Nagy L.: Az erőszakos bűnözés. In. Gönczöl K. – Kerezsi K. – Korinek L. – Lévay M. (szerk.): *Kriminológia-Szakkriminológia.* CompLex Kiadó, Budapest, 2013, 355-376.
- Nagy E. – Elekesné Lenhardt Zs. (2004): A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52(6), 51-65.
- Neal, T. (2018): Forensic Psychology and Correctional Psychology: Distinct but Related Subfields of Psychological Science and Practice. *The American Psychologist*, 73(5), 651-662. <https://doi.org/10.1037/amp0000227>
- Nell, V. (2006): Cruelty’s rewards: The gratifications of perpetrators and spectators. *Behavioral and Brain Sciences*, 29, 211–224. <https://doi.org/10.1017/S0140525X06009058>
- Németh Zs.: A kriminológia fogalma, feladata. In. Barabás A. T. (szerk.): *Alkalmazott kriminológia.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 23-37.
- Nicole, A. – Proulx, J.: The factors distinguishing sexual murderers from sexual aggressors: A multivariate analysis. In. Proulx, J. – Beauregard, E. – Cusson, M. – Nicole, A. (szerk.): *Sexual murderers: A comparative analysis and new perspectives.* Wiley, Hoboken, US-NJ, 2007, 89-97.

- Nitschke, J. – Mokros, A. – Osterheider, M. – Marshall, W. L. (2012): Sexual Sadism: Current Diagnostic Vagueness and the Benefit of Behavioral Definitions. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(12), 1441-1453. <https://doi.org/10.1177/0306624X12465923>
- Nyeste R.: *Kihallgatás és kérdezési technikák a büntetőeljárársban. Szakdolgozat*. Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2017.
- Ohlsson, I. M. – Ireland, J. L. (2011): Aggression and Offence Motivation in Prisoners: Exploring the Components of Motivation in an Adult Male Sample. *Aggressive Behavior*, 37(3), 278–288. <https://doi.org/10.1002/ab.20386>
- Olderbak, S. – Bader, C. – Hauser, N. – Kleitman, S. (2021): Detection of Psychopathic Traits in Emotional Faces. *Journal of Intelligence*, 9(29), 1-18. <https://doi.org/10.3390/jintelligence9020029>
- Oligny, K-A. – Gauthier, A. – Ménard, I. – James, J. (2023): A New Classification of Sexual Homicide Offenders: When the Heterogeneity of Types Allows the Detection of Potential Serial Offenders. *Homicide Studies*, *OnlineFirst*. <https://doi.org/10.1177/10887679231181597>
- Oostermeijer, S. – Smeets, K. C. – Jansen, L. M. C. – Jambroes, T. – Rommelse, N. N. J. – Scheepers, F. E. – Buitelaar, J. K. – Popma, A. (2017): The Role of Self-Serving Cognitive Distortions in Reactive and Proactive Aggression. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 27(5), 395–408. <https://doi.org/10.1002/cbm.2039>
- Oostland, M. – Brecht, M. (2020): Kin-avoidance in cannibalistic homicide. *Frontiers in Psychology*, 11, 2161. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02161>
- Ostinelli, E. G. – Brooke-Powney, M. J. – Li, X. – Adams, C. E. (2017): Haloperidol for Psychosis Induced Aggression or Agitation (Rapid Tranquillisation). *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 7(7). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD009377.pub3>
- Osváth P. – Tringer L. – Ozsváth K. – Tényi T. – Fekete S.: Disszociatív zavarok. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 313-323.
- Otto, R. K. – Ogloff, J. R. P.: Defining Forensic Psychology. In. Weiner, I. B. – Otto, R. K. (szerk.): *The Handbook of Forensic Psychology. 4th edition*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, US-NJ, 2013, 35-56.
- Paál T.: A Sötét Hármás – A narcizmus, a machiavellizmus és a pszichopátia evolúciós gyökerei. In. Gyuris P. – Meskó N. – Tisljár R. (szerk.): *Az evolúció árnyoldala – A lelki*

betegségek és az alternatív szexualitás darwini elemzése. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014, 136-162.

- Page, J. – Tzani-Pepelasi, K. – Gavin, H. (2022): Characteristics of Sexual Homicide Offenders Focusing on Child Victims: A Review of the Literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(5), 2922-2935. <https://doi.org/10.1177/15248380221119511>
- Pajevic, M. – Vukosavljevic-Gvozden, T. – Stevanovic, N. – Neumann, C. S. (2018): The relationship between the Dark Tetrad and a two-dimensional view of empathy. *Personality and Individual Differences*, 123, 125–130. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.11.009>
- Parti K. – Szabó J. – Virág Gy.: A szexuális erőszak jellemzői egy aktakutatás tükrében. In: Parti K. (szerk.): *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról.* OKRI, Budapest, 2017, 159-200.
- Parti K. – Szabó J. – Virág Gy. (2016): A média azt üzenté... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. *Médiakutató*, 16(2), 7-24.
- Paulhus, D. L. (2014): Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23, 421–426. <https://doi.org/10.1177/0963721414547737>
- Paulhus, D. L. – Buckels, E. E. – Trapnell, P. D. – Jones, D. N. (2021): Screening for Dark Personalities: The Short Dark Tetrad (SD4). *European Journal of Psychological Assessment*, 37(3), 208–222. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000602>
- Paulhus, D. L. – Dutton, D. G.: Everyday sadism. In: Zeigler-Hill, V. – Marcus, D. (szerk.): *Dark side of personality.* APA, Washington, DC, US, 2016, 109-120.
- Paulhus, D.L. – Williams, K.M. (2002): The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563.
- Pákáski M. – Kálmán J.: Időskor. In: Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás.* Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 920-934.
- Pásztor A. – Mityók Cs. – Németh F.: A rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja. In: Vajger É. – Virág L. (szerk.): *A rendvédelmi pszichológiai tevékenység szakmai protokollja.* Határrendészeti Tanulmányok, 2009, 303-331.
- Pedneault, A. – Harris, D. A. – Knight, R. A. (2012): Toward a typology of sexual burglary: Latent class findings. *Journal of Criminal Justice*, 40(4), 278-284. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2012.05.004>

- Perrotta, G. (2020): Pedophilia: Definition, Classifications, Criminological and Neurobiological Profiles, and Clinical Treatments. A Complete Review. *Open Journal of Pediatrics and Child Health*, 5(1), 19–26. <https://doi.org/10.17352/ojpch.000026>
- Petherick, W.: *Criminal Profiling: A Qualitative and Quantitative Analysis of Process and Content*. Doktori (PhD) disszertáció. Bond University, Robina, 2007.
- Petrétei D. (2020): Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 3–50.
- Pettigrew, M. (2022): Piquerism in Overkill Homicides: Identifying the Sexual Component in a Series of “Ripper” Killings. *Journal of Police and Criminal Psychology* 38(2), 342-352. <https://doi.org/10.1007/s11896-022-09510-0>
- Pettigrew, M. (2019): Fantasy, Opportunity, Homicide: Testing Classifications of Necrophilic Behaviour. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 34, 14-22. <https://doi.org/10.1007/s11896-018-9259-z>
- Pohárnok M. – Lénárd K.: A trauma lélektana. In. Kiss E. Cs. – Sz. Makó H. (szerk.): *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana*. Pannónia Könyvek, Pécs, 2015, 221-234.
- Popper P.: *A kriminalitásig súlyosbodó személyiségzavarok pszichikai tényezőinek vizsgálata*. Saxum Kiadó, Budapest, 2014.
- Popper P.: Kriminálpszichológia. In. Lénárd F. (szerk.): *Alkalmazott pszichológia. 2. átdolgozott és bővített kiadás*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1968, 300-333.
- Preisinger N. (2021): Barnahus – Az abúzus gyermekáldozataiért. *Diskurzus*, 11(2), 30-35.
- Proulx, J. – Beaugregard, E.: Pathways in the offending process of extrafamilial sexual aggressors against women. In. Proulx, J. – Beaugregard, E. – Lussier, P. – Leclerc, B. (szerk.): *Pathways to sexual aggression*. Routledge, London, UK, 2014, 71-109.
- Proulx, J. – Beaugregard, E.: Decision making during the offending process: An assessment among subtypes of sexual aggressors of women. In. Beech, A. R. – Craig, L. A. – Browne, K. D. (szerk.): *Assessment and treatment of sex offenders: A handbook*. Wiley-Blackwell, Hoboken, US-NJ, 2009, 181-197.
- Proulx, J. – Sauvêtre, N.: Sexual murderers and sexual aggressors: Psychopathological considerations. In. Proulx, J. – Beaugregard, E. – Cusson, M. – Nicole, A. (szerk.): *Sexual murderers: A comparative analysis and new perspectives*. Wiley, UK, 2007, 51-69.
- Provençal, N. – Booij, L. – Tremblay, R. E. (2015): The Developmental Origins of Chronic Physical Aggression: Biological Pathways Triggered by Early Life Adversity. *Journal of Experimental Biology*, 218(1), 123-133. <https://doi.org/10.1242/jeb.111401>

- Purcell, C. E. – Arrigo, B. A.: *The Psychology of Lust Murder – Paraphilia, Sexual Killing, and Sexual Homicide*. Academic Press, San Diego, US-CA, 2006.
- Raine, A. – Dodge, K. – Loeber, R. – Gatzke-Kopp, L. – Lynam, D. – Reynolds, C. – Stouthamer-Loeber, M. – Liu, J. (2006): The Reactive-Proactive Aggression Questionnaire: Differential Correlates of Reactive and Proactive Aggression in Adolescent Boys. *Aggressive Behavior*, 32(2), 159–171. <https://doi.org/10.1002/ab.20115>
- Raymond, S. – Léger, A-S. – Gasman, I. (2019): The Psychopathological Profile of Cannibalism: A Review of Five Cases. *Journal of Forensic Sciences* 64(1), 1-6. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14099>
- Rác J. – Karsai Sz. – Tóth V. (szerk.): *Kvalitatív pszichológia kézikönyv*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2023.
- Rác J. – Pintér J. – Kassai Sz.: *Az interpretatív fenomenológiai analízis elmélete, módszertana és alkalmazási területei*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2016(a).
- Rác J. – Kassai Sz. – Pintér J. N. (2016b): Az Interpretatív Fenomenológiai Analízis (IPA) mint kvalitatív pszichológiai eszköz bemutatása – szakirodalmi összefoglaló. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 71(2), 313-336.
- Ránki S. (2021): Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2155-2166. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>
- Ressler, R. K. – Burgess, A. W. – Douglas, J.: *Sexual homicide: Patterns and motives*. Free Press, New York, US-NY, 1988.
- Ressler, R. K. – Burgess, A. W. – Douglas, J. E. – Hartman, C. R. – D'Agostino, R. B. (1986): Sexual killers and their victims: identifying patterns through crime scene analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 1(3), 288-308. <https://doi.org/10.1177/088626086001003003>
- Rettenberger, M. – Hill, A. – Dekker, A. – Berner, W. – Briken, P. (2013): Genital abnormalities in early childhood in sexual homicide perpetrators. *Journal of Sexual Medicine*, 10(4), 972-980. <https://doi.org/10.1111/jsm.12051>
- Revitch, E. (1965): Sex murder and the potential sex murderer. *Diseases of the Nervous System*, 26, 640-648.
- Revitch, E. – Schlesinger, L.: *Sex murder and sex aggression: Phenomenology, psychopathology, psychodynamics and prognosis*. Charles C Thomas, Springfield, US-IL, 1989.

- Richard-Devantoy, S. – Bouyer-Richard, A. I. – Jollant, F. – Mondoloni, A. – Voyer, M. – Senon, J. L. (2013): Homicide, schizophrénie et abus de substances: des liaisons dangereuses? *Revue d'épidémiologie et de santé publique*, 61(4), 339-350. <https://doi.org/10.1016/j.respe.2013.01.096>
- Rosman, J. P. – Resnick, P. J. (1989): Sexual attraction to corpses: a psychiatric review of necrophilia. *The Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 17(2), 153-163.
- Rossmo, D. K.: *Geographic Profiling*. CRC Press, Boca Raton, Florida, US-FL, 1999.
- Rózsa S. – Barabás A. T.: Vagyon elleni bűncselekmények. In. Baranás A. T. (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, 399-432.
- Rózsa J.: Az emberölésekről. In. Gödöny J. (szerk.): *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok 16*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979, 41-82.
- Ruzsonyi P. (2016): Sorozatgyilkosok a rácson túl: „Bestiális ember – emberi bestiák” I. rész. *Börtönügyi Szemle*, 35(1), 2-22.
- Safarik, M. E. – Jarvis, J. P. (2005): Examining Attributes of Homicides: Toward Quantifying Qualitative Values of Injury Severity. *Homicide Studies*, 9(3), 183-203. <https://doi.org/10.1177/1088767905277144>
- Sale, I.: Anatomy of a Mass Murder: Psychological Profile of Martin Bryant and the Port Arthur Massacre. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes*. Humana Press, Totowa, US-NJ, 2008, 197-206.
- Salfati, C. G.: Investigative Psychology. In. Brown, J. M. – Horvath, M. A. H. (szerk.): *The Cambridge Handbook of Forensic Psychology. 2nd edition*. Cambridge University Press, UK, 2021, 54-68.
- Sági L. (2017): A krimináltaktika fejlődési tendenciái, új kihallgatási módszerek. *Belügyi Szemle*, 65(1), 45-64. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.1.3>
- Sági Z.: A szexualitás téves útjain. A kóros gyermekszereletről. In. Muhi B. (szerk.): *A kötődés hálói – Személyiségműködés a mindennapokban*. Árgus Kiadó, Újvidék, 2014, 1-7.
- Sárík E.: Kegyetlenségre ítélve. Az emberölések kriminológiai háttere és jogi következményei. In. Tamási E. (szerk.): *Különös kegyetlenséggel... Emberölést elkövető fiatalok és fiatal felnőttek kriminológiai vizsgálata*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015, 45-84.

- Sásik Cs. (2022): Katonai szociális munka harci körülmények között – a harcoló katona komplex humán támogatása. *Honvédségi Szemle*, 150(3), 86–100. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2022.3.7>
- Schiffer, B. – Peschel, T. – Paul, T. – Gizewski, E. – Forsting, M. – Leygraf, N. – Schedlowski, M. – Krueger, T. H. C. (2007): Structural brain abnormalities in the frontostriatal system and cerebellum in pedophilia. *Journal of Psychiatric Research*, 41(9), 753-762. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2006.06.003>
- Schild M. (2014): A katonai létből adódó krízishelyzetek pszichológiai hátterei. *Műszaki Katonai Közlöny*, 24(1), 259-274.
- Schlesinger, L. B. (2007): Sexual homicide: differentiating catathymic and compulsive murders. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 242-256. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.avb.2006.09.007>
- Schlesinger, L. B.: *Sexual murder: Catathymic and compulsive homicides*. CRC Press, Boca Raton, US-FL, 2004.
- Sea, J. – Beaugard, E. (2017): The Hebephiliac: Pedophile or Teleiophiliac? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(9), 2507-2526. <https://doi.org/10.1177/0306624x17723627>
- Sheridan, K. – Halverson, E. – Litts, B. – Brahms, L. – Jacobs-Priebe, L. – Owens, T. (2014): Learning in the Making: A Comparative Case Study of Three Makerspaces. *Harvard Educational Review*, 84(4), 505–556. <https://doi.org/10.17763/haer.84.4.brr34733723j648u>
- Silva, J. A. – Ferrari, M. M. – Leong, G. B. (2002): The Case of Jeffrey Dahmer: Sexual Serial Homicide from a Neuropsychiatric Developmental Perspective. *Journal of Forensic Sciences*, 47(6), 1-13.
- Skott, S. – Beaugard, E. – Darjee, R. – Martineau, M. (2019): The consistency of sexual homicide characteristics and typologies across countries: A comparison of Canadian and Scottish sexual homicides. *Journal of Sexual Aggression*, 27(1), 18-34. <https://doi.org/10.1080/13552600.2019.1697831>
- Smith, J. A. – Shinebourne, P.: *Interpretative phenomenological analysis*. American Psychological Association, Washington, US, 2012.
- Smith, J. A. – Flowers, P. – Larkin, M.: *Interpretative phenomenological analysis. Theory, method and research*. Sage, London, UK, 2009.

- Smith, C. P.: Content analysis and narrative analysis. In. Reis, H. T. – Judd, C. M. (szerk.): *Handbook of research methods in social and personality psychology*. Cambridge University Press, New York, US-NY, 2000, 313-335.
- Solarino, B. – Punzi, G. – Di Vella, G. – Garabellese, F. – Catanesi, R. (2019): A multidisciplinary approach in overkill: Analysis of 13 cases and review of the literature. *Forensic Science International*, 298, 402-407. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.03.029>
- Solt Á.: A szülő sérelmére elkövetett emberölés szociológiai háttere. In. Virág Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 59*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2022, 164-180.
- Solt Á.: Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölések jellemzői és az elmúlt évtizedek tendenciája. In. Vókó Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 57*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2020, 87-104.
- Somlai Zs. – Németh A.: A pszichopatológia alapvonalai. In. Németh A. – Füredi J. – Lazár J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 120-134.
- Somogyi, Zs. B. (2023): Szexuális bűnelkövetők terápiájának dilemmái a büntetés-végrehajtásban. *Pszichoterápia*, 32(3), 191-200.
- Somogyvári M.: *Szexuális bűnelkövetők – Tipológiák, elemzés, kezelés jelentősége és lehetősége a büntetés-végrehajtási intézeteken belül. Doktori (PhD) disszertáció*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2024.
- Somogyvári M. (2022a): A kockázatelemzés keretei, valamint a szexuális bűnelkövetők kockázatelemzésének és kezelésének hazai gyakorlata. *Börtönügyi Szemle*, 40(1), 79-94.
- Somogyvári M. (2022b): A szexuális bűnelkövetők karakterisztikája, és kezelési lehetőségei büntetés-végrehajtási keretek között. *Belügyi Szemle*, 70(1), 99-117. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.7>
- Somogyvári M. (2021): Sex Offender Characteristics: Analysis Based on a Sample of Hungarian Prisoners. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 3(3), 41–54. <https://doi.org/10.32996/jhsss.2021.3.3.6>
- Sófi Gy. – Törő K. – Csikós G. (2023): A pszichológiai és pszichiátriai szakértői tevékenység nehézségei a gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények büntetőeljárásában. *Belügyi Szemle*, 71(7), 1197-1219. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.7.4>

- Sófi Gy. – Farkas J.: Mentális betegek kezelése és ellátása: Magyarországi intézménytörténeti vonatkozások. In: Karlovitz J. T. (szerk.): *Jogok és lehetőségek a társadalomban*. International Research Institute, Komárno, 2020, 265-280.
- Spehr, A. – Hill, A. – Habermann, N. – Berner, W. – Brinken, P. (2010): Sexual murderers with adult or child victims: Are they different? *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 22(3), 290-314. <http://dx.doi.org/10.1177/1079063210374346>
- Stefanska, E. B. – Higgs, T. – Carter, A. J. – Beech, A. R. (2018): „We Boil at Different Degrees”: Factors Associated With Severity of Attack in Sexual Killing. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(5-6), 2409-2429. <https://doi.org/10.1177/0886260518758333>
- Stefanska, E. B. – Higgs, T. – Carter, A. J. – Beech, A. R. (2017): When Is a Murder a Sexual Murder? Understanding the Sexual Element in the Classification of Sexual Killings. *Journal of Criminal Justice*, 50, 53–61. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2017.03.004>
- Stein, M. L. – Schlesinger, L. B. – Pinizzotto, A. J. (2010): Necrophilia and Sexual Homicide. *Journal of Forensic Sciences*, 55(2), 443-446. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2009.01282.x>
- Stompe, T. – Ortwein-Swoboda, G. – Schanda, H. (2004): Schizophrenia, delusional symptoms, and violence: The threat/control-override concept reexamined. *Schizophrenia Bulletin*, 30(1), 31-44. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.schbul.a007066>
- Sun, P. – Beauregard, E. – Chopin, J. (2023): The significance of unusual acts in sexual homicide. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 20(3), 181-195. <https://doi.org/10.1002/jip.1619>
- Szakács F. (szerk.): *Patopszichológiai vademecum*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991.
- Szijártó L.: *Alkalmazott pszichológiai módszerek a szélsőséges csoportok és a terrorizmus elleni harcban. Doktori (PhD) disszertáció*. Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2019.
- Szijártó L. (2014): Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *Terror & Elhárítás*, 2, 1–19.
- Szijártó L. (2014): A pszichológiai szempontú tartalomelemzés használatának lehetőségei a védelmi szférában. *Műszaki Katonai Közölny*, 24(1), 242-258.
- Szijártó L.: *A machiavellista stratégia természete: A viselkedés, a személyiségvonások és az érzelmi intelligencia szerepe a machiavellista egyének által hozott döntéseik létrejöttében. Doktori (PhD) disszertáció*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi

Kar Pszichológiai Doktori Iskola, Evolúciós- és Kognitív Pszichológiai Program, Pécs, 2014.

- Szokolszky Á.: *Kutatómunka a pszichológiában: gyakorlatok*. Bölcsész Konzorcium, Budapest, 2006.
- Szokolszky Á.: *Kutatómunka a pszichológiában*. Osiris Kiadó, Budapest, 2004.
- Szomora Zs. (2013): Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez. *Magyar Jog*, 11, 649-657.
- Szomora Zs. (2008): Az erőszakos nemi bűncselekmények kényszerítési eleméről. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2. szám, 27-33.
- Taff, M. L. – Boglioli, L. R. (1997): Gay homicides and „overkill”. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 17(4), 350-352. <https://doi.org/10.1097/00000433-199612000-00017>
- Tamási E.: Előszó. In. Tamási E. (szerk.): *Különös kegyetlenséggel... Emberölést elkövető fiatalok és fiatal felnőttek kriminológiai vizsgálata*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2015, 9-15.
- Tamási E.: Előszavak – utódokhoz. In. Vókó Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 50. Jubileumi Kötet*. OKRI, Budapest, 2013, 7-14.
- Tamási E.: *A családon belüli erőszak férfi szereplői. Doktori (PhD) disszertáció*. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2007.
- Tamási E. – Bolyky O. – Sárík E.: Az emberöléshez vezető út rizikófaktorai fiatalok és fiatal felnőttek körében. In. Vókó Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 51*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2014, 130-164.
- Tavone, A. M. – Ceccobelli, G. – Piizzi, G. – Vella, R. – Giuga, G. – Cammarano, A. – Petroni, G. – Marella, G. L. (2022): Profiling Players Involved in Overkill: An Analysis of 71 Cases in Central Italy. *Healthcare*, 10(10), 1873. <https://doi.org/10.3390/healthcare10101873>
- Tálás P. (2011): Az oslói/utoyai merénylet margójára. *Nemzet és Biztonság*, 4(8), 3–10.
- Tegyei A. C.: *Motivációs eltérések vizsgálata egy vármegyei rendőr-főkapitányság mintáján (2014-2020)*. Doktori (PhD) disszertáció. NKE RTK Rendészettudományi Doktori Iskola, Budapest, 2025.

- Tegye A. C.: Gondolatok a rendőri motivációról. In. Baráth N. E. – Mezei J. (szerk.): *Rendészet-Tudomány-Aktualitások 2021. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet – 2021*. DOSZ RTO, Budapest, 2021, 50-56.
- Tegye A. C. (2025): Foglalkozási stressz kérdőív: A kérdőív felülvizsgálatának lehetősége. *Belügyi Szemle*, 73(1), 181-191. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i1.pp181-191>
- Tényi T. (szerk.): *Személyiségzavarok – klinikum és kutatás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2017.
- Tényi T. – Fekete S.: Személyiségzavarok. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2021, 451-461.
- Tittle, Charles R.: *Control Balance. Toward a General Theory of Deviance*. Westview Press, Oxford, 1995.
- Tomán E.: „Tedd a fájdalmat egy dobozba!” Az Interpretatív Fenomenológiai Analízis és a rajzvizsgálat integrációja. In. Rác J. – Karsai Sz. – Tóth V. (szerk.): *Kvalitatív pszichológia kézikönyv*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2023, 111-124.
- Towl, G. J. – Crighton, D. A. (szerk.): *Forensic Psychology*. Blackwell Publishing Ltd, Malden, US-MA, 2010.
- Townsend, J. K. (1967): The Relation Between Rorschach Signs of Aggression and Behavioral Aggression in Emotionally Disturbed Boys. *Journal of Projective Techniques and Personality Assessment*, 31(6), 13-22. <https://doi.org/10.1080/0091651X.1967.10120427>
- Törő K. – Kosztya S. – Kristóf I. – Marcsa B. – Sándor E. – Barsi E. – Nagy D. (2020): Szexuális erőszakkal társult emberölések Budapesten (2009-2018). *Magyar Tudomány* 181(3), 343–352.
- Tőzsér E. (2021): A rendőrségi parancsnoki gondoskodás, mint servant leadership. *Belügyi Szemle*, 69(4), 639-650. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.4.8>
- Tőzsér E.: Generációk és vezetői attitűd a rendőrség szervezetében. In. Baráth N. E. – Pató V. L. (szerk.): *A haza szolgálatában. Konferenciakötet – 2019*. DOSZ, Budapest, 2020, 165-173.
- Tőzsér E. (2019): Két városi rendőrkapitányság szervezetpszichológiai vizsgálata 2018-ban. *Belügyi Szemle*, 67(12), 69-93. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.12.4>

- Tózsér E.: A rendőrségi vezetői munka támogatása szervezetszichológiai vizsgálatokkal. In. Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői*. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2019, 51-55.
- Tringer L.: *A pszichiátria tankönyve. 4., átdolgozott kiadás*. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2011.
- Turco, R.: Criminal Profile Construction and Investigative Procedures: Study of the Westly Dodd Serial Sexual Murders. In. Kocsis, R. N. (szerk.): *Serial Murder and the Psychology of Violent Crimes*. Humana Press, Totowa, US-NJ, 2008, 245-258.
- Turvey, B. E.: *Criminal profiling: An introduction to behavioral evidence analysis. 4th edition*. Academic Press, Cambridge, US-MA, 2012.
- van Beek, J. – Vuijk, P. J. – Harte, J. M. – Scherder, E. J. A. (2018): Symptom Profile of Psychiatric Patients With Psychosis or Psychotic Mood Disorder in Prison. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(13). <https://doi.org/10.1177/0306624X18757116>
- Vien, A. – Beech, A. (2006): Psychopathy: Theory, Measurement, and Treatment. *Trauma Violence & Abuse*, 7(3), 155-174. <http://dx.doi.org/10.1177/1524838006288929>
- Vigh J. – Gönczöl K. – Kiss Gy. – Szabó Á.: *Erőszakos bűncselekmények és elkövetőik*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973.
- Vilics T. (2020): Kriminálpszichológia és kriminálpszichológus. *Magyar Rendészet*, 20(4), 219–239. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.14>
- Vilics T. (2019): Az igazságügyi szakértői interjú és az élményszerűség vizsgálata. *Belügyi Szemle*, 67(11), 25-38. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.11.2>
- Virág Gy.: Miért erőszakolják meg a férfiak a nőket? Gondolatok és elméletek a szexuális erőszakról. In. Vókó Gy. (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 50. Jubileumi Kötet*. OKRI, Budapest, 2013, 225-244.
- Vitacco, M. J. – Van Rybroek, G. J. – Rogstad, J. E. – Yahr, L. E. – Tomony, J. D. – Saewert, E. (2009): Predicting Short-Term Institutional Aggression in Forensic Patients: A Multi-Trait Method for Understanding Subtypes of Aggression. *Law and Human Behavior*, 33(4), 308–319. <https://doi.org/10.1007/s10979-008-9155-7>
- Vizi J.: Parafíliás zavarok. In. Németh A. – Füredi J. – Lazáry J. – Somlai Zs. (szerk.): *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás*. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2021, 462-471.

- Vogt, W. – Gardner, D. – Haeffele, L. – Baker, P.: Innovations in program evaluation: comparative cases studies as an alternative to RCTs. In: Williams, M. – Vogt, P. (szerk.): *The SAGE Handbook of Innovation in Social Research Methods*. SAGE Publications Ltd., 2011, 293-324.
- Vronsky, P.: *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters*. Berkley Books Penguin Group, New York, US-NY, 2004.
- Walters, G. D. – Frederick, A. A. – Schlauch, C. (2007): Postdicting Arrests for Proactive and Reactive Aggression with the PICTS Proactive and Reactive Composite Scales. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(11), 1415–1430. <https://doi.org/10.1177/088626050730555>
- Ward, T. – Polaschek, D. L. L. – Beech, A. R.: *Theories of Sexual Offending*. Wiley & Sons Ltd., US-NJ, 2006.
- Warren, A. R.: *Beyond Suspicion: Russell Williams, A Canadian Serial Killer*. Barnes & Noble, New York, US-NY, 2020.
- Watt, M. C. – Stewart, S. H.: A Case Study of Russell Williams. In: Watt, M. C. (szerk.): *Explorations in Forensic Psychology: Cases in Criminal and Abnormal Behaviour*. Nelson Education, Torontó, Kanada, 2015, 2-29.
- Weiner, I. B. – Otto, R. K. (szerk.): *The Handbook of Forensic Psychology. 4th edition*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, US-NJ, 2013.
- Willmott, D. – Hunt, D. – Mojtahedi, D. (2021): Criminal Geography and Geographical Profiling within Police Investigations – A Brief Introduction. *Internet Journal of Criminology*.
- Wilson, P. – Lincoln, R. – Kocsis, R. N. (1997): Validity, Utility and Ethics of Profiling for Serial Violent and Sexual Offenders. *Psychiatry, Psychology and Law*, 4, 1-12.
- Woodworth, M. – Porter, S. (2002): In Cold Blood: Characteristics of Criminal Homicides as a Function of Psychopathy. *Journal of Abnormal Psychology*, 111(3), 436–445. <https://doi.org/10.1037//0021-843x.111.3.436>
- World Health Organisation: *The 11th Revision of the International Classification of Diseases (ICD-11)*. Genf, WHO, 2022.
- World Health Organisation: *International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems – ICD-6*. Genf, WHO, 1949.
- Yapp, J. R.: *The profiling of robbery offenders*. University of Birmingham, UK, 2010.
- Young, S. – Thome, J. (2011): ADHD and Offenders. *The World Journal of Biological Psychiatry*, 12(1), 124–128. <https://doi.org/10.3109/15622975.2011.600319>

3. Szerzői publikációk

3.1. A disszertáció témájában megjelentek

1. Erdélyi Á. (2025): A szexuális motivációjú emberölést elkövetők tipológiavizsgálata hazai mintán. *Magyar Rendészet*, 25(3), 19-37. <http://doi.org/10.32577/mr.2025.3.1>
2. Erdélyi Á.: Szexuális erőszakkal társult emberölés: egy empirikus kutatás részeredményei. In: Felföldi P. – Radvánszki R. (szerk.): *A rendészettudomány határtudományai – 2024. Absztraktkötet*. Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendészettudományi Osztály, Budapest, 2025, 15.
3. Erdélyi, Á.: Sexual Homicides: Partial Results of an Empirical Research. In: Felföldi, P. – Radvánszki, R. (szerk.): *The Bordering Disciplines of Police Science – 2024. Book of Abstracts*. Association of Hungarian PhD and DLA Candidates Department of Law Enforcement, 2025, Budapest, 15.
4. Erdélyi Á. (2025): A szexuális erőszakkal társult emberölések bemutatása. *Magyar Rendészet*, 25(1), 49-65. <http://doi.org/10.32577/mr.2025.1.3>
5. Erdélyi Á. (2025): Egy alternatív kriminálpszichológiai modell bemutatása, különös tekintettel a kriminalisztikai pszichológia tudományterületére és nyomozástámogató szerepére. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1153–1171. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1153-1171>
6. Erdélyi Á. (2025): Szexuális motiváció és sorozat-bűncselekmények. *Belügyi Szemle*, 73(4), 769-764. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i4.pp749-764>
7. Erdélyi Á. (2025): Az erőszakos szexuális bűncselekmények pszichotraumatológiája. *Belügyi Szemle*, 73(1), 63-83. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i1.pp63-83>
8. Erdélyi Á. (2024): A szexuális bűncselekmények nemzetközi és hazai bűnügyi statisztikai mutatói. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1225-1239. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i7.pp1225-1239>
9. Erdélyi, Á. (2024): International and domestic crime statistics indicators of sexual crimes. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1275-1288. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i7.pp1275-1288>
10. Erdélyi Á. (2024): A pszichológiai profilalkotás története és módszertana. *Magyar Rendészet*, 24(3), 103-115. <https://doi.org/10.32577/mr.2024.3.7>
11. Erdélyi Á.: A szexuális erőszakos bűncselekmények mögött meghúzódó főbb pszichopatológiai kórképek elemzőpszichológiai bemutatása. In: Kovács I. (szerk.): *A kor*

szellemében: tudományos válaszok a világban jelentkező különböző veszélyforrásokra.

Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2023, 23-35.

12. Erdélyi Á. (2023): Specific Criminal Profiling and Interrogation Techniques as Forensic Psychology Methods in Hungarian Law Enforcement. *Hungarian Law Enforcement*, 23(1), 115-123. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.1.7>
13. Erdélyi Á. (2022a): Valóban pedofilok-e a „pedofil” elkövetők? *Magyar Rendészet*, 22(3), 69-82. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.3.4>
14. Erdélyi Á. (2022b): Szexuális emberölések a magyar kriminalisztikában. *Magyar Rendészet*, 22(3), 51-67. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.3.3>
15. Erdélyi Á. (2022): Kriminalisztikai pszichológia: hogyan segíthet a pszichológia a bűnüldözésben? *Belügyi Szemle*, 70(5), 1025-1038. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.5.8>
16. Erdélyi Á. (2021): A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban: A témában született jelentősebb hazai tanulmányok összefoglaló, kronologikus bemutatása. *Magyar Rendészet*, 21(1), 155-171. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.1.10>

3.2. A disszertáció témájától függetlenül megjelentek

1. Nagy J. – Erdélyi Á. (2025): Rendkívüli események krízislélektana: A traumatudatos szemlélet fontossága a rendkívüli események utókezelésében. *Magyar Rendészet*, 25(3), 99-116. <http://doi.org/10.32577/mr.2025.3.6>
2. Erdélyi Á. (2025): A műveleti pszichológia konceptualizálása, helye és szerepe a pszichológia- és rendészettudományban II.: Alkalmazható műveleti pszichológiai eljárások. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 13(3), 88-107. <https://doi.org/10.32561/nsz.2025.3.6>
3. Erdélyi Á. (2025): A műveleti pszichológia konceptualizálása, helye és szerepe a pszichológia- és rendészettudományban I.: A műveleti pszichológia elméleti keretének ismertetése. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 13(2), 62-73. <https://doi.org/10.32561/nsz.2025.2.5>
4. Erdélyi, Á. – Mágó, B. (2025): A Criminal Psychological Approach to Immigration Resilience. *Magyar Rendészet*, 25(2), 153-161. <http://doi.org/10.32577/mr.2025.2.10>
5. Erdélyi Á.: A gyermekprostitúció kriminológiai és kriminálpszichológiai kérdései. In: Kovács I. (szerk.): *A kor szellemében: tudományos válaszok a világban jelentkező különböző veszélyforrásokra*. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2023, 10-22.

6. Erdélyi Á.: A gyermekprostitúció lélektani kérdései. In. Baráth N. E. – Mezei J. (szerk.): *V. Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével – 2023 konferenciakötet*. DOSZ RO, Budapest, 2023, 17-31.
7. Erdélyi Á. (2022): Az ámokfutás és a pszichopatológiai terrorizmus lélektana. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 10(2), 91-110. <https://doi.org/10.32561/n.sz.2022.2.7>
8. Erdélyi Á. (2021): Az online térben bekövetkező zaklatások lehetséges okai, dinamikai jellegzetességei és megoldási lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9(3), 18-32. <https://doi.org/10.32561/n.sz.2021.3.2>

XIII. MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet – A dokumentumelemzés kódrendszere és kódutasítása

SZOCIODEMOGRÁFIAI DIMENZIÓ

Szociodemográfiai jellemzők – elkövetői oldal

Az elkövető

- neme:
  - 1 – férfi;
  - 2 – nő
- életkora: *számmal kiírva*
- korosztálya:
  - 1 – 0-20 év között;
  - 2 – 21-40 év között;
  - 3 – 41-60 év között;
  - 4 – 60 év felett
- iskolai végzettsége:
  - 1 – kevesebb, mint 8 általános;
  - 2 – 8 általános;
  - 3 – szakiskola, szakmunkásképző;
  - 4 – gimnázium;
  - 5 – felsőfokú végzettség;
  - 6 – nincs rá információ
- családi állapota:
  - 1 – egyedülálló;
  - 2 – párkapcsolatban él;
  - 3 – nincs rá információ
- részletes családi állapota:
  - 1 – egyedülálló;
  - 2 – párkapcsolatban él;
  - 3 – házastárs/élettárs;
  - 4 – elvált;
  - 5 – özvegy;
  - 6 – nincs rá információ
- munkahelye:
  - 1 – munkanélküli;
  - 2 – segédmunkás;
  - 3 – fizikai munkás;
  - 4 – szellemi munkás;
  - 5 – vállalkozó;
  - 6 – nincs rá információ
- családi háttere:
  - 1 – szüleivel együtt nőtt fel;
  - 2 – szülei elváltak;
  - 3 – nevelőintézetben nőtt fel;
  - 4 – nincs rá információ
- gyermekkori áldozattá válása:

- 1 – nem viktimizálódott;
- 2 – igen, családon belüli fizikai bántalmazás;
- 3 – igen, családon belüli pszichikai bántalmazás;
- 4 – igen, családon belüli szexuális bántalmazás;
- 5 – igen, családon belüli, elhanyagolás;
- 6 – igen, családon kívüli fizikai bántalmazás;
- 7 – igen, családon kívüli pszichikai bántalmazás;
- 8 – igen, családon kívüli szexuális bántalmazás;
- 9 – nincs rá információ
- családon belüli bántalmazás:
  - 1 – vérszerinti / nevelőszülő;
  - 2 – vérszerinti nagyszülő;
  - 3 – nagybácsi / nagynéni;
  - 4 – vérszerinti testvér;
  - 5 – féltestvér;
  - 6 – más családon belüli személy;
  - 7 – nincs rá információ;
  - 8 – nem volt családon belüli bántalmazás
- családon kívüli bántalmazás:
  - 1 – barát;
  - 2 – tanár / edző;
  - 3 – szomszéd;
  - 4 – család barátja;
  - 5 – család ismerőse;
  - 6 – más ismerős;
  - 7 – ismeretlen személy;
  - 8 – nincs rá információ;
  - 9 – nem volt családon kívüli bántalmazás
- bűnügyi előélete:
  - 1 – első büntényes;
  - 2 – vagyon elleni bűncselekmény;
  - 3 – szexuális bűncselekmény;
  - 4 – testi épség és életellenes bűncselekmény
- amennyiben szerepel szexuális bűncselekmény-előzmény, úgy az:
  - 1 – szexuális erőszak;
  - 2 – szexuális kényszerítés;
  - 3 – szexuális visszaélés;
  - 4 – kerítés;
  - 5 – gyermekprostitúció kihasználása;
  - 6 – gyermekpornográfia;
  - 7 – szeméremsértés;
  - 8 – nem szerepel szexuális előzmény
- amennyiben szerepel életellenes bűncselekmény-előzmény, úgy az:
  - 1 – testi sértés;
  - 2 – emberrablás;
  - 3 – emberölés;
  - 4 – nem szerepel életellenes előzmény

A sértett

- neme:
  - 1 – férfi;
  - 2 – nő
- életkora: *számmal kiírva*
- korosztálya:
  - 1 – 0-20 év között;
  - 2 – 21-40 év között;
  - 3 – 41-60 év között;
  - 4 – 60 év felett
- iskolai végzettsége:
  - 1 – kevesebb, mint 8 általános;
  - 2 – 8 általános;
  - 3 – szakiskola, szakmunkásképző;
  - 4 – gimnázium;
  - 5 – felsőfokú végzettség;
  - 6 – nincs rá információ
- családi állapota:
  - 1 – egyedülálló;
  - 2 – párkapcsolatban él;
  - 3 – nincs rá információ
- részletes családi állapota:
  - 1 – egyedülálló;
  - 2 – párkapcsolatban él;
  - 3 – házastárs/élettárs;
  - 4 – elvált;
  - 5 – özvegy;
  - 6 – nincs rá információ
- prostitúció:
  - 1 – a sértett prostituált volt;
  - 2 – a sértett nem volt prostituált
- elkövető-sértett kapcsolata:
  - 1 – ismerték egymást;
  - 2 – nem ismerték egymást

KRIMINOLÓGIAI DIMENZIÓ

Az emberölés bűncselekmény jogi minősítése (5 oszlopban jelölendő egyszerre):

- 1 – alapeset;
- 2 – előre kitervelten;
- 3 – nyereségvágyból;
- 4 – aljas indokból és célból;
- 5 – különös kegyetlenséggel;
- 6 – több ember sérelmére;
- 7 – tizenegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére;
- 8 – védekezésre képtelen személy sérelmére;
- 9 – idős koránál fogva elhárításra képtelen személy sérelmére

Történt-e különös kegyetlenséggel elkövetés:

- 1 – igen;
- 2 – nem

Indexbűncselekmény (1-es kódérték, amennyiben a bűncselekmény megállapításra került; 2-es kódérték, amennyiben a bűncselekményt nem követték el):

- kifosztás,
- rablás,
- testi sértés,
- emberrablás,
- kapcsolati erőszak,
- garázdaság,
- szexuális kényszerítés,
- szexuális erőszak,
- szexuális visszaélés,
- gyermekprostitúció,
- gyermekpornográfia,
- szemérem sértés

A bűncselekmény elkövetésének elsődleges motivációja:

- 1 – szexuális;
- 2 – nyereségvágyas;
- 3 – konfliktusfeloldó;
- 4 – egyéb

A bűncselekmény elkövetésének helye (város):

- 1 – főváros;
- 2 – megyeszékhely;
- 3 – megyei jogú város;
- 4 – város;
- 5 – község / falu;
- 6 – tanya

A bűncselekmény elkövetésének helyszíne:

- 1 – a sértett lakása + lakrésze;
- 2 – az elkövető lakása + lakrésze;
- 3 – más lakás;
- 4 – egyéb zárt tér;
- 5 – utca;
- 6 – erdő;
- 7 – mező;
- 8 – folyó / patak

A bűncselekmény elkövetésének ideje (év): *számmal kiírva*

Az emberölés bűncselekmény elkövetésének eszköze (1-es kódérték, amennyiben az eszközt használták; 2-es kódérték, amennyiben az eszközt nem használták):

- szúró-vágó eszköz;
- tompa tárgy;
- lőfegyver;
- kés;
- kötél;
- kábító anyag;
- gyúlékony folyadék;

- puszta kéz

A támadás módja (1-es kódérték, amennyiben igaz; 2-es kódérték, amennyiben nem):

- hirtelen támadás;
- kommunikációt követően támadt;
- vitát követően támadt;
- a sértett ellenállására támadt;
- visszautasítás miatt támadt;
- a sértett állapotát kihasználva támadt

A sértett sérülései (1-es kódérték, amennyiben azonosíthatók azon a testtájon sérülések; 2-es kódérték, amennyiben azon a testtájékon nem azonosíthatók sérülések):

- arcon;
- fejen, nyakon;
- torzón;
- végtagokon;
- nemi szervek környékén;
- fartájón

Overkill (1-es kódérték, amennyiben igen; 2-es kódérték, amennyiben nem):

- egyidőben több eszköz használata;
- egyidőben több testtájékon való sérülés okozása;
- extrém elkövetési mód (a test csonkolása, darabolása, felgyújtása)

Az elkövetés során megjelenő szexuális cselekmény (1-es kódérték, amennyiben azonosítható; 2-es kódérték, amennyiben nem):

- vaginális penetráció;
- anális penetráció;
- felláció;
- vaginális penetráció eszközzel;
- anális penetráció eszközzel;
- megcsókolta a sértettet;
- simogatta a sértettet;
- levetkőztette a sértettet;
- maszturbáció;
- kínzás;
- megcsonkítás;
- szexuális erőszak ante-mortem;
- szexuális erőszak post-mortem;
- szexuális cselekmény végzése post-mortem;
- felvétel készítése

erőszak-tipológia:

- 1 – proaktív erőszak;
- 2 – reaktív erőszak;
- 3 – pszichotikus erőszak

emberölés megtervezettsége:

- 1 – szervezett, tervezett
- 2 – szervezetlen, tervezetlen

FBI-tipológia:

- 1 – szervezett;
- 2 – szervezetlen;

- 3 – kevert;
- 4 – szadista

Keppel-Walter-típológia:

- 1 – hatalom-érvényesítő;
- 2 – hatalom-megerősítő;
- 3 – harag-megtorló
- 4 – harag-izgalom (szadista)

Oligny-típológia:

- 1 – szexuális, nem-szadisztikus;
- 2 – szexuális, szadisztikus;
- 3 – düh által motivált;
- 4 – opportunista

Higgs-típológia:

- 1 – szexuálisan motivált;
- 2 – sérelem-megtorló;
- 3 – szexuális erőszakkal társult;
- 4 – egyéb

PSZICHOLÓGIAI DIMENZIÓ

(elkövetői oldal)

beszámíthatóság:

- 1 – beszámítható;
- 2 – korlátozottan beszámítható;
- 3 – nem beszámítható

amennyiben elmeállapotot érintő zavarban szenved, úgy az:

- 1 – skizofrénia-spektrumzavar;
- 2 – egyéb pszichotikus zavar;
- 3 – traumával összefüggő zavarok;
- 4 – disszociatív zavarok;
- 5 – impulzuskontroll-zavar;
- 6 – parafíliás zavar;
- 7 – személyiségzavar;
- 8 – alkoholhasználati zavar;
- 9 – szerhasználati zavar;
- 10 – több zavar komorbid hatása;
- 11 – nincs elmezavar

bűncselekmény elkövetését megelőzően volt-e az elkövetőnek mentális zavara:

- 1 – volt;
- 2 – nem volt;
- 3 – nincs rá információ

amennyiben volt, úgy az:

- 1 – idegfejlődési zavar
- 2 – ADHD;
- 3 – autizmus spektrum zavar;
- 3 – skizofrénia-spektrumzavar;
- 4 – egyéb pszichotikus zavar;

- 5 – hangulati élet zavara;
- 6 – OCD;
- 7 – PTSD;
- 8 – disszociatív zavar;
- 9 – impulzuskontroll-zavar;
- 10 – viselkedészavar;
- 11 – parafíliás zavar;
- 12 – személyiségzavar;
- 13 – alkoholhasználati zavar;
- 14 – szerhasználati zavar;
- 15 – több zavar komorbid jelenléte;
- 16 – nem volt azonosított mentális zavara

viselkedéses tünetlista alapján azonosítható-e:

- szubklinikai nárcizmus
  - 1 – igen;
  - 2 – nem
- szubklinikai pszichopátia
  - 1 – igen;
  - 2 – nem
- szubklinikai parafilikus viselkedés
  - 1 – igen;
  - 2 – nem
- szubklinikai szadizmus
  - 1 – igen;
  - 2 – nem
- szubklinikai nekrofilia
  - 1 – igen;
  - 2 – nem
- explozíva-szerű viselkedés
  - 1 – igen;
  - 2 – nem
- kényszeres viselkedés
  - 1 – igen;
  - 2 – nem

a cselekményt az elkövető szer hatása alatt követte-e el:

- 1 – az elkövető az elkövetés idején nem állt szer hatása alatt;
- 2 – az elkövető az elkövetés ideje alatt alkohol hatása alatt állt;
- 3 – az elkövető az elkövetés ideje alatt drog hatása alatt állt;
- 4 – az elkövető az elkövetés ideje alatt alkohol és drog hatása alatt állt

TÁBLÁZAT-, ÁBRA- ÉS GRAFIKONJEGYZÉK

1. ábra Személy elleni erőszakos bűncselekmények hazai prevalenciája 2019 év eleje és 2024 év vége közötti időszakban (8. oldal).
2. ábra A kriminálpszichológia felosztása a popperi differencia alapján (17. oldal).
3. ábra Egy 13 éves, szexuális szadizmus jeleit mutató fiú rajza, amelyet a pszichológiai vizsgálat során készített (85. oldal).
4. ábra A motivációs modell dinamikus ábrája (113. oldal).
5. ábra A trauma-kontroll modell dinamikus ábrája (116. oldal).
6. ábra Az integratív parafíliás modell dinamikus ábrája (118. oldal).
7. ábra A dokumentumelemzés során kialakított három fődimenzió (149. oldal).
8. ábra A dokumentumelemzés fődimenzióinak kódrendszere (150. oldal).
9. ábra A szexuális motivációjú emberölés háromszintű deduktív modellje (219. oldal).
10. ábra A kriminálpszichológia új, alternatív megközelítésének javaslata (238. oldal).

1. táblázat A kriminálpszichológia alterületei és feladatuk a popperi felosztás szerint (18. oldal).
2. táblázat A személyiségzavarok rendszerei (23. oldal).
3. táblázat A szexuális erőszakos bűnelkövetők tipológiája a beauregard-i pszichológiai profilok alapján (38. oldal).
4. táblázat A szexuális szadizmus zavar diagnosztikai leírása a BNO-11 és a DSM-5-TR alapján (57. oldal).
5. táblázat A parafíliás zavarok taxatív felsorolása a DSM és a BNO kategorizációja alapján (63. oldal).
6. táblázat A szexuális vonzalmat kiváltó személyek életkora szerinti differenciálás (68. oldal).
7. táblázat Néhány specifikus parafíliás zavar és jelentésük, a DSM-5-TR (2022) alapján (70. oldal).
8. táblázat Az erőszakos bűnelkövetés főbb típusai (76. oldal).
9. táblázat Overkill során azonosított sértetti sérülések (88. oldal).
10. táblázat Overkill során azonosított főbb elkövetői jellemzők (88. oldal).
11. táblázat A Budapesten, 2009-2018 között elkövetett szexuális erőszakkal társult emberölések deskriptív bemutatása (101. oldal).
12. táblázat Az elkövetés során leggyakrabban megjelenő szexuális magatartásformák a nemzetközi kutatások alapján (103. oldal).
13. táblázat A Keppel-Walter-féle elkövetői tipológia főbb karakterisztikumai (127. oldal).
14. táblázat Az Oligny-féle elkövetői típusok főbb karakterjegyei (130-131. oldal).
15. táblázat Szexuális emberölés-tipológiák: összefoglaló táblázat (133. oldal).
16. táblázat A szexuális emberölést elkövető személyek szubklinikai karakterisztikái (171. oldal).
17. táblázat A szexuális emberölést elkövető személyek szubklinikai karakterisztikái és a főbb eltérések (199. oldal).
18. táblázat A szexuális emberölés elkövetői tipológiáinak vizsgálata (211. oldal).
19. táblázat Példák a megtorló-reaktív elkövetői típusra (226-227. oldal).
20. táblázat Példák a szexuális-proaktív elkövetői típusra (229-231. oldal).
21. táblázat Példák a nekrofil-antiszociális elkövetői típusra (233-234. oldal).

22. táblázat A magyar mintán kidolgozott szexuális emberölést elkövetők típusainak összehasonlítása (235-236. oldal).
23. táblázat A műveleti pszichológia alkalmazott eljárásai és módszerei a felderítés és a műveleti szakterületek szemszögéből (243. oldal).
24. táblázat A börtönpszichológusok jogállását és feladatellátását meghatározó BVOP-szabályzók (247-248. oldal).
-
1. grafikon A hazai szexuális emberölés bűncselekmények elkövetési idejének alakulása (151. oldal).
2. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők korcsoporti megoszlása (153. oldal).
3. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők iskolai végzettsége (154. oldal).
4. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők párkapcsolatban élők párkapcsolati státusza (155. oldal).
5. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők munkakörülményei (155. oldal).
6. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők családi háttere (156. oldal).
7. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők kriminális karrierje (157. oldal).
8. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövető korcsoportok bűnügyi előzményi adatai (158. oldal).
9. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők pszichodiagnosztikai jellemzői (160. oldal).
10. grafikon A hazai szexuális motivációjú emberölést elkövetők pszichiátriai érintettsége (160. oldal).
11. grafikon A szubklinikai nárcisztikus szexuális emberölést elkövetők kriminális karrierje (165. oldal).
12. grafikon A szexuális emberölés cselekmények elkövetés helye szerinti megoszlása (172. oldal).
13. grafikon A szexuális emberölés cselekmények elkövetés helyszíne szerinti megoszlása (173. oldal).
14. grafikon A szexuális emberölés cselekmények elkövetéséhez használt elkövetési eszközök (174. oldal).
15. grafikon A szexuális emberölés bűncselekmények elkövető-sértett kapcsolatrendszerének alakulása az ismeretség függvényében (176. oldal).
16. grafikon A szexuális emberölés bűncselekmények sértettjeinek nemek szerinti megoszlása (177. oldal).
17. grafikon A szexuális emberölés bűncselekmények sértettjeinek életkori megoszlása (178. oldal).
18. grafikon A szexuális emberölés bűncselekmények büntetőjogi minősítésének alakulása (201. oldal).